

1799
J. Beck.

9

152

~~7~~ ~~12~~

Solem

~~5605~~

204 27.

1660.

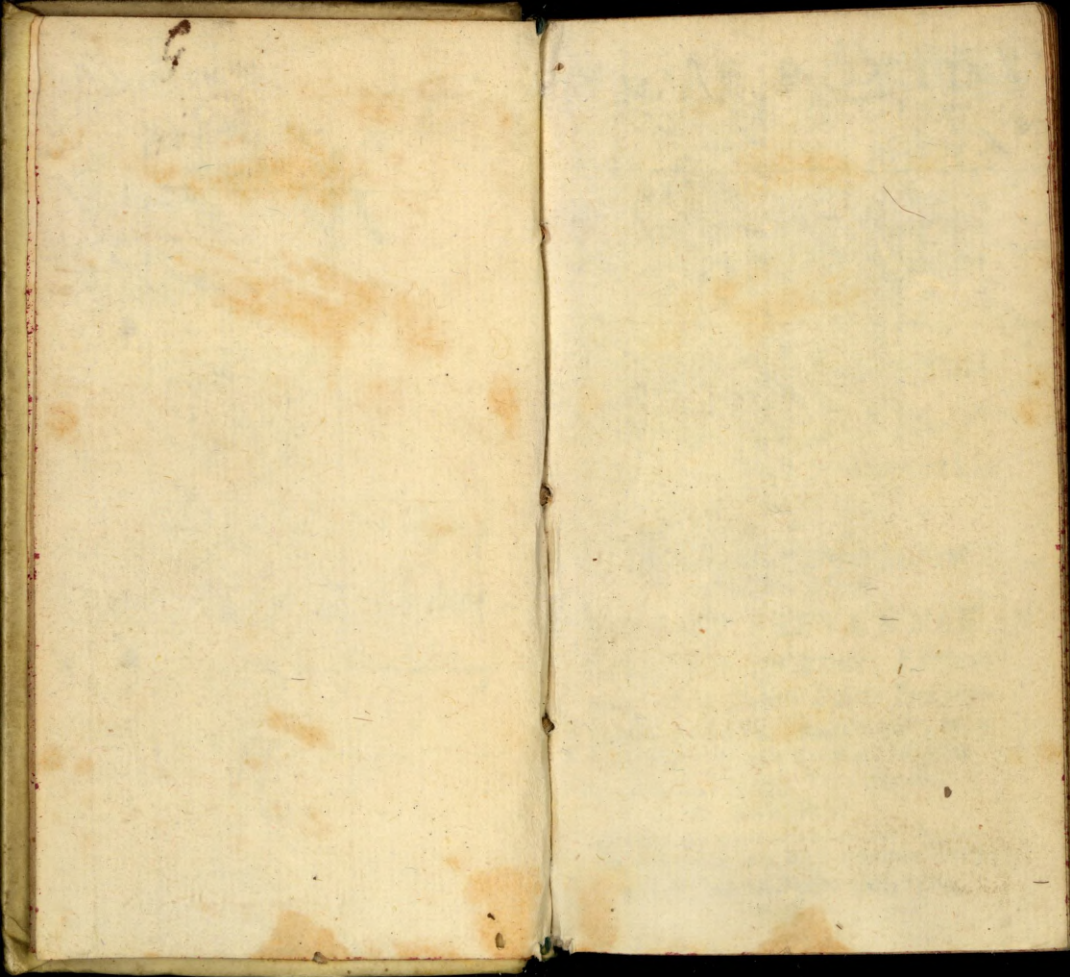
1. peld. (teljes)

{ Az X, Y, Z is be-
lei most rendelkezem)

2

~~1660~~

XLIV. C

S. g.

1799

Sándor Péter

NEGY RÖVID

Collegii ELSŐ *Tyrnauer*

KÖNYVETSKEK,

Privat *Mellyeken* *Lebu*

A' Hitben támadott Versengések-
ről írt, és külön külön ki-bocsá-
tott JESUS Tárfoságában

Catalogus lévő *ad scriptum*

SZENT-IVANY MARTON

Pap, és Theologus.

Az a *Most pedig* *1707*

Magyar nyelvre fordított és ki-
nyomtatott együtt

Publ. in A. S.

NAGYSAGOS és MELTOSAGOS
TISZTELENDŐ

DOLNY ISTVANNAK,

Csanádi Püspöknek, Eszter-
gami Káptolony Felső Prapos-
tyának, Földvári Apátornak, és a'

Felsőges Romai Császár Magyar
Országai Király Tanácsának.

Költségével.

Nagyfömbatban, az Academia Bötük-
kel Nörmann János által, 1703.

T

ILLUSTRISSIME ET REVE-
RENDISSIME PRÆSUL
Domine, Domine Patrone Colen-
disime.

Virtutes apertæ ac con-
spiciuæ laudes pari-
unt, inquit Baco-
nius, at quæ insunt
animo occulta & latentes For-
tunam; Te utrisque copiosè
2(præ-

DEDICATIO.

præditum ac instructum jam
 pridem liquebat omnibus, cum
 admirante excimias Tuas do-
 tes Viennensi Universitate, &
 multis tunc æmulis Tuis in pau-
 cis excellentibus, unus electus
 fueris, qui in Urbe Theologicis
 imbuendus disciplinis Honori
 Patriæ futurus esses. Ita nem-
 pe, Te nec sciente, imo nec cogitan-
 te quidem ad sublimia dispone-
 baris, quia spem omnium, ut
 ut maximam de Te conceptam
 adequaturum Te certò, quin &
 superaturum cunctis certissi-
 mum fuit. Hinc altissimis illis
 scientijs sine laudabiliter imposito
 Romæ reducem primò Celsissimus
 Princeps Strigoniensis Archi-
 Episcopus & Regni Primas Ge-
 orgius

DEDICATIO.

orgius Szelepcseni Te sua in
 Aula Sacellanum habere voluit,
 & suavissimorum morum Tuor-
 um amantate, ac præclarâ
 Tuâ multiplicis scientiæ erudi-
 tione oblectari: Quâ etiam Su-
 premi illius Præsulis animum
 ita Tibi devinciebas, ut Te a-
 moveri ab se passus nunquam
 fuisset, nisi Nobilis Szábárien-
 ensis Civitas excimie Virtutis
 Tuæ famâ excita Te suum no-
 minatim in Pastorem demississi-
 mis precibus à Principe impe-
 trasset Quia verò virtutem Ho-
 nor consequitur, inde in Venera-
 bile Strigoniense Archi-Capitu-
 lum Principis voluntate trans-
 latus, ut collocandus aliquando
 in Summis, per dignitatum gra-
 dus

DEDICATIO.

*dus ad Ecclesiasticorum deco-
 rum fastigia gloriosius perveni-
 res. Quo in Reverendissimo
 Archi Capitulo ita Virtutis Tuæ
 & Scientiæ, omnibus grata ac
 perutilis, meritis ultrò delatis,
 Munus Majoris Præpositi, ac
 tandem Vicarij Generalis Cel-
 sissimi Principis, Strigoniensis
 itidem Archi-Episcopi, ac Incl-
 yti Regni Ungariæ Primatis Ge-
 orgij Szecseni, tam solerter ac
 providè gessisti annis compluri-
 bus, ut subjectis Tibi animabus,
 & commissis populis tum emo-
 lumento plurimo, tum solatio
 maximo exstiteris. Ut autem
 crescentibus meritis honor cre-
 sceret, Csánádiensi Ecclesiæ Pa-
 store suo orbata, novum solati-*

DEDICATIO.

*um ac sponsus, bonorum omnium
 applausu ac gratulatione præfe-
 ctus es. Quo Pastoralis in Offi-
 cio quanto Zelo, & fructu in-
 vigilaturus sis Oviculis, jam
 tunc luculenter demonstrasti,
 cùm adhuc Insulatus Abbas de
 Földvár, eam Ecclesiam non mi-
 nus ad nitorem, quàm pietatis
 populi incitamentum Egregius
 Divinæ Gloriæ Zelotes restau-
 rasti. Cùm autem Te natum
 omnibus arbitrarè, ac pro-
 desse cuperes, Fidem in primis, &
 Religionem Catholicam promo-
 vendo, ultrà me Tuâ invitasti
 Munificentiam, quâ Opuscula
 mea Controversistica, multorum,
 ut spero, utilitati conscripta,
 Typis excuderem; Quæ dum Glo-*

DEDICATIO.

rioso Nomini Tuo venerabundus inscribo, simul Te pro augmento Religionis orthodoxæ & Patriæ prosperitate diu incolumem ex animo voveo. Tyravie in Collegio Academico.

Illustrissimæ & Reverendissimæ Dominationis Tuæ

Servus in Christo

**Martinus Szent-Ivany.
Soc. JESU.**

ELSŐ

ELSŐ KÖNYVECSKE.

Egy magával sok ideig vete-
kedő, és nagy szorgalmatosság-
gal, az gaz Üdvözítő Hit valósá-
gos igazságát kereső embernek
huzon négy Kételkedési; mel-
lyek az Igaz Catholica Religioval
ellenkező Uraknak, Augustana,
és Helvetica valláson lévő Pász-
toroknak, Uij elztendő Fejében
1700. elztendőben mu-
tattattak.

Elől Jaro Beszéd.

Z én állapotom, a'
kiz ezeket a' kétel-
kedéseket elő-
hozam, ilyen: Az Atyám Kál-

A

vini.

vinista vala; az Anyám Lutherána; Atyámnak pedig egy testvér attyafiának Fia, mind jószágocselekedeteiről, 's mind okosságrol, és koros ideitől dicfirtes lévén, igen jó Romai Catholicus. Eddig pedig meg tiltattam volt szüleimtől, hogy a' Romai közönséges hitet (a' mellyet felnyeb említet Atyámfia nekem mindenkor jóvallot) ne követném. Az omban az Atyámtól gyakorta kényszerítetttem, hogy az Helvetiai Confessiot, az Anyámtól pedig az Augustai vallást kövessem. Annak

oká-

okáért ilyen rettenetes szorongatásra jutván, hogy illy nagy állapotban (tudnillik az örökké való üdvösségnek dolgában) vakmerőképpen ne cselekedgyem, e' következendő kételkedésekkel hozzatok folyamodom, és ezeknek megfejtését, obajtvá téletek várom.

A 2

Első

Első Kételkedés.

VAllyon , ha Magyar-Országban el-tűrt és el-szenvedett Vallások közül, akár melyikét, és leg fő-képpen (hogy a' többit el hal-gassam) ha a' Romai közönséges hitet, vagy az Augusztai és Helvetiai Confessiot, az az: ha a' Cálvinus és Luther vallását követem, üd-vőzülheteké ? Oka kételkedé-femnek ez : mert igaz hit nél-kül lehetetlen tetzeni az Isten-nek, és következendő képpen üd-vőzülni-is. Mivel csak egy az igaz hit, valamint hogy csak egy az igaz Isten, és egy az igaz ke-teltség, a' mint bizonyította Sz. Pál

Pál ad Ephes. Cap. 4. Tehát va-lamint nyilván valo hamiság ez; hogy akár igaz Istent imádgyak, akár valamely más nem igaz I-stent ; egyeránt jól cselekepszem ; ugy nyilván valo hamiság ez , a' fellyeb említet vallások közül a-kár edgyikét, akár a' másikat vá-lasztaszam (mivel csak egy azok közül igaz , és az az egy, az ö-rökké valo üdvösségre szükséges) egyeránt üdvözülhetek. Továbba ha az említett Religiók közül a-kár melyiket követvén, kiki üd-vösséget nyerhet : Tehát a' Ro-mai közönséges hitben-is. An-nakokáért az Augusztai, és Hel-vetiai vallás kezdőinek, nem volt elegendő okok, hogy ma-gokat el-szakaszták, és elválasz-ták a' Romai közönséges hittől, és hasonlo képpen azok követői-nek-is, nincs elegendő okok, mi-ért hogy ugyan azon Romai kö-

zónséges hithez ne ragaszkod-
gyanak, és az igaz Romaiakolba
viszszá ne térjenek ; leg-főkép-
pen mivel ebből a' szakadásból,
származtanak, és napról napra
származnak ennyi sok alkalmat-
lanságok, hadakozások, versen-
gések, háboruságok, Párttété-
sek, egy más ellen való feltáma-
dások, haszontalan veszekedé-
sek, üldözések, Pártolkodo har-
czolások, és több efféle gonosz-
ságok, mellyeket mind elkerül-
hetnénk, hogy ha egy hitűek, és
egy vallásuak volnánk.

Második Kételkedés.

Bizonyos dolog, hogy a' Romai
hit a' Keresztyénségnek kez-
detiben Apostoli hit volt. Mi-
vel Szent Pál Apostolad Rom. 1.
a' Romai hitet maga hitinek
mondgya, és a' maga hitit Romai
hitnek

hitnek vallyá. Kérdés támad
tehát. Vallyon az a' hit a' Ro-
maiaknál el-fogyot-e, vagy nem?
ha el-nem fogyot, Tehát ugyan
azon hitek vagyon most is, és
következendő-képpen Apostoli
hitek. Ha pedig el-fogyot, Uj-
jobban kérdezem. Mikor?'s hol?
a' hitnek mellyik ágazattyában?
egészen-e? és egyfzer 's-mind
e', a' vagy pedig clak részenként
fogyot-el? Miképpen lehesse-
dig az, hogy annyi sok bölcs okos
férfiak, azt a' szakadást, vagy el-
fogyást ezekben nem vették vol-
na, a' kik az Apostoli igaz hit-
nek meg-maradásaért, és meg-
tartásáért fáradoztak, sokszor
fel-indultak, és hogy az új tanítá-
sokat ki-ircsák, és ki-gyomlál-
lyák éjjele nappal vigyáztanak?
Es mi az oka, hogy a' régi írás-
tudók közül senki fel nem jed-
szette, és írásban nem hatta ezt

az el-fogyást? és se helyét, se idejét, se czikelyét, a' melyben el-fogyot volna maradéki emlékezetire írva nem hatták? holot ennél kisebb állapotú dolgokat is esztendőről esztendőre írt Historiájokban be-foglaltanak. Milyenképpen lehet még is, hogy a' Romai Hittől való szakadások ellen és azoknak Authori ellen mindigárt vagy Provinciái, vagy egész Generale Conciliumokat hirdettek, és szerzettek; s még-is ennek a' Romai és Apostoli hitnek el-fogyásáról semmi Conciliumot nem indítottak, azokat nem kárhoztatták, sőt soha emlékezetet sem tettek felőle; Sőt inkább ellenkező dolog láttatik innen következni. Mivel az Eretnekség kezdői alig kezdtetek tanítani az igaz Romai és Apostoli hittel ellenkező czikkelt, azonnal min-

mingyárt ellenek állottak, és támodtak az Anyaszentegyháznak Doctori, és mind addig hánták vetették, és vizgálták az ő hamis tudományokat és tanításokat, a' míg meg-edgyezvén, a' Conciliumbéli gyűlekezetben kárhoztatták. Így kárhoztatták az Arius, Pelagius, Nestorius, Euthiches, és más sok ezerek tanításit, és a' közellyeb való Sæculomban hasonlóképpen Viklefus, és Husfius tudományát: Nem is látczik itten semmi ok a' külömbségre, miért a' fellyeb említett Eretnekek tanítási igazán és törvény-szerént a' Conciliumoktól kárhoztattak, és az Apostoli régi Romai hittől, és tudománytól el-szakat eretnek tudománynak vallattattak: s a' Luther és Kálvinus, s azokat követőknek tanítási igazán ne kárhoztattatnának a' Triden-

római Oecumenium Közönséges
gyűlekezettől, a' mint a' Római
Catholicusok próbállyák.

Harmadik Kételkedés.

GYakorta halottam az Augu-
stai, és Helvétiai Valláson
lévő tanító Pásztoroktól, és Pro-
fessoroktól, és ifjuságomtól fog-
va arra tanítottam tőlök, Hogy a'
négy vagy öt első Sæculumokban
ugymint az első Anyaszentegy-
házban igaz, és Apostoli tuda-
mány volt, és fémler a' Római Ec-
clesiában, de azokután, az első ú-
dók után el-kezdet fogyni, és a-
zomban el-is fogyot. Midőn
erre a' tudományra tanítottam
volna, feleltéb nagy kívánság-
gal indittatam fel, hogy azoknak
a' Szent Atyáknak, a' kik azokbá
az első Sæculumokban éltek, és az
Anyaszegyházban tündöklöttek
írásához

írásához folyamodnám, és azok-
nak tudományokat (leg főkép-
pen ebben a' Sæculomban való el-
lenkező dolgokról) szorgalma-
rossan vizsgálám. Alkalmatos-
san pedig történék, arra a' Bibli-
othekára találván, a' hol a' régi
Sz. Atyáknak könyvei együt je-
len valának; Azokat szorgalma-
rossan fel-torgatván, és olvasván
fel-találám, hogy mind edgyet
értettek a' mostani Sæculomban
lévő ellenkező dolgokról a' mo-
stani Római Anyaszentegyház-
ban lévő Doctörökkel, és min-
den igaz Római hiten lévő
Catholicusokkal. Nevezetkép-
pen egygyet értenek a' Purgato-
riumról, a' Szentek segítségül
hivására, a' Szent Mifebéli áldo-
zatrol, a' penitentia tarto Szent-
ségről, a' Római Pápanak elsősé-
géről, a' Római Anyaszentegy-
háznak méltóságáról, és meg-
csalha-

csalhatatlanságáról, mely állapotokat szemlélvén, és tulajdon szemeimmel látván, 's tapasztalván, oly kételkedésben estem, a' melyből éppen ki nem szabadulhattam, és a' máj napig sem szabadulhatok ki.

Negyedik Kételkedés

KI szedvén pedig, és szorgalmasan fel-jegyezvén azoknak a' Szent Atyáknek bizonyságokat, és mondásokat, elmentem némely Helvecziai és Augustai Valláson lévő pásztorokhoz és Professzorokhoz, és ő tőlők kérdezvén tudakoztam, Hogy hogy, 's miképpen kellyen ezt a' két dolgot meg-edgyeztetni, tudniillik hogy a' négy vagy öt első Sæculumokban, az első üdőben lévő Romai Anyaszentegyháznak tudománya igaz, és Apostoli tudomány

domány volt, 's még-is a' régi Szent Atyák, a' kik abban az üdőben éltenek, és az akkorbéli tudományt irták azt vallyák, hogy akkor a' Romai Anyaszentegyházban az a' tudomány, volt, a' melyet most tartanak, és vallanak a' Romai Catholicusok, és a' melyet az Augustai és Helvetiai Confessionálisok vagy-is Pásztorok kárhoztárnak? Mindazon-által erre a' kérdésemre más egyéb feleletet nem vettem, hanem, hogy a' Sz. Atyák, mivel olyan emberek voltak mint mások, vétkezhetek ezekben a' hitnek dolgaiban. De ezzel engem a' kételkedésből ki nem szabadítottak, sőt nevedet kétségem, mert így okoskodom vala magamban; Ha a' Sz. Atyák, azért, hogy emberek voltak (noha Szentek, Bölcsék, az Szent Írásban forogt Férfiak, az Apostoli üdőhez leg közzel-

A 7 lyeb-

lyebbek, előttök lévő tudományokhoz leg inkább ragaszkodók (még-is vétkezhettek az hitnek ellenkező dolgaiban; Tehát Luter, és Calvinus mivel emberek voltak, és sokkal alább valók mind tudományokban 's mind joságos-cselekedetekben azoknál a' Szent Atyáknál, vétkezhettek a' magok tudományokban, és az igaz utrol el-tévülhettek. Annak-okaért az ő tanításokhoz, és tudományokhoz nem ragaszkodhatni, és oly bizonságunk felőle nem lehet, a' mely mindenmű más világos bizonyítógokat föllyúl halladgyon, a' mely szükség-képpen kívántatik az

Isteni hitnek cselekedetire.

Eötödik

Ötödik Kételkedés.

EBben-is igen meg-botránkoztam, hogy midőn gyákorta jelen volnék a' Római Catholicusok, és Augustai vagy Helvetiai valláson lévő emberek vetekeedésen, és pörlekedésen, és midőn a' Római Catholicusok Luther és Calvinus könyveiből valamely illetlen tanítást, rendetlen mondásokat, olly világossan hoznának elő, hogy azokat senki közűlök nem tagathatná, ez vala a' felelet: semmi gondom Lutherrel, avagy Calvinussal, Látsák ők, mit tanítottak, és irtanak, mit tudni illik az Helvecziai és Augustai Prædikátorok, követnyük a' Szent Írásnak világos szavait, és annak természet-szerént, és igazán való magyarázattyár. Azért magamban

így

igy tanácskozáván okoskodom
vala. Tehát már itten a' tanit-
vány a' Mestere felet rópúl? Tehát
ha az ő Mesterek, jollehet vilá-
gosoknak vélvén a' Szent Írásnak
szavait, és azoknak természet-
szerént való magyarázattyát,
még-is sokakban vétkeztek (a'
mint megengedik mint egy hal-
gato képpen magok a' tanítvá-
nyok) annál inkább vétkezhet-
nek a' tanítványok, jollehet vél-
lyék és ítéllyék hogy világossak
legyenek ő nálok a' Szent Írásnak
szavai, és azoknak természet-
szerént való Magyarázattyá. Te-
hát ísmét az olyan értelemnek
nem léfzen oly bizonyága, a'
mely bizonyág, minden más
bizonyságokat fellyül-halad, mely
bizonyság valóságosképpen ki-
vántatik az igaz hitre, Annak-
okáért nem léfzen az igaz hitnek
cseleke-

cselekedete, hanem tisztá véleke-
dés, és kételkedés.

Hatodik Kételkedés.

Azt kérдем már, ha szüksé-
ges képpen kívántatik e',
vagy elég e' az üdvösségre, hogy
valaki mind azokat hidgye (de
többet ne) valamik az Apostoli val-
lásban a' vagy symbolumban fog-
laltatnak? a' mellyet sokaktól a'
Helvetia, és Augustana valláso-
kat követőktől hallottam gya-
korta, Itten is okom vagyon a'
kételkedésre; Mert másképpen
az Augustana és Helvetiai vallás-
nak követői azt tartják, hogy ők
sem nem hisznek, sem hinni nem
akarnak egyebet, hanem csak azt,
a' mia' Szent Írásban világosan
meg-vagyon írva, Az Apostoli
Credo pedig sohult a' Szent Írás-
ban volta-képpen és nyilván való
vilá-

világossággal nincsen feltéve, tehát vagy nem szükséges képpen kívántatik, hogy azokat mind hidgye, a' mik az Apostoli Symbolumban vadnak, vagy pedig mást egyebet, a' mi nincsen világos szokkal a' Szent Írásban kelteni. Ezen-kivül pedig soha még eddig eleget meg nem foghattam miképpen hiszik az Augustana és Helvetiai valláson lévők az Apostoli Credonak azt az Agazattyát, *hiszem a' Szenteknek edgyeségét*, vagy, *hiszem a' közönséges Anyaszentegyházat*.

Hetedik Kételkedés.

A Helvetiai, de leg-főképpen az Augustai vallást követők néha magokat Catholicusoknak mondgyák, Azért a' Pápistákat külömbségnek okáért Romai Catholicusoknak nevezik; Ezek nem lattat-

lattanak jól tudni az Ethimologiat, az-az ennek a' szonak, *Catholica*, vagy közönséges hit név szerént való nevezetnek igaz eredetit. Mivel a' *Catholica* hit a' görögöknél annyit téfzen, mint a' Deákoknál *Universalis* az-az közönséges. A' honnan Szent Agoston szerént a' *Catholica* vagy közönséges hit mindenkor, és mindenütt volt az Apostoloknak idejétől fogva. A' Helvetiai, és Augustai vallás nem mindenkor volt, mivel csak az elmúlt időben és Sæculomban koholtatott, Nem-is mindenütt volt, és vagy on, mivel egynéhány Eszaki tartományokon kívül soha sem volt, sőt a' föld kerek séginek némely részeiben soha sem hallottatott, nem-is hallatik fe-

lőle.

Nyol-

Nyolczadik Kételkedés

Hallottam ugyan némely Augusztai, és Helvetiai vallásnak követőitől, hogy ők méltán azért hivattatnak Catholicusoknak, hogy hiszik azokat, a' mik foglaltatnak a' Szent Athanasius vallásában, mivel utánna vettek a' több ágazatoknak, *Ez az Catholica hit.* De hogy nem elég csak azt hinni, a' mi a' Szent Athanasius Symbolumjában foglaltatik, arra hogy Catholica hite legyen (jollehet szükséges azokat is hinni) abból kitettség, hogy az a' vallás csak azokat foglalja magában, a' melyek a' rejlies Szent Háromságnak, és az Isten Fia megtestesülésének tikkait illetik. Csak egyedül a' melyekről volt akkor a' pörlekedés és vétekedés, az Arianusok, Catholicusok, és fél Arianusok között, és nem szol az a'

az a' vallás, a' Catholica hitnek több ágazatirol. Azonban mindgyárt utánna veri Sz. Athanasius, melyet valaki éppen és fel bontatlanul nem tart, kétség nélkül örökké elvész. Tehát a' Catholica hitre a' Sz. Athanasius Symbolumja szerént is nem elég, hogy csak a' Szent Háromságnak, és a' megtestesülésnek tikkairól igazat vallyunk, hanem szükség, hogy a' Catholica hit éppen, és fel bontatlanul, az az; a' hitnek minden ágazati, és Czikkeli mindenkiben megtartassanak. Ezeken kívül ugyan azon vallásban vannak azok az igék, a' kik jot cselekedésnek, az örök életre mennek, a' kik gonoszat, az örök tűzre, Az Augusztai pedig és a' Helvetiai vallás, nem kíván az örök életnek elnyerésére jo cselekedeteket. Tehát azt sem hiszik mind, a' mi foglaltatik a' Szent Athanasius Vallásában,

lásában. Azért innend sem hivatathatnak ezen vallásoknak követők, Catholicusoknak, mely dolog mind addig nékem igaznak látszik, a' míg tölletek jobban meg nem taníttatom.

Kilenczedik Kételkedés.

EZ sem kevés kételkedést szerze, mivel az Anyaszentegyháznak, egynek kel lenni, valamint egy a' Hit (a' mely egység az igaz Anyaszentegyháznak edgyik jele (mindazonáltal annyi fok különbözőségek, szakadások, és egyenetlenségek találhatnak a' Reformata Ecclesia pástori közöt, sőt nem csak a' Kálvinisták's Lutheránusok közöt, a' kik egy mást rut fertelmes vétkekről kárhoztarttyák, de még a' Kálvinisták magok közöt, a' Lutheránusok is magok közöt ki-
mond-

mondhatatlan egyenetlenségben vadnak, Mert a' Lutheránusok közöt mást tartanak az Adiophoristák, mást az Ubiquisták, mást a' Mélancton követőj, mást a' Buceristák. Sőt a' mi csudálatosab mást hisznek a' Svecziai Lutheránusok, mást az Imperumbéliek, mást a' Magyarországi Lutheránusok. A' Kálvinisták közöt, mást tartanak a' Pontánusok, mást a' Præsbiteriánusok, mást a' Lágý, mást a' hideg Kálvinisták, hogy hogy vezéreltetnek tehát ezek a' Istennek Sz. lelkétől? Mivel az Istennél nincsen a' változásnak árnyékozása, se az ugy és nem etzer'smind, hanem Istennél az ugy,

ugy, a' nem,

nem.

Tizedik

Tizedik Kételkedés.

TUdom ugyan azt is, hogy az Augustai, és Helvetiai valásu Pásztorok szoktak mondani, Ezek a' külömségek a' Hitnek csak a' történet szerént való ágazatiban, és nem a' valóságos, vagyis szükséges ágazatiban vadnak. De soha még eddig meg nem értem tőlök azoknak a' történet szerént és valóságos hit ágazatának nevezet szerént való neveit, Nem de nem valóságos, és szükséges ágazattya a' hitnek; az Ol-tari Szentségben valóságos jelen-volta a' Christus Szent Testének? a' praedestinatio, avagy el-választás? a' Szent Kereszttség? Még-is ezekben fokat különböznek a' Kalvinisták, és a' Lutheránusok magok közöt, Ha pedig ezek nem valóságos ágazati a' hitnek, mellyek azok? To-vabba

vábbá, a' hit el-olthatatlan, mivel csak az Istennek meg-jelentő méltóságához és meg-másolhatatlan igaságához ragaszkodik, mely Isteni méltóság és igaság hasonlo, és egyenlő minden meg-jelentetet dolgokban és titkokban, mivel valamint lehetetlen, hogy az Isten meg-csalatathassék, vagy másokat meg-csalhasson: hazudgyon vagy hamissat mondhasson, egy meg-jelentet dologban, ugy lehetetlen más titok felől-is hogy hazudgyon vagy hamissat mondgyon. Ha tehát a' hitnek edgyik ágazattya *essentialis*, az az oly valóságos ágazattya, a' mellyet ha nem hiszen az ember, el-kárhozik, ugy a' több ágazati-is volta képpé valóságos ágazati, mivel ezek-is azon Isteni méltóságtól és igaságtól jelentettek meg, a' melytől a' fellyeb valok, Itollyára az Augustai, és Helve-

tiai Vallás meg edgyezik az ő fundamentalis és főeb czikelyiben, az igaz Romai Ecclesiával, a' miben tehát a' Romai Ecclesiától el-pártol, az mind csak történet szerént való czikely.

Tizen-egyedik Kételkedés.

A Z Augustai Vallás háromszor vagy négyszer leg aláb ki-nyomtatatot már külömb külömb-féle údőkben, de mindenkor külömb volt az új nyomtatásban attól a' Vallástól, a' mely az előbennyi nyomtatásban vala; mert mindenkor vagy több adatek hozzá, vagy meg-csonkítatték, vagy meg-csorbátatték. Kérdem már az Augustai Valláson lévő Pásztoroktól, mellyik Vallást kell ezek közül követnünk? és mi oka, hogy inkább, ezt hogy sem amazt?

Tizen-

Tizenkettődik Kételkedés.

A Zt is örömeft tudnám az Augustai és Helvetiai Vallásu Pásztor Uraimtól, ha éppen így's nem más képpen kell érteni ezt az ő tanításokat, hogy semmit egyebet nem szükséges, se nem tartozunk hinni, hanem csak azt, a' mi nyilván és világos szokkal vagyona' Szent irásban? ha úgy? mi oka tehát, hogy ő nállok is, és magok által kereszttelternék meg a' kisderek, mivel erről semmi Parancsolat, se példa nincsen nyilván és világos szókkal a' Sz. irásban, sőt ellenkező dolgot láttatnak a' Szent irás jelenteni, midőn azt mondgya, a' ki hiszen és meg-keresztelkedik, az üdvözl. a' hol a' hit meg-előzi a' keresztséget, hit pedig nincsen a' kisderekben, hanem csak az meg-állap-

B 2

lapo-

lapodot údejük emberekben, Azt sem mondhatni itten erre, hogy az ártatlanokat kereszteszik az Attyok hitiben, a' mit mondanak a' Kalvinisták, vagy pedig hogy magok az Ártatlanok a' Szent Léleknek kiváltsképpen való megvilágosításából a' hitnek cselekedetivel élnek, holott ez, edgyik fincsen világos szokkal a' Szent írásban, még-is a' Pásztorok azt taníttyák, hogy semmit egyebet nem kel (mivel nem szükséges sőt kárhozatos) hinni, hanem csak azt, a' mi világos és nyilván való szókkal vagy a' Szent írásban Azután ha megkeresztelnék valamely Sidonak vagy Pogánynak az ő Gyermeckéje, ki mondgya azt, hogy az a' Kereszttség nem igaz, és nem helyes Kereszttség volna? 's még is annak tulajdon cselekedetéből álló hite a' Kereszttség előtt nem volna, se pedig

pedig az Attya hite benne nem volna, mivel az Attya hit nélkül való, Tehát hejában való ez a' mentség. Hasonlóképpen sohol nincsen a' Szent írásban, hogy a' vasárnapot kellyen illenünk, sőt ellenkező dolog nagyon. Megemlekezzél arról, hogy a' Szombat napot megfzentellyed. Se az Innepeknek megfzentelése, tudni illik Husvét, Pünkösd, és Karácson napok, és más Szentek napjainak megfzentelése világos szokkal a' Szent írásban, még-is ezeket megtarttyák az Augustai és Helvetiai vallásnak követői, Tehát hisznek és tartanak valamit, a' mi a' Szent írásban világos szokkal nincsen meg írva.

Tizenharmadik Kételkedés.

HA az Augustai és Helvetiai Vallást követők ez okból

ből tanítták leg-főképpen az kelyhel való élést az Ur Vacso-
ráján, mert így szerzette a' Kri-
stus, milehet oka, hogy az Ur Va-
cso-
rája előtt a' lábakat meg nem
mosák azoknak a' kik az Ur Sz.
Testével és Vérével akarnak élni?
miért reggel éh gyomorral vészik,
és nem estve a' közönséges vacso-
ra után? Miért adgyák a' térden,
vagy fen állóknak, és nem a' le-
ülőknak, mivel így szerzette, és
ezeket el-követte, a' midőn Kri-
stus Urunk az utolsó vacsorát atta.

Tizennegyedik Kételke- dés.

GYakorta a' Catholicusok és
Reformatusok között nin-
csen semmi vetekedés a' Szent
írásnak Textusáról, hanem en-
nek voltaképpen való magyará-
zásáról; ez pedig a' Reformatusok
magya-

magyarázása nincsen sohol a' Sz.
írásban nyilván és világosan fel-
tétve: a' kik tehát követik ezt az
ő magoktól származot magyará-
zatot, hisznek valamit, a' mi nin-
csen a' Sz. írásban világos szok-
kal fel-tétve. Ez a' dolog példá-
ból világosabban ki-fog teczé-
ni. Nem tagadgya senki a' Ro-
mai Catholicusok között, és az
ellenkező Artyafiak között, hogy
ezen szok, *ez az én Testem*, Kri-
stus szavai, és a' Sz. Írásban nem
volnának, hanem csak ebben va-
gyon az ellenkezés, hogy hogy
kellyen igazán érteni ezeket a'
szokat, és ha valóságos tulajdon
és igaz értelemmel kellyen e' ér-
tenünk? Az Helvetiai Vallásuak
azt alítták, hogy nem tulajdon
értelemben, hanem tulajdon ér-
telemről, más értelemre fordít-
ván kel érteni (a' mint a' deakok
mondgyák *tropicè & figuratè*)

B 4 hogy

Hogy ilyen értelme legyen, Ez az én Testemnek jele; Az Augusztai Confessionisták pedig, azt mond-
gyák, hogy így kel érteni; a' Ken-
nyérnek színében, színével, és
színe alatt vagy a' Krisztus teste,
és az-is csak akkor, mikor ember
él vele. Itten tehát nincsen sem-
mi ellenkezés arról, ha Sz. Írásban
vagy a' vagy sem, hanem csak
az igéknek igaz értelmeiről és
magyarázatokról. A' mely ma-
gyarázat akár az Augusztai's akár
a' Helvetiai Vallást követőké le-
legyen, sehol nincsen a' Szent
Írásban világos szokkal, Tehát
még-is hisznek a' Lutheránusok és
Kálvinisták valamit, a' mi nincsen
a' Szent Írásban világossan ki té-
ve, Annakokáért nem igaz fun-
damentum az, hogy semmit nem
tartozunk hinni, hanem csak azt
a' mi nyilván való világossággal
vagy a' Szent Írásban.

Tizen

Tizenötödik Kételkedés.

E Nnek a' példának alkalmas-
ságával más két kételkedés
juttat eszemben, edgyik az Augu-
stana Vallást követők ellen, a' kik
azt vallyák hogy az Oltári Szent-
ségben csak akkor vagy a' Kri-
stus Teste, a' mikor az ember vé-
szi, és él vele. Már mivel ez a'
vétél, és Krisztus Testével való
élés sok szempillantásokat foglal
magában, azt kérdem, melyik
szempillantásban, és mikor kez-
dődik a' Krisztus Szent Teste az
Oltári Szentség alatt lenni? ak-
kor é mindgyárt, mikor a' Pász-
tor már el-végezte a' meg-szen-
telésnek igéit? vagy pedig ak-
kor é, mikor az áldozó szájá-
ba vészi az áldozatot? vagy pedig
akkor, mikor már gyomrában
alá nyeli? Erre a' kérdésre min-
denkor különböztetendő fele-

B 5

lete-

leteket vöttem azoktól, a' kiknek fel-töttem kérdésül.

Tizenharodik Kételkedés.

MAs kételkedésem ugyan ezen dologról az Helvetiai Vallás követők ellen vagyon, kik azt tanítják a' magok Catechismussokban, a' mellyel élnek Magyar-Országban lévő Oskolásokban, hogy valóságos képpen ugyan nincsen az Oltári Szent-ségben a' Krisztus Szent Teste, és akkor sincs, mikor vészik valóságosan, de ot vagyon a' hitben és a' hit által. Már azt kérdem, az a' hit, a' mely által az Oltári Szent-ségben vagyon a' Krisztus Teste, igaz hit é? vagy nem igaz? ha igaz? Tehát oly igaznak kel annak lenni, a' mit hiszünk, mint az a' hit a' mellyel hiszszük, és ugy kel lenni, va-

ni, valamint hiszszük. Annakaért ha hittel vallod, és azt tartod, hogy hit által vagyon az Oltári Szent-ségben a' Krisztus Teste, azt-is tartanod kel, hogy valóságos képpen-is ot vagyon, Ha pedig valóságos képpen nincsen ot a' Krisztus Teste, még-is te hittel, vagy-is hit által vallod: a' mely hittel azt vallod, az a' hit nem igaz; Tehát már meg-vallod, hogy hitednek némely ágazattya nem igaz, hanem hamis.

Tizenhetedik Kételkedés.

AZt is kívánnám tudni, a' mit itten eszemben jut a' Kálvinisták ellen. Mivel tudni-illik. Ha ezek a' Krisztus szavai *Ez az én Testem* oly világosak. Miért tulajdon, és voltaképpen való értelmek szerint nem vészik, és

nem értik? Azért é, hogy a' Krisztus ebben a' Mondásban nem volt igaz? Vagy azért, hogy azt Isten nem cselekedheti, hogy egy lévén a' Krisztus Teste 's még-is egyszer 's mind, annyi fok különb-külömbféle helyeken legyen? De a' Krisztus, ki egyszer 's mind Isten, valóságos igaság, és valóságos Mindenhatóság, Tehát semmi okok nincsen hogy a' Krisztus szavait tulajdon értelem szerént ne vegyék,

Tizennyolczadik Kételkedés.

AZt sem foghatom meg elegendő képpen, miképpen lehetessen az, és okos elmével miképpen ítélhetni, mivel az Isten mind igaságában úgy bölcseségében mindenecket végnélkül fellyül haladván olyan parancsolatokat adot

adot volna, a' kiket lehetetlen meg-tartani; 's még-is azoknak meg nem tartásáért örökké való kinra vesse azokat, a' kik meg nem tartják? Az első ellenkezik az Istennek végnélkül való bölcseségével, a' második pedig végtelen igaságával,

Tizenkilenczedik Kételkedés.

Mivel mind az Augustana, 's mind a' Helvetica Vallást követők, és azoknak Pásztori tanították, hogy az embernek minden vétekei halálosok, és jegyenlők, kérdem, Nemdenem nagyobb véteke maga tulajdon Árttyát valakinek meg-ölni, hogy sem a' szomszédnak egy tyukfiát? el-tagadni a' Keresztyn Híret, hogy sem másnak egy fillérét ellopni? Isten ellen karomkodni,

hogy sem másnak baratságáért egy kicsint föllenteni, Vagy egy héjában való szót ejteni? Ha úgy vagyon? Tehát nem minden vétkek egyenlő, más akár mely vétkekkel. Ha pedig nincs úgy? Tehát minden vétket egyaránt kell büntetni, mind ezen a' világon s' mind a' más-on; Még-is mindazáltal a' Krisztus taníttya, hogy vannak olyan vétkek, a' melyek se ezen a' világon, se a' más-on meg nem bocsátatnak, és vadnak olyanok, a' melyek könnyen meg-bocsátatnak.

Huszadik Kételkedés.

A' többi között azt-is taníttják az Augusztai, és Helvétiai Vallású Pásztorok, és leg-főképpen maga Kálvinus, és Luther, hogy minden cselekedetünk, sőt a' jók-is vétkek, innend gyakor-

ta csa-

ta csudálkoztam, midőn az ő praedikatiojokon jelen löttem volna, hogy néha az ő Halgatojokat a' jó cselekedeteknek gyakorlására intik, Ha azért a' jó cselekedetek vétkek, tehát jóvalván a' jó cselekedeteket, javallják a' vétkeket.

Huszonedgyedik Kételkedés.

A' Szent Írásban nem csak a' Hitből igírtetik bűneinknek bocsánattya, a' meg-igazulás, és az örök életnek meg-adása, hanem a' Reménységből, és a' szeretetből-is, sőt az irgalmaságnak cselekedetiből-is, Hogy hogy tulajdoníttják Tehát a' Reformatusok ezeket az dolgokat csak egyedül a' hitnek. Mivel ez az ige *Csak*, nincsen a' Szent Írásban, a' hol a' hitről szól, hanem csak maga sza-

ga szabadságából és el-tökéltet
akarattýából áttá hozza Luther a'
maga Biblia fordításában.

Huszonkettődik Kétel- kedés.

A' Lutheránusok, kik Ubiqui-
stáknak neveztettek (ezek-
ből valók a' Lutheranusok na-
gyob részrol Magyarországbán)
azt tartýák az ő Vallások egyik
ágazattýának, hogy a' Krisztus
nem csak Istensége szerént, ha-
nem embersége szerént is min-
denűt vágyon. Es én-is arra ta-
nítottam az ő iskolájokban, Az-
után mindazáltal, nem kicsin ké-
telkedés útközék elmémben, a'
mely kételkedést nem egyszer
attam elejekben, kérdezvén:
Mikor kezdődöt a' Krisztus em-
bersége mindenűt lenni? Nemde
nem a' meg-testesülésnek első
szem-

szempillantásában é, melyben az
Isteni Ige valóságosan meg-ed-
gyezűlvén az emberséggel, azzal
egyben kápcsolatáték? Ezt pedig
meg-erősíteni lehetetlennek lát-
czik, mert ha ezt vályák, így a'
Krisztus még születése előtt az An-
nyának méhén kívűl lőt volna.
Vagy talám születése után kezdet
mindenűt lenni? de így sem, mert
Egyprusban lőt volna, minek-
előtte Egyprusban ment volna,
Jerusalembe, minek előtte Je-
rusalembe lépet volna, és más
helyben hasonlo képpen, oda
menetele előtt. Vagy talám fel-
tamadása után? Es így ismét Meny-
országban lőt volna embersége
szerént, Menyben menetele előtt.
De talám Menybe menetele után,
és így ismét éléb volna az Oltári
Szeñtségben, hogy sem meg-szeñ-
teltetnék az áldozatban lévő ál-
dozat, és az áldozattal való élés
előt.

előt. A' mely kérdésekre halot-
tam sok feleleteket, de egy sem
vala, a' kérdésre való felelet. Ki-
vánom azért az Ubiquistáktól e-
zeknek a' kételkedéseknek igaz
feleletit.

Huszonharmadik Kétel- kedés.

DE az a' kételkedés engem in-
kább faggat, a' mely mind
untalan eszembe forog. Ha tud-
ni illik az Augustai és Helvétiai
Vallásu Pásztorok igaz Papok é?
és következendő képpen vagyon
é valami hatalmok a' Szent Sacra-
mentumok ki-szolgáltatására, és
az Isten igéjének hirdetésére?
Vagy az ő fel szentelések igaz é?
oka kételkedésemnek ez, mert
nem tudgyák, sőt nem-is lehet
meg-mutatni, hogy egy más urán
szakadás nélkül való következés
kép-

képpen vették volna Krisztustól
azt a' hatalmat, a' mint se igazán
való fel-szenteléseket. Holot ő
nálok is igaz az, hogy valamint
egy nemes ember más embert
meg nem nemefíthet, hanem a'
Királytól kelvenni a' nemefiséget,
ugy, a' ki csak közönséges Pap,
más Papot, vagy Prædikátor,
más Prædikátort meg nem szent-
telhet, hanem szükség, hogy at-
tól szenteltessék fel, a' ki felsőbb
hatalommal bír, tudni illik arra
rendeltetett Püspöktől, és a' Püs-
pök ismét attól, a' kinek méltó-
sága, és hatalma vagyon a' Püs-
pököknek fel-szentelésére, és így
következendő képpen az Aposto-
lokig és éppen Kristus Urunkig.
Az Augustai, és Helvetiai Pász-
torok pedig nem tudgyák, ezt a'
szuccessiot vagy is edgyikről a'
Másikra szállott hatalmat tovább
vinni, hanem csak Lutherig, és
Kal-

Kalvinusig. A' kik csak közönséges Papok voltak, nem Püspökök, és soha a' Régi Ecclesiával ellenkező tudományt tanítani se magános se közönséges küldéssel nem küldettek. Mivel azt sem oly fundamentomos okkal meg nem mutathatták, a' mellyel a' több Ereknek ségnek fundái is az ő Rendkívül való küldéseket vagy missio-jokat meg nem bizonyítanak; Mind a' ketten pedig ezzel a' renden kívül való missioval nem küldetthettek, mivel ellenkező tudományt tanítottak magok között. Luthernek pedig nincs nagyobb oka, mint Kálvinusnak, Ellenben ennek sincs nagyobb oka, mint másoknak, kik egy huró pendülnek. Azon kívül az igaz Papságnak szentelésében két hatalom adatik, tudni illik a' bűnöknek meg-bocsátására való hatalom, a' Krisztus szavai szerint vegyétek a'

Szent

Szent Lelket, valakinek meg-bocsáttatok vétkeket, meg-léshnek bocsátva, valakinek pedig, meg-kötnek, meg-léshnek kötve. A' második hatalom pedig, a' Kenyérnek, és bornak egélszen a' Krisztus Testvé, és Vérvé változtatására való hatalom, a' Krisztus szavai szerint, *Azt eslekedgyétek* (a' Kenyeret, és a' Bort az én Valóságos Testemmé, és Véremmé változtatván adgyátok-ki) *az én emlékezetemre*, Ezek közül a' hatalmak közül pedig egyikét sem veszik az Augustai és Helvetiai Vallásu Pásztorok az ő rendelkezésekben, a' mellyet magok is látnak meg-vallani, Holot még a' Penitentia-tartó Szentégszolgáltatásában is nem merik mondani, *meg oldlak téged a' vétkektől*, az az: meg bocsátom néked vétkeidet; hanem csak azt: *Hirdetem néked vétkeidnek bocsá-*

csánattyát. Az Oltári Szentségben sem merik mondani, hogy ők a' Kenyeret Krisztusnak valóságos Testévé változtatták, mert magok tanították a' Helvetiaiakat, hogy ők csak jelét vallyák a' Krisztus Testének a' Kenyér szín alatt, nem valóságos Testét. Az Augustai tanítás szerént pedig, a' Krisztus Sz. Teste az Oltári Szentségben csak vételekor vagyon jelen. Tehát az Aidozatnak vétele, és véle való élése csinállyá a' Krisztus Szent Testét, nem a' Pásztor, Azért mivel ezt a' két hatalmat nem veszik az ő Rendelésekben, vagy is fel-szentelésekben, az ő rendelések nem igaz.

Huszonnegyedik Kétel- kedés.

Ezeket előre bocsátván, a' leg-nehezebb dolgokra jövök.

vők. Már régoltától fogva tanácskozom magamban, ha az Augustai Vallást é inkáb, hogy sem a' Helvetiait kellyen követnem, vagy ezt inkáb, hogy sem amazt, kérem azért, és Augustai Valláson lévő Pásztorokat adgyanak nekem oly okot az ő Vallásoknak meg-erősítésére, a' mely okkal hasonló képpen ne élhesse az Helvetiai Valláson lévő Pásztorok az ő vallásoknak meg-erősítésére. De tudom mind a' két Valláson lévőek minden kétség nélkül magok részére nem egyebet, hanem a' Szent Írást hozzák elő; Edgyik Vallás a' másik ellen né mely Czikkelyét a' Szent Írásnak hozza elő, és ez ismét amaz ellen hasonló-képpen a' Szent Írásból vót okokkal él, de így még egyik sem ad elegendő okot, a' mellyel arra vitessem, hogy inkáb egyik valláshoz, hogy lema' másikhoz ragaszkodjak.

ragaszkodgyam. Az örökkén
való Ielti üdvösség iránt pedig
igen elzeffen kel munkálkod-
nom, Es mivel tudom az igaz
Hit nélkül lehetetlen üdvö-
nöm, és azt is tudom, hogy csak
egy az igaz Hit, ugy kel magamat
viselnem ebben a' tanátskozás-
ban, és az üdvösség uttyát ugy
kel nyomoznom, hogy az igaz
Itélő Biro előt számot adhassak, és
okát is adhassam, miért hogy in-
káb követtem ezt a' Vallást, hogy
sem a' másikat. Mondhatták
ugyan az Augustana Valláson lé-
vő Pásztorok, hogy az Helvetiai
Confession valok nem igazán ma-
gyarázzák magok részekrea' Sz.
Írásnak ellenek előhozot czike-
lyit, De ugyan azt mondgyák az
Helvetiai Vallásu Pásztorok is az
Augustai Vallásu Pásztorok ellen.
Még így sincs tehát elég okom,
hogy inkább egyikét kövessm,
hogy

hogy sem a' másikat, mivel még
sem tudom melyiknek vagyom
igazab, és egyessé magyarázat-
tya a' Szent Írásnak értelmével,
mely értelem a' Szent Lélektől
terjesztetet ki. De it ismét to-
váb vizsgál a' dolgot az Augustai
Vallásu Pásztorok ilyen képpen:
hogy ő nekik az ő magyarázat-
tyoknak igazságirol vagyom bi-
zonyságok, mely bizonytságot a'
magok tulajdon lelkek és kritiri-
umjok díctál nekik. De ugyan
ezt mondgyák az Helvetiaiak is a'
magok magyarázattyok felől.
Mit mivellyek tehát? Mellyik Kri-
tiriumnak hiddyek? és mellyiké-
hez ragaszkodgyam inkább? Mi-
velegyiknek az ő meg-csalhatat-
lanságáról nincsen nagyobb o-
kom, mint a' másiknak az ő meg-
csalhatatlanságáról.

Annakokáért ujabbán kénsze-
ritlek titeket ezeknek a' Kételke-
désekre.

feleknek meg-sejtése iránt titeket Augusztai és Helvetiai Valláson lévő Pásztorok, hogy ha igaz szeretetről származot indulattal vartok a' lelkekhez, engemet ezekből a' kérelkedésekből, és lelki szorongatásokból szabadicsatokki, és nem csak engemet, hanem másokat is, a' kiknek gyakran faggattyák ezek a' kérelkedések elméjeket.

P. S.

Még egy kérelkedés jut eszemben, a' kit csak nem el-felejtetem volna, azért ezt a' többi után vetem.

KRISTUS Urunk a' maga Apostolit az egész Világra elküldötte, hogy minden Nemzet-segeknek prédikálják az Evangeliumot, a' kik el-menvén prédikáltak mindenütt Isten segítségiből

ségiből, és beszédeket következendő jelekkel meg-erősítvén (*Marc. & Luc ult. Cap.*) mely jelek által sok számu Nemzet-segeket Kristushoz térítettek, és Kristus Anya-szentegyházában hozták. A' nemzet-segeknek tehát a' Kristus Hitre való meg-térések, edgyike a' legfőbb jelek közül, a' mely jelek által ismértetik meg az Igaz Közönséges Keresztyén Apostoli Ecclesia. Már pedig igaz az, hogy a' Romai Közönséges Hitre leg-több Nemzet-segek tértenek, és így leg-többen hozattattak a' Kristus Anya-szentegyházában, mint most is napról napra történik. Mivel a' Romai Közönséges Hitre tértenek meg a' Magyarok, Lengyelek, Németek, &c. a' kik mind Pogányokból Keresztyének lőttek; Nem olvastam pedig soha, nem is hallottam, hogy valaha a' Luthera-

rana avagy Kálvinista Vallásra a' Nemzetségek közül egy egész nemzet tért volna. Azért ez az igaz Anyaszentegyháznak jele nekik nem tulajdonitathatik. De modgyát sem látom, mely moddal a' Kálvinista, és Lutherana Vallása k valamely Nemzetséget a' magok Vallásokra hozhatnának, Mert ha a' magok vallásokat elejekben terjesztik, hogy, tudniillik egy az Isten, a' ki ezt a' Világot igazgattya, és egyszer 's mind vég-nélkül való bölcseségű? 's még-is olyan parancsolatokat adot nekünk, melyeket lehetetlen meg-tartanunk : és hogy végheterlenigasságu? Még-is örökké el-kárhoztassa azokat, a' kik az ő Parancsolattját meg nem tartják; noha lehetetlen azt meg-tartani. Vagy hogy Végheterlen meg-jutalmazója a' joknak. 's-még-is a' mi jóságos-cseleke-

lekedetünket a' más világon meg nem jutalmazza. Hogy könyörülő, de mindazonáltal nem látván némelyeknek vétkeket, még-is az örök tűzre rendellye azokat. Ha illy rendetlen dolgokat a' Nemzetségek eleiben terjesztenek, nem de nem a' természettől viseltetvén meg-tertennek illy káromkodó mondásoktól? Hasonlo-képpen, ha a' Lutheranus vagy Kálvinista Pásztorok akarnák a' Törököket magok Vallásokra téríteni, és hasonlo-képpen a' magok Vallásokat elejekben terjesztenék. Tudni-illik hogy minden jó cselekedetünk vétek; Hogy az Alamisnálkodás semmit sem használ az örök életnek el-nyerésire, semmit a' büjtölések, semmit a' bucsu járáfok' Hogy edgyik vétek nem nagyob a' másíknál, tudni-illik a' szomszédnak tyukfiát meg-

őlni nem kisebb vétek mind a'
tulajdon szüleit. Hogy haszon-
talan holtakért imádkozni, és
több efféléket. Bizonyára nem
csak meg nem térnének erre a'

Vallásra, sőt minden Po-
gányságnál alább valónak
ítelnék.

O. A. M. D. G. & B. M.
V. H.

II. KONYVECSKE.

Az Ellenkezők hat FőKétel-
kedésének meg-fejtése, melly
ugyan azoknak uij esztendő fe-
jében mutattatott 1701.
esztendőben.

Elöl-Járo Beszéde a' Tu-
dakozodónak.

Em untasztalak bosz-
szas csavargó beszéd-
del Tiszteletes Uram,
az én ezen dolog béli szándékom-
nak elődbe-való terjésktésére.
Mert tudom, hogy azok közül-
való vagy, kik nem hogy kerül-
nék egyebeknek az igaz Hit-
bez,

hez, Lelki ísmérethez, és idősséghez tartozandó dolgokról való tudakozódásokat; de ugyan lesik a'féle alkalmatosságokat, mellyekben ezekről szót tehetnek, és két kezzel kapják. Tehát ebben vagyon a' dolog: Már sok esztendőktől fogva sem kin sem ben vagyok, és nyugbatatlanul bányom vetem elmémet, végére akarván mennem; és sok, és különböző Hit-béli Vallások közül, mellyek mostanság a' Kereszttyénségben vannak, mellyikét kellesek választanom, és mellyikhez ragaszkodnom? Előszőr-is a' melly kételkedésim voltanak a' Romai Catholica, avagy Közönséges Ecclesiától idegen Vallások iránt, még tavaly

mindenek elejében terjesztetem, 's még sem vebettem mind eddig-is azoknak megsejtését. Most pedig a' melly kételkedések eszembe jutnak a' Romai Közönséges Anya-szent-Egyházellen, olly formában, a' mint azokat a' Lutheranusok, Calvinisták, Ujkereszttyének, Arianusok, és egyéb Romai Papista Hittől idegenek Iskolaiban, és könyveiben hallottam, vagy olvastam, avagy pedig ugyan azoknak Prædikatioiban, és beszélgetésiben tanultam, tisztá, igaz lelekkel te előbben akarom terjesztetni. Igaz dolog ugyan, 's nem is tagadhatom, hogy sokat a' félélt tapasztaltam-meg ezekben, mellyeket csak hamisan

Jan és gyalázatosan költöttek
a' Romai Közönséges Anya-
sz: Egyházra ; melyeket még a'
Pápista könyvekben sem olva-
stam, sem pedig a' Pápistákkal-
való társálkodásomban nem bal-
lottam. Azért tüled akarok
értékeznem, hogy kételkedésim-
túl, melyeket ezentúl elé-adok,
ugyan igazán mit vélnek, mit
biznak, tartanak, és taníta-
nak, és minémű fundamenta-
mokkal állatják, és erősítik
az ő Híveket? Legyen azért,

Első

Első Kételkedés.

MEg-vallom egyéb-aránt,
hogy kétség-nélkül a'
Keresztyenség eleitől-
fogva a' Pogányok (leg aláb Eu-
ropaban) bálványozásokat el
hagyván, az Apostoloktól fun-
dáltatott Romai Hitre tértenek-
meg, és azon Romai Anya szent-
Egyház fáratsági által lettenek
Keresztyének, hogy Krisztusnak
Egy, Szent, Közönséges, és A-
postoli Ecclesiája volt ; és azon
tisztaságban, és Hitbéli igaság-
ban meg maradt leg aláb az
őt, avagy hat első Szeculomban,
az az Száz esztendő-béli forgá-
sokban. De annak utánna (a'
mint az ő Ellenkezői tapyittyák)

C 6

ő megint

ő megint vizsgálta tért a' bálváj
nyozáira, 's most-is abban va-
gyon. Ezt pedig azért mond-
gyák. *Először* : Mert a' Romai
Hitén levők igaz Isteni tiszteler-
tel imádgják az Oltári Szentsé-
get. *Másodszor* : Mert a' Bol-
dogságos Szűznek ha szintén
Isteni, avagy csak nem Isteni tisz-
teletet nem adnak-is ugyan, de
nagyobbat még-is, hogy sem
más tiszta teremtet állathoz il-
lendő volna. *Harmadszor* : Mert
a' Szenteket segítségül hívják, és
azoknak esedezésiben helyhef-
tetik leg-nagyob reménségeket,
és talám nagyobb, fő képpen a'
Boldogságos Szűz esedezésében,
hogy sem mint a' Krisztus érdemi-
ben. *Negyedszer* : Mert a' képe-
ket tisztelik, bocsúllik, csókol-
lyák, és azoknak imádkoznak.
Ötödészer : Mert a' Krisztus kerefz-
tét Isten gyanánt imádgják, mint
szinte

magát a' Krisztust. *Hatodszor* :
Mert a' Pápát, mint valami Istent,
tisztelik, sőt Isteneknek tartják.
Hetedszer : Mert a' Szentek tete-
mit bábonással tisztelik : Ezek
pedig mind-eggyig bálvány imá-
dás nemeit foglalnak magokban.
Ihon ezeket kívánom hogy né-
kem meg-fejtesd.

A' Kételkedésnek meg-fejtése.

Papista Theologus. Edes A-
tyám-fia, nem mészsze lát-
czol nékem az Isten Országátul
lenni ; úgy hogy méltán rolad
mondhatnám Krisztusnak Naraél-
rül való emez bizonyság-tételét :
*Imé az igaz Izraélita, kiből o-
lárdtság nincsen.* Joan. I. v. 47.
Mert ezen Kételkedésedet, sőt
azokat-is mellyeket előmben
fogsz adni, te-magadi mmár job-
bára meg-fejtedted.

A Tudakozódó. Hogy-hogy lehetséges az? holott azoknak meg-fejtéseért jöttem hozzád; mellyek miat még most-fincs nyugodalma Lelkem-isméretének.

Pápista Theologus. Azt ezen-től világossan meg-mutatom. Nem de nem ezen kérelkedésnek közbe vetése, avagy előmbbe terjesztése előtt te magad mondad-e, hogy leg-alább őt vagy hat Sæculum alatt a' *Romai Ecclesia* Igaz, Egy, Szent, Apostoli Anya Sz. Egyháza volt. légyen a' *Kristusnak*, 's nem Bálvány-imadó? Azon kívül, nemde azt-is meg-vallád, hogy az Ellenkezők könyveiben, Prædicatioiban, Vetekeedésiben, és Beszélgetésiben sok a' félékert vettél észre, mellyeket hamissan költenek reánk. Vélem pedig magamban, hogy szem-látomást-való hamiságnak nem adcz hitelt,

telt, 's a' te Hitedet gyalázatos pör-patvarokkal nem gyámolítottod.

Tudakozódó. Ugy vagyon, 's most-is a' mondó vagyok. Mert a' mi az első punctumot 's czikelyt illeti, magok-is minnyájan azt vallyák, a' kik ellenkeznek a' *Romai Anya-szent Egyházzal*; jöllerhet meg-nem eggyeznek azon, meddig maratt legyen azon *Romai Ecclesia* az ő első épségében, és Hit-béli tisztaságában: holott ezen dolgot némelleyek ötszáz esztendőkre, némelleyek hat-százra, némelleyek éppen nyolcz-százra terjesztik ki. *Annak utánna* Sz. Pál Hitinek igen-is igaznak kellett lenni, és Apostoli Hitnek; tehát a' *Romai Hitnek*-is: holott maga Sz. Pál *ad Rom. 1. 12.* a' maga Hitit *Romainak* mondgya lenni, és a' *Romait* a' ma Hitének. Tehát a' *Romai Hit*, hogy eleinte Igaz,

te Igaz, Szent, és Apostoli Hit volt-légyen, nyilván-való dolog. Már pedig a' Krisztus úgy-mint Eörök Bölcsesség, az ő házát, és Ecclesiáját igen-is emez szerént fundálta, a' mit maga javallot Sz. Máthénál *Az Okos férfinak; hogy az ő házát ne fővényen, de kősziklán építse; úgy hogy bár jöjön alá eső, folyó vizek indullyanak, fújjanak a' szelek, és ama a' házra rohannyanak: de még sem dől-le, mert kő-sziklán vagyon fundálva.* Matth. 7. v. 24. Tehát a' Krisztustól fundálatot, és Apostoloktól gyarapított Ecclesianak nem kellett olyyannak lenni, hogy mingyárt le-roskadna, 's el-fogyna; mert másként nem kő-sziklán, hanem fővényen építettett volna. Tehát kellett annak fen-allani alkalmasint-való nagy ideig, fő képpen midőn maga a' Krisztus mondotta, hogy
az ő

az ő Ecclesiáját *Kősziklán fogja fundálni, 's olyan képen pedig, hogy még a' Pokol kapui se vegyének erőt ő rajta.*

Ami az második czikkelyt illeti pedig. Még ugyan azt val-lom, hogy nyilván-való hazugságnak nem akarok hinni, sem tapasztalható patvároskodásnak hitelt adni; Sőt azt a' Hitet, a' ki hamis patvarkodással ostromoltatik, nagyra böcsüllöm. Mert mikor immár az ellenkező nyilván-való csempeségre, 's sportvarra fakad-ki, bizonyos jele az, hogy ki-kopott az viváfra, és ostromra-való erőségéből. Ki retszik az írásból, hogy a' Krisztus, és Apostolok tanítást-is a' Pharisausok; az eleinte-való Ecclesiát pedig a' Sidók, és Pogányok, számtalan tökéletlen fortélyokkal vitiák és ostromlották; de azért a' Krisztusnak, Apostoloknak,

nak, és eleinten való Ecclesiának tanítása nem fajult-el az ő tökelletes szentségétől. Ugyan-is maga az Okosság adgya előnkbe, hogy nem azokat kell meg-vett-ni, 's gyűlölni az Embernek kik efféle csélcsap fortélyos költéseket szenvednek, hanem inkább kik azokat költik; sőt émezeket inkább kell tisztelni és méltóbbak a' böcsületre: Ugyan azont itillem a' tanításról, a' ki csak merő gyalázatos fortélyokkal ostromoltatik. Azt pedig leg-nagyob fortélynak, avagy pör-parvarnak tartom, midőn valaki felől olly hamis tanítást, avagy tudományt költenek, a' kit soha nem tanított, 's nem tartott, sőt azt meg-veti, kárhoztattya, és ostromollya.

Pápiſta Theologus. Igen helyessen itilled e' dolgot jó Uram. Azért fogjunk már a' dologhoz, és hogy

és hogy helyes fundamentom-mal járjunk el dolgunkban. Három dolgot kell jól eszedben vened még eleinte. *Először:* Mi légyen a' Bálványozás? *Másodszor:* Menyire kárhoztattya a' Bálványozást az Romai Anya szent Egyház. *Harmadszor:* Hogy mind azokban, melyeket elé számlálál, semmi neme sincs, 's lába-nyoma sem találratik, a' Bálványozásnak. *Először-is* pedig a' Bálvány-imádás nem egyéb, hanem *olly tisztelnek, melly Istent illet, Istentől való elhúzás, és másoknak adása.* Es így írja le Tertullianus. *De Idolatria, initio.* Es Szent Cyprianus, ként, *Exhort: ad Martyres:*

Akkor esik valaki Bálványozásban, mikor az Istent-illető tiszteletet másnak adgya. Nazianzenus szerént pedig: *Oratione de Nativ.*

Nativ. A' Bálvány-imádás nem más, hanem Teremtő tiszteletének teremtett allatra-való vesztetése. Melly Szent Atyáknak ezen le-írás a' Sz. Íráson fundáltatnak; holott Szent Pál Romaiakhoz írt levelének első részében 23. dik versiben mondgya. *Es el-változtatták az halhatatlan Istennek dicsőségét az hallandó embernek, és a' madaraknak, és a' négy-lábúaknak, és a' csúszó-mászóknak képe hasonlatosságára.* Az az, a' Bálványozók az Isten-imádást, avagy tiszteletet, melly az egy igaz Istenhez illik, mesterséggel írott, 's csinált Emberek képének avagy madarak, négy-lábú, és csúszó-mászók ábrázatának atták. Es a' Bölcsesség könyv. 13. rész. 10. vers. *Istenneknek nevezték az emberek kezeinek munkáit, az aranyat és ezüstöt.* Az az, ezeknek olly tisz.

tiszteletet adtanak, mellyet csak az egy igaz Istennek kellett adni. Ezekből immár meg tetözik, hogy csak akkor történik a' Bálvány-imádás, a' mikor az egy igaz Isten-illető tisztelet valami teremtetett állatnak adattatik. A' Romai Pápistáknál pedig a' legnagyobb halálos vérték közül valónak tartatik a' Bálvány-imádás. Es Pápista tanítás az; hogy minden-féle vérték el-kell embernek távoztani, de leg-főképpen az Bálvány-imádást.

Az harmadik czikkely így mutattatik-meg: Az Bálvány-Imádás nem más, hanem olly tiszteletnek, melly csak igaz Istent illet, valamelly teremtetett állatnak adása; De a' Romai Papisták semmi teremtetett állatnak nem adgyák azt a' tiszteletet. Tehát a' Romai Papisták nem Bálványozók. Annak fölötte, mint magad

gad meg-vallád, el-int leg-
aláb őt, vagy hatszáz esztendő
által az Romai Hit, és Ecclesia
Kristusnak Igaz, Egy, Szent,
Közönséges, és Apostoli Ecclesiája
's igaz Hite, Vallása volt nem
Bálványozó semmi képpen; 's
még nem-is lehetet őtet arrúl vá-
dolni; sőt a' Pogányok és Bálvá-
nyozók ő hozzá tértenek meg,
mint igaz Istennek igaz tisztelete-
re; 's né valami más új Bálványo-
zástra. De azon első Sæculumok-
ban, avagy eleinte-való Ecclesi-
ában mind szokásban voltak a-
zok, mellyek miatt a' mostani
Pápisták az Ellenkezőktől Bálvá-
nyozóknak mondattanak: Tehát
a' mostani Romai Ecclesia sem
Bálvány-imádó, 's nem-is lehet
őtet arrúl vádolni. Ezen erős-
ségnek első részét helyben had-
gyak az Ellenkezők. A' Conse-
quentiat pedig, avagy ezen erős-
ségtől-

ségtől-való következést nem le-
het az okosnak meg-tagadni;
mind a' két helyen azon *ratio*
formalis, az az volta-képpen-való
ok vagyon. Tehát csak a' marad
hátra, hogy a' Minor propositio,
az az, ezen okoskodásnak, 's e-
rősségnek második részét (ugy-
mint: *hogy az eleinte-való Eccle-*
siában mind azok szokásban volt-
ak, mellyekkel most vádoltatik)
meg mutassam. Elsőben is pe-
dig *hogy az Oltári Szentségnek*
imádása az eleinte-való Ecclesiánál
szokásban volt ki-tetczik Sz. Am-
brúsnak emez igéjéből Lib. 3. de
Spiritu Sancto Cap. 27. *Carnem*
Christi hodie quoque in Mysterijs
adoramus. Az az: A' Kristus Te-
stét még mostanság-is a' szűk
szentségben imádgyuk. Es az Ol-
tári Szentségről ízólló Szent A-
gostonnak mondásából Tom. 8.
in Psalmum 98. Nemo autem illum
Carnem

Carnem manducet, nisi prius adoraverit. Et quam non solum non peccamus adorando, sed peccamus non adorando. Magyarul azt tesszi: Senki pedig azt a' testet ne egye, hanem ha először imádgya. Es mellyet nem csak nem vétkezünk imádván, de vétkezünk nem imádván. Ugyan Arany Száju Szent János is *Hom. 3. ad Ephes. Et Hom. 4. in primam ad Corinth.* Adora & manduca. Imádgjad, és egyed. Azaz a' Krisztus Testét az Oltári Szentségben. Tehát az Oltári Szentségnek imádása szokásban volt az eleinte- való Ecclesiában; mivel hogy ezen Szent Atyák, kiket elé hozék az első négy Sæculomban éltenek.

Másodszor: Hogy a' Boldogságos Szűznek tisztelete, és segítségül hívása szokásban volt legyen az eleinte- való Ecclesiában; nyilván- való igazság: a' melly ki- tesszik

ezik mind másunnak's mind pedig Sz. Agostonnak amaz imád- ságából, *Tom. 10. Sermon. 18. de Annuntiatione*, mellyel mostan is él az Anya sz. Egyház: *Sancta Maria succurre miseris &c.* Szentséges Szűz Maria siest segítségekre a' nyomorúltaknak, segítsed a' gyenge- szívűeket, tápláld a' szalmazlakot, imádkoz a' köfségért, esedezz a' Papi-rendért, légy közben-járó az ájrtatos Afzszony- állatokért; érezzék minnyáján a' te segedelmedet, valakik gyakorol- lyák a' te szent emlékezetedet.

Harmadszor: Hogy más egyéb Szentek segítségül hívása is szokásban volt, Bizonyosság benne Sz. Agoston *Tom. 2. lib. 20. contra Faustum Cap. 17.* *Populus Christianus memorias Martyrum religiosæ solemnitate concelbrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum confocietur, atque*

Orationibus adjuvetur. Magyarúl:
 A' Keresztényen-Köfség, a' Marty-
 rok emlékezetit áitatos készülettel
 ünnepli; mind az ököi követésnek
 fel-gerjesztésére, mind hogy az ő
 érdemekben részesüllyön, és esede-
 zésekben segittessen. Et Tom. 6.
 Lib. 21. de Civit Dei Cap. 17. Ke-
 resztényeni szájtúl gyakoroltatik,
 hogy az alázatos ember valamelly
 szentnek magát ajánlja, és mond-
 gya: Emlkezzeél meg rólam. De
 még magoknál-is a' Sz. Atyák-
 nál szokás volt a' Szentek segit-
 ségül hívása; a' mint az ő irások-
 ban meg-vallyák: Sz. Ambrus
 Tom. 1. de Viduis. Sz. Cypria-
 nus de Stella & Magis num. 8. Sz.
 Agoston. Epist. 137. és a' többi.

Negyedszer: Hogy a' Kereszt
 tisztelete (avagy még imádása-is
 melly az Isten Fiára esik, ki
 a' Kereszten függött) az első Sa-
 culumokban szokásúl vétetett volt.

Meg-

Meg-mutattya ezt Sz. Agoston.
 Tom. 9. de visitatione infirmorum
 Lib. 2. Cap. 3. Ezen szókkal: Va-
 gyon a' Keresztényeknél Urunk tit-
 kos Keresztének emlékezete, mel-
 lyet Keresztnek nevezünk, és az
 a' Kristus emlékezetére tisztellyük.
 A' Keresztre szenvedő embernek
 képet csináltatynk, melly által Kri-
 stusnak üdvösség-szerző szenvedé-
 sét eszünkbe juttatynk. Ezt öleld
 meg alázatosan, tisztellyed áita-
 tosan; ezeket eszedben tartván.

Nec DEUS est, nec homo, praesens
 quam cerno, figura;

Sed DEUS est, & homo, quem
 signat sacra figura.

Magyarúl így fordítom:

Sem ISTEN, sem Ember tudom,
 's látom, e' kép.

De ISTEN, és Ember a' mit je-
 lent e' kép.

Erdődszor. Hogy a' Szentek
 képei tisztelben voltak a' hívék-
 nél az

nél az első Saculumokban, Bizony-
ságom Sz. Gergely Lib. 9. Epist.
9. imigyrván: Tiszteletes helye-
ken a' Szentek historiáit, avagy
éltékben történt dolgait nem ok nél-
kül engette meg a' régiség, az az,
eleinte-való Ecclesia. Ezen dol-
got meg-bizonyittyák Anya Sz.
Egyháznak minden régi Historiái.

Hatodszor. Hogy a' Római Pá-
pát azon első Saculumokban, és
száz esztendőn-ként - való idő-
nek folyásiban az egész Keresztény-
ség fejének ismérték, 's tartották
a' hívek. Bizonyította a' Calcedoniai
Gyülekezet, ezen dolog felől
igy végezvén: Szent Péter Apo-
stol tulajdon tiszteletének fedhe-
rteslen méltóságát meg kell tarra-
nunk, a' mennyiben az Római szent-
séges Püspököknek a' Régiek Papi-
Egyetemesége adtak mindenek fő-
lött, hogy Hűbéli dolgok, és Pá-
pok iránt itilő Biró legyen.

Heter-

Hetedszer: Hogy a' Szentek
tereminagy tiszteletben voltak ele-
sül fogva az Kereszténységben,
ki teltzik Apostoli cselekedetek-
nek 5. Részében, 15. versében.
Még-ugyan, 19. Részében 12.
Versében; Ugy hogy az útczák-
ra vinnék a' betegeket, ágyokra
fektetvén, hogy Péter eljövén bár
csak az ő arnyéka érne valakit kö-
zülök, és meg-menekednének be-
tegségekről. Szent Pál testéről
pedig a' betegekre el-vitetének a'
a' kezkenök, 's az övedzők; és el-
távoznak vala közülök a' betegségek,
és a' gonosz lelkek ki-mennek vala.
Sz. Agoston-is bizonyította ezt
Tom. 1. de vera relig. Cap. 25.
Hogy a' Szentek teremti, és azok
rézecskei tiszteleti által az ő ide-
jében olly temérdek csudák tör-
ténének, hogy se végére nem
mehetett mindeniknek, sem pe-

D 3 dig

dig a' kiknek végére ment-is meg nem számlálhatta.

Tehát mind ezek szokásban voltak az eleinte-való Ecclesiánál, mellyekkel bennünköt rágalmaznak, és Bálvány-imádról vádolnak az ellenkezők; nem merik pedig mondani; hogy az eleinte-való Ecclesia Bálvány-imádó volt volna: Azért ha okossan akarnak cselekedni, a' mostani Ecclesiát sem vádolhattyák Bálvány-imádról.

Immár lépünk a' fortélyos pör-patvaros rágalmazásokra, mellyekkel szemtelenül 's orczapirulás nélkül az Ellenkezők az Romai Anyaszentegyházat terhelik.

Első Rágalmazás: Hogy mi az Oltári Szentségben egy falat kenyér két vagy darab ostyátskát; és a' Kehelyben kevés borocskát imádkunk; a' mint a' Calvinisták Isten-tele-

telenül reánk költik: mert semmi képpen nem imádguk a' kenyeret és a' bort az Oltári Szentségben; sem pedig a' kenyér-szint, avagy bor-szint, hanem magát a' Krisztust, kit a' kenyér, és bor színe alatt Isteni hittel hiszszünk jelen lenni. A' mint sem a' Pásztorok, sem az Három-Királyok nem voltak Bálvány-imádók; mikor a' jászolyban helyhefeszített pólýában fekvő Krisztust imádták: úgy mi sem vagyunk azzal Bálványozók, hogy ugyan azon Krisztust, ki a' kenyér és bor-szin alá rejtezett, imádguk. Holott a' mint Sz. Agoston mondgya *Serm. 58. de verbis Dom. in fine:* Ha valaki a' Királynak az földön heverő bársony subáját, avagy koronáját fel-alállyá; vallyon térdhajtással üdvözlé azt? Ha pedig a' Király abban fel vagon öltöztetve; halál a' fején, ha a' Királlyal

eggyütt nem imádgya avagy üdvözli térd-hajrással. Itt pedig Isten nagyon az kenyér szín alatt. Tehát.

Második Rágalmazás : *Hogy mi a' Boldogságos Szűznek Isteni tiszteletet adunk.* Holott azt taníttuk, hogy az nagy Isten ellenvaló vétek volna. Tehát ő hozzá folyamodunk nem mint Istenhez és minden jók meg-adojához, hanem mint, azoknak Istentől meg-nyerőjéhez. Tisztellyük, valóságos dolog ötet nagyobb tisztelettel, mint egyéb Szenteket, azért hogy ő Isten Anyja, a' több Szentek pedig csak baráti és szolgálai Istennek.

Harmadik Rágalmazás : *Hogy a' Szenteket segítségül hívjuk azokban helyhesztetvén nagyobb reménységünköt, miní sem a' Krisztus érdemiben.* Tisztellyük azért a' Mátyrokat, és Szenteket, hogy Sz.

Ago.

Agoston szavaival éllyek *Lib. 13. contra Faustum. Et Lib. 21. & 10. de Civit. DEI.* Olly tisztelettel, hány Szenteket tisztelünk kik még e' világon élnek? de azokon (azokat érti kik már a' bődoltságban nyugodnak) annál ájtatosabban tisztellyük, ménél bátoroságosabban mind elmulandó dolgoknak meg-győzése után bődolga életben győzedelmeskednek. De olly tisztelettel, a' melly mindenek fölött való egy Istenséget illeti, az Isten szolgáit sem nem tisztellyük, sem tisztelni nem taníttuk. Sem az ő érdemekben, és esedezésekben nagyobb bizodalmunkot, és reménységünköt nem helhesztettyük mint a' Krisztus érdemiben : midőn jól tudgyuk azt, hogy az ő érdemeknek és esedezéseknek érdemlő és meg-nyerő ereje az egy Krisztus érdemiből, mint első derék érdemlő okból származik

D 5

Ne-

Negyedik Rágalmazás: Hogy a' Kristus Keresztét, és a' fészületet nem különben imádjuk, mint magát a' Kristust. Holot pedig Szent Gergellyel Lib 9. Indic. 4. Epist. 9. Mi a' felfeszítettett Kristusnak képe előtt a' földre borúlunk, nem úgy mint Istenség előtt; hanem azt imádjuk, a' kit a' kép, úgy mint vagy születettet e' világra, vagy szenvedött, eszünkbe juttat,

Eödödik Rágalmazás: Hogy a' képeknek imadkozunk. Mert a' mint ezt a' Tridentomi gyűlekezet meg fejti Sess. 25. A' képek által, mellyeket csókolunk, és mellyek előtt süveg-veve le borúlunk, nem úgy tiszteljük őket, mintha valami Istenség volna benne, vagy olly erő, mellyre nézve tisztelendők volna, avagy tiűlők valamit költetnek kérnünk; hanem a' Kristust imádjuk; a' Szenteket pedig,

dig, kiknek hasonlatosságokat viselik a' képek, tiszteljük. S' hát nemelly Nem-Papistáknál nem de szokás-e, hogy a' JESUS nevének mondására térdet hajtsanak, és sziveket fel emellyék. Vallyon mi okért? csak a' csupa névneké? nem bizony; hanem annak tisztelétére, kit a' Név jelent.

Hatodik Rágalmazás: Hogy mi a' Pápát Istenünknek tartjuk, s' mint Istent imádjuk. Temérdek szentelen hamiság ám ez! Holott csak embernek vallyuk lenni, és ő magános személyére nézve, szinte olly nyomorúságok alá vettetett, mint más emberek. Innét vagy on, hogy érrete minden nap Istennek könyörgünk, hogy őret tartsa meg, és vezérrellye. Nem-is adunk neki más egyéb titulust, avagy hatalmat, mint a' minéműt adot az elein-való Ecclesia, és a' Nigrid.

cza-béli, 's Calcedoni Gyülekezet, titulust adván neki, 's nevezvén Boldognak, Szentségesnek, Krisztus képe bélinek Szent Péter hely-tartójának, és Keresztység fejének.

Heredik Rágalmazás : *Hogy a' Szentek teremivel igen babonássan élünk.* Holott ezek körül semmi búbajos babonaság nincsen, mert azoknak, mivel hogy lélek nélkül-valók, és oktalán dolgok, semmi tiszteleteket nem adunk ö magokért, hanem csak a' melly szenté voltak, arra nézve, és annak méltóságáért, és szentségeért. Hiszem lám világi mód szerént is a' Nagy fő Emberektől emlékezetre hagyatott régi dolgok is nagy böcsületben vannak az Embereknél.

A' Tudakozódó. Mivel ezek mind úgy vannak, a' mint megbeszélléd; En soha nem érem fel szem-

szemmel, miért hogy olly tágitás nélkül-való dühött tajtékzó szájjal agyarkodnak az idegen Atya-fiak a' Romai Catholica Anya-szentegyházra, teli torokkal ordítván a' szegény kőtség előtt, és bálvány-imádónak kiáltván. Hogy pedig én megvallyam bizony dolog, hogy soha valóságosan el nem hitethettem magammal hogy annyi száma ezerni ezer okos-tudós Emberek a' Romai Catholica Ecclesiában, kiváltképpen pedig holott sokan ezek közül magok kész-akarattyokból gadságokot kincseket el-hagyván, meg-vertvén Világi alkalmatosságokot, böcsületes tiszteket, méltóságokot, és minden gyönyörűségeket, egyedül csak az Isteni szolgálásra adták egész szén magokat, és minden-féle

leg-kissebb vérektől is irtóznak, kívánván inkább ezerszer meghalni mintsem a' vértet szant-szándékkal, 's el-tökeltt akarrattal tenni; 's még is annak utánna magokot, 's lelkek ísméretét bálvány imádásnak leg-ocsmányab vétkével akarnák meg fertőztetni. Mind azon által a' kövérkezendő kérelkedésnek nagyobb erőlsége, avagy leg-alább tettete vagyon a' kölség előtt.

Második Kérelkedés.

Az Oltári Szentségnek egy szín alatt-való vételéről.

AZ Lajkusok, avagy Nem-papok kívansága pedig az Oltári Szentségnek két szín alatt-való vételéről. *Előszó* azon fundáltatik: Hogy ezen Szentségnek egy szín alatt-való osztogatása a' Krisztus rendelése és par-

ran-

rancsolattya ellen vagyon. *Másodszor*: Hogy az Oltári Szentség mint egy örökségűl, és Testamentom gyanánt hagyatott minden hiveknek a' Krisztustól. Mivel pedig az Ecclesia ezen Testamentomnak az Executora, 's végben vivője; a' Lajkusokot, azaz, Világiakot, avagy a' kik Nem-papok, Krisztustól Testamentomban hagyatott fél-résztént való örökségekben meg-csallja, úgy mint a' bor-szín alatt-való vérben. *Harmadszor*: Mert Apostolok idejében, és az eleintr-való Ecclesiában ezen szentség minden hiveknek mind a' két szín alatt osztogatattik vala. *Negyedszer*: Mert a' Lajkusok ilyen képpen meg fosztatnak emez hasznoktól, mellyet vennének a' bor szín alatt-való Krisztus vérenek el-viteléből.

A ké-

A Kétkedésnek meg-fejtése.

*P*apista Theologus. Jól tudom Uram, hogy régenten mind a' Wigleffistáknak, mind Hussitáknak, most pedig Lutheranusoknak, és Calvinistáknak, más egyéb idegen Atya-fiakkal egygyüt, ez legyen leg-sűrűb posztobúl szabott palástyok, az ő itéletek szerént, mellyel akarják pálástolni, miért a' Római Catholica Anyaszentegyházról el fordultak. De ezentúl azt is meg-mutatom hogy igen halzontalan rongyos ritka daroczbúl vagy on ószve aggatva. *Elsőben-is* mindgyárt tagadom azt, hogy valami parancsolat adatot volna ki a' Krisztustól szent-ségnek két szin alatt való vételéről: mert ez sohol a' Sz. Írásban világossan ki-nem sül az Új Testamentumból. Es azért az első helyen fel-jegyzet erőssító okod ez iránt hamis: az Ellenkezők tanítása

nitása szerént pedig semmit nem kell hinni, vagy be-venni, a' mi világossan nincsen meg-írva a' Sz. Írásban. Avagy hozzák elő az idegen Atya-fiak oly czikkelyét az Írásnak, hol világossan fel- legyen jegyezve ez parancsolat. Bizony semmit ollyást nem adhatnak; azért csak áskálással, fészengetésekkel akarják ezt a' Sz. Írásnak némelly czikkelyéből kihozni, de igen helytelenül; holott magok között ebből is egyenetlenek. Mert a' melly textusból, avagy czikkelyből akarják azt a' Hussiták ki-főzni, ebből tudnia illik: *Nisi manducaveritis &c. Hanemha eszitek az Emberfia testét, és iszjátok véréét, nem léssen élet ti-bennetek.* Joán. 6. v. 55. Rájok kiáltanak a' Lutheranusok mindgyárt, hogy ezen szóból az ki nem telik; tagadván azt, hogy egész 6. dik részében Sz.

Sz. Jánosnak csak egy punctumoeska-is legyen, avagy értefsék az Oltári Söentségrül. De hadgyuk rá hogy arra értefsék bár; 's még sem ostromollya a' Catholicusokot avagy Pápistákat, a' kik azt tanittyák, 's hiszik, hogy egy szín alatt mind testét eszik a' Kristusnak, 's mind pedig a' Vérét iszszák; mert az eleven Test nincs Vér nélkül. A' Lutheranusok tehát magok keresgélék azt a' parancsolatot emez igékbe: *Ezt cselekedgyétek az én emlékezetemre. Luc. 22. v. 19.* De ellene áll Calvinus, a' ki azt állittya, hogy azon igéka' Papoknak, 's nem a' Lajcusoknak mondattanak a' Kristusfúl. Calvinus-is keresi, 's nyomozza azon parancsolatot emez szókban: *Igyatok ebből minnyáján. Matth. 26. v. 27.* De ezen igék még annal is inkább a' Papokra, avagy Apostolokra estek,

estek, a' mint világossan ki mutattya Sz. Márk. c. 14. v. 23. így szólván: *Es ittanak belőle minnyáján.* Mert azon értelemmel kell venni emez szókot: *Igyatok ebből minnyáján,* és ezeket: *Ittanak belőle minnyáján;* De ez a' második czikkely csak az Apostolokról bizonyosodik-meg, kik jelen valának csak magok; Tehát emez is csak azokról: *Igyatok ebből minnyáján.*

A' Tudakozódó: Leg-alab azt nem lehet tagagnod, hogy a' Kristus az Oltári Szentségnek osztragatását két szín alatt nem rendelte volna.

Papista Theologus. Igen is azt ki tagadhatná: de más a' rendelés, más a' parancsolat-is. Melly dolgot az Ellenkezőknek magoknak-is még kell vallaniok ezen Oltári Szentségnek szerzése iránt. Mert ezeket a' Kristus estve szerzte,

zette, avagy rendelte, és osztogatta; a' mi pedig több, Vacsora fel-költe után, 's előfzör azoknak, kiknek osztogatnia vala, ugy mint Apottolok lábai mosása után: Ezeket pedig még ők sem tartják meg, a' Szentség osztogatásában; jollehet Krisztus lábmosás után világosan mondgya vala: *Példát adtam néktek, hogy valami képpen én cselekedtem, ti is úgy cselekedjétek. Joán. 13. v. 15. Es v. 14. Néktek is kellegyeteknek mások lábát meg-mosni.* Tehát más az Oltári Szentségben a' Parancsolat, 's annak rendelése is más.

A' Tudakozódó: Ezek ugyan mind így vannak; de emez két dolog, ugymint az osztogatásnak ideje, 's a' láb-mosás, a' Szentség osztogatásának valóságához nem tartoznak, hanem csak környülláló modok e' dologban. Azért ezek

ezek el-hagyattathatnak; a' két szin alatt való osztogatásnak pedig nem lehet el-maradni.

Papista Theologus: Am-bár ugy légyen. De én azt vittatom: hogy az osztogatásnak valóságához tartozik az ő vétele, és Krisztusnak Testében, 's Vérebén való részesülés; melly dolog bé tellyesedik egy szin alatt-is, mivel az alatt az élő Krisztusnak igaz Teste vagyon; 's azért egyfzer 's mind, lelke vére jelen vagyon. Azért a' két szin alatt való vétel sem tartozik ezen Szentség osztogatásának valóságához; azaz, akár egy, akár két szin alatt légyen az ő vétele, mind helyeslen esik.

De immár a' második punctumot vegyük elő, mellyben mondd, hogy az Oltári Szentség minden híveknek mint egy Eörökségül, és Testamentum gyanánt bagya-

hagyattatott. Felelek erre elő-
szó: hogy nem igaz az Ellenkezők
fondamentoma, mellyhez támasz-
kodnak; álitván hogy az Uij Te-
stamentomban Krisztus az Ő Testét
a' kenyér szin alatt, és Vérét a'
bor szin alatt *Testamentom-béli*
örökségül hatta. Mert a' Krisztus-
túl nekünk hagyatott, és ígért
örökség, az örök élet, nem az
Oltári Szentség, Sz. Pálnak emez
igéje szerént: *ad Timot. 3. v. 7.*
Hogy örökösök legyünk az örök élet-
nek reménsége szerént. Még ugyan
ad Hebr. 9. v. 15. *Hogy el vegyék*
az kik hivattattak az örökké való
örökségnek igiretére. Nem is olvas-
fuk Iohut az Írásban, hogy az
Oltári Szentségnek örökösí vol-
nánk; hanem az örök életnek. Ezé
dolognak erősfítő oka az (a' mint
jól észre vette Becanus) hogy,
mint szintén a' Manna az O Testa-
mentomban nem vala a' Sidoknak
ígért

ígért örökségek, hanem étel, és uti
eléség, mellyel tápláltattanak a'
Sidok, midőn a' Chánan földére
mentek vala, a' melly örökségek
vala nekik: úgy az Oltári Szent-
ség is (a' kinek árnyéka's példá-
ja vala a' Manna) nem örökségünk
nekünk, hanem uti-eledelünk,
mellyel magunkat táplállyuk ez
élet uttyán, midőn az örök életre
szándékozunk; melly a' mi örök-
ségünk. Tehat az uij Testamen-
tomban Krisztus hagyá nekünk
Testét, és Vérét, étel és ital gya-
nánt. De mivel hogy Krisztusnak
Teste, és Vére nincsen inkább a'
két szin alatt, mint egy alatt (avagy
inkább, nem több vagyon a' két
szin alatt, mint egy alatt) ki nem
hozhatni innét, hogy a' Lajkusok
nekik hagyatott fele-joszágo-
kban meg-csalattatnak; holott Kri-
stusnak egész testét vészik, azaz,
testét, avagy húsát, és vérét,
az egy

az egy kenyér szin alatt szinte oly egezfén, mintha mind a' két szin alatt vennék. Sőt ezen dolokban nagyobb korpázást érdemlenék az ellenkezők: mert a' *Calvinisták* még a' két szin alatt sem osztogatják Krisztusnak igaz Testét, és Véré, a' mint magok meg-vallyák; hanem csak pecséttyét avagy jelét a' Testnek, 's a' Vérnek. A' *Lutheránusok* pedig, magok szája-vallásából a' kenyér-szin alatt csak a' Krisztus Testét osztogatják, az-is pedig holt Test, mert lélek, és vér nélkül-való: a' *bor szin alatt* pedig csak a' Krisztus Véré, a' ki-is hasonló képpen nem eleven, mert Test nélkül-való: Ugy adgyák pedig elzt-is, hogy a' Szentségben megmaradgyon a' kenyérnek 's bornak valósága. Azon folyúl pedig sem *Lutheránus*, sem *Calvinista* *Prædikátorok* nem lévén igaz

Papok;

Papok; egy szer 's mind hatalmok sines arra, hogy meg-szentelleyék a' Kenyeret, 's a' bort, és Krisztus igéi által Testé, 's Véréjé változtassák. azért következendő képpen egyebet mást nem osztogathatnak, hanem csak csupádon csupa puszta kenyeret, és bort; valamint annak előtte az *Ur Vacsorája* előtt csak tiszta kenyér, és bor vala.

A' *Tudakozódó*. Ezek így lévén, úgy tartom én, hogy job egy szin alatt Krisztusnak igaz Testét és Véré, venni; mint két szin alatt áldozni, 's az igaz szentséget egyik alatt sem venni.

Papista Theologus. Innét tet-czik ki a' te kételkedésed harmadik cikkelyének meg-fejtése-is. Hogy az egy szin alatt-való áldozás általa' *Lajcusok* nem folytatnak-meg az ő hasznoktól melyet a' két szin alatt való áldozás-

E

búl

búl szerzének. Mivel szintén olly egészszén veszik Krisztusnak Testét, 's Véré, az egy szín alatt; mint ha mind a' két szint magokhoz vennék.

A Tudakozódó. Tehát mi-
ért hogy a' Papok a' Míse szolgál-
latban két szín alatt veszik Kri-
stusnak Testét és Véré?

Papista Theologus. Mind Pa-
pok, mind Püspökök, a' mint
maga is a' Pápa, mikor Commu-
nicalnak, avagy az Ur Testét ve-
szik magokhoz, csak a' kenyér-
szín alatt viszik végben. Hogy
pedig a' Míse szolgálatásban a'
Papok mind a' két szín alatt vé-
szik a' Krisztus Testét és Véré; az
nem történik az Ur Testében, 's
Vérében való részesülésnek oká-
ból, hanem az áldozatnak oká-
ból. Mert a' Míse áldozattya vér-
ontás nélkül való áldozat, és a'
Vér-ontással való áldozatnak vi-
szon-

szotag-való bé-mutatása; mellyel
a' Krisztus magát a' Kereszt-fának
Oltárán bűneinknek elég-tételére
az Atya Istennek bé-mutatta, Sz.
Testét fel áldozván, és Véré ki-
ontván. Azért a' Míse szolgál-
latban mind a' Krisztus Testének, 's
mind Vérének, az első áldozat-
nak emlékezetére viszontag kel
bé-mutatni, és következő
képpen szükséges mind a' két
szín alatt való vétel. Mert ez az
áldozat három dologgal megyen
végben: úgy mint, bé-mutatással,
szentelessel, és magához való vé-
tellel. A' melly áldozat az A-
nya-szentegyházban mindenkor
szokásban volt és mind eddig is
fen maratt. Mert magok az Apo-
stolok is így áldoztanak, a' mint
ki-terezik az ő Liturgiájokból
(ilyen képpen hivatott Apo-
stolok idejében a' Míse-áldozat)
és az Apostolok cselekedetinek

emez cikkelyébül: 13. v. 2. Szol-
gálván pedig azok az Urnak, a'
ki a' Görögben, mely nyelven
leg-előszőr-is irattatott vala, így
vagyon fel jegyezve: λειτουργίαν
αὐτῶν, az az Míse-béli ál-
dozátot tévén. Es melly dolgról
bizonytságot tévzen Sz. Agoston
Contra adver. Legis & Prophet.
Cap. 20. Látták most az egész
Világon olyan áldozatot szolgálni.
Melly dolgot meg-erősitem. 's
egyszer 's mind meg-előzőm ezen
kétkedéshednek utolsó cikke-
lyét, melyben azt mondd vala,
hogy *Apostolok idejében, és eleinte-*
való Anyaszrntegyházban két szin
alatt osztogattott az Híveknek
az Oltári Szentség. Mert az Ec-
clesia elein az Apostolok idejétől
fogvást a' Papok a' Míse-szolgá-
latban mindenkor két szén alatt
verték ezen Szentséget: és a' kős-
ségnek a' Communióban, avagy
áldozat-

áldozatban, hanem mindenkor-
is, leg-aláb ollykor csak egy szin
alatt osztogatták. De ezen szo-
kásnak nem lehetet más oka;
hanem ez, hogy a' Míse szolgá-
lat egyszer 's mind Aldozás-is, és
nem csak Communio, avagy Kri-
stus testében-való részesülés, mel-
lyet igaz dolog hogy áldozatnak-
is hívunk; de a' Papé az igazán-
való Aldozat, ilyen képpen,
hogy ő áldozza fel a' Krisztus Sz.
Testét, 's Vért, az Atya Isten-
nek azt bé-mutatván. Tehát jol-
lehet a' Míse-szolgálatban szük-
ség képpen mind a' két szin alatt
véttetetik a' Papoktól az Oltári
Szentség: mind azon által a' Misén
kívül nem szükséges, hogy mind
a' két szin alatt vétfessék. Hogy
pedig az eleinte-való Ecclesiá-
ban, és az Apostolok idejében
ezen szentségnek osztogatása
mind egy szin, 's mind pedig
E 3 kettő

kettő alatt fel volt szabadítva: Onnét tetszik ki először, hogy ezen Szentségnek csak egy szín alatt való osztogatását is, maga a' Krisztus mind igejével, mind pedig cselekedetével helyben hatta. *igejével* mondtam; mert gyakorta mondotta hogy az ő Testének, s Vérének vétele, és abban való részesülés csak egy szín alatt is használ az üdvösségre. Így Joán. 6. *A' ki ebből a' kenyérből eszik, örökké él.* Csak egy színről szól. Meg-ugyan: *A' kenyér mellyet én adok, az én Testem e' Világ életiért.* Meg-ugyan: *Nem a' mint ettenek a' ti Atyáitok Mannát, és meg hóltak; a' ki eszik ezt a' kenyeret, örökké él.* Hogy ha azért a' Krisztus Testének egy szín alatt való étele használ az örök életre; tehát mind a' két szín nem szükséges. Tehát nincs is meg-

meg-parancsolva. Tehát a' Krisztus helyben hatta szavával az ő Testének egy szín alatt való vételét. Azon kívül cselekedetével is helyben hatta *Luc. 24. v. 30.* Meg-Communicálván Emmausban egyedül csak kenyér szín alatt a' két Tanítványt. Így írja pedig ezt Sz. Lukács a' meg-nevezett helyén: *Es lőn, midőn le-telepedne vélek, vevé a' kenyeret, és megáldá, és meg-szegé, és nékik nyújtá és meg-nyilatkozána az ő szemek, és meg-ismérék őtet, és ő el-enyiszkék szemek elől.* Melly helyet az ellenkezők jöllehet a' közönséges Vocsorául értik; de a' Sz. Atyák, nevezet szerént pedig Sz. Jeronymus, Sz. Agoston, és más több Szent Atyák a' Krisztus Szent Teste vételére magyarázzák: a' kik igen is, mint más egyéb dolgokban; úgy az Irás meg-fejregetésében, és magya-

rázásban is az Ujítók minden se-
regit felyül-haladgyák, 's nagyobb
hiteit érdemlenek.

Másodszorezen dolog ki-tet-
szik az Apostoli cselekedetekből
Cap. 2. v. 42. hol az első Keresztyé-
nekről azt olvassuk: *Valának pe-
dig ezek álhatatossak az Apostolok
tanításában, és a' kenyér szegése-
nek részfeltetésében, és az imádsá-
gokban.* Még ugyan *Actorum 20.
v. 7.* *A' hétnek pedig első napján
midőn egybe-gyűlünk volna a' ke-
nyér szegésre.* A' hol erről a'
Menyből szállott szent kenyerről
vagyon a' szó holott pedig semmi
emlekezet nincsen a' pohárról.

Harmadszor ki-tetszik az ele-
inte- való mind Nap-keleti 's mind
Nap-nyugati Ecclesiának szüntel-
len- való rend-tartásából mind-
gyárt az Apostolok ideje után,
mellyben hogy szóhasban lőtt-
légyen Krisztus Testének egy ke-
nyér

nyér szin alatt való osztogatása,
meg vallyák a' Régiek, és az A-
nyaszentegyháznak Historiai So-
zomenus-nál, Nicephorusnál, és
Anyaszentegyháznak egyéb Hi-
storicusfinál, 's Iróinál, magok-
nál is a' Sz. Atyáknál.

A' Kérdező. Hogy ha így
vagyon, hogy velesleg osztogat-
ták az Oltári Szentséget a' kős-
ségnek az eleint való Ecclesiában
és Apostolok idejében, hol csak
egy szin alatt, hol pedig mind-
kettő alatt: miért vagyon tehát
az, hogy a' Romai Catholica Ec-
clesiában most immár meg nem
engedik azt, sőt tiltyák? Mert
a' mit az Isteni hatalom fel szaba-
dit 's meg-enged; azt az Ecclesia
nem tagadhattya meg, 's annál-
is inkább meg-nem tilthattya.

Papista Theologus. Jól lehet az
Anyaszentegyháznak nincsen ar-
ra hatalma hogy az Isten szabott

rend-tartása ellen valamit rendel-
lyen ; sem a' Szentségeknek való-
ságát meg nem változtathattya :
mind azon által vagyon a' Krisztus-
túl néki adatott olly hatalma ,
melly által a' szentségek szolgál-
tatásában el változtathat némelly
circumstantiákat, avagy a' Szent-
ségeknek környül-állást derék
derék fontos okokból. Azért
maga is Sz. Pál Apostol minék
utánna a' Corinthiusoknak módot
szabott-vólna az Oltári Szentség-
nek szolgáltatásában ; azt veti
utánna : *A' többit pedig , midőn
oda jutok, el rendelem 1. ad Corint.
II. v. 34.* Ugy jöhet a' Kereszt-
ségnek materiáját, és formáját
el nem változtathattya az Anya-
szentegyház ; de még is környüle-
álló állapotait el változtathat-
tja, és szabhattya azt a' rend
tartást, hogy (példának okáért)
hideg vízben legyen inkább a' Ke-
resztelés,

resztelés, hogy sem melegben, és
hogy akár egyszer, 's akár há-
romszor merítették a' kereszte-
lendő a' vízben ; a' mint némelly
országokban szokásúl vették. Az
Oltári Szentségben hasonló kép-
pen ; hogy inkább reggel, és é-
homra ösztogattassék, mint sem
étel után ; kovásztalan kenyérben,
avagy kovászosban ; láb mosás
után, avagy a' nélkül ; és hogy
vétettség inkább térdén álva,
hogy sem feküve, vagy talpon-
álva, avagy rendiben asztalhoz
ülve. Mert ezek csak környül álló
dolgok, és a' Szentségnek valósá-
ga helybe marad ezek nélkül. Te-
hát rendelheti azt is, hogy a' Com-
munio, avagy Krisztus Sz. Testének,
's Vérének vétele (a' melly éppen
valósága ezen vételnek, 's magá-
nak is a' Szentségnek) vagy csak
egy szín alatt vagy pedig kettő
alatt legyen. Sőt az idegen Atya-

fiak magok azt tartják, hogy a' bor-nem iszákna, kik természet szerént a' bort nem szeretik, 's nem ihattyák, avagy a' Muszkáknak vagy India-bélieknek (holott bor nem teremvén, soha elegendő bort nem szerezhethnének az e-gész kőrségnek, két szín alatt-való vételre) meg-engedheti az Anyaszentegyház, hogy csak kenyér szín alatt vegyék ezen Szent-séget. Azért vagy a' Kristus Te-stének egy szín alatt való vétele nines istentől meg-tiltva; vagy ha meg-vagyon tiltva, nem le-het dispensatio, avagy engede-lem és fel-szabadítás abban az Istentől-való tilalomban. Es így az Anyaszentegyházban az Ma-nichæusok eretnekségének táma-dása előtt (kik azt tanítták vala, hogy a' bor mint hogy minden-fele roszszaságnak oka, az ör-dűgtől teremtetett volna; és azért

ők a'

ők a' bort nem iszák vala) a' Kristus Teste's Vére vétele csak egy kenyér szín alatt vala: de mi-vel hogy azon Manichæusok is, hogy el-titkolnak az ő eretnek-ségeket, el-járnak-vala a' Catho-licusok, avagy hívek-között az Oltári Szentségben való része-sülésre; azért úgy rendelteték az Anyaszentegyházról, hogy ezen részesülés, mind a' két szín alatt lenne; hogy úgy a' hívek az Ma-nichæusoktól meg-külömböztet-nének a' bor színnek nem-vétele által. Azután pedig meg-szün-vén, 's el-fogyván a' Manichæus Eretnekek; ez-iránt való rend-tartása, és parancsolattya az Anya-szentegyháznak hogy két szín alatt részesüllyenek az Oltári Szentségben, el-törölteték. Es mivel hogy az után más új Eret-nekségek támadának, kik azt ál-latták 's vitatták vala, hogy

D 7

ok-

ök-vetetlen , 's tellyeségesen
 Isten parancsolattya volna az Ol-
 tári Szentségnek mind a' két szín
 alatt- való vétele ; az Anyaszent-
 egyház declarálta , 's hamisnak
 hirdette azt a' tanítást és rudo-
 mányt ; azért újjonnan olly vége-
 zést tett , hogy mint annak előt-
 te megint egy kenyér szín alatt
 lenne ezen Szentségnek osztoga-
 tása. Ugyan-is bizony okot nem
 látok benne , miért hogy az El-
 lenkezők olly vak-merő képpen
 csatáznak a' pohár-borért az Ur
 Vacsorájában ; holott ő náluk
 abban a' pohárban , avagy kelyh-
 ben semmi más nincsen , hanem
 csak azon bor , mint szintén az Ur
 Vacsorája előtt ; mivel a' Prædi-
 catoroknak nincs hatalmok , 's
 erejek , hogy a' bort Krisztus Vé-
 révé változtatnák ; mert nem igaz
 Papok. A' mi azt illeti , a' Cal-
 vinisták magok meg- vallyák
 hogy

hogy annyira vagyon a' [Krisztus
 Vére attúl a' pohártúl , és kelyh-
 túl , mennyire a' föld az Egtúl.
 Azért az Ellenkezők meg érhet-
 nek a' Papistáknál is , sőt meg-is
 kellenék érniek az Ablutióval ,
 avagy szájaknak meg öblítésé-
 vel , mely végre a' kenyér szín
 alatt a' Krisztus Testében 's Vé-
 rében részesülőknek egy pohár-
 ban bort szoktunk adni : Mert
 magoknál nem többet vesznek
 a' tilzta csupádon-csupa bor szín
 alatt ; mint a' Pápistáknál bor-
 ral- való szájak meg-öblítése által.

A' Kárdezkedő : Hogy ha úgy
 vagyon a' dolog , a' mint meg-
 fejtegetted , 's előmben adtad ;
 többé ez iránt nem felfszengek ,
 's nem nyughatatlanokodom : fő-
 képpen midőn magam olvastam
 Luther Mártonnál *Tom. 1. Lati-
 na aditionis Wittenberge per
 Lufft 1549. impresso de Captivitate
 Baby-*

Babylonica initio. az hol az ő Sentenciáját, 's értelmét, a- vagy mitt itill e' dologban, ezen szokkal jelenti-ki: *Nem kárhoztatom az egy szin alatt való vételt, és az Anyaszentegyház itillerére hagyom mind a' két szin alatt való vételnek fel-szabadítását. Azért nem vétekeznek, a' kik egy szinnel élnek; holott a' Krisztus nem parancsolja hogy eggyel-is éljünk, hanem akaratiunkra hadgya.*

Harmadik Kételkedés.

A' Kérdezkedő. Harmadikkételkedésem, kit előbben terjeszték, a' Purgatoriumról vagy. Kételkedvén arról, hogy ha vagyon é valahol? Kételkedésemnek okai ezek. *Előszőr:* Mert a' Szent Írásban a' Purgatoriumról sohol nincs emlekezet. *Másodszor:* Mert az Isten Ezechielnél

ehielnél *cap. 18. v. 21.* azt mondgya: *Ha az Istentelen pœnitentiát tart; az ő minden gonoszságáról meg nem emlékezem. Meg-emlekeznék pedig, hogy ha a' véteknék meg-bocsátása után elégtételt kívánna a' más Világon. Harmadszor:* Mert Sz. Pál mondgya *ad Rom. 3. v. 24.* hogy *ingyen esik a' mi bűneinknek bocsánatja.* Nem volna pedig ingyen, ha a' más Világon elégtétel kívántatnék. *Negyedszer:* Mert a' Krisztus egész Világ vétkéért eleget tett teteivel *ad Rom. 5.* Tehát ha teteivel; nem csak valamelly rész szerént. Azért nem csak a' vétekért, hanem a' büntetésért-is a' vétek meg-bocsátása után. Tehát a' vétek meg-bocsátása után ez életben, semmi büntetés nem marad hátra a' más Világon. *Eőtődször:* Mert úgy nem igazság szerént esnek, 's bolzsúsá-

szűségára lenne a' Krisztusnak, ha az Isten el-vévén ő tüle a' bővségessen való elég-tételt, meg-nem engedné nekünk a' mi mind a' vétek, 's mind pedig az elég-tételben való adótságunkot; hanem azon fölül még kívántatnék tőlünk a' büntetés helyett elég-tétel ez életben, vagy elég-szenvedés a' másokban. *Hatodszor*: Mert ugyan azon Szent Írás arra tanít, hogy ez élet után csak két helyek legyen a' lelkeknek: egyike a' Bőldogságnak helye Meny-Országban; másik a' kárhozaté a' Pokolban: *El mennek ezek az örök kénra; az igazak pedig az örök életre. Matth. 25. 46. Hecsdszer.* Mert ha Purgatorium volna, az igen-is az igazakért, 's üdvözülendők számára volna; de ezek számára semmi más hely nem rendelkezett Meny-Országgon kívül mingyárt holtok után.

'S a'

'S a' Latornak-is innét mondatták a' Krisztustól *Luc. 23. v. 43. Ma velem lélsz Paradijsomban. Es 2. Cor. 5. v. 1. Mert tudgyuk, hogy ha a' mi földi házunk, a' mellyben lakunk el bomol; épületünk vagy az Isteniül, nem kézzel csnálatott örökké való házunk mennyeekben.* Tehát az igazak ez élet után által költöznek mingyárt az örök életre. *Es Psalmo 126. v. 3. Midőn szerelmefinek álmot ad; ihon az Ur öröksége.* Az álmon pedig az halált értjük; melly után igen-is az igazak elveszik örökségét az Urnak. Tehát ez Világon, 's más Világon való örök élet között valami más közben vetett hely nem adattatik.

A' Kétkedésnek meg-fejtése.

Papista Theologus. Ezen Kétkedésnek meg-fejtésére, a' melly

melly más ként semmire való, két dolgot bocsátok előre. *Előszór.* Hogy a' mint magad meg-vallod, az eleinte-való, és első Sæculumok-béli Anyaszentegyház, Krisztusnak tévelygés, és macula nélkül-való Ecclesiája, az az Anyaszentegyháza volt-légyen. *Mádszor:* Hogy éppen azon kérdés ez: *Adatik-e, avagy vagyon-e Purgatorium?* ezzel együtt? *Hasznos-e, és szabad-e imádkozni az holtakért, és azoknak jó kívánni?* Mert imádkozni azokért a' Lelkekért a' kik már Menyországban vannak; a' mint azokért-is, kik Pokolban vannak; éppen haszontalan az imádság: holott a' bődögült lelkek a' mi imádságunk nélkül nem szűkölködnek; a' kik pedig Pokolban vannak többé már azokkal nem segíthetnek; mert a' Pokolból nincsen szabadulás.

A'Tu-

A' Tudakozódo. Igen-is meg-vallom hogy mondtam, 's most is mondom, hogy a' Romai eleinte való Ecclesia Kristusnak tévelygés nélkül, ráncz, és macula nélkül való Igaz Ecclesiája volt. Es ezen dologott minden más Romai Papiста Ecclesiától idegen meg-vallja. Vallom azt-is, hogy azokért a' lelkekért kik már Meny Országban vannak, és azokért, kik Pokolban vannak, éppen haszontalan, 's hijaba való az imádság.

Papiста Theologus. Ezen te magad szája vallása után éppen csak a' vagyon hátra, hogy meg-mutassam az holtakért-való imádságot hasznosnak lenni; és hogy annak gyakorlása az eleinte-való Ecclesiában-is szokásúl vetetett volt. Ezen első részről-való közbe vetésnek igazsága pedig kitétezik a' Sz. Írásnak bizonyosságából,

gából, emez szokkal: *Szent és ádvösséges dolog a' meg-hóltakért imádkozni; hogy vélekeztül szabadúlyanak.* 2. *Machab. 12. v. 46.* Melly könyveket jól lehet az újítók tagadgyák hitelesseknek lenni; mind azon által igen-is hitelesseknek isméri Sz. Agoston, és a' régi Sz. Atyák: Kiknek itilletek igen is meszszebb vetnek, 's fokkal nagyobra bocsúllandók a' Tévelygőknek hijános férges vélekedéleknél, a' kik a' Sz. Atyákokat meg-verik csak azért, hogy az ő fok ágú, 's nem egy nyomban járó új Tanításokkal ellenkező dolgokat próbálunk azokból.

Az Anyaszentegyháznak ez iránt való rend tartásáról, és itilletirül így szól Sz. Agoston *in Lib. de cura pro mortuis. Cap. 1.* A' *Machabeusok* könyviben olvasuk, hogy áldozatot testének a' meg-

meg-hóltakért. De bár soha ne olvasnók-is a' régi írásokban; mind azon által nem kicsini az egész Anyaszentegyháznak méltósága; melly ebben a' szokásban nyilván van vagy; kiből az Papnak imádsági között, mellyeket az Ur Isten Oltárára szokot tenni, az hóltakért való esedezésnek is helye van. Es ugyan ott *Cap. 4.* Nem kell félre tenni az hóltak lelkéért való könyörgéseket mellyeknek végben vitelét minden közönséges Keresztényeni társaságban meg-hólt lelkékért magára vállalta az Ecclesia. Arany-száju Sz. János is *Hom. 32. in Matth. 9.* Miért hogy a' tiednek hóltá után szegényeket hiszsz-bé? Miért kéred a' Papokat, hogy azokért imádkozzanak? Tudom mit fogsz felelni: hogy a' meg hólt nyugalmat nyerjen, hogy kegyes Itillő-bíró talállyon. Látod azért, hogy az eleinte

eleinte-való Ecclesiában dicke-
res szokás, és rend. tartas volt az
hallottakért imádkozni. Es úgy
tetczik nekem hogy ezen érte-
lem éppen közönséges, és a' ter-
mészet-villágosságtól minden
jó indulatú lelekben bé oltatta-
tott, hogy az holtaknak jót ki-
vánnyon, Honnét még a' Této-
vázó Ellenkezőknél-is szokás az,
hogy emlekezeter révén vala-
melly meg-holt felől, még fo-
hazzkodással-is mondgyák: Isten
irgalmazzon néki. Isten nyúgo-
sa-meg az örök boldogságban.
Adgyon Isten néki örök boldog-
ságot.

A Tudakozódó. Nem tagad-
hatom hogy ezen Istenes imádsá-
gocskákat gyakorta nem hallot-
tam volna az Ellenkezőktől-is,
nem alátomba-való csudálkozás
nélkül, gondolván magamban:
mire-való Istenes kívánságok 's
elede-

esedezésék ezek, hogy ha Purgá-
torium nem adatik? De még Cal-
vinus sem meri tagadni, Ezer há-
rom-száz esztendőök előtt (mel-
lyek igenis az eleinte-való Eccle-
siának esztendei, minek előtte
az ő tudományát hintegetni
kézdette volna) hogy szokásban
nem volt volna az halottakért való
imádság. *Lib. 3. Instit. Cap. 4.*
N. 15. Luther-is meg-vallja, hogy
Szent Agoston az ő meg-holt At-
tyának, 's Annyának lelkiért i-
mádkozott, és másokat is arra
kért. Hozzáteszi Sz. Ambrust-
is, hogy néki-is szokása volt az
holtakért esedezni. Es erre néz-
ve Purgatoriumot lenni bé-vette.
*Tom. 1. Wittemb. Latine impres-
so, Fol. 12. p. 1. Et Tom. 7. Fol.*
*7. p. 2. In Informatione ad ali-
quos Articulos, Magam így olva-
stam nála: A Purgatoriumot erős-
sen kell hinni. Es tudom igaznak*

lenni hogy a' szegény lelkek nehéz bűntetéseket szenvednek, kiknek tartozunk segítséggel imádságinkban, böjtölésinkben, alapisnálkodásinkban, és más meg lehetős módokban. A' kivel azért ezen dolog iránt inkább akarok tartani, hogy sem mint ebben ellenkezőt tanító mostani Lutheránusokkal.

Papista Theologus. Fontold meg azért immár minémű nagy egyenletlenség vagy az Ujítók között az Hitnek agazatiban: holott magad rajta érted a' mostani Lutkeránusokat, melly igen nagy erő-szakasztással ostromolják a' Purgatoriumot; mellyet az ő Attyok, és Fő-Vezérek a' tőled citált, 's meg-nevezet helyeken szem-látomást helyben hagyott. De hogy a' te kértelkedésednek okaira eleget tegyek.

Felelek az elsőre: Hogy nincsen ugyan az Írásban lohúl-is emléke-

emlekezet emez szócskáról: *Purgatorium.* De bezzeg vagy az helyről, melly e' szó által jelentetik: mi pedig nem szöllumk, 's nem kérdezkedünk a' szókról, 's nevekről, hanem azon dolgokról mellyek jelentetnek a' szók által: az az Meny-Ország, és Pokol között való olly helyről vagy on beszelgetésünk, a' mellyben minek előre az örök nyűgodalomra jussanak az Igazak lelkei, meg-kell tisztulni nekik fen maradván a' meg-bocsátott vétkeknek bűntetési, mellyeket ezen a' Világon-való élteknek büntetési, mellyeket ezen a' Világon-való éltekben ki nem fizettek: akár immár az a' hely hivattassék *Purgatoriumnak* az az, tisztulás helyének; akár *Expiatoriumnak*, az az, elég tétel helyének; avagy akár melly nével nevezetessék. Mint szintén jól lehet az Írásban nincs emlékezet

emez Nevekrül: *Essentia divina* az az, Isteni valóság; *Personalitates divinae* Isteni Személységek; *Unio Hypostatica*, Isteni, 's Emberi Személynek egyben foglalása: mind azon által elég hogy vagy on bizonyosság-tétel azon dologokról mellyek jelentettnek ezen szók által: tudnia illik, hogy az Isten egy az ő valóságában, és három a' személyben: és hogy a' Krisztus igaz Isten, és igaz Ember legyen. Hogy pedig a' Sz. Írásban vagy on emlékezet az *Purgatorium* neve alatt jelentetett dolog felől, ki-tetczik először Sz. Pálnak az *Corinthus* béliekhez írt első levelének 3. részéből, 13 és 15. verséből: *Kinek-kinek munkája nyilván lesz, mert az Úr napja meg-mutatja, mert a' tűz által meg-jelentetik és kinek-kinek minémű legyen cselekedete a' tűz meg-probálja. Ha kinek munkája meg-ég, kár*

ég, kárt vall; ő pedig üdvözül de úgy, mint a' tűz által. Vallyon mellyik tűz által, Bizony nem a' Pokolnak örök tüze által. Tehát *Purgatorium*nak ideig tartó tüze által. Erre magyarázzák ám a' Régi Sz. Atyák ezen helyét Sz. Pálnak az eleinte való *Ecclesiában*, ugymint: *Origenes*, *Basilus*, *Hieronymus*, *Ambrosius*, és más szántalan Sz. Atyák. *Másodszor.* Sz. Mátnak 5. részének 25. verséből. Az hol Krisztus olly tömlöczről emlékezik, mellyben rekeszternek némelleyek ez élet után. Es 26. versében világosan mondgya: *Bizony bizony mondom néked, ki nem migy onnét, miglen meg-fizeted az utolsó fillyért, avagy utolsó fertályt.* De Pokolban nem leszén utolsó fertály; sem pedig semmi ki-menetel. Tehát minden bizonnal, és szükség-képpen ez a' Tömlöcz

ideig tartó, és a' tisztulásnak helye; holott semmi macula nem férkezhetik-be Mennyeknek Országában. Es ugyan ezen helyet is így, 's erre magyarázzák eleinte való Ecclesiának Tanítói, a' Sz. Atyák; melly Ecclesiát mind te, mind pedig más ellentűnk agyarkodók bé-vefzik, 's helyben hadgyák, hogy Krisztusnak Igaz, Szent, tévelygés-ráncz-makulánklul való Ecclesiája vólt.

Az másodikra felelek: *Ha az Istentelenpenitentiát tart, semmi gonofságárául meg nem emlekezik az Isten.* Igen-is; de csak a' vétekre nézve nem emlekezik meg; és nem a' vétek büntetésére nézve: melly büntetés fen-maradván, vagy ez életben, vagy a' más világon az az a' *Tisztító helyben* ki kell fizetni, 's eleget kell érte tenni. Ugy Moyses, és Aron az hihetlenségnek, avagy kétel-

kedésnek vétkéjért, a' kö-szikkának vészszövel való meg-útéskor, melly vétek immár megvala nékik bocsátva, meg-büntetének Istentül ideig való halállal, melly halál meg gátolá az Igirer-földére való bé meneteltül ökört. Num. 20. Et Da-

34. ugy D^{ávid} *anna* sok sirással Paráznaságárául, 's Gyilkosságárául bocsánatot nyert vólna, még-is meg-büntetteték Istentől az ő kedves fiának halálával, mellyet Paráznaságában szült vala. De hiszem még Világi mód szerént-is Királyok, avagy Nagy-birodalmok ellenek tört véteket az halálra sententiáztatnak meg bocsáttyák gyakorta, 's még-is néha Udvarokból ezeket ki-tiltyák, avagy ideig tömlöczben fanyargattattyák.

Az harmadikra felelek. Az vétkeknek meg-bocsátása igen-

is ingyen-való a' bűnnek rútságára, és örökké-való büntetésnek ideig való változtatására nézve. Mert az Istennek báratya, 's örök életnek örökösfe léfzen. Mind azon által ingyen el nem engedi ideig-való büntetésünkét: De azt akarja, hogy azért vagy ezen a' világon eleget tegyünk; vagy a' másikon eleget fzenvedgyünk; Szent Agoston mondása ként ezen textust magyarázván. *Lib. 22. contra Faustum Cap. 67.*

Az Negyedikre felelek. A' Krisztus ugyan bőven, 's tetejével eleget tett az egész Világ bűniért a' véték ocsmányságára nézve; de az ideig tartó büntetésre nézve azt akarta, hogy szenvedése nekünk csak annyiban használlyon, a' mennyiben az mi elég-tételünk által hozzánk applicalljuk, az az alkalmaztattyuk (melly elég-

elég-tételünk-is pedig az ő erejét, 's hatalmát a' Krisztus érdemiből, és elég-tételéből vészti) Sz. Pálnak emez mondása szerént: *A' Krisztusnak örökös társai vágyunk; de úgy, ha együtt szenvedünk vele, hogy együtt meg is dicsőítsünk.* Melly ideig-való büntetésért hae' világon eleget nem térszünk; következik, hogy elég-fzenvedéssel pótollyuk a' más Világon.

Az ötödikre felelek. Sőt igazságtalan dolog lenne, ha arra való-képest, hogy ő a' mi vétkeinkért eleget-tett, a' véték csúnyságára nézve, mi éppen semmit sem akarnánk az ő szenvedéséhez tenni, és cselekedni: Sőt még csak nem is akarnánk bűneink bocsánattyáért imádkozni, sem a' vétkeket el-kerülni, sem azokért Pœnitentiát tartani, sem semminémő jót nem akarnánk csele-

kedni. Látod! ez bezzég temérdek háladatlanság, és az ő Irgalmasságával, 's jó voltával gonoszúl-való élés volna:

Az hatodikra felelek, és megvállom igen is, hogy csak két helyről vagy emlékezet a Sz. Írásban; de olyan képpen, hogy mind a' kettő örökké tartó: melly dolgot a' Papisták hitek ágazattyának tartják: a' Purgatorium pedig ideig tartó tisztulásnak helye.

Hetedikre felelek, és mondom azt, hogy igen is minden igaz, kinek nincs szüksége a' megtisztulásra, mingyárt ez élet után által költözik az örök boldogságra. Es ezt próbálják, 's mondják a' túled élé hozattatott czikkelyek és bizonyságok. A' kin pedig valamelly tisztulásra való mocskok vagy on, az is üdvözül ugyan, de nem mingyárt, hanem annak idejében és mint

egy tűz által, a' mint már Szent Pálból, és Sz. Agostonból megmutattam. Mert történhetik, 's gyakorta is történik, hogy a' bűnös, ki immár Istennel megbékült köteles legyen valamelly ideig való büntetésre; ha azért ennek hirtelen halála történék, úgy hogy azt a' büntetést avagy elég ténelt ez életben végbe nem vihetné; a' más világon kényszerítették ki-fizetni. Avagy ha valaki csak kicsiny bocsánando vétekben múlta-ki e' világból; azért is eleget kell tenni, 's meg kell néki abból is tisztulni; mert semminémű mocskok nem mégyn bé Mennyeknek Országában, egyszer 's mind pedig senki nem vetetik Pokolban, hanem csak a' ki nagy halálos vétekben mulik ki e' világból: az ilyen ember pedig nem múlték-ki nagy véteken, 's még is mocskos volna az

ő lelke : Tehát Pokolban nem
menvén Mény Országban sem
menne mingyárt, mocskos lé-
vén. Azért a' Tisztuló helyre
kényszerítettnek előszőr menni.

Negyedik Kételkedés

A' Parancsolatoknak meg-
tartásáról, és a' szabad-aka-
ratról.

A' Tudakozódó. Ezen kételke-
dés alatt egyszer 's mind több
dolgort foglaltam ; mellyekre a-
kárnam ha igazán, 's minden
vólta képpen oktatónál, 's meg-
tanítónál, mert mind Romai Pa-
pisták, 's mind pedig az Ellenke-
zők könyveiből által értettem a'
dolgort világossan, hogy ha vala-
mely dologban, bezzeg ebben az
ellenkezők igen sokat költenek-
ám az Romai Papista Ecclesiára:
mellyeket pedig az után sokkal
más

másképpé találta fel a' Catholicu-
sok, ávagy Papisták könyveiben.

Azt állattják, 's mondgyak
azért az Ellenkezők. *Előszőr* : A'
Rimai Papisták azt tanittják,
hogy az Embernek, még Adám
esete után is, ávagy a' meg vesztet-
tetett természetnek állapot-
tyában is olly szabad-akarattya
vagyon, hogy azzal egy áránt él-
het mind a' jó és üdvösséges cse-
lekedetekre, mind pedig a' gon-
nos cselekedetekre, és a' bűnre.
Másodszor : Hogy ezen szabad-
akarattal, azon Ember maga ere-
ivel, 's tehetségével az Isten Pa-
rancsolatit meg tarthattya. *Har-*
madszor : hogy tulajdon maga ér-
démével, es jó cselekedetével,
örök üdvösséget érdemel. *Ne-*
gyedszor : Hogy innét vagy az,
hogy a' Papisták, üdvösségek
nagyob remenségét a' magok ér-
demiben helyheztesztik inkább,

mint sem a' Kristus érdemiben.
Eőrdőszőr : Hogy következendő
 képpen az Isten nem ingyen való
 kegyelmiből, holott ő az *üdvö-
 zülendőket ingyen üdvözíti*, ha-
 nem meg érdemlet bér gyanánt
 adgya az örök dűcsőfséget.

Pápista Theologus. Erőssen el-
 hitesd magaddal, és bizonyos
 légy benne, hogy ezen kételke-
 désben a' mennyi punctum, ha-
 zugság-is annyi vagyon. Hal-
 gals-rá azért figyelmetessen; hogy
 éppen fundamentomábúl ércsed,
 mit tartanak ebben, 's mit tanita-
 nak, es értenek a' Romai Papi-
 sták.

Előszőr azért taníttuk mi
 igen-is, hogy az emberben va-
 gyon szabad akarat; fő képpen
 az természet-béli egymás között
 való életben; a' mint vagyon
 Moyses 4. könyvének 30. részé-
 ben, és 14. versében; hol Isten
 törvént

törvént ad ki az házas aszszony
 felől, ki bőjtvel való fanyargatást
 fogad Istennek: *Az ő férje szabad
 akarattján áll, 's léfzen, ha cse-
 lekedgye-is, 's nem-is, a' mit fo-
 gadott vala.* Dávid Királynak-
 is azt mondá a' Proféta: *Három
 dologból válassz magadnak egy-
 gyet a' mellyiket akarsz ezek közül
 (éhség, háboruság, és dög-halál
 közül) hogy cselekedgyem néked.*
Salamonnak pedig 3. Reg. 3.v. 5.
 azt monda az Isten: *Kérj valamit
 akarsz hogy aggyak néked.* Es
 ezekben senki okossan nem ta-
 gadhattya hogy szabad akarat
 nem adattatnék. Innét vagyon
 hogy Sz. Agoston *Lib. de Quan-
 titate anima Cap. 36.* azt mond-
 gya:

*Adatott az Embernek szabad
 akarat, mellyet a' kik kordé-jarékos
 okosdásokkal akarják meg-fojtani,
 olly igen vakok, hogy még ezen ha-
 szon-*

szontalan szentség-törő dolgokat sem veszik észre, hogy magok szabad akarattyaikból mondgyák. Annak fölőtte Vallyuk 's tanitgyuk, hogy vagyon Embernek szabad akarattya a' lelki jónak, vagy gonoszának meg-választásában, vagy el-kerülésében. Ezen dolgot helyben hadgyák 's próbálgyák minden czikkellyi a' Sz. Irásnak, a' kik valamit adnak az Ember eleiben hogy cselekedgyék jól, és a' gonoszt el-távoztassa. Mert hijában szabnának annak törvént, a' ki szabadossan a' Törvény mellől el-nem térhetne, vagy kinek nem lehetne eltérni. A' mint ezt meg-mutatgyák Sz. Agoston *Lib. de Gratia & Libero arbit.* Tanitgyuk azt is, hogy az údvőiséget szerző jó teteményekre vagyon Istentől adatott szabad akarattunk, de nem különben, hanem a' természet felett

felett való Istennek kegyelmével együtt. Probálok ezt Sz. Pálból, *1. Corinth. 3. v. 8. & 9.* Kiki maga tulajdon jutalmát vészi el az ő munkája szerint: mert az Istennek segítő társai vagyunk. Mert a' mint szól Sz. Agoston *Epist. 89. quest. 2.* Az akaratnak szabad volna azért el-nem törűltetik, hogy az Isten kegyelmétől meg segítetik; de inkább azért segítetik meg, hogy el nem törűltetik.

Másodszor: Meg-vallyuk 's tanitgyuk egyfzer 's mind, hogy mi éppen semmi-féle jó cselekedetet, a' melly az örök életre hajt-nos volna, nem mivelhetünk akár hittel, akár gondolattal, akár cselekedettel az Istennek természet felett való kegyelme nélkül. Mert maga a' Krisztus mondgya *Joan. 15. v. 5.* En nálam nélkül semmit sem cselekedhetek. Es ugyan *Joan. 6. v. 29.* Ez az Isten-

az Istennek munkálkodása, hogy
 hidgyetek abban, a' kit ő küldött.
 Es v. 66. Senki nem jöhet én hoz-
 zám, hanem ha az Atyámtól ada-
 tik néki. Es 1. Corint. 2. v. 3.
 Senki nem mondhatja Uram JE-
 SUS; hanem a' szent Lélekben.
 Es 2. Cor. 3. v. 5. Nem hogy elég-
 ségessek volnánk gondolni valami ö-
 rök üdvösségre valót mi magunk-
 tól; de a' mi elégségünk Istentől
 vagon.

Harmadszor: Igaznak tartjuk
 azt, hogy nincs a' mi hatalmunk-
 bân, 's nem mi rajtunk áll, hogy
 meg-előző, avagy világosító grá-
 tiánk és kegyelmünk legyen, mel-
 lyel meg-világosítottunk az Isten-
 től a' természet felett való jóra;
 avagy pedig fel-indító kegyel-
 münk, mellyel fel-indítottunk
 annak végbe vitelére: de Isten-
 től éppen ingyen adatik. Mert
 szintén azért, hogy ha ingyen
 nem

nem adatnék, már né esnek ingyē.

Negyedszer: Azt tartjuk,
 hogy a' mi akaratunkban áll,
 hogy mikor meg-világosító és
 fel-indító gratiánk, 's belső su-
 gallásunk vannak, mellyek in-
 gyen adatnak az Istentől; azok-
 kal együtt munkálkodunk és
 élünk: de még ez sincs Isten ke-
 gyelme nélkül, a' melly együtt
 munkálkodó kegyelemnek mon-
 datik. Mert a' mint Sz. Agostón
 mondgya Tom. 10. Ser. 15. de
 verbis Apostoli: Egész-szen Isten-
 től vagon; de nem úgy mintha mi
 alunnánk; nem úgy, mintha nem
 igyekeznénk; nem úgy, mintha,
 mi is nem akarnánk. A' te akara-
 tod nélkül, nem leszen te benned,
 Istennek igazsága: a' ki téged te ná-
 lad nélkül teremtet; nem igazít-
 meg téged te nálad nélkül.

Eötödször: Tartjuk azt, hogy
 Istennek rend szerént-való, avagy
 közön-

közönséges kegyelmével ugyan,
de a' melly másként a' természet-
ten felül vagyon (kit Isten senki-
től meg-nem tart, csak mivellye
azt a' mi az ő részéről kívántatik)
meg-tarthatjuk Istennek tiz Pa-
rancsolatit, úgy, hogy nagy ha-
lálós vétkekkel ne versünk azok
ellen. Meg-probálom ezt Eze-
chielis 36. v. 27. *Az én lelkemet
belétek adom, és azt cselekszem,
hogy az én Parancsolatimon járja-
tok és az én ítéletimet meg-őrizzé-
tek.* Innét Krisztus maga mond-
gya: *az én igám gyönyörűsége, és
az én terhem könnyű.* Es 1. Joán.
5. v. 3. *Ez az Istennek szeretete,
hogy az ő Parancsolatit meg-őriz-
zük, és az Parancsolati nem nehe-
zek.* Es ugyan Sz. Janos első le-
velének második részében, ne-
gyedik versében: *A' ki azt mond-
gya, hogy ismeri az Istent, és az ő
Parancsolatit meg-nem tartja, ha-
zúg*

zúg az, és igazság nincsen benne!
Tehát annál is inkább hazúgabbak
azok, a' kik azt mondgyák, s tar-
tyák magok felől, hogy ismerik
az Istent, s még is azt tanítják,
hogy az ő Parancsolatit lehetet-
len meg-tartani. Lélekzenek be-
zeg ezek a' temérdek hazúgság-
ban! Azért mondgya Sz. Basili-
us: *Nagy istentelenség azt monda-
ni, hogy lehetetlenek a' Sz. Lélek
Parancsolati.* Sz. Agoston pe-
dig *Lib. de Natura & Gratia Cap.
43.* *Az Isten lehetetlen dolgokat
nem parancsol; hanem parancsol-
ván arra int, hogy mind cseleked-
gyed a' mi lehet, mind pedig kér-
jed (Istentől) a' mi nem lehet.*

*Hatodszor: Azt tartjuk, hogy
Istennek renden-kivül, avagy ki-
vált-képpen-való természetet fő-
lyúl-mólo kegyelme nélkül, ter-
mészetünk romlandósága miatt,
hosszú ideig Istennek Parancso-
latit,*

latit, úgy meg-nem tarthattuk, hogy bocsánandó képpen, avagy még csak leg-kisseb és aprólek vétkekkel se vétcsünk azok ellen; a' Példa keszédék mondása szerint c. 24. v. 16. *Hét szer napjánban el-esik az Igaz.* Ez illyen vétkekről szólnak az Igazak midőn azt mondgyák: *Bocsásd meg nekünk a' mi vétkeinket.* Ezekről érttetnek Szent Jakabnak emez mondási-is, *Iac. 3. v. 2. Sokakban vétkezünk minnyájan.*

Heted szer: Tartyuk hogy semmi akarminémű tilztseféges cselekedetünk ha csak természet szerént-való, és a' természetet folyúl né haladgya, nem érdemes az örök életre, avagy akár melly természetet folyúl-haladó jutaló-ra-is: de erre kívántatik természet meg haladó Istennek kegyelme.

Innét Nyolczad szer: Eüdvös-ségünk

ségünknek első rend-béli bizodalmat a' Kristus érdemiben helyhesztettük; más-rendbélit pedig a' magunk érdemiben, de a' mennyiben ezek Isten kegyelméből erednek, melly kegyelem-is a' Kristus érdemből adatik, Szent Pálnak emez mondása szerint, *ad Hebr. 6. v. 10. Nem igazságtalan az Isten, hogy el-felejtse, a' mi cselekedetinket.* Es 2. Tim. 4. v. 8. *El-tétett nekem az igazságnak koronája, melyet meg-ád nekem az Ur amaz napon, az igaz Biró.* Es *ad Rom. 2. v. 11. Nincs személy válogatás az Istennél.* Tehat csak érdem-válogatás. Innét mondgya Sz. Ambrus; 1. *Offic. 15. Nem de nem szem-látomást-való dolog é, hogy az érdemeknek vagy jutalma, vagy büntetése halál után nem marad?*

Kilenczed szer: Tartyuk, és tanítottuk, hogy az örök élet nekünk

künk jutalom-képpen adatik érdeminkért, de nem úgy hogy azok magánossan véteffenek; hanem Istennek adakozó, 's ingyenvaló igiretéből: a' ki jóllehet az ő kegyelméből tört és mivelte érdeminkben tartoztunk néki mindaz által örök élettel jutalom-gyanánt akarta meg-jutalmazni. Példabeszédnek emez mondása ként: *Prov. 11. v. 18. Az igazság birtójának hív-jutalom. Et Matth. 20. v. 8. Híd elé a' munkásokot, és ada-meg az ő jutalmokat.*

Utólszor pedig ezekhez teszfűk azt, hogy valaminthogy az első grátiát, 's kegyelmet mellyel Isten meg-előz bennünköt, a' mi érdeminkkel nem érdemelhettyűk; úgy szinte az utolsó grátiát sem érdemelhettyűk, melly által a' jóban egész végig megmaradgyunk. Es így az Istent a' mi üdvösségünk okának ismértjük

jűk lenni, a' ki az üdvözülendő-köt ingyen üdvözíti.

A' Tudakozódó. Az hatalmas Istenért! Melly igen különbözö ebben a' dologban a' Pápisták tanítása, 's tudománya, attúl, a' mellyet ellenek költenek az Ellenkezők. Azért éppen meg-erősödöm abban, a' mit annak előtte észre vettem, hogy nem erős fontos okokkal, hanem csalfa pör-patvaros fortélyokkal, 's költsékekkel viaskodnak az Romai Catholica Anya-szentegyház ellen.

Ötödik Kételkedés.

A' Szent-Irásról.

A' Kérdező. Ebben is sokan meg-botlanak a' Romai Catholica Ecclesiátúl; Idegenek köztül; hogy ő meg-ver, a' Sz.Írást, és nagyobra bocsúll a' Traditiókot, G vagy

avagy kézről-kézre adatott Tudományokat, melyek az Apostolok élő izájokai, való beszélgetések-ből eredtenek.

A Kételkedésnek meg-sejtése.

T *Apista Theologus.* Ez megént újonnan való fortélyos hazugság. Mert a' Szent Írást a' Pápista Ecclesia igen nagy bűcsűleiben tartja, mint Istennek igazán való Izavát, a' melly örökké meg-marad 1. Pet. 1. v. 25. És a' Sz. Lélek sugallásából eredett: *Mert nem emberi akaratból származott a' Profétálás, hanem a' Sz. Lélektől fel-indittatván szólottanak az Istennek Sz. Emberi* 2. Pet. 1. 21. És azért leg-igazab, csálhatatlan, minden tévelygés, és csálárdság nélkül való, úgy mint a' ki fel nem bontathatik. Joann. 10. v. 35. De bezzeg abban igen szorgalmatossan

tossan törekedik, hogy akarkin is a' maga tetczése szerint ne magyarázza. Emez mondása szerint Sz. Péternek: 2. Pet. 1. v. 20. *Azt értvén először hogy semmi irás-béli profétálás tulajdon magyarázatból nem létszen.*

Mind azon által Istennek írott igéin-kivül a' közönséges Anyaszentegyház béveszi az Istennek nem írott, hanem eleven szóval adott igéit-is, hallomás által fenmaradott, és az Apostoloiktól kézről kézre adatott Tudományokat-is. Es ilyen képpen prädikáltaték az Evangelium, minek előtte meg-irattatnék. De hiszem Sz. Pál több levelei után azt írja 2. ad Thessal. 2. v. 14. *Annak okáért Átyámfia legyetek alhatatossak és tarcásak a' kézről kézre adott tudományokat.* Melly igikről Arany-száju Sz. Janos azt mondja: *Innért meg-tetczik hogy*

(az Apostolok) *nem tanítottak mindenre levelek által, de sokra az ő levelek nélkül-is tanítottak.* Ezek pedig azon hitelre méltók, a' mellyre emezek, kik írva vannak; méltán-is, mert mind ezek, 's mind emezek Isten igéi, Ezek Istennek kézrül kézre adott igéi; emezek pedig Istennek meg-írt igéi, és szavai.

A Kérdéskedő. Az ugyan nékem-is okosság szerént való dolognak látni, hogy akár kinek kedvére, 's akarattjára ne engedtesék a' Szent Írást magyarázni; holott Sz. Péter Második Levelében Cap. 3. v. 16. bizonyította, hogy *Némelyeket nehez meg-érteni, melyeket tudatlanok és álhatatlanok meg-hamisítanak a' magok veszedelmére.* A' mi pedig az Apostoli Traditiot, az az, kézrül kézre adatott tudományokat illeti; még a' Di-

alecti-

alectiában tanúltam vala azt, hogy ha valaki meg-engedi, avagy helyben hadgya és bévész a' rész szerént való affirmativa propositionot az az, bizonyító közbe-verést a' két egymásnak ellene mondó közbe-verések közül; Negativa universalis propositio avagy közönséges tagadó közbe-vetés tellyességesen meg-hamisítatik, és nem igaz leszén. Mivel tehát magok is a' Romai Catholica Ecclesiától Idegenek mostanság né, melly dolgokat tartanak 's bévesznek, melyek nincsenek feljegyezve az Istennek írott szavában a' Sz. Írásban világossan: a' minémű a' Vasárnapnak meg-állése; a' Kereszttségnek nem vízontag-való meg-ujtása avagy gyakorlása, holott csak egy íz szabad kinek kinek keresztelkedni. Annak utánna a' kisdedeknek keresztelése, és más hasonló dolgok.

Ebből már azt hozom ki, hogy éppenséggel meg-csalattatik, 's nem igaz ez a' közönséges tagadó-propositio: *Eppen semmit sem kell bé venni, 's tartani a' mi a' Sz. Írásban nincsen világossan feljegyezve.*

Hatodik Kételkedés.

A' Kérdező. A' mint egyszerű-is másfajta-is által értetem a' Romai Catholica Hitrevaló téréstől sokakat a' Gyónás terhe idegenít el, melly a' Pápi-stáknál magánossan és rész szerint szolgáltatik a' Papok fülcibe. *Elsőször.* Mert azok közül sokaknak igen igen nehéz terhnek látczik lenni, hogy minden vétkeik más Embernek meg-vallják nem csak közönségesen, hanem rész szerint is, annak is pedig mind nemeit, 's mind számát, a' mennyire eszébe jut

jut elé kell mondani, nagy köteletség alatt pedig, és Szentségtörésnek rút vétke a' fején a' ki különben cselekedszik. *Másodször.* Mert illy nehéz köteletségnek sohol nincs a' Sz. Írásban fundamentuma. *Harmadször.* Mert ez szokás nem volt az eleinte való Ecclesiában, hanem csak Emberitalálmány, melly azután való Sæculumok alatt csúszot bé. *Negyedször.* Kinek juthatnak eszébe annyi, 's olly külömb-külobb féle vétkek, melyekben keveredik az Ember gondolattal, szavaival, cselekedetivel; azon kívül más ember vétkei is kik nekünk tulajdonittatnak, mikor azokra okot adunk. *Ötödször.* Mert elégnek láttatik, hogy ha valaki a' mindeneket tudó Isten előtt, a' ki tudgya minden némű bűneit, magát bűnösnek vallja lenni, és bűneit meg-szán

ván 's bánván , kérje Istentől azoknak bocsánatnyát: Vagy legfeljebb a' Pap előtt is mondhatya közönségeffen Vétkeinek magát , de nem szükséges hogy részszerezént mind számát , mind nemit meg vallyá az halálos vétkeknek.

Ezen Kételkedésnek meg-fejtése.

P*apista Theologus.* Igen is semmi kételkedésem nem lehet benne , hogy a' Romai Catholica Hitre való meg-téréstől sokakat el vonszon a' Gyónásnak terhe ; de nem méltán , sőt igen helytelenül. Mert ez a' fülben-való Vallás-tételnek , avagy Gyónásnak terhe , nem olly nagy magában , mint a' minéműnek mutatya a' goromba magával való elhitérés , és merő képzés. Holott a' bűnőknek meg vallását a' Romai Catholica Ecclesiának szokása , szerént , nem hogy terhnek , hanem

hanem inkább a' Lelki-isméretnek nagy terhétől való meg-könnyebbitésének kellenék mondani. Magokon tapasztalták azt azok , kik sok féle vétkekkel mint valami nehéz malom-kővel meg-lévén terhelve , más képpen , és más úttal , 's moddal fel-nem találták Lelki-isméreteknék csendességét ; hanem egyedül csak vétkeinek töredelmes szível-való meg-vallása által. Hiszem lám próbált dolog az , hogy ha valaki nagylelki szorongatásokat szenved , csak azon dolognak valami jó akarója előtt való ki-nyilatkoztatásával is nem kicsiny könnyebbülését érzi , 's tapasztalja az ő szívének ; jóllehet talám az semmiben nem segítheti őtet. Miként lenne , ha őtet , a' mint a' Gyónásban történik , segíteni akarná , 's valóságosan segítené ? Egyéb-aránt sokan a' szemérme-

tetséget vetik okúl az ő hitkos
 vétkeknek ki-nyilatkoztatásá-
 ban; a' melly pedig sokszor tavúl
 vagyon: sőt némellyek egy csep-
 pet sem szégyenlik mások előtt: is
 vétkekben dicsekedni: miért
 hogy immár ezeknek szégyenle-
 ni kellesték azon vétkeket a' Pap
 előtt magánossan meg-vallani?
 Ofztán: miért nem kellett szé-
 gyenleniek az Isten színe előtt go-
 noszúl cselekedni? 'S mit fognak
 mivelni Irtel napján, midőn min-
 den-féle Istentelen gonoszságok
 egész Világ elejében terjednek?
 Annak fölötté ezen szemérmetes-
 séget el-lehet kerülni a' Gyóntató
 Atyának jó módon való intezése,
 és okosága által, úgy formálván
 a' kérdészekedéseket, hogy a' sze-
 mérmes gyónónak ne kellesték
 egyebet mondani hanem csak:
 Ugy, avagy Nem. De bár ezen
 dologban legyen valami nehé-
 ség;

ség; vallyon nem kell-e azt fel-
 veni a' lélek meg-gyógyulásáért?
 Minémű nehézségeket, unalmas
 kénldáfokot, és lanyarú gyö-
 tródtető fájdalmokot nem vé-
 szünk-fel a' testnek egészségéért?
 az pedig gyakran történik hogy
 igen vontatva jobbúllyon, és
 sok ideig tartson a' fájdalom; ho-
 lott a' Gyónás által, majd csak
 nem egy szempillantás alatt a'
 lélek egészségét meg lehet szerze-
 ni: más ként-is nagyobra kell bő-
 csülleni a' lelki, hogy-sem a' testi
 egészséget. Es ezek legyenek a'
 túled fel-tett első difficultásra.
 nehézségre.

A' másodikra pedig azt mon-
 dom hogy nem igaz, hogy ezen
 köteleltségnek semmi fundamen-
 toma nincsen a' Sz. Írásban. Mert
 nem emberi találmány, hanem
 a' Krisztus rendelése az, hogy a'
 Kereszttség után tört vétkek e-

gyéb képpen meg ne bocsátassanak, hanem a' Krisztus képe-beli Papnak sententiája által. A' mint a' maga szavaiból ki-tetszik Sz. Jánosnál 20. v. 22. *Vegyétek el a' szent Lelket: kiknek bűnököt meg-bocsátjátok, meg-bocsátainak né-kik és a' kiknek megtartjátok, meg-tartatnak.* Nézd mi következik innét. Tehát meg-kell jelentetni, a' bűnöknek; mert másként a' papok meg nem válaszhatták, hogy ha meg-kellesték-e tartóztatni azokat, vagy meg-bocsátani? Ofztán Sz. Jánosnak első levelében Cap. 1. v. 9: így vagyon meg-írva. *Ha meg-vallját bűneiket; hiv és igaz (az Isten) hogy meg-bocsássa nekünk bűneiket, és meg-tisztítsen minket minden gonoszságból.* Es Apostoli cselekedeteknek 19-dik részében; 18-dik versében: *Es az Hívek közül (az az, a' Keresztýének mennek vala Sz.*

la Sz. Pálhoz és az ő társaihoz Síláshoz, és Timotheushoz) *Sokan jönnek vala el, meg-valván, és kibeszélvén az ő cselekedeteket.* Es a' mint a' Syriai fordításban vagon az ő *véteket.* Es Sz. Jakab Levelének 5-dik részében's 16 dik versében: *Valljátok meg egymásnak a' ti bűneiteket.* Ugy de ez gyakorta nem lehetet botrányozások nélkül, ha mindek-láttára's halláttára lett volna a' gyónás avagy vallás. Tehát magános, és külön-való helyen, mindenkor pedig azok előtt, a' kikre bízta az Isten a' meg-engeszteltetésnek szolgálattját. 2. Corinth. 5. v. 18. Es a' kik *Követtyei a' Krisztusnak.* Ibid. v. 20.

Az harmadikra felelek; hogy ez-is tökéletlen költött csábítás; mellyet hogy majd csak nem kezeiddel tapasztalhasd; ved elszedben Magyar Istvánnak, néhai

Sárvári lelkek tántorítójának (akarám mondani: lelki-tántorító-jának) a' könyvét, mellyet, nem kértlem, valaha olvastál, a' melly az elmúlt Sæculomnak elein nyomtatott, 's bocsáttatott-ki: mellyben az azt meri mondani, hogy a' magános, azaz titkos fülbe-való gyónást Harmadik Innocentius Papa szerzette; éppen a' mikor aztat, a' Constanczinápolyi Neſtarius-névű Patriarcha a' Nap-keleti Ecclesiában tiltotta, és kárhoztatta. E' bezzeg temérdek gyalázatos költés, és tapasztalható kipányvázni való hazugság! Holot Harmadik Innocentius 1198-dikban élt Otho Császár idejében: Neſtarius pedig a' Constanczinápolyi Patriarchaságban élt 396-dik esztendőben, Honorius Császár idejében: azaz, csak nem nyolcz-száz esztendővel az Harmadik Innocentius előtt. Hogy

hogy

hogy tilthatta volna meg hát Neſtarius Nap-keletben a' titokban tétetni szokott, és magánossan-való gyónást, a' kit Innocentius csak nem nyolcz-száz esztendővel az után szerzett. Es ez a' Magyar könyvében az első hazugság. Második hazugsága ez, hogy *Neſtarius Patriarcha meg-tiltotta a' Nap-keleti Ecclesiában a' titkos magánossan való gyónást*: mert ő ezt soha nem kárhoztatta, 's nem tiltotta, holott mind az ő Patriarchasága előtt, 's mind annak utánna mindenkor fen maradt, 's most-is fen vagyon a' Nap-keleti Ecclesiában. Tehát tiltotta igenis a' mindenek hallattára nem szokott akkori údöbéli köz gyónást; mellyet némelly igaz töredelmes Pœnitentia-tartó Keresztyének tesznek vala közönségesen, avagy mindenek hallattára, a' kik nagy alázatosságtól viseltetvén az egész

kös-

kötség előtt az ő bűnököt mind nemekre, 's mind számokra nézve, minden szégyent meg-győz-ven meg-vallották, nem külömben, mint a' mi képpen szokták vala maganossan való titkos gyónásban a' Pap előtt meg-vallani. Az ilyen közönséges gyónást, mondam tiltotta meg; azért hogy abból sokszor sok botránkozások történtenek. Harmadik hazugsága, hogy az *Hármadik Innocentius* költötte legyen a' magános, titkos, avagy fülben tenni szokott gyónást: holott immár ő előtte ennéhány száz esztendőbeli üdöneke folyási alatt szokásul vétetett az Anyaszentegyházról; sőt mindgyárt annak kezdetin szokásban volt. Tehát Innocentius elak azt végfezte, hogy igen hoszszu üdöre ne halasztsák azt a' hivek, hanem leg-alább esztendő által egyszer vigyék végben minden igaz hivi

hivei az Anyaszentegyháznak. Hogy pedig ezen titkos maganossan való gyónás mingyárt az Ecclesia elein szokásban volt; kitétczik Sz. Cypriánusnak bizony-ság-tételéből, a' ki *Serm. 98. de lapsis*, imígyen szol: *Ménél jobbak azok, kik jöllehet semmi szentség törésben nem köteledezettek; mind az által mert leg-alább az el-len gondolatok tűntenek szívekben, még ezen dolgot is az Isten Papja előtt fájlalva és együgyűen meggyonván lelkek ismeretű ki tisztítják, és lelkeknek terhet le tesz.* Ez után pedig nem sokkal azt mondgya: *Kérlek Atyámfiai; val-lyá meg kiki az ő vétét, midőn még a' ki vétkezett e' világon va-gyon; midőn az elég-tétel, és a' Papok által való meg bocsátás kedves az Isten előtt.* Böven kitétczik más Sz. Atyák bizonság-tételéből is ugyan ezen dolog, ugymint

ugy-mint Tertulianusból, Lactantiusból, Hyeronymusból, Agostonból; melly bizonyosság-tételeket, nem akarván hoszfizas lenni, félretétek.

Az Negyedikre könnyű a' felelet. Mert senki nem tartozik éppen minden vétkeket, mellyeket valóságossan tett, meg-gyónni, hanem csak azokat a' kik lelke isméréstét terhelik, és a' miképen lelke-isméréstén vannak, azaz, azokat, kiket valaki vétkeknek tart, avagy mikor cselekedte, vétkeknek tudta lenni. Visgállya meg tehát lelke isméréstét kiki, módgyával való'sillendő szorgalmatossággal, mind azokról mellyekkel Istent meg-bántotta; és így mellyek eszében jutnak, gyónja meg, és mind ezekről's mind pedig azokról-is, kik eszében nem jutnak, tegyen igaz szánást bánást, avagy szívbeli fájdalmat, annak

annak utánna tégyen olyan erős fogadást, hogy az Istent annak utánna, az ő kegyelme munkálkodván véle, meg nem bánta: és eleget tévzen az ő kötelelségének.

Az Eödödikre maga felel Sz. Agoston Tom. 4. de Vera & falsa penitentia. Cap. 10. Senki ne mongya: alaromban cselekszem, az Istennél viszem dőlgomot véghez. Tudgya az Isten, a' ki meg-bocsátja, mert szívemben munkálodom. Tehát ok nélkül mondatott: a' miket meg-oldozandotok, meg léstnek oldozva? Tehát ok nélkül adatott Ecclesiának a' kulcs? azaz a' meg oldozás kulcsa. Et Tom. 9. de Visitatione infirmorum Cap. 4. Annakokáért kérjed a' Papot hogy hozzád jöjön, és tedd részese őre mindenekben tellyesítségessen, a' kik lelked isméréstén vannak. El ne csábítsion téged az álmodozóknak magok-

magokkal való el bitetése, hogy a' Pap tanácsa nélkül is üdvözít a' bűnőknek Isten előtt való meg-vallása. Meg-lehetett volna ugyan Istenül az Uij-testamentomban is, hogy úgy rendelte volna a' vértkek meg-bocsátását; de akarta inkább, hogy vértkeknek ember előtt való meg-vallása által lenne, és arról adatott meg-öldözés által, mellyre néki hatalmat adott. Az pedig, a' mit mondász vala, hogy elég az Isten előtt embernek magát bűnösnek vallani; éppen helytelen dolog: holott a' Pap a' Pœnitentia tartás Szentségének szolgálatában, az ő hivatallya, 's tisztje szerint egyszer 's mind itillő bíró, és lelki-Orvos: tehát valamint hogy nem volna elég, ha valaki ki-vallaná magára a' Bíró előtt hogy vértkes; ő pedig semmi rész szerint való vértket nem mondaná meg. Az sem volna elég, hogy

hogy ha az Orvos előtt mondaná hogy reszszúl vagyok; annak utánna pedig semmi gonosz húmorát nem mondaná ki 's meg nem nevezné az ő bibiét: Ugy szinte nem elég az is, hogy valaki a' Gyóntató székben csak közönségesen vértkesnek vallya magát.

A' Tudakozódó. Meg-nyugszom igenis ezen meg-fejtetésfiden, mellyekkel feleltél az én Romai Catholica Hit körül való fő kérelkedésimre: mert a' több kérelkedésim alacsonyabrenden valók, hogy sem mint olly egyenlenséget, vizsgálva vonást, és gyűlölséges ellenkezést érdemellyenek a' Romai Catholicusok, és az ő Ostromloi között. Nem-is volt elég okok arra, hogy ezek miatt olly pörpatvarral, 's ciattogással kellett volna el-fajúltni, 's pártolni nekik a' Romai Catholica Ecclesianak egyet-

eggyeségetül. Mindazon által még egy gratiát, 's kegyelmet kérek tőled ; hogy tudnia illik ezen te meg-fel-tegetésidet más hozzám hasonló állapotú Emberekkel közölhessem, és azokat ki-nyomtatattva a' kőtség elejében terjeszthessem : mert sokan vannak más ezen igyekezetű, és hozzám hasonló járat-béli Emberek, kik sok álom szakasztásokkal nyomozzák azt, hogy illy Vallas és Hitbéli nagy külömbözések között melyike legyen igaz, és üdvőseges, és szintén azért a' többi közül ki-választandó.

Papista Theologus. Nagy örömetest meg-cselekszem, 's meg-engedem azt is. Mert ha Istennnek minden nap nagy hálát nyújtok, hogy az ő kedvéből olly temérdek Pogányok, Eretnekek, és Ecclesia eggyeségetül el-szakkadtak

kádtak ezerni ezer sokasága között én igaz Hitnek világosságával meg-világosítottván Romai Catholica avagy közönséges Hitnek minden titkos dolgait, 's ágazatit el-hiszem : Ugy szintén esedezem minden nap, hogy ezen Hit világosságát bennem gyarapítsa, másokban pedig, kik még nem ismerik fel-gyúcsa, és engedgye hogy minnyájan egy igaz Hitbéli tökéletességnek utain egy szível lélekkel járván örök-ké-való boldogságban béjuthassunk. Amen.

III. KÖNYVECSKE.

Felelet's nem Felelet a'tizen
öt Kötésés okokra, mellyek az
Ellenkező Uraknak mutat-
tattak. 1699.

MINDEN JO-AKARO OL-
vasonak,

Itilleti eleiben terjesztetettek;
hogy ha azon Dilemáknak meg-fejté-
sére fogantatásuk-é avagy nem?
vagy éppen helytelenek.

CHRISTUS SZÜLETESE

Utan 1700. azaz Ezer hét-
századik esztendőben.

A Romai Anya-szent-Egyháznak fun-
dálása után 1657-dikben.

Magyaroknak Pogányságból való igaz
Keresztyén, közönséges, Apostoli,
Romai, Üdvözítő hitre meg-téré-
sek után 700-diban.

A Lu-

A Lutherana Religiónak, avagy hit-
nek kezdete után 183-dikban.

A Calvinia hitnek költése után. 164-
dikben.

Az Augustai confessio, avagy vallás
után 170-dikben.

Az Helvetiai confessio, avagy vallás
után 126-ban.

A Lutheristák Magyar Országban való
bé-jövétele után 160-dikban.

A Calvinisták Magyar országban való
bé-jövétele után 138-dikban.

Magyarra fordítot pedig 1701. Eszt.
*****

Az ő baráti ellen pedig boszszonko-
dék(Elu) hogy nem találtak volna
okos feleletet, hanem csak kárhoztat-
ták volna jóbot. Job. c. 32. v. 3.

Mi képpen vigasztaltok tehát engem
hijában; holot meg-mutattatot,
hogy feleletek ellenkezik az igaz-
sággal. Job 21. v. 34.

Ha értelműed vagyon, felelly-meg felel-
rátodnak: ha pedig nincs; a' szá-
don legyen kezéd, hogy meg ne
fogattatásál az esztelen ige által, és
meg ne szégyenülly. Eccli 5. v 14.

H

Elő

Elöl Járo Beszéd.

JESUS Tarsaságábúl valo Pater
SZENT-IVANY MARTON
AZ Jó-Akaró Olvasójának
minden jókot kíván.

E Zelmúlt Napokban 1700-
dik Esztendőnek kezdé-
dete után jutának ke-
zembem némelly újjonnan költött
nevű Timotheus Philalethusnak
Feleleti a' meg nevezet XV. Di-
lemmakra; mellyeket minden Ma-
gyar Országban lévő Pápiſta hittűl
idegen Uraiméknak igaz szeretet-
tel-való jó akaratómbúl, új esz-
tendőben adni szokott ajándékúl
1699-dik esztendőben bé ajan-
lottam

lottam vala. Melly feleleteket én
nagy örömeſt vőttem örömeſteb ol-
vaſtam, gyakorta forgattam által,
's meg által olvasván, fontoltam
eleget, 's meg-roſtáltam, de utól-
lyára eſzembem vettem hogy csak
ez égerjek 's puſzta nevek vagyon
nékik hogy Feleletek, valóſágos-
san pedig nem Feleletek: Azért
őket méltán Feleleteknek nem
Feleleteknek neveztem. Melly
dolgot, kegyes Olvaſóm a' te itil-
leted eleibe terjeſzték; és a' mint
vélem, könnyen egyget érteſz vé-
lem, hogy ha a' következendő Re-
gulákra nem futva, hanem figyel-
meteſſen fordítod ſzemeidet. Mely
Regulákat minden némű Dilem-
máknak (azaz két ellenkező réſz-
ről álló's egy-mással vetekedő okos-
kodásoknak) meg-ſejtésére min-
dentűl, kinek helyén vagyon eſzé,
bé-kell vétetni, 's helyben hagyat-
tatni.

*Regulák, mellyeket minden
Dilemmáknak meg-fejtésében
meg-kell tartani.*

- I. Hogy ha valaki valamelly Dilemmának meg-fejtését fel vállallja; két része közül egyikét válaszfizsa, és annak erős okát adgya.
- II. Hogy arra felellyen, a' mit kérdeznek.
- III. Hogy ugyan azzal, a' mi felől vagy on a' kérdés ne felellyen.
- IV. Hogy egyenesen felellyen a' kérdésre; ne kerengéssel, ki téréssel, csavargással, ket-tős értelmű beszédekkel és Exceptiókkal.
- V. Hogy ne felellyen akarmit, más helyes felelet helyett, avagy feketét Tarká-ért.
- VI. Hogy meg-eggyezzen a' fele-

- felelet a' kérdéssel, nem csak casusban, de értelemben-is
- VII. Hogy a' fel-tett quaestiora felellyen, és a' dologhoz hoz-zá szölyon melly felől va-gyon a' kérdezkedés.
  - VIII. Hogy emez kérdésekre: *kicsoda? hol? melly segétséggel, s eszközökkel? Miért? Mi mó-don? Mikor?* külön kire-kire felellyen azokhoz illendő al-kalmas feleletekkel.
  - IX. Hogy ugyan azont azon formá-ban ne felellye; másként minden-kor vizfsza jön azon kérdés, és ól-datlan. 's fejtetlen marad a' diffi-cultas, avagy nehézség.
  - X. A' csupádon csupa Retorció-val, avagy okoskodásnak Ellenkező nyakába-való vizfsza-hárításával nem oldoztatik-meg a' Dilemmá-nak csomója; hanem erős, jó-maga-bíró, és alkalmas okokkal, és feleletekkel.

XENIUM-NAK,

azaz,

UIJ-ESZTENDŐBE ADNI
Szokott Ajándéknak az Ti-
tulusa.

Tizen-öt Dilemmák, avagy
két ellenhező részből álló egy-
mással viaskodó okoskodások;
mellyek minden Magyar Or-
szágba lakós igaz Catholica-
Hittől idegen Uraimnak, uij-
Eszkendőben adni szokot aján-
dékul nagy jó-akarattal ki-bo-
csáttattak, Ezer hatszáz
kilenczven-kilenczedik
esztendőben.

Ogy még csak a' Titu-
lust se hagyná körmö-
sélés nélkül ezen Di-
lemmákkal szemben-szálló Baj-
nok;

nok ; fokat öfve-hadar ellene
az hét első levélen : melly pe-
dig úgy illik a' Dilemmáknak
fel-tett czéllyához mint da-
rócz a' bársony prémhez ; azt
azért, mint hejában való té-
továzást, és csavargást félre-
tévén, mingyárt fel-tett dől-
gomot a' fejétől kezdem-el.

ELSŐ DILEMMA.

*A' Lutheristák, és Calvinisták
Vallása és Ecclesiája vagy régi,
vagy uij? Harégi: hol volt Luther,
és Calvinus előtt? Vallyon ki tett
emlekezetet a' régi könyv-írók kö-
zül felőlle? Micsoda Doctori és
Pásztori vóltanak? Hol vólt az ő
Templomba-való Isteni szolgál-
tja? Hol szolgáltattak a' Sacra-
mentumok, avagy Szentségek az
ő mostani módgyok szerént? Miért
H 4 hogy*

hogy a' Szent István első Magyar-
Országi Királynak, vagy Sz. László-
lónak, avagy régi Magyar Kirá-
lyoknak Articulusfiban, avagy De-
cretomiban semmi emlékezet nin-
csen felőle? Hanem éppen csak má-
sodik Lajos Királytól szabot Arti-
culusokban 1523-dik esesztendő-
ben: melyekben mint a' féleüj,
és, az előtt hallatlan Hitet, Bu-
dán az Országnek közönséges
Gyűlésében proscibáltatott, 's til-
tatott. Miért hogy, az ő szabad
szolgáltatása és gyakorlása, Máso-
dik Mátyás Királytól nyirbálta-
tott ki, és ki nyerttetett, avagy
inkább sok patvarkodásokkal faes-
tatott ki 1606-dik esztendőben;
's azután pedig sok eféle gyalázatos
Rebéliúkkal, 's párt-ütésekkel vert
gyökeret magának. Ha pedig uj
Hit, avagy Vallás: tehát nem ta-
nitta-

nittatott a' Krisztustól 1500-esz-
tendő előtt Azért jó Atyám-fiai
dugjátok-el, mert kúharczát val-
lyátok.

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmának első ágá-
ra, ugy-mint: A' Lutheri-
sták. és Calvinisták Ecclesiája
vagy régi, vagy új? Meg felel
a' fictus, avagy kép mutató
Timotheus Philaléthus, de
nem szemlátomást, hanem csak
orozva, és réGINEK mondgya,
's nem próbállyá; nem nagyobb
fundamentommal, mint ha mo-
stanság valakit a' Király Ma-
gyar Országi Nemessé tenne, ő
pedig fitogatná az ő Nemes-
ségét réGINEK lenni, nem más
egyéb bizonyossággal próbálván
azt, hanem csak csupadon, csu-

H 5 pa szo-

pá szóval állatván, és mond-
ván; holott pedig akarmely
falu-béli gyermek-is tudná,
hogy kevés idővel ez előtt
nem vala Nemes. De nem tá-
gitom, hanem fellyeb fogom
közbe-vetett kérdésemet: *Ha
rég; hol volt Luther, és Calvinus
előtt?* Felel először pag 9. a li-
nea 24. hogy a Szent Írásban.
De nem helyessen; mert vala-
mennyi Eretnekség támadott
ez előtt a' Kereszttyénségben,
és ez után támadni fog, éppen
ezen módon mutathatná-
meg az ő régi vóltokat. Mert
minden eddig való szakadások,
és ez után leendők, mondották,
és mondgyák tanításfokot a' Sz.
Írásban fundáltatotnak len-
ni. Felel másodszor: *Ibidem*
Hogy az ő Ecclesiájok, 's Vallások,

azon

*azok szíveiben és írásokban lőtt
légyen kik igazán való Kereszttyé-
nek vóltanak, valamennyen az Ec-
clesiának tisztás tudományú, 's ta-
nitású Saculumiban, a' Szent Í-
rásnak kút-fejéből veszik-vala
tudományokat. De elé veszem
az fel-tett kérdést (mivel hogy
ezen felelet felől szinte olly
közbe-vetés és kérdés vagyon,
mint szintén emez dolog felől,
kirúl vala a' kérdés) Es azt kér-
dem először: *Hol vóltanak Lu-
ther, és Calvinus előtt emez Ke-
reszttyének, kiknek szíveiben, és
könyveiben találtatott Luther, és
Calvinus tanítása?* Másodszor
azt kérdem: *Mellyek vóltak a-
zok a' tiszta tanítású Saculumok,
avagy száz esztendőök számából
álló idő-béli folyások?* Harmad-
szor kérdem: *Ha azok a' Kereszt-**

H 6 tyének

tyének azt tartották, tanították, hitték é mind mellyeket mind Lutheranusok, mind Calvinisták és Zueséggel tartanak, tanítanak és hisznek? Es így más különbözö Lutherana és Calviniana vallástólelegyítettett, s őszve zurboltatott hit lőtt-vólna. Vagy csak azt tartották és mellyeket magánossan a' Lutheristák, vagy magánossan a' Calvinisták tartanak, tanítanak, és hisznek? Azt kérdem Negyedszer: ha azok vóltanak é a' Romai közönséges Anya-szent Egyházban, vagy azon kívül? Ha abban voltak: immár a' dolog, a' közbevetett kérdéfen kívül lészén; mert olly Keresyéneknek vallyák magokat minnyájan a' Romai Catholicusok, avagy Papisták. Ha pedig azon kívül

vül vóltanak csavargóban: vizsgálja vetődik a' kérdés: Hol vólt legyen az ő Ecclesiájok Luther, és Calvinus előtt? Es honnét próbáltatik-meg hogy azok inkább Lutheranusok vóltak, vagy Calvinisták; hogy sem mint Anabaptisták az az Uij-Keresztének avagy Arianusok? holott sem egyik, sem másik nem gyámolittatik nagyob, s erőssé okokkal. Tehát ez a' Felelet nem Felelet, a' végre, hogy eleget tenne a' kérdésre.

Azon Dilemmának más részére, tudnia illik: Ha az Lutheristák, avagy Calvinisták vallása vólt Luther avagy Calvinus előtt: ki tanította ezen Vallások be-vótt tudományit? A' régi könyvtárak közül rólok ki emlékezik? Sen-

kit nem nevez, mert nem-is nevezhet ezen Ellenkező. Tehát ezen Dilemmának erre a részére semmi az felelet.

Ezen Dilemmának harmadik részére avagy czikkelyére, úgy mint: *Hol? Luther, és Calvinus előtt Pásztori's Tanítói kik voltak? Hol Templomok? Hol szabad gyakorlások? Hol az ő módgyok szerént-való Szentségnek köosztogatási? Meg-felel pag. 9. num. 2. & 3.* Nem szükséges dolog hogy a' Krisztus és Apostoloktól hirdettetett Hitnek követőinek, és Hívőinek mindenkor és minden időben az ő Hiteknek szabad, és közönséges gyakorlások, Isten ígéjének ki hirdetése, és Szentségekkel való élések lett volna. A' sem kívántatik, hogy az Ecclesia mindenkor láthatandó legyen; hogy virágzó

virágzó állapottyában fényeskedgyen a' Püspököknek vég-szakasztatlan egymás után-való következtetésekkel, az egy Fővel, azaz Romai Pápával való meg egygyesülésben. Ugy de itt nem az vala a' kérdés, hogy mellyek vólnának szükséges dolgai a' Krisztus, és Apostoloktól adatott Hitnek. Hanem csakez: *Hol, és minemű Pásztori és Tanítói vóltanak a' Lutheranusok, és Calvinisták vallásának, Luther és Calvinus előtt? Bár nem közönségesek vóltak-légyen, bár nem sokan, hanem csak kevesecskén, avagy egy vagy kettő. Hol az ő Templomok? bár nem nagy festomra épített Basilikák, hanem bár csak olly maganossan-való helyek mellyekben leg aláb néha-néha bé-gyültek volna imádkozni ezen*

ezen Vallásokon lévő hivek?
*Hol az ő közönségeffen való Isteni
 szolgálattok vagy gyakorlások?*
 bár ha fel nem volt szabaditva-
 is. *Hol az Szentségeknek az ő
 módgyok szerént-való szolgálta-
 tása?* bár ha csak alattomban
 volt is. *Rövid szóval, hol volt
 valamely Ecclesiájok?* bár ha olly
 láthatandó nem volt-is, hogy
 mindenkor virágjában fénlett
 volna, bár ha nem mindenkor
 nem-is, leg-alább valamely ű-
 dőben. Mert nem kérdteték
 az, hogy minémű volt a' Lu-
 theránusok, és Calvinisták
 Ecclesiája Luther, és Calvinus
 előtt; hanem csak hogy ha
 volt-é? Akár ki eszre veheti
 pedig azt, hogy emez kérdé-
 re: *hogy ha volt é hol volt?* nem
 jól vagy on a' felelet, hogy *nem
 volt*

volt ilyen, vagy imilyen. Mert
 midőn azt mondom, hogy so-
 hol nem volt, és hogy éppen-
 ségeffen nem volta' Lutheri-
 sták és Calvinisták Ecclesiája
 Luther, és Calvinus előtt:
 nem azt kérdem akkor, hogy
 minémű volt? Mert a' dolog-
 nak minéműségére immár az
 előtt kívántatik az ő valósága,
 és mivolta.

A' Dilemmának negyedik
 részére, ugymint: *Miért-hogy
 Szent István első Magyar Keresz-
 tyén Királynak, vagy Szent László-
 nak; avagy régi Magyar Kirá-
 lyoknak Articulusiban, avagy De-
 cretomiban, és Törvényiben sem-
 mi emlekezet nincsen felölle?* Ha-
 nem éppen, csak Második Lajos
 Királytól szabott Articulusokban
 1523-dik esztendőben: *mellyek-
 ben*

ben mint a' féle úij, és az előtt
hallatlan Hitet Budán az Ország-
nak közönséges Gyűllekezetben
proscribáltatott, 's ki-tiltatott. Mi-
ért-hogy az ő szabad-szoigáltatá-
sa, és gyakorlása Második Mattyás
Királytól nyirbáltatott-ki, és ki-
nyerettetett, avagy inkább sok pat-
varkodásokkal facsartatott - ki
1606 dik esztendőben? Meg-fe-
lel, 9-dik levelén; meg-valván
hogy ezek ugyan mind így
történének, De tagadja hogy
innét az következék, hogy a' Lu-
theranus, és Calvinus vallás úijon-
nan kobolt, és az előtt ismérletlen
völt volna 's ugyan szintén azért
Krisztustól 1500 esztendők előtt
nem szerzettetett volna. De kér-
lek, micoda orczával mered
tagadni ezt a' következést,
hogy ha igaz Philalethus, a-
vagy

vagy Igaság-szerető vagy?
Meg-probálok tehát ezen Con-
sequenttiát avagy következést
mind az három részeire nézve;
mellyek közül ez az Első: Te-
hát a' Lutheranus vallás 1523-ban
Országának közönséges gyűlésében,
mint a' féle úij, és az előtt a' Ma-
gyaroknál éppen hallatlan; ki-til-
tatt. Második következés: Te-
hát épenséggel úij. Harmadik.
Tehát nem szerzette a' Krisztus
1500 esztendő előtt. Azért az
első következést így próbá-
lom: Az az úij és annak előtte
Magyaroknál éppen láttatlan
Vallas vettetett ki eb-rúdon,
's tiltattatott 1523-dik eszten-
dő-béli közönséges Ország
gyűllésében; a' melly felől a'
Magyarok soha 1517-dik esz-
tendő előtt (mellyben kezdé
Lú.

Lútheraz ő konkolyát hintegetni) Semmit nem hallottak, kinek követőit soha nem látták, kiről semmit sem olvastak egész az időig: De a' Magyarok 1517-dik esztendő előtt a' Lutheranusok Vallása felől soha semmit sem hallottak, sem annak követőit nem látták (mert sohol sem voltak) sem pedig felőle semmit sem olvastak (mert a' nevezet idő előtt semmi Historicus nem emlekezett felőle) Tehát ő tőlők abban a' közönséges Ország-Gyűlésében, mint az uij sohonai és annak előtte nálok ismételten, Hit, ki-csóválattott, 's tiltatott.

A' Második következés így próbáltatik-meg: Az a' Vallás, új, avagy sohonay min-

mindenképpen, a' melly annak előtte sohol nem mutatta-ki magát; mellyet senki nem tartott; és éppen semmi volt 1517-dik esztendő előtt. De ollyana' Lutheranus Vallás; a' mint ki tetszik az Ellenkező feleletéből: a' ki semmi helyet nem mutathata, hol volt volna az előtt; Sem senkit nem nevezhete, a' ki azt követte, 's vallotta volna. Tehát uij és sohonay minden képpen.

Az Harmadik-is próbáltatik: Az a' Vallás, a' melly 1517-dik esztendőben koholtatott Luthertől, nem szerzettetett a' Kristustul magatul 1500. esztendő előtt: De a' Lutheranus Vallás Luthertől koholtatott 1517-dik esztendőben. Tehát nem szerzettetett magatul a' Kri-

Kristustól 1500. esztendő előtt. Ugyan ezen próbálás vagy on a' Calvinista Vallás ellen, még pedig erősebben fojtogattya aztat, mivel-hogy még a' Lutheranus Vallásnál is utóbbi.

Felel ezekre az áll-orczás Philalethus 8. dik levelén: *Hogy ezen következtések csálóka hazug fundamentombul következnek. Mert igen is, mint ha a' melly val-lást a' Lutheristák, és Calvinisták hisznek, és tartanak; azoknak Lutherus, és Calvinus volt volna Attya, és Szerzője. En pedig azt kérdem az Ellenkezőtől, hogy-ha Zebedæus fiai, vóltanak, azaz, éltenek-e Zebedæus előtt? Nem gondolnám. Es hogy-ha Zebedæus fainak az Attyok Zebedæus vólt-e? Ugy vélném én. Tehát Lutheranusok és*
Cal-

Calvinisták sem vóltak Luther és Calvinus előtt: Es egyfzer 's mind Lutheranusok, és Calvinisták, Vallásának szerzője és koholója nem egyéb vólt Luther, és Calvinusnál.

Felelerre a' Refutator, az-az, Meg-czáfoló 10. dik leve-lén: *Hogy a' Lutheranusok és Calvinisták Vallása nem vólt ugyan ezen nevezetek alatt Luther, és Calvinus előtt hanem más nevezetek alatt; holott Keresztyéni Hit-nek, avagy tudománynak, Aposto-li tudománynak, közönséges tudománynak, igaz értelmű tudománynak 's Vallásnak hivattatott. Ugy-de ezen nevek alatt, mind az Ecclesiához, mind pedig világi állapotokhoz tartozando Historicusoknál, avagy könyv íróknál, mindenestül az Apo-stolok*

stolok idejétől-fogva egész Luther, és Calvinus-ig soha sem érttetetik vala egyéb Hit, hanem csak egyedül, a' Romai közönséges Hit. A' melly most-is azon nevekkél, dicsekedik, és mint sajáttját Sohonnajaknak nem engedi. Es illyen képpen ujonnan vizsgálja jönek a' kérdések: Mert ha a' Romai Hiten kívül más vallás volt ezen Nevek alatt; ugyan azt kérdezem a' mit annak előtte hogy tudnia-illik hol volt az a' Vallás? Minémű Pásztori és Tanítói voltanak? kit tanította, és vallotta? Kitett a' régi könyv-Írók közül ő felőle egyik-émlékezetet? Hol az ő Templo-mi? Hol szabad gyakorlása? Hol az ő módgyok szerint a' Szentségeknek szolgáltattása? Mert hiszem
egy

egy Szerzett meg mutathat-tya az ő eleit, az ő Attyát Fundatorát, avagy szerzőét, első Klastromát: Egy Város az ő szabadságát: Egy Nemes az ő nemességét. Es egyszer's mind ki volt, a' ki azt előszőr ki nyerte, és micfoda alkalmatossággal. Latod tehát hogy *Responsum est idem per idem*, a' meg-czáfoló nem felel a' kérdésekre hanem azon bakot nyúzza; mert éppen azt adgya a' felelet helyett, a' mi a' kérdésben vagyon. Itt is azért csak *felelet nem felelet* vagyon.

MASODIK DILEMMA.

Vagy mind Lutheránusok, 's mind Calvinisták Magyar-Országban Evangelicuskoknak mondattandók; vagy pedig nem? Hogy
I ha

ha úgy: mi-képpen tartanak tehát egymás ellen tuskodó, és üstök-vono vélekedéseket az Hitnek, ágazatiban; és egyik felekezetet a' másakra szörnnyuteve-terhű nehézsévelgyéseket, mázol és tulajdonni? Így bezzag ez a' két Vallás nem egyezhet az Evangeliumban, és azért sem egyik, sem másik rész nem érdemes az Evangelicus névre, mert az Evangelium magával nem ellenkezik. Hogy ha pedig mind a' két rész-béliek Evangelicusoknak nem mondattandók miért kell egyik részt annak nevezni inkább, mint sem a' másikat? S miért akarja mind a' két felekezet, holott éllet áll össze, Evangelicus Status, azaz Evangeliumi Vallás-béliek neve alá magát bé-szítani. Annak utánna: Régenten Magyar Országban ennek

nek az Evangelicus Státusnak hire, 's neve sem hallatott, 's nemis számlatott soha az Ország, Statusi közé; hanem éppen nem sokkal több egy Saculumnál mióta ki-rohant a' rejtekből. Tehát minden bizonyossan új, és következő képpen a' melly vallásokból aggat-tatott, 's föltoztatott össze ezen Status, azok is újak; 's egyszer 's mind kezdetit sem vették a' Krisztusúl. Azért job ha azon rejtek helybe és bújó lyúkba visszafazsivódnak, 's édes hazánkot egyszer már meg-hadgyák nyugodni. Mi pedig nagy örömezt nekik azt kiáltjuk: A' ki hallja lapúlljon.

FELELET NEM FELELET.

ENnek a' Dilemmának az első részére, ki így vagyont. Vagy mind Lutheránusok, mind

Calvinisták Magyar-Országban
 Evangelicusoknak mondattandók?
 Vagy nem? Felel a' magát tette-
 tő Philalethus pag. 12. ad ini-
 tium: Hogy mind Lutheránuso-
 kot, 's mind Calvinistákat Ma-
 gyar-Országban Evangelicusoknak
 kell mondani; a' mennyiben a' Kri-
 stustól és Apostoloktól hirdettetett
 Evangeliom, regulát és modot szab
 az hitelre és cselekedetre, mind
 a' két-félnek: a' mennyiben az E-
 vangeliomnak tisztán való együ-
 gyiségéhez tartozik mind a' két
 rész: a' mennyiben az ő Vallások,
 's Tudományok igaz Evangelio-
 miak az Hitnek valóságára néz-
 ve. De ellent állok ebben. Mert
 más Eretnekek-is (mint régen-
 ten Marcionisták, Manichæu-
 sok Pelagiánusok, &c. vólta-
 nak; most pedig Anabaptisták
 és Ari-

és Ariánusok vannak) Iehetne,
 és kellene magokat Evangeli-
 cusoknak mondani, 's mások-
 tól-is mondattatni. Mert min-
 nyájan hasonló jussal, mint
 szintén a' Lutheránusok és
 Calvinisták, mondgyák hogy
 a' Kristustól, és Apostoloktól
 hirdettetett Evangeliom az ő
 Hiteknek és cselekedeteknek
 szabott regulája: mondgyák
 azontúl azt-is, hogy az ő Ta-
 nitások az Evangeliomnak tiszt-
 tán-való együgyűségével ösz-
 ve illik; és az Hitnek valósá-
 gára nézve igazán-való az ő
 Evangeliomi Tanítások. Ezt
 pedig a' Lutheránusok és Cal-
 vinisták soha helyben nem
 haggyák, 's nem-is hagyhat-
 tyák: mert magok-is azokat
 Hittől szakadtaknak tartják.
 I ; Tehát

Tehát a' Luheránusoknak és Calvinistáknak, más erős, és foganatoserősítő okot kellenék elé hozni, mellyel magokat Evangelicúsnak próbálnak lenni: annak pedig olyannak kellenék lenni mellyel az Anabaptisták, és Arianusok olyan képpen, mint Lutheristák és Calvinisták, nem próbálhatnak magokat Evangelicúsnak lenni. Olly erősítő okot pedig a' Lutheristák és Calvinisták soha nem hozhatnak elé. Tehát nem próbálhatták magokat Evangelicúsnak lenni!

Azon Dilemmának második részére felelvén pedig, erre tudnia illik: *Hogy ha úgy van, avagy ha Evangelicúsnak mondattandók: mikép-*

pen

pen tartanak hát egy-más ellen tusakodó, és üstök vonó vélekedéseket az Hitnek ágazatiban; és egymásra szörnyű tévelygéseket miért tapasztanak? Tagadgыз ezendolgot a' baj-vivó; és azt kívánja hogy neki meg-probáltassék. De bizonyítok minden Magyar-Országban lakos Lutheránusokkal, és arra kényszeritem őket, vallyák meg igazán, hogy-ha egyet értenek-e a' Calvinistákkal az Hitnek minden ágazatiban? azokban-is, mellyeket ők leg-főbeknek, 's fundamentombélieknek neveznek? Bizony-dolog, az hogy számtalán Lutheránusok vannak Magyar-Országban, a' kik annyira gyűlölik a' Calvinista vallást, hogy, ha Hiteket meg-kellenék változ-

tatni ; sokkal inkább akarnák a' Romai Catholica Hitet válaftani , mint sem a' Calvinistákét. Nem-is izűkség ezt több bizonyító okokkal gyámolítani. Halgassunk mind a' két felekezett-béli Tanítóknak, és közdöttök igen elő-kelhető könyv-Iróknak tulajdon nyelvek vallására. Es hogy hofzszas ne legyek sokaknak elé-hozásában : Schliisselburg Konrád, Lutheránusoknak Superintendente, könyvelt bocsátott-ki Calvinisták ellen ilyen Titulus alatt : *Calvinisták Theologia-jának három könyve ; melyekben a' Sacramentariusoknak így hivattatnak a' Calvinisták a' Lutheránusoktól) nyilván-való írásiból , leveliből , tulajdon szávaiból , neveket-is az Authoroknak*

*nak , avagy Iróknak ki-nevezvén , meg-mutattatik , hogy ők allig-ha a' Keresztyni Tudománynak valamelly ágazattya felől jó hiszemben's értelemben vannak. Ezen könyvnek ajánló levelében ezek vannak : A' Calvinisták elhíttetik magokkal , hogy mi ő vélek csak aprólék dolgoeskákban ellen-kezőnk. Nékünk pedig a' káromkodó , és hitetlen Calvinistákkal a' fundamentom-béliekben vagyom baj-vivásunk. Edhárdi Henrik-is ajánló levelében az ő könyvének , mellyet imigy nevez : *Theologia-béli Versengéseknek össze nyalábolt kevéje , bocszsonkodván azon hogy a' Calvinisták a' Lutheránus köfséget el-akarván csábitani az-zal fitogattyák és kellettik magokot hogy ők-is bé véfzik , 's**

követik az Auſta-béli Confeſſiot, âvagy Vallást; ilyen képen ír: *A' magos ég között, 's a' földnek mélysege között nincs annyi meszszeség, és közbe vetés; mint az Auguſtai Vallás, és Calvinusnak hamis Tanítása között. És valamint hogy a' Krisztusnak nem lehet Belállal atyafiságot kötni, és közöttök eggyeséget szerzeni: ugy szintén, nem lehet semmi atyafiság és eggyesség, a' Calvinisták, és Auguſtai Vallásbéli Theologusok között. Még ugyan: Bizonyára nem kevés, sem könnyű ágazatokban vagyon közöttünk igen nagy egyeneltenség: nem-is különben lehet közöttünk meg-eggyesülést szerzeni; mint a' világosság és sötétség között. De bezzeg a' Calvinisták-is tromffal útika Lutheránusok tromffat. Azért Pap-*

Pappus Lutheranus Superintendens, az Antipappusra-való feleletében fol. 73. így panaszolkodik: *a' Calvinisták olly gonosz lelkekkel, és olly kegyetlen szókkal Sententiáznak, 's kárhozzatnak bennünköt, hogy immár semmi nem lehet kegyetleneb. Tehát igaz a' Dilemmának emez része: Hogy a' Lutheránusok, és Calvinisták ellenkező, 's éllel öszve álló meg-bódult Vallásokkal sántikálnak, és egymást otromba nagy tévelygésekkel kárhozzattyák. Tehát emez következés-is igaz: Hogy ez a' két Vallás egymás ellen olly igen ellenkezővén, meg nem eggyezhetnek az Evangeliumban. Azért a' másik-is igaz léfzen: Hogy sem mind a' két félének nem lehet mondattatni Evangelicusnak, sem pedig valamellyiknek*

a' kettő közül; holott miért mon-
dattatnék egyik 's nem a' másik?
Látsák ök, 's veszekedgyenek
egymással. Nincs-is segítsé-
gére az Ellenkezőnek a' mit
hoz elő pag. 12. Hogy a' Cal-
vinisták és Lutheránusok a' melly
Hit-béli tudományban félre von-
szanak, 's el-fartolnak a' Romai
Catholica Hitül, azokban egy-
mással meg-alkusznak. A' mint
ebben-is, hogy aztat egyenlő
agyarkodással ostromollyák.
Mert a' mint Tertullianus írja
in præscriptionibus Cap. 4. num.
257. némelly Eretnekek ellen:
Mert semmit sem árt, jöllehet el-
lenkező dolgokban foglalatokod-
gyanak bár; csak hogy egy Igasság-
nak ostromlásában meg-eggyezze-
nek. Sz. Agoston-is *in Psal.*
80. Az Eretnekek, jöllehet a' kü-
löm-

lőmböző Vallásokban egymással
marakodgyanak, de gonoszab vég-
re, hasonló hívással össze szer-
köznek, mellyben meg-alkusznak
egymással, jöllehet egymásközt
egyenetleneknek láttassanak. Flo-
rimundus-is *Lib. 2. de Origine*
Hæresum hujus Saculi, így ír: Va-
lamint a' Sertések (avagy hogy
igazán ki mondgyam, a' dísz-
nők) Semmi barátság-béli társa-
ságot nem tartanak, hanem orrok-
kal, 's mardosásokkal, vinak egy-
mással; mind az által mihént va-
lami röhögést hallanak, seregestül
rohannak a' rivónak segítségére
sertéjek-fel-borzasztva: úgy a'
kik az Anyaszentegyházról el-pár-
tolnak, jöllehet nem kevesebbé
gyűlölik egymást, mint az Anya-
szentegyházat; de mihént alkal-
matosságot látnak az Anyaszent-

egyháznak vivására, félre tévén minden képpen a' villongásokat, egymást segítik, és csuda egyetértéssel fujnak követ az Ecclesia veszedelmére.

Ezen Dilemmanak amaz részére pedig : *Annak fölötté, régentén Magyar-Országban ennek az Evangelicus Statusnak még hirt sem volt, 's nem-is számláltatott soha az Ország Statusi közé hanem nem sokkal több egy Seculumnál, hogy a' rejtekből ki-suhant.* Semmi ellenkezőt nem felel, nem-is felelhet helyes-sen-vakót. Mind-az-által hogy ne láttatnék éppen semmit sem mondani, ezen Dilemmára-való feleletének végén *fol. 12.* emez igikre : *rejtekből ki-suhanna* ; azt feleli, hogy ez csak öködt kissebbítő patvarkodás ; és elmé.

elméjének tompa élével így okoskodik *Ha a' rejtekből* ; Tehát már annak előtte voltanak Magyar-Országban a' Lutheranusok és Calvinisták. De én ennek kettős értelmet Distingvalom, azaz meg-külömböztetem : *Tehát már annak előtte voltanak Magyar-Országban 1606-dik esztendő előtt, 66. esztendővel a' Lutheranusok, és mint-egy 44-gyel a' Calvinisták : Transeat, avagy bár úgy legyen. Voltanak annak előtte 400. vagy 600. vagy 700. vagy más több esztendővel.* Kúvassz a' ki azt hely-behadgya, 's el-is hiszi. Azért tehát a' Dilemmanak utolsó következtése-is meg-öldás nélkül maradt : ez tudnia illik : *Tehát új Status az Evangelicus Status, és következendő képpen a' melly*

melly Vallásokból aggattatott öszve, azok-is újjak, egyszer's mind kezdetit sem vették a' Krisztustól. Tehát minden feleletével ezen Dilemmára annyit vitt végben, mint ha semmit nem felelt volna.

HARMADIK DILEMMA.

A' Magyarok, és Pannonok azaz Magyar-Országban lakós Tötok, Sz. István Király idejében meg-térvén, vagy az igaz Keresztényi Hitre tértenek-meg; vagy pedig nem arra; Ha nem arra: Tehát Magyar-Országnak a' Krisztus igaz Hitére-való meg-térését nem kell számlálni csak nem 700. esztendőktől fogva, hanem csak száz egynehány esztendőktől. Es valóban-is attúl az üdötül, mellyben annyi Istentelenségek, annyi ocsmány

mány vétkek, szitkok és hamis, esküvések, olly rettenetes átkok és káromkodások áradtanak nemzétünkre: úgy hogy ezt a' Hit-béli meg-változást nem hogy Nemzétünk meg-térésének, de inkább Istentül-való el-fajulásának kellett mondani. Tehát a' mi Keresztényen eleink, és Atyáink a' Sz. Királyokkal együtt meg-csalatkoztak, az ő Pogányságból-való meg-térésekkel a' Krisztus Hitére, és abban-való meg-maradásokkal? Tehát mind el-is kárhoztanak? Ha pedig igaz hitre tértenek, ez nem volt más, hanem a' Romai Catholica Hit. Tehát ez egyedül az igaz és üdvösleges Hit?

FELELET NEM FELELET.

MEg-felel a' nem igaz Philalethus ezen Dilemmanak első

első részére pag. 14. Hogy igen-is az igaz Keresztyéni hitre volt meg-térések, a' mennyiben ellenkezet az ő Hitek a' Pogány bálványozással. De vittatom a' dolgot, és azt kérdem: hogy ha az a' Hit, mellyre Szent István Király idejében meg-tértenek Pogányságból a' Magyarok és Tótok, nem csak a' mennyiben ellenkezett az ő Hitek a' Pogány bálványozással; hanem önnön magában-is igaz, Keresztyéni Közönséges, Helyes-értelmű, Apostoli Hit volt-e? Látván azért a' Refutator, hogy meg-bódúlván az első feleletben csak felelt a' mit felelt. Ujjonnan felel pag. 15. Hogy az igaz Keresztyéni Hitre tértenek ugyan, de már az a' Hit bé volt moeskolva sok emberi Traditiókkal, és kézről kézre adatott Tudoma-

dományokkal. De megint papo-lom a' dolgot, 's azt kérdem: hogy ha Krisztusnak Hite, mellyre tértenek a' Magyarok, és Tótok az ő első meg-térésekor, volt-e igaz, Apostoli, és üdvösség-szerző Hit? vagy nem volt? Ha nem volt: Tehát szem látomást következik a' mit ki-hoz vala a' Dilemma; hogy Magyar-Országnak, a' Krisztus Hitére való meg-térését nem kell számlálni csak nem 700. esztendőktől fogva; hanem csak száz egynéhány esztendőktől. A' mint ez a' következés-is tapasztalható lészen: Tehát a' mi eleink és Keresztyén Atyáink a' Sz. Királyokkal együtt meg-csalatkoztak minnyájan az ő Pogányságból való meg-térésekkel, és az igaz Hitben való meg-maradásokkal. Tehát minnyájan el-is kárhoztak.
Melly

Melly éktelen, 's ocsmány kö-
vetzést ha helybé hagyván bé-
vészí az Ellenkező; itillye meg
az értelmes Olvasó, fő képpen,
ha hazánk igaz fiának tartya
magát, hogy ha nem meg-kö-
vezést érdemlene-é inkább,
mint sem meg czáfolást?

Ha pedig bé nem vészí, 'ta-
gadgya; ezt hozom-ki belőle:
*De Krisztusnak az a' Hite mellyre
a' Magyarok és Tótok előszször
meg-tértek Szent István Királlyal,
nem más vala, hanem a' Romai
Catholica Hit, és éppen ugyan a-
zon, 's ollyan, a' melly, 's miné-
mü mostan vagyon. Tehát egye-
dül csak ez az igaz keresztyéni üd-
vösség-szerző Hit. A' Dilem-
manak emez részére pedig:
Es valóban-ís attúl az időtül (kel-
lenék számlálni Magyar-Or-
szág-*

*szágnak Krisztus igaz Hitére-
való meg-térését, mellyben a'
Lutheranusság, és Calvinista-
ság Hazánkban szivódott)
mellyben annyi Isten telenségek,
annyi ocsmány vétkek, szűk-
és hamis esküvések, olly retten-
tes átkok, és káromkodások árad-
tanak nemzetünkre: Ugy hogy ezt
a' Hitnek meg-változtatását, nem
hogy Nemzetünk meg-térésének
de inkább Istenül-való el-fajulásá-
nak kellenék mondani. Ezen rész-
re, mondom, semmit sem fe-
lel az Ellenkező. Mert ez ép-
pen szem-látomást-való igaz-
ság. Hogy pedig ezen gonosz-
ságok, ezekből az uj Vallások-
búl eredetének, tapasztalha-
tó képpen tudgyuk: Mert nem
hoszhat jó gyümölcsöt a' rozsfa;
sem a' tövisről nem szedettnek
szől.*

szőlő fejek, avagy a' bojterjánok-rúl fügék. Matth. 7. Mert egyebet mit várhattunk ezen Uj Vallásoknak emez tudományiból: Hogy a' csupán való magános hit elegendő az üdvösségre; hogy a' jó cselekedetek éppen semmit sem használnak örök-üdvösségre; hogy lehetetlen meg-tartani Istennek tíz parancsolatit, &c. hanem egyedül csak minden féle vétkeknek szabadgyában való nagy zabolátlanságát. Igen helyessen int tehát bennünköt üdvözítünk azon helyén Sz. Máthénak: *Az ő gyümölcseiből meg-isméritek őket.* De rettenetesség az, a' mit utánna vét: Minden gyümölcs fa, a' ki gyümölcsöt nem hoz, ki-vágattatik, és a' tűzre vettetik. Es így ebből

ebből ki-tetczik, hogy ezen Dilemmára való felelet, és nem felelet.

NEG YEDIK DILEMMA.

*V*Agy némellyek üdvözülhetnek és üdvözültek e' Romai Catholica hitben, vagy nem? Hogy ha senki nem üdvözülhetett, s nem-is üdvözült, miképpen állik a' Lutheranusók a' Szentek ünnepét ugyanint Szent Márton, és Szent Miklós ünnepe napját a' kik Romai Catholica Ecclesiában Püspökök voltak? De még a' Calvinisták sem itillik minnyájokat örök kárhozatra vettetnek lenni azok közül, kik a' Romai Catholica Hitben meghóltak: mivel Szent Ambrust, Szent Agostont, Sz. Jeronymust, Sz. Benedeket, Sz. Bernárdot, áita-

tos,

tos; és Szent-életű férfiaknak tartják. Tehát ezek a' Krisztusnak igaz hitin voltanak: holott minnyájan a' kik üdvözülnek tetcozenek az Istennek; az igaz Hit nélkül pedig lehetetlen Istennek tetcozeni. Ugy de ezek minnyájan a' Romai Catholica Hitben voltanak. Tehát a' Romai Catholica Hit a' Krisztusnak igaz Hite. Tehát minden egyéb ezzel háborgó Vallások csak merő meg-bódult tévelygések és hamissak. Mert valaminthogy egy az igaz Isten, hasonló képpen az igaz hit is egy.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmanak első kérdésére, úgymint: Vagy némelyek üdvözülhetnek és üdvözültek a' Romai Catholica Hitben; vagy éppen senki sem? Megfelel

felel az Ellenkező pag. 16. Hogy kérséges, mit érsek a' Dilemmában a' Romai Catholica azaz, közönséges Hiten: a' régi Romai Hitet-e? avagy pedig, a' Jesuiták mostani Hitet, avagy a' Pápának mostani Ecclesiáját? De ezen, kételkedésnek semmi oka nincs; mert ha csak azt jegyeztem volna-is tel, hogy közönséges, észbe vehette volna az Ellenkező, 's kellett volna-is észre venni, hogy nem más Hitet, és Ecclesiát értek, hanem a' Romait, holott csak egyedül ő hozzá illik ez a' név: közönséges. Am így szól ő felőle Sz. Ambrus in obitu Satyri: Kérdeztervén a' Püspökök, hogy ha a' Catholicus Püspökökkel, azaz Romai Ecclesiával egyez-e? Sz. Jeronymus-is Apolog. 1. contra Rufinum Az ő Hitet mi Nével nevezi? azzal é a' mellyel bír a' Romai Ecclesia? Ha

Romainak: tehát Catholicusok vagyunk. Midőn pedig a' szemét majd ki szúrják emez világos igék: a' Romai Catholica Hitben, kisebb helye vagyon annál-is inkább a' kételkedésnek. Nincs-is ellenkezéssel különböző Hitek a' Jesuitának avagy a' Pápanak, melyet ő most vall, attúl a' melly Sz. Pétertől fundáltatott; és máj napig ér, és el-terjed a' Romai Püspököknek szüntelen-való közvetkezések által: és attúl, melyet Sz. Pál a' Romaiakhoz irt 1. részének 12-dik versében az ő Hitének nevez.

Második részére a' Dilemmának, ugymint: Hogy ha a' Romai Catholica Hitben senki sem üdvözült: mi-képpen állik tehát a' Lutheránusok a' Szentek ünnepeit, ugymint Sz. Mártonét, és Sz. Miklósét; kik a' Romai Catholica Hit-ből Püspökök voltak? Meg-felel pag. 17. Nem

17. Nem igaz ugymond, hogy a' Lutheránusok azon módon állják Sz. Márton, és Sz. Miklós napját, a' melly módon álli a' Romai Catholica Ecclesia. De ez a' felelet megint quid pro quo csak üti véti az Igaságot. Mert nem kérdezterék miképpen állik; hanem állik-e, és miért állik? Mert a' Lutheránusok Vasárnapot sem úgy állik mint a' Romai Catholica Ecclesia, de ugyan csak megállik.

Annak utánna Pag. 16 num. 1. a' Dilemmának első részére egyenesen akar felelni: Hogyha ugymond, a' Romai Catholica Hiten aztat értjük, melyet a' Romai régi Ecclesia vallott, leg aláb négy száz esztendőök alatt, abban üdvözültenek, s most is üdvözülnek valakik azon Hitet szívvellyel úgy hiszik, s szájokkal vallják, külön vévén azoktól a' róldalékoktól melyeket

lyeket az után adtanak hozzá. Ugy de a' mostani Romai Catholicusok-is erőssen tartják, hiszik, és tanítják hogy az ő Hitek éppen ugyan azon Hit, mellyet a' régi Romai Ecclesia négy első Sæculumok alatt tartott; sem semmi a' féle hit-béli térdalékokat nem ismérnek mellyek hirtelen nem voltak volna már a' négy Sæculum alatt. Tehát ellenkező dolgot kellenék mutatni ha jól akarnák az Ellenkezők. Azért innét formálom ezen új Dilemmát: Az Romai Ecclesia Christusnak igazánvaló Ecclesiája volt a' négy első száz esztendők forgása alatt, avagy négy Sæculum alatt; a' mint maga a' Refutator, avagy Meg-czáfoló meg-vallja. Már azt mondom, hogy: Ez az Ecclesia vagy megfogyatkozott, és el-verte medett az igaz Hirt-béli Agazatokban az igaz Hittől, vagy nem? Ha meg nem fogyat-

fogyatkozott; Tehát mind eddig meg maradt. Ha pedig megfogyatkozott: meg kellett volna próbálni a' Refutatornak, hogy mikor, és az Hitt agazatinak térdása, vagy esonkítása által melly dolgokban fogyatkozott meg? Ezen punctumban pedig, hogy mikor fogyatkozott-meg, és meddig maradt legyen az eleinte-való Apostoli tudományban? még magok sem alkuszának meg egy mással az ellenkezők. Erre más Dilemmát formálók: A' négy első Sæculum után Luther, és Calvinus ideig, vagy üdvözültek valakik azok közül, kik a' Romai Catholica Ecclesiában voltának? vagy nem üdvözültek: Ha üdvözültek: Tehát a' Romai Catholica Ecclesia, Christusnak igaz Ecclesiája, és az ő Hite, mellyet vall, üdvözítő hit. Hogy ha nem üdvözültek: Tehát el-kárhoztak emez Isten-félő férfiak, kiket

által az ő minden életüket, csudatereleket &c. Hanem csak által-lyában a' Szentekről. Sőt hogy könnyebbítsem az Ellenkezőfeletét; nem kívánok csuda-tételekkel fénlő szenteket, hanem csak olyyakot kik buzgó áitatos-sággal, és más Istenes erkölcsök-kegyebeket felyül halattak, és kiket a' Keresztyénség eleiben lehet adni a' követésre példájul. Bár csak egyet hozzanak elé, az ő szent életével egygyút. De nem olyat, mint a' minémű a' Luther élete, a' melly tellyes Csélcspához illendő trágárságokkal; sem pedig mint a' Calvinusé, kitellyes Istentelenséggel. Mutasanak valamely Sz. Szűzeket vagy Martyro-
kot, vagy valakit azon Szentek közül, kiket magok is Szentek-nek, és igen Isteneffeknek tartanak; és próballyák meg, hogy azok Lutheránusok, avagy Calvinisták

nisták voltak: úgy-mint Szent Ambrust, Agostont, Bernárdot, Domokost &c.

A' Dilemmának utolsó kérdése pedig: *Miért hogy leg-alább a' Calendariumokban nem részik fel Neveket?* Meg felel Pag 18. hogy ő nem gondol azokkal a' szentekkel, kik Calendariumokban jegyzetnek fel. De job volt volna, ha meg vallotta volna, hogy nekik nincsen oly szentek, ki meg érdemlené hogy a' Calendariumban tétettnék. Valóban is csúfos Calendarium volna az, mellyben Luther, Calvinus, Hus, Wiglessus, Berengarius, Arius, Judas Iscariotes, Pelagius, és egyéb Eretnekség koholónak nevei tétettnének. Nyilván való dolog tehát, hogy ezen Dilemmára is olly felelet volt, melly nem felelet.

HATODIK DILEMMA.

Magyar Ország Hercegeinek Geyzának, és az ő fiának Szent István első Királynak idejében, mikor ok minden felől őszve hitták, s-őszve keresgéltek az Istenes és tudós Embereket külömb-külob fele Nemzetségekből, és Országokból, kiknek munkájokkal élnének a Magyar-Ország megterésében; vagy vóltanak az ég alatt valahol az Lutheránus és Calvinista Vallásnak Doctori; vagy ne vóltanak? Ha vóltanak igen otromba tunyáknak, lomháknak, hidegtörte lankadtaknak, és nem felebarátságok üdvössége Szeretőknek mutatták magokat; holott serény gyorsasággal nem siettek az igaz Evangeliumnak pradikálására Magyar-Országban. Vagy bizony igen mely rejtekben kellett nekik

kurut-

kuruttyolni, hogy illy Isten-féld Fejedelmektől sohol nem lehetett őket felverni, és felhajhászni. Ha pedig még akkor nem vóltanak; Tehát annál inkább nem vóltanak Apostolok idejében; Tehát, a Lutheránus, és Calvinista tudomány maga kezdetét, szeret, és következendő folyását nem vette az Apostoloktól, és a Krisztustól.

FELELET NEM FELELET.

MEg-felel a' nem igaz, hanem csak pocskandék-ból-való Philalethus ezen Dilemmának az első részére Pag. 20. helyben hagyván azt, tudnia-illik hogy vóltanak legyen immár akkor a Lutheránus, és Calvinista Vallásnak Doctori. De mond meg hol vóltak? Felelvén azt mond-

gya hogy ha Magyar Országban nem is, leg-alább voltak Olasz-Országban, Francia Országban, Britaniában, Német-Országban. Nem tágitok a' kérdésen: mond-meg, ezen Tartományoknak minémű helyein, avagy Várasin voltak? kik voltak? honnét tudod hogy ezekben az Országokban voltak? Micsoda régi Author, és Könyv-író tett egy kukkört-is felőlők? Nem jút a' kába Ellenkezőnek eszébe mit felellyen ezen kérdésekre, egy-mástól külön véve.

Masodik darabjára ezen Dilemmának, ugy-mint: Ha voltak, igen otromba túnyáknak, lombáknak, hideg törte bádgyattaknak, 's nem fele-baráttyok üdvösségszeretőknek mutatták magokat; hogy serény hamarsággal nem sietsek az Evangyliumnak hirdetésére Magyar-Országban. Vagy bizony

bizony igen mély rejtekben kellett nekik kuruttyolni, hogy illy Istentől Fejedelmektől sohol nem lehetett őket fel-találni, 's fel-bajhászni. Meg-felel az Ellenkező tagadván ezen következt. Es okot, avagy inkább menstséget ad, Pag. 19. Először: Mert, ugymond, azok az üdők mellyekben Geysa, és Sz. István Király élt, ugymint 10-dik, és 11-dik századok igen gonasz erkölcsöktől meg-vesztegetettek esudálatossak, irálatossak voltak; és azért nem lehetett ő iüők, hogy jzem látomást mehettek volna ezen Országoknak meg-térítésére. Másodszor: Mert ezen Doctroknak nem volt szabadságok Magyar-Országba-való menetelre, hogy azon Nemzetsegek igaz meg-térésében munkálkodtak volna. Harmadszor: Mert oly Tanítók nem kerestettek, 's nem hivattattanak ezekből az Istenes Fejedelmektől. Annak

nak fölörte nem szégyenli a' végén azt mondani, *hogy e' féle Döktorok és Tanítók voltak Magyar-Országban-is, de igen mélyen lapangottak; mert Sz. István Király idejében nem volt-vólna bátorságos nékik hogy ki-nyilartsak assanak.* De mindezen mentségek is egy babot nem érnek, sőt nem hogy mentségek volrának hanem inkább azon Tanítóknak erős vádolója. Mert ha Geyza, és Sz. István Király idei megvesztettek, csúfoltak, és útalatosok voltak; szintén ezekért, ha a' lelkeknek üdvösségét, és Istennek nagyobb dicsőségét szomjúhoszták volna, azoknak meg jobbitására, 's előmozdítására, a' barlangból ki-szágóldani, sőt hamarsággal ki ugrani kellett volna. *Másodszor:* Ha nem volt szabadságok Magyar-Országban jöni, hogy benne való Nemzetségeknek

nek üdvösségében munkálkodtak volna; miért hogy leg alább azon munkára olly Istenes Fejedelmeknek fel-nem adták magokat, 's nem igirkeztek? Bizony őtülők könnyen meg nyerték volna ezt a' szabadságot; *Harmadszor:* Ezen Szent életű Fejedelmektől kerestetenek-vala szerte szélllyel Istenes és tudos Férfiak, és a' Magyaroknak Kristus Hitérevaló meg-térítésére alkalmas Tanítók; hogy tehát őket ki-hatták, oka az hogy sohol sem voltanak ő felölők lemit sem hallottanak. Emezmetség pedig, hogy a' kik közülök Magyar-Országban valának, azért mélyen lapangottak, mert Sz. István Király idejében nem vala bátorságos az ő Nap fényre-való ki-jöveleik. Az ő nagy remérdek gyalázatokra vagyon. Mert ha Evangeliumnak igaz Hirdetőj voltak volna,

váltak volna, meg-vetni, 's fél-
re tenni kellett volna minden hi-
rek 's nevekben, és életekben
történendő veszedelmet; Sőt nye-
reségnek kellett volna tartani ha
halált szenvedtek volna az igaz
Evangeliumnak hirdetése mellett.
Bezzeg nem úgy terjesztették az
Apostolok, és Apostoli férfiak a'
Kristus Evangeliumát. Nem gon-
doltak ezek azzal, hogy a' Po-
gány Fejedelmek alatt veszedel-
mes, csúfos, úralatos údók vol-
tak. Nem-is várták azoknak ma-
gokhoz-hívó, avagy kelés-menés-
re fel-szabadító leveleket. Nem
irtóztak fenyegetésektől, üldö-
zésektől, szám-kiverésektől, ve-
reségektől, tömlöczöktől: sőt ke-
mény haláltól csigázás-kénzások-
tól sem tartottanak. Hanem ö-
römmel mentenek, hogy a' JE-
SUS nevéért méltóknak találtat-
tak gyalázatot, életek vesze-
delmit,

delmit, sőt még attúl-való
meg-fosztást-is szenvedni.

HETEDIK DILEMMA.

*A' Lutheranus, és Calvinista
Vallás avagy Ecclesia, vagy
völt látható Luther, és Calvinus
előtt; vagy nem volt látható? Hogy-
ha látható volt, ki látta őtet? Mi-
csoda emberekből avagy Nemzet-
segekből állott? Minémű helyen
völt? hogy ő tüle függöttek, és hoz-
zá folyamodtak volna. Hapedig
láthatatlan volt avagy láthatos
nem volt; azt kérdem, hogy az a'
láthatatlan Vallás, a' Lutheránu-
sokké volt-e? vagy Calvinisták-e,
vagy Uj-Keresztények-e, avagy
Arianusok-e? Mert egyenlő kép-
pen kiki azt vallyá a' maga
Ecclesiája felől.*

FELELET NEM FELELET.

MEg-felel a' nem igaz Philalethus ezen Dilemmának az első részére Pag. 21. & 22. hogy a' Lutherána, és Calvinista, Ecclesia Luther és Calvinus előtt mind látható, 's mind láthatatlan löt legyen, sub diverso respectu, különböző dolgokra nézve. Látható volt, úgy mond, először is mingyárt a' négy első Saeculum-ban. Látható volt másodszor az Isten igéjének hirdetésében, a' melly az hiendő, és cselekedendő dolgoknak az üdvösségre, egyedülvaló mértéke, és regulája. Azon-túl a' kenyérnek törésében, avagy osztogatásában, és a' Szent Kezsiségnek, s' Ur Vacsorájának szolgálatában; jollehet ez gyakran csak ház cseléde között magánosan és titkon volt az Ellenségek szeme előtt;

előtt; a' mint néha ketten, vagy hárman az az, kevesse voltak a' Krisztus nevében öszve gyűlve: a' minemű volt Berengarius, Waldenses-ek, Wicleffisták, Hussiták, &c. idejében. Látni-való völte harmadszor, de ezzel nem völt virágjában, sem nagy tekén-tetű, és jeles állapotú. Látható völt negyedszer, minemű vala Ilyés Profeta, avagy Decius, Diocletianus &c. idejében. Láthatatlanok völtak pedig azokhoz valóképest, mellyekből áll a' Catholica Ecclesiának igaz valósága; az Hist-nek szeretetnek a' Kristussal, és Szentekkel-való Communionnak, azaz lelki részesülésnek cselekedetiben. Egész-eddig megyen vala az Ellenkező. De hofzfű beszéddel semmit sem felel; sőt mástól nehézségekben keveri magát.

magát. Mert először azt kérdem, hogy a' négy első *Saeculum*-ban hol volt lutheró a' *Lutheranus*, és *Calvinista Ecclesia*? Nap-keleti-e, vagy nap nyugati tartományokban? Romában-e, vagy Román kívül? Nevezetesek egyetlen-egy Ember a' négy első *Saeculumból*, a' ki mind azokat tartotta volna helyeket tart és vall a' *Lutheranus*, és *Calvinista Ecclesia*. Tehát nem volt látható a' négy első *Saeculum* alatt. De még az Iste igéjének hirdetésében sem volt mindenkor látható, a' melly ige mértéke és regulája az hiendő és cselekedendő dolgoknak; sem a' kenyér törésben, Ur-vacsorájának, és Szent Kereszttségnek szolgáltatásában, mert ilyen látható *Ecclesia* nem volt egyéb a' *Romai Catholica Ecclesiánál*. Ha pedig azon bakt nyuzzák, 's azt hajtyák hogy volt: adgyák urát, hogy kik voltak

tak Pásztori 's Tanítói? mutassák meg az helyet hol volt? mondgyák meg az időt, mellyben volt? bössencsek ki már valaha, minémű régi Authorok, avagy Könyv-Irók résznek emlekezetet felőle? Ez az *Ecclesia* csak *Lutheranus* volt-e? vagy csak *Calvinista*? vagy a' kettőből kevertetett és zurbolatatott őszve, és ezeken kívül valami harmadik külömb szörűtetett? De még *Berengarius*nak, *Wigleffistáknak*, *Waldenseseknek*, *Hussitáknak* idejében sem volt látható. Mellyet így mutatok meg: Vagy mind őszve azokat tartya, 's vallyá a' *Lutheranus*, és *Calvinista Ecclesia*, helyeket tartották, 's valottak *Berengarius*, *Wigleffisták*, *Waldensesek* *Hussiták*; vagy nem? Ha nem tartya azokat: miért hogy olly igen iparkodnak ezeket magok részére húzni? Ha pedig

dig azokat tartya: Tehát Berengariussal kell tartani a' Lutheránusoknak, és vallani, hogy az Oltári Szentségben nincsen jelen a' Krisztusnak igazán-való tulajdon Teste, 's igazán-való és tulajdon Vére? A' melly kivált-képpen való első, és csak nem egyedül-való tévelygése vala Berengariusnak; mellyet az után VII. Gergely Papatúl be-gyűjtött Romai Conciliumban, avagy Gyülekezetben revocalván meg-másolta, és ugyan ott meg-is gyonta. A' melly meg-másolás meg van írva Baroniushnál *ad Annum 1079*. Nem-is ostromlotta Berengarius soha a' Romai Catholica Hitnek emez ágazatit, mellyeket most a' Lutheránusok és Calvinisták ostromlannak. Kellenék a' Calvinistáknak is követni Pœnitentia-tartásban, a' kit követtek a' tévelygésben. Annak fölötté ez a' tévelygése Berengariusnak XI-dik Sæculumban

ban kárhoztatott 's tiltatott a' Conciliumoktól, mint a' fele ujj tudomány, 's Vallás, és az előtt az Ecclesiában hallatlan tévelygés. Tehát Berengarius előtt a' Krisztusnak Ecclesiája ellenkező dolgot tartott és vallott; tudnia illik: hogy Krisztus Teste és Vére igazán és valóságosan jelen van gyon az Oltári Szentségben. Hasonló képpen Waldenseseknek, Wicleffistáknak, Hussitáknak voltak fok egymással ellenkező Hit-béli ágazati-is, mellyeket sem Lutheránusok, sem Calvinisták be nem veszik. Tehát Berengarius, Waldenses, azaz Valdus Péter követői, Wicleffisták, Hussiták idejében sem volt látható a' Lutherána, avagy Calvinista Ecclesia. Es bár most-is láthatatlan volna!

A' Dilemmának második részére pedig, tudnia-illik: *Hogy ha látha-*

láthatatlan volt pedig; azé kérdem: hogy a' Lutheránusok é volt-e avagy Calvinistáké, vagy Uij-Keresztényeké, vagy Ariánusoké. Mert kéki azé valya a' maga Ecclesiája felől. Meg-felelvén azt mondgya, hogy Ariánusok, és Uij-Keresztények ügyéhez, avagy dolgához semmi közök nélkül. De ellent állók benne, mert: Vagy adhatnak, 's hozhatnak a' Lutheránusok és Calvinisták nagyobb okot, mellyel próbállyák, 's állatlyák, hogy az a' láthatatlan Ecclesia inkább Lutheránusoké, volt-légyen, avagy Calvinistáké, mint az Uij Keresztényeké, vagy Ariánusoké; vagy sem? Ha adhatnak; hozzák elé immár egyszer, de ugy, hogy ne lehessen azt az Uij-Keresztényektől, vagy Ariánusoktól a' magokénak mondani, és azt próbálni, hogy azon Ecclesia Uij-Keresztényekké, avagy

Aria-

Ariánusoké volt. Ha pedig nem adhatnák: tehát valamint hogy azon dolgot nyöghető Uij-Keresztényeknek, és Ariánusoknak nem hiszünk; ugy (zintén sem Lutheránusoknak, sem Calvinistáknak nem kell hinnünk, kik azt nyögtetik ugyan de meg nem próbállyák.

NYOLCZADIK DILEMMA.

A' Lutheristák, és Calvinisták Vállásí avagy Ecclesiái, vagy hiszik mind azokat Isteni hittel, a mellyeket hitt a' Krisztusút szerzett eleinte-való Ecclesia, leg aláb a' négy első *Saeculum* alatt; vagy nem hiszik. Ha nem hiszik, Tehát az Hitnek ágazatiban nem értenek egyet a' Krisztusnak igaz Ecclesiájával. Hogy ha pedig mind azokat hiszik; Tehát bé-kell

L

ven-

venniék mind azokat . mellyeket
 bé-vettek hittek , és tanítottak a-
 zok a' Szent Atyák , és Doctörök ,
 a' kik éltenek az első négy száz
 esztendő alatt , és mellyeket azon
 idő alatt az Ecclesiátul tartatott
 Conciliumok , hitelre adtak az hi-
 vek elejében . Ezek pedig azok :
 A' Kristus Testének bizonyos va-
 lósága az Oltári Szentségben hogy
 jelen vagyon . Hogy a' Szent Mi-
 se-áldozatban a' Kenyér és bor
 Kristus Testvé , és Vérévé vál-
 tozik . Hogy jó-Istenes dolog a'
 Szenteket segítségül hiri , Hogy
 szabad akaratiunk vagyon , Hogy
 a' jó cselekedetek szükségesekek az
 üdvösségre , Hogy vagyon Purga-
 torium ; és abban-lévő lelkekért
 haszonnal imádkozunk . Egy szó-
 val mind azokat , mellyekben mo-
 stanság a' Lutheránusok , és Cal-
 vinisták

vinisták a' Romai Ecclesia ellen
 rúgódoznak.

FELELET NEM FELELET.

MEg engedi igenbőven a' Re-
 futator egészszén ezt a' Di-
 lemmát Pag. 23. Mellyet pe-
 dig sem Calvinus , sem mind
 őszve a' Calvinistaság nem mér
 helyen hagyni's meg-engedni.
 De a' suppositomot , az az , a'
 fundamentomot , mellyen ez
 a' Dilemma épittetik , tagad-
 gya ; azt tudnia illik , hogy e-
 zeket , mellyek a' Dilemmának
 második részében elé számlál-
 tatnak vallották's tanították
 a' négy Sæculum-béli Szent A-
 tyák ; és hogy azokat bátor-
 ságos hitelre ki adták a' köfség
 elejében , a' meg-nevezett idő
 alatt Anyaszentegyháztul tar-

tott Gyülekezetek. Az ő dolgok vólt vólna pedig meg mutatni; hogy az első négy Sæculum-béli Szent Atyák ellentanítottak légyen ezekben, és ellenkezőket tartottak 's valtak, és hívek elejében adtanak a' Conciliumok. Mellyet meg nem mutatván hijánonflon marad a' felelet, és a' kérdésnek nem téfzeneleget. Mivel-hogy pedig Pag. 24. azt meri mondani, *hogy meg adgyák magokat a' Lutheránusok, és Calvinisták, ha nékik meg-mutatnyuk hogy mind ezek a' Sz. Atyáknál Hítnek ágaxati vóltak; avagy hogy mindezeket kik itt elé számláltatnak, a' négy Sæculum-béli Conciliumok, és Sz. Atyák vallották, és tanították; ezen dologhoz illendő hittel, és világos értelemmel, az Apostolok*

stolok irásiból, és a' négy első Sæculum béli igazán-való Sz. Atyák-ból, és a' négy első közönséges Gyülekezeteknek cselekedetiből, 's végezésiből. Azért ezen dolog meg-probálásának terhet őró-mest magunkra vállallyuk.

Próbálok azért előfször:
Hogy a' Kristus Szentséges Teste valóságossan jelen vágyon az Oltári-Szentségben. Es hogy a' Szent Misében a' kenyér és bor Kristus-nak igaz Testévé, 's Vérévé változik.

Első bizonyság légyen Sz. Ignác Martyr, Sz. Janos Apostol Tanítványa; a' ki Romaiakhoz irt levelében a' közepe után így ir az Oltári Szentségről: *Nem gyönyörködöm az veszendő eledelben, sem e' világi gyönyörűségekben. Az Isten ke-*
L 3 *nyerét*

nyerét áhitom, a' Mennyei kenyéret, ez élet kenyérét; a' melly Krisztusnak, az Isten Fiának Teste; és italt kívánok az ő Vérére.

Második bizonyságok legyenek a' Lyturgiák (ezen nével nevezettek régenten, és eleinte a' Szent Misében-való áldozatok) kik az Apostoloké voltanak. Azért a' Sz. Péter Lyturgiájában illy imádsága vagyona' Papnak: Uram mi Istenünk, a' ki magadot e' Világ életéért feláldoztad; tekéncs maradjunk, és erre a' kenyérre, 's pohárra, és változtatást a' te makula nélkül-való Testeddé, és drága Véredé. Nagyob Sz. Jakab Lyturgiájában. A' kis Krisztusnak drága Testében, és drága Véredben részesültünk, hálát adunk. A' kisebbik Sz. Jakab Lytur-

Lyturgiájában: Hálát adunk néked Krisztus mi Istenünk; hogy méltóztattál bennünköt részesé tenni a' te Testedben, és Véredben. Sz. Máthé Lyturgiájában: Magunkhoz vettük a' Szent Testet, és böcsüllendő Vért, az az, Krisztusnak Testét. Sz. Márk Lyturgiájában pedig: Uram, a' te tisztaságos Testednek, és drága Vérednek vétele; által, nyújtsd ki a' te áldomással tellyes láthatatlan job-kezedet, és álgymeg minnyajunkat.

Harmadik bizonyság legyen Sz. András Apostol; ki azt mondgya vala a' Tyrannusnak: En az mindenható Istennek, minden-nap makula nélkül-való báránnyal áldozok: a' ki jóllehet igazán feláldoztatott, és az ő Teste igazán étetik a' köfségtől,

túl, még-is épen, és elevenen megmarad.

Negyedik bizonyság legyen Sz. Cyprianus; ki az Ur-vocsorájáról így szól: Ez a' kenyér, kit Urunk az ő Tanítványinak nyújt-va, nem ábrázatban hanem természetben el-változtatván, az Igének mindenható-voltával T. Isté lett.

Ötödik bizonyság legyen Sz. Cyrillus Catech. 4. Régen-ten a' vizet borra változtatta; mi a' bort vérré változtatni hiszszük? Ne figyelmezz tehát a' tiszta kenyérre, és tiszta borra; mert Krisztusnak Teste, és Vére, Krisztusnak igéjszerént.

Hatodik bizonyság legyen Sz. Agoston, Sermone 28. de Verbis Domini: Meg-mondám néktek, hogy a' Krisztus igéi előtt, az]. a'

az a' mibé-mutattatik, kenyérnek mondattatik; minek utánna pedig a' Krisztus igéi reá mondattanak, már nem kenyérnek, hanem Testnek hivattatik.

Hetedik bizonyság legyen Sz. Ambrus. Lib. 5. de Sacram. Cap. 4. Talám azt mondod: mást látok; hogy-hogy mondod te nekem azt, hogy a' Krisztus Testét vészem? 'S még hátra vagyon ennek meg-probalása. Minemű példákkal élünk tehát ennek próbálására, hogy nem a' vagyon ott, a' mit a' természet formált, hanem a' mit az áldás, meg-szentelt. Olvastad-e az egész Világnak alkutásáról? hogy ő mondotta, és meg-lóttek. Tehát a' Krisztus igéje, a' ki tehet-te, 's alkuthatta azt, a' mi nem vala, nem teheti azokat, kik már

L 5.

vannak

vannak, hogy arra változtassa, a mi nem vala?

Nyolczadik bizonyság legyen a' Nicænumi Gyülekezet. *In editione Pisana Lib. 3. fol. 177.* Az Istennek asztalán ne el-vetett képpen figyelmezzünk az elő-adott kenyérre, és poharra: de gondolatunkot fel-emelvén Hittel eszünk-be vegyük, hogy a' szent asztalon emez Bárány legyen helyheztetve, a' ki el-viszi a Világ bűneit; ki vér-ontás nélkül áldoztatik fel a' Papoktól. Melly végzését Nicænumi Conciliumnak az után világosabban attá az hivek elejében az hetedik közönséges Gyülekezet, ezen szókkal: Olvas, valakit akarsz, de soha nem találod fel hogy vagy Urunk, vagy az Apostolok, vagy a' Sz. Atyák azt a' vér-ontás nélkül-való Aldo-

zatot,

zatot, a' melly a' Paptól mutattatik-be, figurának, azaz, példának, és jelnek mondották volna; hanem Testnek, és Vérnek. Megvagyon tehát már próbálva, hogy a' Szent Atyák, és négy első Saculum.béli Gyülekeztek a' Krisztus Testének, és Vérének valóságát; és a' kenyérnek, 's a' bornak, Krisztusnak igaz Testévé, 's Vérévé való változását tartották, tanították, és vallották.

Hasonló képpen meg-próbálok a' Szentek segítségül-hívását-is.

Es először-is Origenesből. *in Lament.* Térdekre kezdek eszni, és az egész Szenteknek eszedzni: O Istennek szentei! titeket könyvező sirással kérlek. Faj nekem! Abrahám atyám eszedze-
rettem

rettem! Et Lib. 2. in Job. O Bóldog Job! a' ki örökké élsz az Istennél, és győzedelmes lévén, meg-maratcz a' Királynak, 's Urnak színe előtt, imádog mi éretünk nyavalyáskért.

Másodszor Sz. Basiliusból. Hom. 2. de 40. Martyribus. A' ki valamelly inségtől szorongattatik, ezekhez folyamodgyon; a' ki pedig vigadoz, ezeknek imádkozzék: emez hogy inségtől szabadúljon; ez pedig, hogy a' vigaságos dolgokban meg-maradgyon.

Harmadszor Arany-szájú Sz. Jánosból; a' ki Homil. 26. in Epist. ad Corinth. a' Nagy Constantinus Császárt azért dicfiri, hogy ajtatossan szokott vala jarni Sz. Péter, és Pal tementő-helyere; őket kérvén, hogy az Istennél néki segítségül legyenek,
Ne-

Negyedfzer Sz. Ambrúsból. Lib. 1. de Viduis, Tom. 4. Imádmunk kell az Angyalokat, kik a' mi őrzésünkre adattanak; imádnunk, 's kérnünk kell a' Martyrokat-is, a' kik esedezhetnek a' mi bűneinkért.

Ötödször Sz. Emphremből, kineke' vala szokott imádsága a' Boldogságos Szűz MARIA-hoz: Minnyájan előtted le borúlnunk, minnyájan néked könyörögnünk. Mencs ki minket, Oh macula nélkül-való, minden szükségünkből, ördögnek minden incselkedéséből. Légy a' mi Vigasztalónk, és gyámolunk az itélet napján; szabadíts-meg bennünköt, a' jövődöbéli tűztől, és sötétségtől, és a' te Fiadnak dűcsősségében, őszent Szűz! részesé tégy bennünköt.

Hatodszor Sz. Athanasius-
L 7 bul,

bül, kinek ilyen imádsága
völt: Te hozzád kiáltunk; emlé-
kezz rólunk szentséges Szűz, a' ki
szülésedben is szűzen maradtál;
te, a' ki tellyes vagy malasztal,
e kis szolgálatunkat nagy ajándé-
kokkal jutalmaztasd-meg, a' te ke-
gyelmednek gazdag-vóltábúl. Eüd-
vözleég malasztal tellyes, Ur va-
gyon te veled; Aszszonyúnk, Ki-
rálynénk, Istennek Anyja esedezz
értünk.

Heredszér Sz. Agostonbúl,
Serm. de Sanctis. Kie vólt ez az
Imádság. Szentséges Szűz MA-
RIA, gyamolicsad a' nyomorúlta-
kot, segítsd az el-vetett kedvü-
köt, éllezd a' siralmasfokot, imád-
kozz a' kötségért. könyörögj az
Egyházi-rendért, esedezz az át-
tatos Aszszonyokért; érezzék
minnyáján a' te segedelmedet va-
lakik

kikgyakorolják a' te emlékezere-
det. Egyebeket el-hagyok.
Meg-vagy on tehát immár próbá-
lva, hogy a' Szentek segét-
ségül hívása fen-vólt az négy
első Sæculumbéli Ecclesiának
szokásában.

Azont próbálom a' Purga-
torium, és holtokért-való i-
mádság felől.

Es előszőr-is Szent Péter,
Sz. Márk, Nagyobbik Sz. Ja-
kab, Kisebbik Sz. Jakab Apo-
stoloknak Lyturgiáibúl; mel-
lyekben világossan emlekezet
vagy on a' meg-hóltakról és
imádság ugyan azokért.

Másodszor Tertullianusbúl.
Lib. de Corona Militis Cap. 3. A'
meg-hóltakért áldozatokat tészünk
esztendön-ként. Es ugyan ő,
Lib. de Monogamia: A' Húgunk,
avagy

avagy Atyánk-fia, a ki békességben elő-bocsátotta az ő férjét imádkozván az ő lelkéért, és azomban hívés könyökséget kérjen neki, és az ő el-aluvásának napján esztendőnként áldozatott mutattasson-bé.

Harmadszor Arany-szájú Sz. Jánosbúl, Hom. 41. in Epistolum ad Corinth. Cap. 15. Imádsággal, könyörgésekkel, és alamisnákkal segitessék a' meg-hólt.

Negyedszer Sz. Agostonbúl, de cura pro Mortuis. Ebben a' szokásban a' közönséges Anyaszent-egyház Oltárának, könyörgésinek, alamisnáinak, áldozatának világossan ki-rezszik az ő méltósága.

Azért Luther Márton-is Tom. 1. Latine editionis Wittemberge 1545. azt írja. En nálam világos-dolog, hogy vagyon Purgatorium; holott ezer esztendők előtt

előtt Bóldog Agoston azt beszélt Bóldog Ambrusnak, hogy imádkozott az ő anyjáért.

Calvinus-is, Lib. de Conci-lijs: Hogy az Ellenkezők a' Szent Atyákat hozzák-elé az Halottakért-való esedezésre: tudgyuk, hogy a' régiek szólnak az halottakért-való imádságról; mellyet mi sem tiltánk.

Ötödször ugyan-azon Sz. Agostonbúl, Tom. 10 Serm. 32. de Verbis Apostoli: Az Anyaszent-Egyház imádságával és üdvösséges áldozattal és alamisnákkal hogy nem segitetnének az holtak nincsen kétség benne. Ezen dolognak bizonyosság-tételére többet elé nem hozok: holott a' régi Sz. Atyák írást, kik a' négy első Sæculumokban éltenek, ha ki-olvasá, majd csak nem kezeivel tapasztalhattya az Igafságot.

Azont

Azont próbálom a' szabad-
akaratrúl-is.

Es először az Romai Ke-
lemen Pápából *Epist. 3.* Mert
szabad a' léleknek a' melly felé a-
karja oda hajtani az ő itéletit, és
a' melly útat akar azt választani;
szem-látomást ki-tetczik hogy va-
gyon az Emberekben szabad aka-
rat.

Másodszor Szent Ignác
Martyrbúl *in Epist. ad Magne-*
tianos: Ha valaki a' kegyes-áita-
tofságnak adgya magát, Istennek
Embere az; ha Istentelenül cselek-
szik, ördögnek Embere: a' pedig
nem lőtt a' természet által, ha-
nem a' maga szabad akarattya ál-
tal.

Harmadszor Sz. Justinus
Martyrbúl *Apol. 2. ad Anton.*
Imp. Az emberi nemzet egyget-
len-

len-egy szabad-akarattyaival, és
itéletével, mind az ocsmány dol-
gokat el-távoztathattya, mint pe-
dig a' szépeket és jókat el-követheti.

Negyedszer Sz. Irenæusbúl.
Lib. 4. Cap. 71. Adott Isten az
Emberben hatalmat a' választás-
ra. Mert az Isten erővel nem haj-
tya arra.

Ötödször Tertullianusbúl.
Lib. 2. contra Marcionem Cap. 6. Te-
hát egész tellyes szabad akarat
mind a' két részre engedtetett né-
ki (ugymint az embernek) hogy
az ő Urával állhatatossón marad-
gyon mind a' jókat maga kész-aka-
rattyaiból meg-tartván; mind a'
gonoszakat kész akarattyaiból el-
kerülván.

Hatodszor Origenesbúl, Ho-
mil. 20. *in Numeros:* Magad szabad
akarattyan vagy a' lélek, és va-
lamelly

lamelly részre akarja szabadossan oda hajolhat. Es azért Istennek igaz az ő itelite; mert (a' lélek) maga könnyen holjo, 's hol'rosz in-tóknak ad helyt.

Hetedszer Sz. Cyprianus-bul Epist. ad Cornelium, az hol így szól a' Krisztus Jésurúl: Az Apostolokhoz fordúlván mondá: *nem de ti-is el-akartok menni?* Joan. 6. Tudnia illik meg-tartván a' törvényt, melly által az Ember a' maga szabadulásában hagyattatván, és tulajdon saját akarattjában helyhesztetvén, ő maga magának vagy halált választ-szon, vagy üdvösséget.

Nyólczadszor Sz. Hyeronymus-bul Lib. 2. contra Jovinianum Cap. 2. Szabad akaratúakká teremtett minket az Isten; sem a' jószágos-cselekedetekre, sem a' vétekre

vétekre kételenségből nem húztatunk. Egyéb-ként, a' hol szükség kételenség vagyon, sem kárhozat, sem corona ottan nincsen.

Sőt azon kívül más egyéb négy első Sæulum-béli Sz. Atyáknál, és Doctoroknál-is olly nyilván való világos tudomány ez, hogy a' ki ezt tagadja, éppen meg tetczik, hogy nem olvasta a' régi Sz. Atyáknak írásit.

Annak utánna ugyan ezent próbálom a' jo-cselekedeteknek szükséges vóltokat az üdvösségnek el-nyerésére.

Es elsőben is a' Sz. Justinus Martyr 2-dik Apológiájából ad Anton. Imperatorem, az hol azt írja: El-hitettyük magunkal, hogy kiki vagy az örök kénra ragadtatik; vagy üdvösséget nyer, a' cse-
leke-

lekedetek méltósága, és érdeme szerént.

Másodszor Nazianzenus Sz. Gergelybül, in Oratione 28. Valamint-hogy ha cselekedet Hit nélkül marad, dicfíretet nem érdemel; úgy az Hit jó-cselekedetek nélkül meg-hólt.

Harmadszor Szent Nissenus Gergelybül, Hom. 8. in Eccles-Mert az Hit sem elégséges a megtartása a cselekedetek nélkül.

Negyedszer Sz. Cyrillus Hierosolymitanusbül, in Ca-zechessi: Nem használ nekünk semmit-is hogy Keresztyén nével bírnunk; ha aztat cselekedetek nem követik.

Ötödför Sz. Ambrusbül, in Lib. 2. Officiorum, Cap. 2. A' Sz. Irás az örök életet az Istenségnek meg-ismérésében, és a' jó cselekedetnek

detnek gyümölcsében helyhesztet-te, Et in Libro Epistolarum E. pístola 82. Minémü üdvösségünk lehet nekünk,hanem ha bűjtöléssel bűneinket le-törüllyük? mivel az I-rás mondgya:hogy bennünköt a' bűjt, és alamisna a' vétectül meg-sza-badit. Kicsodák tehát ezek az új Tanítók, a' kik a' Bűjtnak érdemét ki-rekesztik?

Hetedszer Sz. Basilius Magnus-bül. Serm. de Ascens. Az ő Parancsolati meg-tartóinak sokas a' jutalom, igen feles a' bér; és az igazságnak koronája örökké-való hajlékok, soha véget nem érő élet.

Nyolczadszor Sz. Agoston-bül, Tom. 3. Lib. 15. Cap. 18. Magát-is az Hitet nem egyéb térsi hasznossá, hanem a' szeretet; Az szeretet nélkül egyéb-aránt lehet az Hit, de nem használhat. Et Tom.

Tom. 4. de Fide & Operibus
 Cap. 14. *Szent Péternek, János-
 nak Jakabnak, Judásnak levelei
 főképpen oda cseleznak, hogy meg-
 mutassák az Hitet jó cselekedet
 nélkül nem használni. Et in Lib.
 de Professione Justitiæ. Ez élet
 után pedig meg-jobbító bér adatik,
 de csak azoknak, a kik azon bér-
 nek érdemét ebben az életben meg-
 szerzik önmón magoknak. Tehát
 immár ez-is meg vagy on pro-
 bálva, hogy a' jó cselekedetek-
 nek szükséges voltát az üdvös-
 ségre éppen azon képpen tar-
 totta, tanította, vallotta a'
 négy Sæculum-béli Ecclesia, a'
 minémű képpen mostanság
 tartya, tanítja és vallya a'
 Romai Catholica Ecclesia.*

Azért mivel-hogy a' Re-
 futator arra kötötte magát, 's
 az

az idegen Atya-fiakot, és azt
 fogatták, hogy a' Lutheránu-
 sok, és Calvinisták meg ad-
 gyák magokat, 's engednek az
 Igátságnak, hogy ha meg mű-
 tattyuk, hogy mind ezek,
 melyek ezen Dilemmában elé-
 számláltattak. Hit ágazatiban
 vóltanak, avagy azokat tani-
 tották valották, a' Sz Atyák, és
 a' négy első Sæculumbéli Con-
 ciliümök, avagy közönséges
 Gyülekezetek, illendő, 's hi-
 teles bizonyítasokkal, és vilá-
 gos értelemmel, mind az Apo-
 stoli irásokból, mind a' négy
 első Sæculum-béli Sz. Atyák-
 ból, és a' négy közönséges Gyü-
 lekezetnek Actáibul avagy vé-
 gezésibül. Ezen dolgot pedig
 mi véghez vivén, és szám sze-
 rint mind azokat meg-probál-

M

váp;

ván ; szükséges immár hogy az Ellenkezők meg-adgyák magokat , és vallyák-meg , hogy meg-győzöttettek az Igaságtúl.

KILENCZEDIK DILEMMA.

A' Lutheránus és Calvinista Tudomány avagy Vallás , a' mint mostan vagyon Magyar-Országban , vagy eggyez eggyike az Augustai, másodika az Helvetiai Confessióval , azaz Vallással ; vagy nem eggyez ? Hogy ha nem eggyez : Tehát nem kívánhatnak szabad gyakorlást az ő Vallások szerént Magyar Országban ; mert az egyedül csak az Augustai , és Helvetiai Vallásnak engettetett meg ; jóllehet csak el-halगतáshúl , sőt violentiával , 's erő-fzakkal , nem-is állottak reá az Orzágnak egész

Sta-

Statufi. Hogy ha pedig eggyez a' mostani Lutheránusoknak az ő Vallások az Augustai-val ; azt kérdem : mellyik Augustai Vallással ? mert ez négyszer cserzettetett-ki , négyszer nyomtatattván , és változtatván ; és mind a' négy különbözik , sőt ellenkezik egymással. Továbbba hogy ha a' Lutheránus Hit eggyez az Augustai Vallással , és a' Calvinista Hit avagy Vallás az Helvetiai Vallással : mind azokat hinniek , 's vallaniok kell , mind a' két felekezetnek , a' mellyeket ezek a' két Vallások hisznek , 's vallanak. De abban az Augustai Vallásban , mellynek Melancthon Fülöp vala Timárja (a' melly még most-is Bécsben tartatik a' Császár Bibliothecájában azaz Könyvesházában , az ő ki-cserzésének első exemplarjában) protestálnak a'

M 2

Con-

Confessionisták, avagy ezen Vallás-
béliek, 's váltig kiáltják, hogy
igafságtalanul költik rájok, a' kik
azt mondják felőlök: Hogy ők
a' magok Templomiból a' Mi-
sét ki-zárták, holott azon
Templomokban minden-nap
nagy tisztelettel, minden ré-
gi ceremóniákkal Misé mon-
dattatik. Es ugyan azon Melanc-
thon a' maga Apológiájában, mel-
lyet az Augustai Vallás mellett irt-
vala, nyilván bizonyítja: Hogy
a' Sz. Misék nem csak ki nem
irtattanak ő tüle, és az ő köve-
tőitől; de azon fel yül áitatos-
san is oltalmaztatnak; holott
minden Vasárnapokon, és más
Ünnepeken mondattatnak; a'
mellyben Oltári Szentség, a-
zoknak, a' kik áldozni akar-
nak, osztogatattik. A' Lu-
therá-

theránusok pedig Magyar Ország-
ban magok Templomokból nem csak
ki rekesztették a' Miséket; de
még ostromolyák-is azokat, és Isten-
telenül utállják. Hasonló kép-
pen vagyon az Helvetiai Val-
lásnak-is az ő dőlga: Mert ez má-
sodik Articulusában azt tanítá,
hogy a' melly Hit-béli Vallások, és
végezősek foglaltatnak a' négy leg-
főbb, finumab Gyülekezetekben,
mellyek Nicaaban, Constanczina-
polyban, Ephesumban, Calcedon-
ban tartattak; hiszszük 's bé-vel-
szük tiszta szível. Ezekben a'
Gyülekezetekben pedig e' követke-
zendő dolgok foglaltatnak-vala,
ugy-mint ezek: Hogy Papságra nem
mehet, a' ki második feleséget vé-
szén. Hogy a' Romai Sz. Szék
minden más Ecclesiák felett-való.
Hogy az Oltári Szentségben jelen

vagyon a' Krisztusnak valóságos Teste. Hogy a' Barátoknak, és Apáczáknak, minek utánna egyszer az Istennek szentelték, 's fogadá-
fokkal kötelezték magokat, nem szabad az után házasságra állani, &c. A' mellyeket a' mostani Calvinisták Magyar-Országban semmi képppen nem akarják be-venni, és tartani. Tehát &c.

FELELET NEM FELELET.

Azt feleli a' Refutator és meg-torkollya (ezen XV. Dilemmáknak, Hogy most-is Magyar-Országban a' Lutheránus és a' Calvinista vallás meg-eggyez az első Augustai, és Helvetiai Vallással. A Dilemmának pedig emez részére: Hogy ha egygez a' mostani Lutheránusoknak az ő Vallásfok az Au-
gustai

stai Vallással; azt kérdem: mellyik Augustai Vallással? mert ezt négyszer cserzették-ki, négyszer nyomtattatván és változtatván; és mind a' négy különböz, sőt ellenkezik egymással. Meg-felel Pag. 25. Akár-minemű változás a-
vagy különbözés lőtt legyen az Augustai Vallásnak ki bocsátásiban, akár a' Deákban, akár a' Németben; mind azon által serényen tagadgyák azt a' Lutheránusok, hogy valami ollyas egyenetlenség volna azok között, a' melly Controversiaknak az az, közbe-vetéseknek valamelly fő részét, és valóságát illetné avagy fel-forgatná; és a' melly a' Papisták és Evangelicusok között villongani szokott. Ugyan azont mondgyák a' Calvinisták-is az ő Vallásfok-béli Helvetiai Vallással való nem-eggyezésről, a'
M 4 melly

melly valamelly hit-béli ágazatban, vagy fő dologban volna, a' melly a' Papisták, és Reformatórok között forgana. De ellent állok a' dologban, mert bár ha meg-engedném-is, hogy az Augustái Vallásnak külömb-külob-mb-féle editioiban, avagy ki-nyomtatásiban, 's ki-bocsátásiban nem volna olly egyenetlenség, a' melly a' Papisták és Evangelicusok között viaskodni szokott Controversianak és közben vetésnek fő rélzét, és valóságát meg-bantáná, avagy fel-forgatná: mind azon által még más egyéb közben-vetésekben-is vagyon igen nagy vizsgálva-vonás, avagy egyenetlenség ő közöttök. Azért meg-fejtés nélkül marad a' kérdés; hogy tudnia illik,

illik. a' mostani Lutheránus Vallás, mellyik Valással egyez, az Augustai Vallások közül, Magyar Országban? Ugy a'többi-is fejtetlen maradnak: hogy mellyik editio és ki-bocsátás az igazán-váló? Mert magok meg-vallják, a' Lutheránusok *in colloquio Altemburgensi*, hogy annyiszor változtatott-meg az Augustai Vallás, 's úgy anyéra, hogy közülök sokan nem tudgyák, mellyik legyen az igaz Augustai Vallás. Ugy hogy némelly Lutheránus Doctor és Tanító, ki-nek *Aurifaber* a' neve, 's a' Ki Luthernek igen jó baráttya volt, még 1566-dik esztendőben *in praefatione colloquiorum mensalium Lutheri*, azt írja; hogy igen tisztá világes pápa-szemet

szemet vegyen bár elé, a' ki az Augustai Vallásnak tisztja, és igazán- való ágazatit, és nem a' megvesztegetettet, fel akarja találni. Azon kívül tudva vagyon, hogy egész 1580 dik elzten-deig arra az Augustai Vallásra szoktanak esküdni a' Lutherá-nus Prædikatorok, a' melly va-gyon *In Corpore doctrina* (Lu-therana) 1580-diktól fogva pedig az Augustai Vallás he-lyett azt vették-bé, a' melly vagyon *In Libro Concordia* Ez pedig nem de nem megszé-jár-é az elsőtől, (a' melly meg-mutattaték Augustaban ötödik Karoly Császárnak) Ugy annyéra, hogy ha az Augustai Vallásnak Titulusa feliben nem tétetnek; itéletet tenne felőle az Olyasó, hogy valami más

más külfömb Vallás az elsőnél. Azért a' Calvinista Theologu-fok, Palatinatásban panaszol-kodnak *In admonitione ad Li-brum Concordia fol. 147.* hogy abban a' tizedik Articulus, melly vala az Ur-vocforájárul, éppenségesen ellenkezőre for-dították. És ugyan azok a' *Fol. 143.* még magat- is az Au-gustai első Vallást imigy ócsá-rollyák: *Az Augustai Vallás ke-vés Theologusok Tanácsából irat-tatot; Imperiumban kevés gyüle-kezeteknél mutatódott ki; az ő meg-írásának munkája, és ostrom-lók ellen- való párt-fogása egyedül csak Melancthonra bántatott. Annak fölőtte, nagy sietséggel, és rövid idő alatt irattatott; ugymint Augustaban a' Vendég fogadóban, Ország, avagy Imperium-béli*

Gyülekezetben, a' Császár kényszerítéséből; veszedelmek miatt-való nagy félelemben bocsáttatott-ki. Annak utánna pedig ugyan magok, a' kika' Vallást meg-írták némelly dolgokat helyes-helyet el-változtattak; a' mint elegendő képpen meg-mutatíya az újjonnan-való ki-nyomtatásoknak, 's ki-bocsátásoknak külömbisége. Tehát egészen marad a' Dilemmának kérdése. Ez tudnia illik: hogy ha a' mostani Magyar-Országi Lutheránusok Vallása egyez az Augustai Vallással; mellyikkel az Augustai Vallások közül egyez? Mert ezen Augustai Vallás újjonnan-való kinyomtatásinak külömböző egyenlenségből vagyonez a' nagy meg-bódült külömbözés a' Lutheránus Vallásban, mind Imperiumban,
mind

mind Magyar-országban, mind Angliában.

Az ellen, mellyben mondok, hogy az Augustai első Vallásban panaszolkodtanak a' Lutheránusok, hogy igaztalanul fogják rájuk, hogy az ő Templomokból a' Míse szolgálatot ki-hatták volna. Megfelel a' Refutator, hogy azok a' Mísen az Ur-vacsoráját értették, a' melly az ő Templomokból nincsen ki-rekesztve; és nem a' Papiста Míset. De ellent-állok benne, Előszólr: Mert a' Lutheránusok vádoltatnak vala, hogy azt a' Míset hatták ki Templomokból, a' melly gyakoroltatik vala keveség Lutherelőtt az Anya-szentegházban; Ez a' Míse pedig nem egyéb vólt a' Míse szolgáltatásánál, és Míse-

béli áldozatnál. Tehát ezt a' Misét tagadták, hogy 'Templomokból ki irtották volna. Ellent állók Másodszor-is; Mert azon Augustai Vallásban az Ur-vacsorájáruul immár annak elötte szökött vala Melanchton a' 10-dik Articulusában. Tehát ebben az 21. Articulusában nem szökö egyedöl csak az Ur-vacsorájáruul, hanem a' Mifse szolgáláruul. Nem-is állando a' Refutationak Instantiája pag. 26. Hogy azon Augustai Vallás kárhoztattya, vittattya, és üldözi a' Mifsekkel-való gonofzöl éléft, és megfertöztetések: mert minden szent dolgokban kárhoztatni kell az abufusokot, 'avagy gonofzöl-való éléft, és a' megfertöztetések, Annak fölötte

lötte hasonló contradíctiókkal, és egymással-való ellenkezésekkel tele vagyon az Augustai Vallás; melly ellenkezéseket meg-láthattya a' kiki-vánnya Pázmány Péternél. Fol. 431.

A' Dilemmának emez részére: *Hasonló képpen vagyon az Helvetiai Vallásnak az ő dolga: mert ez Második Articulusában azt tanítá: Hogy a' melly Hit-béli Vallások, és végezetek foglaltatnak a' négy leg-főbb, és finumab Gyülekezetekben, mellyek Nicaeában, Constanzezinapolban, Ephesusban, és Calcedoniában tartatnak, hiszszük, s bé-veszszük tisztá szíruel. Felel a' Refutator: Hogy az ugyan fel-találtatik az Helvetiai Vallásban a' meg-nevezet helyen; de azon Vallás világosan,*

san, és szem-látomást utánna veti, meg-vallván, hogy az Hit-béli Ellen-vetésekben nem akar meg nyugodni, 's egyyet érteni a' Sz. Atyáknak minden mondásával, avagy a' Gyülekezeteknek végezésével. De igen ellenzem a' dolgot. Mert ebből a' feleletből az következik, hogy az Helvetiai Vallásnak cserző Timári szem-látomást nyakon csapják egyik szavokat, a' másikkal ezen punctumban (a' mint más sok helyeken-is szokták cselekedni) midőn egyszer azt mondgyák: A' négy leg-főbb, és finomab Gyülekezetekben, mellyek Niceában, Constanczinápolban, Ephesusban, és Calcedonban tartattak, a' melly dolgok foglaltatnak, hiszszük tiszta szível. Es mindgyárt az utan világosan azt

azt mondgyák: Hogy ők, az Hit-béli controverziákban avagy küszködésekben, és Vallásnak okáiban, csupán csak a' Sz. Atyák mondásin, avagy Gyülekezetek végezésin nem akarnak meg-nyugodni.

Ellent állok benne Másodszor: Mert ezen felelettel megmutattya a' Refutator, hogy az előre bocsátott Dilemmákra csak csempe séggel, 's nem helyes hittel felelt legyen. Mert az első Dilemmára azt felelé: Hogy a' Protestánsok (azaz Lutheránusok és Calvinisták) Vallása meg egyez az eleinte-való Apostoli Ecclesiával, és a' négy közönséges Gyülekezeteknek végezésével. Az negyedik Dilemmára-való feleletében helyben hatta: Hogy a' Romai Ecclesia a' négy

négy első száz esztendőök forgási
alatt, Krisztusnak igaz Ecclesiája
vált, és hogy az ő Ecclesiájok az-
zal meg egyezett legyen. Az hete-
dik Dilemmára-való feleleté-
ben azt mondgya vala: Hogy az
ő Ecclesiájok a' négy első Saculum
alatt látható volt. A' nyolcza-
dik Dilemmára-való feleleté-
ben azt állattya: Hogy hiszi, és
bé-veszi Isteni Hittel, valamit
Isteni Hittel vallott az eleinte-
való Anyaszentegyház, leg-alább
a' négy első Saclumban. Immár
pedig ezen Dilemmára-való fe-
leletében azt mondgya, hogy
ötet nem kényszeritik az hitelre
a' régi Sz. Atyáknak tanitási,
,s mondási, sem az első Gyüle-
kezeteknek végezési. Azért
újjonnan ezt a' Dilemmát for-
málom: A' Lutheránus és Calvi-
nista

nista Vallás vagy meg-eggyezik az
Sz. Atyáknak Tanításával, és a'
négy első Sculum-béli Gyülekeze-
tek végezésivel? vagy nem egyez?
Hogy ha nem egyez: Tehát újjon-
nan koholt Vallás. Tehát nem el-
ső igaz tudományú, Apostoli Val-
lás. Ha pedig meg egyez: Tehát
bé-kell venniük mind azokat, mel-
lyeket bé-vettenek, vallottanak,
és tanítottanak a' régi Sz. Atyák,
és mellyeket végefztenek a' Conci-
liumok, leg-alább a' négy első Sa-
culum alatt. Tehát azokat is bé-
kell venniük, a' mellyek ezen Di-
lemmának a' vége felé elé-szám-
láltatnak.

TIZEDIK DILEMMA.

A' Lutheránus és Calvinista
Vallásnak vagy vagyon igaz
Sz. Írása, vagy nincsen? Ha nincsen;
mi-

miért hogy abbúl , próbál 's erős-
sit, és miért hozza annyiszor elé?
Ha pedig vagyon: vallyon hol vet-
te? Mert ez nem születtetett Lu-
therrel, avagy Calvinus Jánossal.
Tehát azt a' Romai Catholica Ec-
clesiatúl vette; mellytúl Luther
Márton, és Calvinus János el-
pártolt. Azt kérdem azért vi-
szontag: A' Romai Ecclesia, kitúl
Luther és Calvinus a' Sz. Írást vet-
te; vagy volt akkori időben igaz
Ecclesia? vagy nem volt igaz? Ha
mondod hogy igaz volt: Tehát kár-
hoztatni kell Lutherust, és Kalvi-
nust minden perepütyával, hogy
az Igaz Ecclesiát el-hatták. Ha
pedig nem igaz volt: akkorában
az Ecclesia: mi képpen tudhatták,
's kinek rótták az orrára, a' Luther,
vagy Calvinus, és az ő követői
közül; hogy a' Romai Ecclesia nem
igaz

igaz lévén, mind azon által az ő
Sz. Írások nem hamis, hanem igaz
lett-légyen? Es mi képpen dicse-
kedhetnek, hogy ők az Istennek ísz-
ta igéit hiszik, és azzal tartanak?

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmára-való fele-
letnek meg rostálása, avagy
visgálása előttefzre vészem, és
kezdek hozzá; hogy ezen Di-
lemmáknak Refutatora éppen
nem értette a' Kérdésnek álla-
pottját és ezen Dilemmában
foglalt nehezségnek az ő mi-
völtát. Mert abban nem kér-
desztetik vala: Luther és Cal-
vinus az ő követőivel együt
hol vették (*scripturam materia-
liter acceptam*) a' nem-volta kép-
pen ha nem csak külső kép-
pen értettetett Sz. Írást; akár
már a' Görög, akár Sidó írásra,
akár

akár azon Bibliára nézve, melyel most élnek. Mert Luther Márton azt a' Sz. Bibliát melyel ő élt, akára' Klastromból fuhantotta-el, mellyből ki-szökött- vala, akár ajándékul jutott hozzá; akár a' Sidoktól, akár a' könyv-árfoktól vette; de az fel-tett kérdéshez nem tartozik. Azért ez az értelme a' kérdésnek; *Honnét rúdják a' Lutheránusok és Calvinisták* hogy azok a Sz. Írásban foglalt könyvek, mellyekkel élnek, meg-csalatkozhatatlanul igaz könyvei legyenek a' Sz. Írásnak? Mert ezen dologra, ez a' három kívántatik: Hogy azok, kik ezen könyveket írták a' Sz. Léleknek sugarlásából írták- legyen: *Másodszor*: Hogy azokat a könyveket azon Profe-

ták,

ták, Apostolok, és Evangelisták írták, a' kiknek Nevei vannak kinek-kinek feliben írva (Mert hiszem sok apocryphus könyvek, avagy hitelre nem méltók vóltanak, mellyek az Apostolok Nevei alatt irattanak: Olyan vólt a' Sz. Péter Neve alatt irattatott Evangelium. A' mint Eusebius bizonyította, *Lib. 6. Hist. Cap. 12.* Sz. Barnabas neve alatt irattatott Evangelium. *Euseb. Lib. 3. Cap. 25.* Sz. Tamás Neve alatt irattatott Evangelium, a' mint Sz. Ambrús bizonyította, *in Caput primum Luca.*) *Harmadszor.* Hogy semmiben ne legyen meg-toldva, vagy meg-cionkitva. Ezeket pedig mind egyig szükséges tudni ísteni Hittel, és nem csak

csak akár mi vékony gyana-
kodásokból, és meg. csalatkoz-
ható vélekedésekől; mert más
ként, a' mint Sz. Agoston szól,
*Lib. 1. de doctrina Christiana. Döl-
lequent. fog a' Hit, és a Sz. Írás-
nak méltósága ide, 's tova moz-
dul.* Az az: Ha csak előszó-
nem tudgyuk csalhatatlanúl,
hogy a' Sz. Írásnak valamelly
könyve, igaz könyve è a' Sz.
Írásnak vagy sem: nem tud-
hattyuk csalhatatlanúl azt a'
dolgot. is, melyet abból aka-
runk meg-probálni. Már te-
hát ezen kérdésnek értelmét
meg-fejtegetvén, azt kérdem
a' Dilemmában: *A' Lutheránus,
avagy Calvinista Vallásnak vagy
vagyon igazán-való Szent Írása?
vagy nincsen?* Igen-is felelni
fognak; hogy nekik igazán-való

Sz.

Sz. Írássok vagy. Már azt kér-
dem: Ha úgy vagy; *vallyon hol
vették?* Mert ez nem született Lu-
ther Mártonnal, vagy Calvinus
Jánossal. Meg-felelnék ezen Phi-
lalethus által, pag. 28. *Hogy ők
a' Sidó textust, avagy írást a' Si-
dóktól vették; a' Görögöt pedig Gő-
rög Ecclesiától.* Nem tagitom a'
Kérdést; hanem: Ha Luther és
Calvinus a' Sidó írást a' Sidóktól
vették, a' Görögöt pedig a' Gő-
rög Ecclesiától: Azt kérdem;
Hogy micfoda Sidóktól? és mel-
lyik Görög Ecclesiától? Ha a' Si-
dóktól; azt kérdem, 's akarnám
tudni, hogy ha a' mostani Sidók-
tól-e? vagy az O Testamentum-
béliektől? Ha pedig a' Görög Ec-
clesiától: mondgyák meg; hogy
ha a' Schismatica, az az, hittől szá-
katt Ecclesiától é? avagy minek
előtte az Hittől el-szakatt-vólna?
Még ugyan kérdem: Ha vették-e

N

maga-

magától a' Görög Ecclesiától egyenessen? vagy pedig a' Romai Catholica Ecclesia által; kitől ökel szakadtak? Felelnek másodszor pag. 29. *Hogy a' Protestansok az az mind a' Lutheránusok mind Calvinisták az el-múlt Saculumban vették ugyan a' Szent Bibliát a' Romai Catholica Ecclesiától. De ragadgyák ezt a' következést: Tehát a' Bibliának az a' magyarázását kell igaznak, 's helyesnek tartani, a' minémű akkor vólt a' Romai Ecclesiában. De a' Dilemmában ezen consequentiat, 's következést senki nem feszengette, 's bé sem hozta senki. Tehát megint nem tudván felelni, csak úri-véri a' Refutator, avagy inkább azáltal, az Ellenkezők. Ismét ragadgyák emez második következést: Tehát a' Romai Catholica Ecclesiának igaz Ecclesiának kellett lenni csak azért is, hogy*

hogy még a' Sidó írást, és Görög Bibliát meg-tartotta; és hogy csak egyedül magának kellett igaznak lenni. De ellene mondok ennek, először. Mert éppen csak abból is hogy valamelly Ecclesia meg-probáltatik igaznak lenni; egyfzer, 's mind az is ki-súl belőle, 's meg-próbáltatik, hogy egyedül csak az, az igaz Ecclesia. Mert hiszem csak egy az igaz Ecclesia: Tehát következendő képpen csak ő magának kell igaznak lenni. Valaminthogy az igaz Isten csak egy, és egyfzer 's mind csak maga az igaz Isten. Ellene mondok másodszor is: Mert ez a' következés sem réteréka' Dilemmában. Nem is hogy éppen csak ebből, hanem más igaz Ecclesianak számtalan meg-csalarkozhatatlan jeleiből mutathattjuk-meg, hogy a' Ro-

mai Catholica Ecclesia, Krisztusnak igaz Ecclesiája legyen.

Felre tévén tehát, és bé dugván ezeket a' róka lyukakat, mellyek által csak a' tört kerúlia' Refutator; a' Dilemmának ereit ilyen formán tészem az Ellenkezők eleiben: Vagy a' Romai Catholica Ecclesia (a' kívül Luther és Calvinus el-fartolt) az ő végezésiben azon dolgok iránt, mellyek ő benne az ellenkezőktől vitatnak, az Apostolok Traditioi, és Conciliumok rendelési által meg csálhatatlan volt? vagy nem volt csálhatatlan? Ha csálhatatlan volt? Tehát kárhoznánk kell Luthert, és Calvinust, követőivel együtt, hogy a' Romai Ecclesiának Apostoli Traditioitúl, és Conciliumok rendelésitúl decidált, 's ki-adott Hit-béli végezésit el-hatták. Ha pedig nem megcsálhatatlan, Tehát valaminthogy meg-

megcsálhatkozhatott, az Hit-béli Vallásokban, és végezésekben: ugy szinte a' Sz. Írás-béli hiteles könyveknek bévételeiben, és a' nem hiteleseknek ki-rekesztésiben-is megcsálhatkozhatott. Tehát Luther, és Calvinus, 's az ő követői nem tudhatták, hogy igaz Sz. Írások vagyon-e vagy sem? Es egyszer, 's mind nem dicsekedhetnek azzal, hogy ők az Isten igaz szavait hiszik, és tartják.

TIZEN-EGYGYEDIK DILEMMA.

Vagy mind azok a' könyvek, a' mellyeket bé-vett és igaznak tart a' Romai Ecclesia, igaz, és hiteles könyvei a' Sz. Írásnak? vagy nem igazak? Ha igazak:

zak : Miért vétnek -ki az Atyafiak némellyeket azok közül, mint a' féle nem hitelesseket? Ugy-mint Machabausoknak minden könyveit, Sz. János titkos látását, Sz. Jakab levelét, és más többeket. Hogy ha pedig nem igazak: Honnét tudgyák, hogy az Anyaszentegyház meg-nem csalatkozott, bé-véven Sz. Máthénak, Lukácsnak, Márknak, és Jánosnak Evangeliumit; és ki-rekesztvén más Authorok Evangeliumit, úgy-mint Bertalanét, Nicodemusét? Mert ha meg-tantorodott, 's meg-csalatkozott némellyeknek bé-vételében; hogy-hogy tudhattyák, hogy ezeknek-is bé-nem vételében meg-nem csalatkozott?

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmának első részére meg-felel a' Refutator

tör pag. 30. tagadván ennek suppositumát, és fundamentumát: tudnia-illik: Hogy a' Romai Catholica Ecclesiának bé-vétele valamit segitsen arra, hogy valamelly könyve a' Sz. Írásnak hiteles legyen. De azt kérdem: hát melly más Ecclesiának bé-vétele elég-séges ezen dologra? Hánem ha azt mondgyák az Ellenkezők, hogy kinek-kinek szabad akaráttyán áll, meg-itilni, 's külömböztetni, a' Sz. Írásnak mellyik könyve légyen hiteles, és mellyik nem hiteles: Honnét pedig nagy tétovázó bódultság következék; mert minden Eretkeség-koholó, hogy ha a' Sz. Írásnak valamelly könyvében az ő Tanítása ellen valami ellenkező dolgot találna; mindgyárt ki-rudhatná azon könyvet a' Sz. Írás könyvei közül, mondván, hogy az a' könyv nem hiteles, hanem

apocryphus. Így tagadgyák vala a' Márcionisták az Apostolok cselekedete könyvét, Sz. Írásnak igaz hiteles könyvének lenni. Így a' Simonianusok az O Testamentumnak minden könyvit ki-rekesztik vala. Így a' Nicolaiták a' Sz. David Soltárit; mások más könyveket; úgy mint: Job könyvét, Enekek Enekit, &c. ki-ve-tik vala. Melyre nézve Sz. Agoston. *Lib. de Perseverantia* azt írja: *Az Eretnekek az Írásokat olly formában veszik be, hogy az ő szabadságok sőt Szentség-törések szerént a' mellyiket akarják, meg-zaradják; a' mellyiket akarják ki-rekesztik.* Kelletik tehát olly valami meg-csalatkozhatatlan fundamentomot állítani és mutatni, mellyből tudhassuk, a' Sz. Írásnak minémű könyvei legyenek hitelessek, és mellyek legyenek az Apocryphusok, az az nem hitelessek.

lessek. Melly fundamentom nem lehet egyéb, a' Krisztus igaz Ecclesiájának nagy méltóságán kívül; az Apostoli Traditiók, és Gyülekezetek végezési kívül. Felelnek az Ellenkezők *pag. 30.* Hogy másként úgy vagyon ugyan a' dolog; de elegendő képpen tudgyák ok azta' Syriai, Alexandriai, Asiai, Görög, Cyprus szigeti Ecclesiájának egygyeségéből. Ugy de azt kérdem: Miért hogy a' Romai Ecclesiájának meg-egyeződéséből is nem Felelnek erre? *Hogy igen is; de a' régi Romai Ecclesiájéből.* Kérdem továbbá: *Miért nem a' mostani Romaiból is?* holott ez is azon Romai Ecclesia; a' melly a' Pápáknak egy más utánvaló következési által mind ez ideig is fen-marad. Bezzeg ebben is meg-szédülnek ezen Dilemmák ellen Viaskodók, vagy inkább ezeknek csak bé-mocskolój

midőn azt vélik, hogy az Ásiai, Görög, Cyprusi, Syriai, Alexandriaei Ecclesia a' Romaitól máskülömböző Ecclesiák vóltanak. Holott mi a' Romai Ecclesián nem csak azt értyük a' ki Roma Városában vagyon; hanem az egész Világon lévőket; a' melly Ecclesiák, mint fejekről, úgy függtek a' Romai Ecclesiától. Nem is valának ezek az Ecclesiák olly köreléből ki öldzot sóprú, mint az Augusztai, Helvetiai, Angliai, Franczia-Országi, és Magyar-Országi vallások. Azért midőn a' meg-nevezett Ecclesiák még magok virágjában vóltanak, s, a' Romai Ecclesianál vólt a' könyvek el-végezésére, és vége szakasztására való méltóság és hatalom; hogy mellyek legyenek, 's tartassanak közülök hitelesseknek 's mellyek né hitelesseknek a' Conciliumok, és Apostoli Traditiók által.

által. Melly dolgot maga-is Calvinus nem tagad. *Lib. 1. Institut. Cap. 8. num. 9. így szólván: Kérdezik tőlünk, hogy kitűdősített bennünket a' felől, hogy ezen Írások Moyséstól, és a' Profétáktól (kiknek nevek alatt olvastának) irattanak meg? Leg-bizonyosabb dolog, hogy az ő írások nem különben jutottak az ő maradékira, hanem a' sz. Atyáktól, meg-szünés, és vége szakasztás nélkül, hogy úgy szóllyak, kézről kézre adattanak, a' mellyeket rész szerént önnön magok halottak beszélleni; rész szerént pedig azoktól, az kik azon Atyákat nem sokkal az előtt hallották ezen dolog felől így beszélleni. Hunnius nevű Lutheranus-is in Colloquio Ratisbonensi azt mondgya: Hogy a' Romaiakhoz írt levél Sz. Pál levele legyen; az eleinte való Ecclesianak méltóságából tudgyuk, Ebből ezt hozom ki: De a' Ro-*

mai Ecclesia, az Ellenkezők szája
vallása szerént is, leg-alább a' négy
első Sæculumok alatt, ez az elein-
te való igaz Ecclesia vala. Tehát
őtet illetve abban véget szakasztá-
ni, hogy melly könyvei legyenek
a' Sz. Írásnak hitelessék, és mel-
lyek legyenek nem hitelessék.

A' Dilemmában tört emez
kérdésekre pedig: *Hogy honnét
tudgyák, hogy az Ecclesia meg-nem
esalatozott Szent Máthénak,
Márknak, Lukácsnak, Jánosnak
Evangeliumit, bé vévén? Meg-
felelnek pag. 31. num. 4. Hogy
tudgyák ők azt az azon Evangelio-
mokból, kik magokat a' magok vi-
lágossággal ki-mutatták, főkép-
pen ha a' Bertalan, Nicodemus E-
vangeliumával, avagy más afféle
nem hiteles Evangeliumokkal azo-
kot öszve teszik. De ellenemond-
ok Előszó: Ha az Evangeli-
umok magok világossággal i-
gaznak*

gaznak lenni mutatyák magokat,
ilyen képpen valaki fel-nyitná,
belé tekéntené, és olvasná azon
Evangeliumok orazonnal kénfsze-
rítettnek itilleni, 's el-hitetni ma-
gával, hogy azok Istennek ígéj,
és Istennek sugarlásából írott Sz.
Írások. Ugy de úntig olvashat-
tyák azokat a' Sidok Mahometa-
nusok, Pogányok, 's még sem
kénfszerítettnek azok felől olly
ítéletet formálni. Tehát nem le-
het az önnön magok világossága-
ból észre venni, ha hitelesek-é?
vagy nem. Sőt a' Keresztyénség
között-is, kik nem vették-be
mind a' négy Evangeliumot igaz Sz.
Írásnak lenni; de némellyeket kö-
zülök ki hagynak vala. Tehát
nem a' magok világosságból ma-
gokat igaz Evangeliumoknak
lenni. Ellene mondok Másod-
szor: Mert ezen Evangeliumok
sohol sem mondgyak magokat

igaz Evangeliomoknak; 's más Sz. Írásban sincs az, hogy az Evangeliumok azoktól irattattanak legyen, a' kiknek a' neveket magokon hordozzák. Tehát ezt másunnét nem vehettyük, hanem az Ecclesiátúl, a' ki az Apostoli Traditiók, avagy kézirúl-kézre adatott Tudományok, és Gyűlekezerek által azokat előnkben arta. Azért Sz. Agoston, azt mondgya: *Az Evangeliumnak nem hittem volna; hanem ha az Anyaszentegyháznak méltósága hitette volna el velem, azokat igaz Evangeliumoknak lenni.* Annak utánna a' meg-nevezett helyen azt mondgyák; hogy ők a' Sz. Írásnak bizonyos rendit a' Romai Ecclesia neve alatt Romai Kelemen Pápa-nak Corinthiszokhoz írott igaz hitetes leveléből vették. Helyén hagyom ezen feleletet. De azt hozom ki felőle, hogy: Tehát a' Sz.

Sz. Írásnak bizonyos rendét másunnét nem vették, hanem a' Romai Ecclesianak authoritásából és méltó-voltából? Ugyan azon helyen tovább menvén, mondgyák, hogy azon Canont, avagy bizonyos rendit a' Szent Írásnak vették a' Philippi-béliekhez írt leveléből-is Sz. Policarpusnak: Az után Sz. Justinus Martyr-ból-is bé-vésem. De ezt hozom ki belőle: Ugy de ezek a' Romai Ecclesiának tagjai voltak, és az ő tanításokat a' Romai Ecclesiának itilletéhez szabták, és csak azokat vették-bé, és tartották, a' mellyek, és a' mennyiben bé vétertenek, és tartattanak a' Romai Ecclesiátúl. Es minden régi Oságnak egyyet-értése nem másutt találtatott-fel, hanem csak a' Romai Anyaszentegyházban. Tehát a' Romai Ecclesiához, mint közön,égeshez illert, 's az ő hatalma-

talmában volt ki-jelenteni, melly könyvei legyenek a' Sz. Irásnak igaz, és hitelre méltó könyvek.

TIZEN-KETTŐDIK DILEMMA.

Szent Jánosnak az ő titkos látása vagy igaz hiteles könyve a' Sz. Irásnak? vagy nem? Hogy ha hiteles? Tehát a' Machabausok könyvei is hitelessek, holott mind a' kettőnek egy az oka. Azért mikor a Catholicusok, avagy Pápiszták a' Machabausok könyvéből próbálták meg az holtakért való imádságot szentnek lenni, ne vegyék elé az Ellenkezők azt az ő szokott feleleteket: hogy a' Machabausok könyvei a' Sz. Irásnak nem hiteles könyvei. Ha pedig a' Sz. János látása is nem hiteles könyve a'

ve a' Sz. Irásnak, melly orczával körömködnék tehát abból próbálni és erőssíteni azt (jóllehet elég értetlenül) hogy a' Római Pápa Antichristus legyen.

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmának az első részére meg felel a' nem igaz Philalethus Pag. 31. Hogy semmi nem lehet éktelenebb ezen Dilemmánál. Mert (ugy mond) ha Szent János látása hiteles könyv; mi képpen próbálhattya meg azt, hogy hasonló képpen a' Machabausok könyvei is hitelessek legyenek? De nem olly nehéz ezt meg próbálni, mint Philalethusnak tetszik. Mert valahol azon ratio formalis, avagy azon oka vagy on a' két féle következésnek; hogy ha eggyike jó következéssel jönki, avagy ki hozzattatik; a' másik is jó formában, és következéssel

zéssel hozattatik ki: hogy ha pedig egyike roszszúl következik, a' másinak is nem lehet jól következni. Ugy de ezen két következésnek: *Tehát a' Sz. János látása könyve hiteles.* Mégéft: *Tehát a' Machabæusok könyvei hitelessek?* egy az ő valóságoknak az oka; ugymint az Anyaszentegyháznak méltósága, hatalma, bévetele avagy a' kőtség eleiben való adása, az Apostoli Traditiók, és Conciliumok végezési által. Tehát ha ezen okból, ugymint az Anyaszentegyháznak az hivek elejében való adásából jó móddal következik hogy az Sz. János titkos látása könyve hiteles könyv; egyszer, 's mind az is jól következik, azon okból, hogy a' Machabæusok könyve is hitelessek. Mert az Ecclesia szinte úgy a' Szent hiteles könyvek köztiben tette, 's írta a' Machabæusok

bæusok könyveit; mint szinte a' Sz. János látása könyvét. Mert a' mint Sz. Agoston szól *Lib. 18. de Civitate DEI Cap. 36. A' Machabæusok könyveit nem a' Sídók, hanem az Anyaszentegyház tartotta hitelessekknek.*

Azt is hozzá adgya az áll orczás Philalethus, *pag. 32. num. 3.* hogy éktelen, (avagy inkább hogy az ő szavát szólyam) Sótalan dolog a' Machabæusok 2-dik könyvéből próbálni az holtakért való imádságnak hasznos voltát. Azért, ugymond, mert abban csak azt olvassuk, hogy Judás Machabæus Jerusalemben küldött, hogy áldozatot tennének a' vétekért, 's nem olvassuk, hogy a' meg holtak vétekeért. De bizony dolog, hogy több sava volt Sz. Agostonnak, hogy sem a' nem igaz Philalethusnak; 's még is *in Libro de cura pro mortuis, Cap. 1.* ilyen képen

pen szól : *A' Machabéusok könyveiben olvassuk , hogy áldozatot tettek az hóltakért . De ha a' régi könyvekben soha azt nem olvasnók is , mindazáltal nem kicsiny az Anyaszentegyháznak , melly ezen szokott dologban világossan ki tetszik , az ő méltósága ; holott a' Papnak imádságiban , mellyeket az Oltáron mond , az hóltakért való emlékezetnek , avagy imádságnak is helye vagyon .*

Sz. Jeronymus pedig a' Machabéusok könyveit Deák nyelvre fordítván világossan fel-téski , hogy : *a' meg-hóltak véikeiért .* E ezen dolgot szem látomást eszre vehetni a' Görög textusból , a. vagy írásból , mind a' leg-közé-
láb elől bocsátot versben , mind pedig a' kövérkezendőkben . Jól-lehet ugyan az Ujtok azt hazudgyák , hogy ezen igik csak tóldalékok ; de ezt az Eretneki agyaskodásnak

kodásnak költését ezen könyveknek mind kinyomtatott , smind kézzel irattatott régi exemplari avagy példái meg-hazuttollyák ; és a' régi Sz. Atyáknak bizonyagtételi-is meg-törlik az ő agyokot , a' kik azon verseket (mellyeket az Eretnek ség tóldaléknak nevez ; mert ellenek onnét világossan kitetszik az hóltakért való imádságnak hasznos volta) ezen Machabéus könyvének hiteles részeinek tartják , és csinállyák .

TIZEN-HARMADIK DILEMMA.

*L*uther Marton és Calvinus fános a' magok tanításokban vagy meg-csalatkozharók voltak? vagy nem? Hogy ha meg-csalatkozhattak : tehát te is meg-csalatkozhatol , ki a' te vélekedésidben Luther , vagy Calvinus tanításától el-pártolsz . *Ma pedig meg-csalatkozha.*

kozhatarlanok voltak: tehát néked Lutheránus, mind azokat, a melyeket Luther Márton: néked pedig Calvinista mind azokat, melyeket Calvinus János tanítottak, binned kell. Ugy de Luther azt tanította, hogy meg az Afzizonyok is Papságra mehetnek; *Tom. 2. Lat. edit. Vitteb. 1546. fol. 305.* Hogy az egész Keresztyének, Afzizonyok, és Férfiak között való minden különbözés nélkül a' Papságra emelréthetnék; *Luth. de Capt. Babyl. de Ordine. Et Tom. 2. Vitteb. Lat. edit. 1557. fol. 249.* Hogy szabad a' Férfiúnak több Feleséget tartani. *Luth. in propos. de Bigam. Episcop. Propositione 61. 65. 6. 9. Et in Genesis cap. 16. ditionis 1525.* Hogy szabad a' Férfiúnak, midőn a' felesége az házasság dolgában neki nem enged, mondani: ha te nem akarsz, repüllyön mas: hogy ha

az

az hűtös Afzizony nem akar; jűjön a' szolgáló. *Luth. Tom. 5. Lat. edit. Vitteb. 1554. Serm. de Matrim. fol. 123.* Hogy három a' Sacramentom, avagy Szent-ség *Luth. de Capt. Babyl. initio.* Hogy nem szabad a' Keresztyéneknek a' Török ellen hadakozni. *Luth. Tom. 2. Lat. edit. Vitteb. art. 34.* Hogy Purgatorium legyen. Hogy elegendő az egy szin alatt való áldozás. Hogy ő nem tiltja a' Szenteket segítségül hinni. *fol. 112. & fol. 8. 9. 12. Inst.*

Calvinus János pedig azt tanította. Hogy a' hit pedig mindenkor hitetlenséggel, és kérelkedéssel vagy on elegyítve; sőt mindenkor bodúlással vagy on őszve foglalva. *Calv. Lib. 3. Sap. 2 §. 4. 17.* Hogy a' Sz. Irás nem bizonyos, 's nincs is tévelygés nélkül. *Calv. Lib. 1. Instit. Cap. 8. §. 13. Et in Art. 2. v. 16.* Hogy az isten

az Isten némellyeket a' végreal-
kutot, hogy vétkezzenek, és
örökké el-kárhozzanak. *Calv.*
Lib. 3. Inst. Cap. 21. §. 4. Hogy
az Isten oka avagy tévője a' vét-
keknek, minden vétkeknek pe-
dig. *Calv. Lib. 1. Inst. Cap. 18.*
§. 1. Hogy az Isten nem éppen
mindenható. *Calv. in Isa. 23. v.*
9. Et Instit. Lib. 3. Cap. 28. §. 2.
Hogy a' Sz. Három-ágot nem kell
segítségül hini. *Calv. in Opusc.*
ad Polonos, edit. 1566. pag. 1972.
Hogy a' Krisztus feltette a' maga
údvösségét. *Harm. in Lun. 24.*
Et Harm. in Matt. 24. 36. Et 21.
18. Sőt arrúl éppen kétségben
esett. *Calv. Lib. 2. Instit. Cap.*
16. §. 12. Ezekhez hasonló több bő-
dült éktelelenségeket is tanít: *Mel-*
lyeket most Magyar-Országban a'
Lutheránusok és Calvinisták
nem hisznek.

FELE-

FELELET NEKI FELELET.

Ezen Dilemmára való feleleté-
ben a' meg. nevezet Philale-
thus helyessen vitte a' maga dől-
gát végben; inkább választván első
részét a' Dilemmának: Mert más-
ként ki-fejtőzhetetlen labyrin-
thusban, 's kerengőben ejtette
vólna magát, hogy ha magára
fel-vállalta vólna Luther, és Cal-
vinus minden esze-vesztes tanítá-
finak óltalmazását, és párt-fogá-
sát: Azért helyben hadgya *pag.*
34. a' Dilemmának emez részét;
tudnia illik hogy Luther, és Calvi-
nus meg csalatkozhattak az ő ta-
nitásokban. Azt is meg engedi,
pag. 35. hogy az elé-számlált ta-
nitásokor most Magyar-Ország-
ban sem a' Lutheránusok, sem a'
Calvinisták bé nem vészik. U-
gyan ott azt is rá- hadgya, hogy
a' Lutheránusok, és Calvinisták
nem tartoznak azzal nem-is hôte-
lesek

lessek arra, hogy mind azokat bé-vegyék, 's el-hidgyék, melyeket Luther és Calvinus tanítottak. Es a' végén azt tészí hozzá: *Val-lyon hol esküdtenek a' Lutheránu-sok a' Luther szavaira, és a' Re-formatusok (avagy Calvinisták) a' Calvinuséra?*

Istennek hálá! hogy egyszer már valamikor meg vallyák, hogy a' Lutheránusok Luthertől, a' Calvinisták Calvinustól rész-szerént el állanak, 's el-pártolnak: de bár mindenestül-is el-állának, 's azokat farba-rugnák! Mind azon által jól tudom, vannak Magyar-Országban olly némelly Lutheránusok, és Calvinisták, kik mindenekben Lutherussal, és Calvinussal tartanak. Kétség-kivül ezek az keményeb Lutheránusok, és Kálvinisták közül valók: de a' többi a' job Lutheránusok, és Calvinisták közül vannak. Azonban
ma-

maradgyunk mi az helyben hagyott dologban: hogy tudnia-illik Luther, és Calvinus meg-csalatkozhattak (jöllehet Luther és Calvinus sokkal nagyobbat alítottak magok felől: mert Luther a' maga tanítását ezer Agoston-nál, ezer Cyprianusnál, és Ecclesiánál helyeb emelte: Calvinus pedig in *Antidoto Sessionis 4. Concilij Tridentini in fine*, azt feclegi, maga felől, hogy az *Irásoknak meg értésére több világosságot adott mint a' Papságnak kezdetétől fog-va minnyájan a' Pápista Doctorok*) Mely résznek meg-engedéséből azt hozom-ki: Tehát minnyájan a' Lutheránusok és Calvinisták-is meg csalatkozhatnak az Hit ága-zatbéli tanításokban. Tehát senki közülök bizonyos nem lehet az ő tanításoknak igazsága felől, olly bizonyossággal, 's erősséggel, mely-nél nagyobb nem lehet; minemű

pedig az hit-béli cselekedetekre kívántatik. Tehát az ő Hit-ágazat-béli tudományok, 's Vallások merő csak vélekedések lesznek. Annyi pedig a' vélekedés mennyi az Ember. Nem csuda azért, hogy allig találunk egynéhány Lutheránust, vagy Calvinistát, a' kik az Hitnek mindenik ágazatiban egyet-értseken. Bizonyára hogy ha Luther és Calvinus, a' kik elhitették magokkal, hogy ők az ő vallásoknak meg-erősítésére a' Sz. Írásnak szavaival élnek, és azoknak értelmét minden vólta-képpen által látrják; mind azon által némelly dolgokban meg-csalatkoztak, úgy hogy a' ő követői magok szégyenlik avagy leg-alább meg-úntakoznak azokat oltalmazni, párttyokat fogni, 's mellettek meg fordúlni, a' mint ez mostani feleletből meg-ter-czik. Kiki önnön magáról, 's más-

másról-is ugyan azt itilheti, és ha okosságával akar élni, tarthat igen-is attúl, ne talám akár maga, akár más hasonló képpen meg-csalatassék; jól-lehet el-hiteffe azt magával, hogy világos igéivel él a' Sz. Írásnak, és hogy annak helyessen érti az ő magyarázat-tyát. Tehát senki nem lehet közölök bizonyos olly erős bizony-sággal, ménel nagyobb nem lehet (a' melly erősség az Hitnek minden cselekedetiben kívántatik) a' maga Vallása felől, és akár melly hit-béli ágazat körül-való maga átilete felől.

Annak fölőtte, hogy ha sem Lutheránusok a' Luther szavaira, sem Calvinisták a' Calvinuséra nem eskűsznek: ha nem-is kötelesek mind azoknak párttyokat fogni, mellyeket ők tánítottak: ha monstanság azokat mindenés-től bé nem veszik, mellyeket ők bé-

véttek ; azt kérdelem : Vagy
 vagyon nekik más módgyok
 az Hitelben, és más Hit-béli
 ágazattyok? vagy semmi nin-
 csen? Hogy ha semmi nincsen:
 Tehát akárki azt hiheti a' mit
 akar. Ha pedig vagyon: hoz-
 zák elé. Talám az Augusztai, 's
 Helvetiai Vallásokot adgyák
 elé De azon Vallások ellen ezt
 a' Dilemmát tészem : Azok a'
 Vallások vagy meg-csalatkozhat-
 nak? vagy csalatkozhatatlanok?
 Ha csalatkozhatatlanok : Tehát
 annal-is inkább meg-csalatkozha-
 tatlanok a' közönséges Gyülekeze-
 tek, úgy-mint mellyekben mind
 18b, mind tudóssab, mind szen-
 tek férfiak vóltanak jelen az egész
 Keresztýén Világnak részeiből;
 mint sem az Augusztai, és Herve-
 tiai Gyülekezetekben avagy Val-
 lásban;

lásban: mellyet kevesen, 's nem
 igen tanúlt Emberek, testeknek, 's
 hasoknak rabjai &c. majd csak
 nem egy nemzetségből-valók ag-
 gatták össze. Ha pedig még a-
 zon Conffessiók 's Vallások is meg-
 csalatkozhatók : Tehát meg-csa-
 latkozható leszén a' Lutheránu-
 soknak, és Calvinistáknak min-
 den tudományok, a' melly azokon
 az Augusztai, 's Helvetiai Gyüle-
 kezet-béli Vallásokon fundaltatik.
 Tehát még nem leszén olly erős bi-
 zonyos-vóliók az ő tanításinak i-
 gassága felől, a' melly minden más
 bizonyos dolognál bizonyosabb vól-
 na.

TIZEN-NEGYESEDIK DI- LEMMA.

Vagy adatik valami Eretnek?
 vagy nem? Hogy-ha nem ada-
 tik?

tik? Tehát (példának okáért) Arius nem volt eretnek, sem a Machausok. Tehát minden Eretnekek igaz Hit-béli tudománnyal bírnak. Tehát nincsen semmiközbevetés, és különbség az Eretnekségek, és a Krisztusnak igaz tudományú Ecclesiája között. Ha pedig adatik valami Eretnek? Mond-meg; honnét tudod hogy Arius Eretnek volt? Bizony nem másunnét, hanem hogy Eretneknek alittatott, 's mondattatott a Conciliumok által az Ecclesiától. Ugyde Luther és Calvinus-is ugyan azon Ecclesiától Eretnekeknek alittattanak, 's mondattanak minden Vallás-béli tanításokkal együtt. Tehát ők is Eretnekek voltak Vallásokkal együtt. Nem-is mutathatja, avagy próbálhatta-meg másunnét sem Lutheránus, sem Cal-

Calvinistá, hogy az Ariánus Eretnek legyen. Mert valamit hoznak elé a Lutheránusok, és Calvinisták és valamivel akarják állítani, hogy ők nem Eretnekek; éppen azt hozhattya elé, és azzal állíthattya az ő igazságát az Ariánus-is, sőt minden egyéb új Hit koholó Sóczé.

FELELET NEM FELELET.

Ezen Dilemmának az első részére felel a nem igaz Philalethús, hogy igen-is vannak 's adattnak némelly Eretnekek.

Azon Dilemmának második részére: ugymint ha adattnak; honnét tudgya (példának okáért) hogy Arius Eretnek volt? Nem másunnét, hanem hogy Eretneknek itiltetett, és mondat-

ratott az Anyaszentegyháziúl a' Conciliumok által. Azt feleli: hogy ha semmi Gyülekezet nem vólt volna is a' ki Eretneknek mondotta volna Marciont, Sabellius, Manicheust, Ariust, Macedoniust &c. mind azon által, a' Conciliumok nélkül is tudtuk volna mi, hogy az ő tanítások tévelygők, eretnekséggel tellyesek, veszedelmesek, és az Hit tulajdonságával, és eggyezésével ellenkeznek. Azt kérдем: Még honnét tudhattuk volna meg mind mi, 's mind pedig az egész Keresztység? Talámj onnét, hogy sokakat tanítottak a' Sz. Irás bizonyága; és értelme ellen? Azt ők nagy serénsséggel tagadták; sőt a' magok dolgát a' Sz. Irással állatták: Talám onnét, hogy hibástan, és csorbán magyarázták az ő vélekedésekre ízolgáló Sz. Irás részeit? Azt is tagadták. Tagadták

ták annak fölötte azt is, hogy az ő tudománnyok Eretnek, tévelygő, 's az Hit eggyesége ellen veszedelmes vólt volna. Tehát az Ecclesia hatalmához; méltóságához illert, ez pörös viaskodáskot félben szakasztani, meg-itilni, és egy felé el-végézni; mert egyéb-ként e' fele közben vetet viaskogásoknak soha végek nem szakatt volna.

Az után azt veti hozzá pag.

37. Sőt a' Conciliumok, vagy Gyülekezetek miért végeztek, 's itilték ez ilyeneket Eretnekeknek? hanem hogy útát mutatott nekik a' Sz. Irás, a' melly a' Conciliumok közepette helyhez tetett, mint a' meg-itilendő, és el-végezendő dolgoknak Itilő bírāja, és meg csatalkozhatatlan Regulája. Magamhoz veszem, 's fel fogom az Instantiat, s' azt hozom ki belőle: Tehát a' Gyülekezetek tisztre meg

visgálni és meg-rostálni, hogy mellyik Vallás eggyez, vagy nem eggyez a' Sz. Irással; és ugyan azon dolgot el-végezni, avagy annak végét szakasztani, 's mindenek eleiben ki-terjesztteni. Es ezt tanították a' Conciliumok végezési.

Mert így a' Nicenumi Conciliumtól, ki 325. esztendőben tartott, Sylvester Pápa alatt, Eretneknek itiltetett, 's nevezetett Arius.

Igy a' Constanczinápolyi Concilium által, a' melly előszőr szolgálatott Damasus Pápa alatt 381. Eretnekeknek itiltettek, 's mondattattak Eunomius, és Macedonius.

Igy a' Calcedon-béli Concilium által Leo Pápa alatt 451. Eretnekeknek itiltettek, mondattak Eutiches, és Dioscorus.

Igy a' második Constanczinápolyi

polyi Concilium által 453-dik esztendőben Vigilius Pápa által az Origenisták.

Igy az harmadik Constanczinápolyi Concilium által 681-dik esztendőben a' Domnio Pápa és III. Leo Pápa alatt a' Monotelisták.

Igy a' Második Nicenumi Concilium által, Adrianus Pápa alatt az Iconomachusok, avagy a' képek üldözői.

Igy az III. Lateranumi Concilium által a' II. Sándor Pápa alatt 1179. esztendőben az Albigenesek.

Ugy de azon képpen a' Tridentomi Concilium által, melly 1545 dik esztendőben kezdődött III. Pál, III. Július, IV. Pius Pák alatt Eretnekeknek itiltettek, 's mondattak mindének előtt Luther Márton és Calvinus János, mind tudományokkal

eggyütt. Tehát ezek-is Eretnekek voltak mind Vallásokkal, 's tudományokkal együtt. Kérlek, jól meg-tekinsd; hogy-hogy lehet tagadni ezen consequentiát, és követekezést; hogy ha bé-veszítjük a' más Conciliumoknak a'ctait, és végezést? De még-is tagadgya azt *pag. 37.* a' nem igaz Philalethus: mert tagadgya annak suppositumát avagy fundamentumát. Igen-is *mintha* úgy mond, *valamelly igaz, helyes rend-béli, régi Conciliámok itilték, végezték volna, hogy a' Luther és Calvinus indománya, mely az Augustai, és Helvetiai Vallásban foglaltatik, Eretnek legyen.* De ellene mondok, emez igikre tekintvén: *régí Conciliumok.* Mert az Eretnekségeket a' Conciliumok nem itilték, 's nem végezték-el Eretnekségeknek lenni valáig nem támadtak. A' Luther-

ranus,

ranus, és Calvinista Vallás pedig csak az el mult Sæculumban támadtak. Tehát a' régi eleinte való Conciliumok által nem itiltethettek, 's mondathattak Eretnekeknek. *Masodszor:* Mert jól-lehet a' Luther, és Calvinus, Vallása nem kárhoztatott a' régi Gyülekezetektől (mivel-hogy e' Világon egyik sem termett-va még 1517-dik elfzendő előtt) az ő egyben foglalt minden tanításában; mind az által részszerént kárhoztatott a' régi, és egynéhány rend-béli Gyülekezetektől is. Holott a' Lutheránus, és Calvinista Vallás csak a' régi fok féle, és az Ecclesiától kárhoztatott Eretnekségekből vagy onszveróldozva. Mindazon által erre nézve mondattatnak új Vallásoknak; hogy Luther, és Calvinus előtt senki nem volt, a' ki mind őszve azokat hitte, valotta,

ta, 's tanította volna, mellyeket Luther, és Calvinus tanított. Azért az Anyaszentegyháznak főrendei igen soká tanakodtak azon, hogy ha Luther, és Calvinus Vallásnak kezdése miatt kellettség-e közönséges Gyűlekezetet tartani? csak azért, mert az Ő Vallások más sok-féle Eretnek-ség-béli tóldalék volt, mellyeket már más Conciliumok Eretnek-ségeknek ítílenek, mondottanak.

Ebben vagyon pedig az argumentumnak, 's erőssítő oknak az Ő erőssége: *Arius Eretneknek kell tartani; mert a' Nicanumi Conciliumtól annak ítíltetett. Eutiches Eretneknek kell tartani; mert a' Calcedon-béli Conciliumtól annak ítíltetett. Monotelistákat Eretneknek kell tartani; mert a' Constanczinapoli Conciliumtól annak ítíltettek. Tehát Luther*

Luther Martont, és Calvinus János-t is Eretneknek kell tartani, mert a' Tridentumi Concilium által declaráltattak, Eretneknek ítíltetettek, és mondattanak, az Ő Vallásokkal egygűt. Tagadgya az Ellenkező *pag. eadem.* ezen következőt az Ő suppositumbéli fundamentumával egygűt; tudnia illik: hogy a' Tridentumi Gyűlekezet helyes, és igaz járat-béli Concilium lőtt legyen. De éllel forditom viszfza az argumentum erősségét: Az régi Conciliumok helyes; és igaz járat-béli Conciliumok voltak. Tehát a' Tridentum-béli is. Holott az helyes, és igaz Conciliumhoz szükséges dolgok és okok Ő nékik szinte úgy helyén voltak, mint a' régi egyéb Conciliumoknak. Még ugyan tagadgya a' következőt Philalethus, Vallyon miért? Azért, ugymond, *hogy a' Concili-*

um Tridentinum a' maga causájában, az az, ügyében egyszer, 's mind Itilő Biró, és Haborgó rész, Al-pörös, Föl pörös, és Bizonyosság volt. Hányva-verti Philalethus valóban a' kelépczét, 's igen vergődik benne, delzerit nem teheti szabadulásának; mert éppen a' feje akatt benne. Nem de nem szintén ezt mondhatta é Arius, Eutyches, Macedonius, és a' több Eretnekek az ő ellenek tartatott Conciliumok felől? Mind azon által ezen okkal, 's mondással meg nem menthették magokat; hanem Eretnekeknek tartjuk őket most is; mert a' Conciliumok által Eretnekeknek itiltettek, 's mondattak. Tehát hasonlóképpen ezen cavillálás és kelepce-kerülés, avagy hijaban való rétovázás a' mostani Lutheránusokot és Calvinistákat sem mentheti meg; hanem

Eret-

Eretnekeknek kell őket tartani; mert a' Tridentomi Concilium által Eretnekeknek itiltettek, és mondattak.

Azon folyúl ezen Dilemának részére való feleletéhez azt adgya az Ellenkező: Magok az Ellenkezők azon voltak, hogy bennünket a' négy első közönséges Gyűlekezetre hívassanak; melyeknek az Hit dolgában örömöst bé vesszünk az ő itilleteket. En erre azt mondom; hogy mi nálunk Catholicusoknál a' négy első Conciliumok igen is nagy tekintetben 's méltóságban vannak, és tiszteletben: mind az által azzal ki nem rekesztyúk a' más egyéb Conciliumoknak méltóságát az vittarás-béli dolgoknak, és az Hitbéli ellen-veréseknek végek szakasztásában, 's egy felé elvégezésekben. Semmi Conciliumnak pedig nem engedgyúk azt az hatalmat;

talmat; hogy Hit-béli új ágazatot kalapállyon (a' mint az Ellenkezők hamissan kotyogják) Mert az hitnek minden ágazattyának éppen szükséges képpen az Istennek ki nyilatkoztatásán , ki mutatásán kell fundáltarni. Annak fölötte , vallyon Philalethus, az az Igasfág szerető lévén , minémű Igasfágnak szeretétül viseltetvén , térszi hozza emez igéket: *Mellyeknek* (azaz , a' négy első Conciliumoknak) *itiletét örömsőst bé-vefszűk?* Nemde a' kilenczedik Dilemmában sokakat számlálánk-é elé , a' végefelé; mellyek a' négy első Conciliumoktól ellevén végezve , bé-vétettek; úgy mint: a' ki második feleséget vett magának; nem lehet annak Papságra menni: A' Krisztus Szentséges Teste , 's Vére valóságossan jelen vagyon az Oltári Szentsegben: és más e' felek. Ihon ha

azt mondogd , hogy azon Conciliumok itiletét örömsőst be-vefszítetek : miért hogy ezeket nem csak bé nem vefszítetek , hanem kárhoztattyátok-is. Avagy nem de *Pag. 26.* az Helvetiai Vallásnak kicserző timári azt fűjja-é , hogy az Hit-béli vittatásokban , és annak okaiban nem akarnak a' Conciliumok végezésfirtül kényszeritetni? Hogy-hogy lehetséges tehát , és mi képpen lehet igaz , hogy a' Conciliumok itiletét az hit dolgaibá örömsőst bé-vefszítetek? O Philalethe! bezzeg ki-mutatád ám ezen feleletedben , hogy csak pocskandék búl vagy Philalethus , 's nem valóságból , és hogy csak a' neveden hordozod a' Philalethus , azaz Igasfág-szerető nevet; vólta képpen pedig rávúl jár szűle. De a' Proféta ként: *Igy hazud az hamisság önnön magának.*
A' Dilemmának emez utolsó részére

részére: Nem is próbálhattya-meg a' Lutheránus, avagy Calvinista másunnét, hogy az Arianus Eretnek légyen. Mert valamit hoznak-élé a' Lutheránusok, vagy Calvinisták, és valamivel akár kálitani, hogy ők nem Eretnekek; éppen azt hozhattya elé, 's azzal állíthattya az Arianus is, hogy ő nem Eretnek: 's olyan képpen akár melly más újító is. Azt feleli az Ellenkező: Melly okkal és jussal bűzhattya magok részére akár Arianusok, akár egyéb újítók, vagy a' Sz. Írást, vagy a' Conciliumokat, vagy a' régi Sz. Atyákat; ők lássák. En pedig nem tágitván a' közbe-vetést, azt kérdem a' Lutheránusokról és Calvinistáktól: hogy ha az Arianusok Eretnekek-e? vagy nem? Ha nem: Tehát éppen nem adatik Eretnek. Avagy adgyatok, 's nevezzetek valami más Eretnekeket; a' kikről ezen

ezen kérdés formáltatik. Ha pedig az Arianusokot Eretnekeknek tartjátok; azt kérdem: Valljon azt micfoda erősfítő okokkal próbáltátok-meg? Ellenek támasztjátok a' Sz. Írásnak némelly czikkellyit, mellyekkel azt mutatjátok-meg, hogy három a' személy, 's egy az Istenség: Ugy de ők is más ellenkező czikkelyeket hoznak-élé a' Sz. Írásból az ő Vallásoknak meg-erősfítésére. Ellenek támasztjátok a' Nicænumi Conciliumot, mellyben kárhoztatták, az ő tekéntetét, és méltóságát: Ugy de ők azt lobbanryák szemetekre: Hogy ha néktek szabad félre tenni a' Florentiai, és Tridentumi Conciliumot; miért nem vólna nékik szabad félre tenni a' Nicænumi Conciliumot? Mert ők az Hitnek dolgai-ban, egyéb módot 's regulát nem tartanak, hanem csak egyedül tisztá-

tisztádon. tiszta igéjér az Istennek, a' Sz. Irást. Sőt emez kérdésekkel pirittyák. még orczatókot: Miért hogy nem hiszitek a' Purgatoriumot? Nemde nem azért é? hogy a' Purgatoriumi neve sohol sincs meg írva a' Sz. Írásban? Ugy de az Sz. Háromságnak, Egyenlő valóságú természetének, Személységeknek Nevei sincsenek az Írásban világos értelemmel? Tehát valamint ti nem hiszitek a' Purgatoriumot: úgy mi is (ugy mondanak az Ariánusok) éppen azon okból nem hiszszük az Háromságot. Ellenek támasztjátok a' régi Sz. Atyákat: Ugy de itt is kuharczot vallotok; mert az felelik néktek: Mikor a' Pápiák az Eleinte való Ecclesia-béli Sz. Atyákat veszik elé ti ellentek, a' vitatás-béli dolgoknak, 's Hit agazatinak meg-erősítésére; ti azokra semmit nem hajtatótok

tok, 's bé nem veszitek: Tehát mi-is, midőn ti a' régi Sz. Atyákok hozzátok elé mi ellenünk, azon szabadsággal élherünk, és szabad lészén nekünk-is ökört bé nem vennünk.

Tehát igaz az; hogy ha az Ariánusok Eretnekek; ti is azok vartok. De ezen külömböztéssel: hogy ti azon folyúl ó nálok roszszab Dialecticusok vartok; és hogy nem olly egy nyomban hazudtok, mint az Ariánusok.

TIZEN-ÖTÖDIK DILEMMA.

*E*Bben a' mostani folyó Sacralumban lévő Vallások vagy mind igazak? vagy csak egy az igaz, és a' többi hamisak? Hogy ha minnyájan igazak? Tehát valamelly két egy mással ellenkező propositio, avagy közben-vetés igaz lészén: melly dolognak el-hi-
P telésül

telétül irtózik az okosság. Hogy ha pedig éppen csak egyetlen-egy közülök igaz. Ennek oly erőssítő okát kellének elé-adni, a' maga igaz voltának próbálására; a' mellyel más egyéb Vallás nem élhetne a' maga igaz-voltának próbálására. Olly erőssítő okot pedig sem a' Lutheránus Vallás nem hozhat elé, a' Calvinisták, Arianusok, Uj-Keresztények Vallása ellen: Sem a' Calvinista Vallás, a' Lutheránusok, Arianusok, Uj-Keresztények Vallása ellen. Tehát nincsen semmi olyan ok, mellyre nézve egyik Vallás helyet, másikat kellefsék választani; avagy egyiket igaznak lehetne tartani, a' többi pedig hamisnak.

FELELET NEM FELELET.

EZen Dilemmának első részére, felel a' nem igaz Philalethus

laethus pag. 38. Hogy semmi Vallást az Hűben nem mondhatni igaznak, hanem csak a' ki meg-eggyez az első Igassággal, és minden kijelatoztatott dolognak fundamentumával avagy regulájával. De ez a' felelet ugy illeik ide, mint a' bot az hüvelybe. Mert az éppen kérdésben sem vala. Mert ki merne még csak kételkedni is e' dolog felől? Tehát ezen felelettel csak rést keres magának, hogy a' kelepce előtt el-illanthasson a' nem Philalethus, hanem ravalz róka. De hogy előtte a' rést be csinállyam, ezen Dilemmát vetem elejébe: Vagy mindenez mostani századik esztendő-béli Vallás meg-eggyez az első Igassággal, avagy istentől ki-nnyilatkoztatott dolgoknak re-

gulájával ? vagy csak egyike eggyez-meg, a többi pedig mind ellet áll őszve véle ? Ha mindenik meg-eggyez. Tehát valamelly két egymással ellenkező propositio, a-vagy közbe-vetés, és mondás meg-eggyezhet az első Igassággal (azaz Istennek igéjével, s ki jelentésével) és Istenül ki-nyilatkoztatott dolgoknak regulájával. Az az mind a két ellenkező mondás igaz lehet. Melly dolog éppen nem érdemel hitelt az okosnál. Ha pedig csak egyike eggyez az első Igassággal, mint ki nyilatkoztatott dolognak regulájával (azaz, magával az Istennel, vagy ki-jelentésével) és színtén azért csak az az egy volna igaz : kellenék annak olly erőssítőkkel állítani az ő igaz voltát, mellyel más Vallás azon jussal nem élhetne maga igasságának meg-mutatására. Meg-

Meg-akarja az Ellenkező az ő feleletét jobbitani pag. 39. I-migy szólván: Hogy lehetnek a' Keresztyének között helyekkel, ne-ve-ekkel vagy külső rend-tartásokkal különböző Vallások ; a' mellyek mind-azon-által a Keresztyénségnek szükséges állapottyában, és valóságában meg-eggyezzenek. Hogy ne meheffen elé dolgában ez a' Dilemma ; ugymint: Vagy e' mostani Saculumbéli minden-féle Vallások igazak ? vagy csak egy igaz közülök ? Mert (úgy mond az Ellenkező) több külömb-féle Vallástúl lehet azon Hit-béli egy fundamentomot, és fundamentomi igasságot meg-tartani, és más dolgokban különbözőni, mellyek nem szerzenek az hit valósága ellen-való tévelyegést ; a-vagy mellyek meg illetik ugyan az Hit fundamentomat, de azt sarká-

ből ki-nem vetik; hanem határvöl-
való következtetések által. Ilyen
képpen (úgy mond) emez Ec-
clesiák, mellyek az Augusai Val-
lást, és azok mellyek az Helveti-
ait, Francia-Országait, Angli-
ait &c. követik; különböztetnek
nyilván az ő gyülekezetekkel, és ne-
veikkel, holott emezek Lutheránu-
soknak, Evangelicusoknak, Augu-
stanusoknak hívattatnak: mások
Reformatusoknak általljában, a-
vagy Protestansoknak. De ugyan
mindössze ez az ellenkezés, avagy
nem egyezés, sem a' közönséges
azon egy fundamentumot fel nem
fordítja; sem a' két Vallás-béli
leg nagyobb egyetiséget meg nem
gátolja; mind a' Kereszténység-
nek minden szükséges valóságában,
avagy mi-voltában; mind pedig
a' Római Ecclesiának mostani té-
vely-

velygési ellen-való protestálásban.
Ilyen képpen történhetik, hogy több
külömböző Vallások meg-alkudgya-
nak, 's egyet-érsenek az Hitnek
fundamentum-béli ágazatiban, és
szükséges dolgaiban; mellyek mind
azon által a' féle approlék és nem
fundamentum-béli dolgokban nem
eggyeznek. Es illy értelemmel töb-
ben is lehetnek igaz Vallások.

Elég hosszú hurka ugyan
ez, de mind szólan, 's mind bor-
solatlan. Ezen felelettel midőn
egy difficultast, avagy nehétséget
el akar törülni az Ellenkező, fok-
kal nagyobbakban keveri magát.

Mert azt kérdem először: Vagy
az hitnek minden ágazati (tam
essentiales, quam accidentales) mind
azok, kikből áll valósága az Hit-
nek; mind kikből nem áll, hanem
csak az Hit valóságához adattat-
nak; az Igaságon, avagy Isten-
től való ki nyilatkoztatáson (tan-

quam objecto suo formali) fundal-
tatnak? vagy azokon nem min-
nyájan fundáltatnak? Ha már né-
mellyek nem fundáltatnak, azok
tudnia illik (*accidentales*) mellyek
csak következendő képpen adat-
tatnak az Hit valóságához, 's ter-
mészetéhez, egyedül csak az Igas-
ságon avagy Istenül való ki-je-
lentésén: Tehát azok nem lehet-
nek Isteni Hitnek cselekedeti.
Mert ez szükség képpen kívánta-
tik minden Isteni hitnek csele-
kedetére. Ha pedig minden hit-
béli ágazatok egyrül egyig azon
fundáltatnak: Tehát együl eg-
gyig, és minnyájan egyenlő
képpen igazak, bizonyosak, 's
meg-csalatkozhatatlanok, és az ő
természetekben, valóságokban
Isteni Hitnek cselekedeti lesznek.
Tehát ez az Hitbéli cselekedetek-
nek különböztetése, és két részre
való osztása; holott némellyeket
ollyaknak

ollyaknak nevez, kikbül az Hitnek
valósága áll; némellyeket pedig
ollyaknak, kik csak az Hit való-
sághoz adattatnak, olly csúfos ha-
szontalan, hogy nem érne egy
gombát. A' mint még a' Diale-
ctica béli Inaskák-is észre vehe-
tik.

Azt kértem *másodszor*: Val-
lyon mellyek ezek az Hit-béli arti-
culusok 's ágazatok, mellyekben
hogy ha meg-alkusznak a' más fé-
le Vallások, bár ha (*in acciden-
talibus*) áfféle Hitnek valóságá-
hoz adattando dolgokocskákban
ne egygyezzenek-is, mind az által
egy Hitnek, avagy egy Vallásnak
itiltetnek lenni? Add szá elé azo-
kot az ágozatokat? Felel az Ellen-
kező azon 39-dik levélen: *Hogy*
a' mellyek az Apostoli Credoban,
vagy Hiszek egy Istenben, foglal-
tatnak. De álllyhat szá meg Varga
a' dombon. Ellent-vetek én eb-

ben *Előszó* : Nem de ti azt tanítjátok-e, hogy semmit nem kell Isteni Hittel hinni, a' mi világossan nincsen meg-írva a' Sz. Írásban? Vallyon ez az Apostoli Credo, és az Hitnek sommája, illy rendel, a' mellyel mondgyuk, hol vagyon meg-írva a' Sz. Írásbā? Nem de nem csak az Apostoli Traditiokból, avagy kézről-kézre adatott tudományokból eredett-e? mellyeket ti bé nem vesztetek. Micsoda Orszával állithattjátok tehát az Apostoli Credot, az Hitbéli fő ágazatok Regulájának és fundamentomának?

Ellentállok benne *másodszor* : Ezen Apostoli Credonak ágazatit, bizonyos dolog, hogy a' különböző Ujítók, külömb képpen magyarázzák, és külömb értelemmel, sőt még ellenközvel-is értik. Es azért újonnan *ez Dilemma* formáltatik : *Vagy minde-*

mindenik magyarázattya, és sok különböző értelme igaz az Apostoli Credonak? Vagy csak egy igaz közülök? Hogy-ha mindenik igaz: Tehát némelly egymással viaskodo két propositio, és közbe-vetet mondas egyszer 's mind igaz léfzen. Melly dolog éppen lehetetlen. Hogy ha pedig csak egyetlenegy az igaz: ennek az ő igazságának megmutatására olly erőssítő okot kellének elé hozni; mellyel más magyarázat és értelem olly helyessen nem élhetne a' maga igazságának erőssítésére. Tehát ezen igen megszűre-való kalózlással a' feltett Dilemmának csomoja el nem kerültetik, 's meg nem oldatik.

Harmadszor is el-állom az úttját : Mert az Apostoli summában egyéb Articulu-

fok között emez kettős találtatik;
*Hiszem a' közönséges Keresztyén
 Anyaszente gyházat. Szeretnek
 eggyeséget.* Mi képpen hiszitek
 ezen két ágazatot, én azt kérdem?
 Holott a' közönséges Anyaszent-
 egyházat dúhott ellenség képpen
 ostromollyátok; a' Szentekkel
 pedig mi csoda eggyeségetek va-
 gyon? ó vélek mi csoda commu-
 nior, avagy közlést tartotok?

*Negyedszer: Mert az Igaság
 (in indivisibili consistit) feloszol-
 harás nélkül vagyon. Mert a' mint
 Sz. Jeronymus mondgya Homil.
 in Cap. 8. & 6. Matth. Ha az
 igaz urrúl keveség el-tér sz., nem
 segít immár az égéd, akár job
 kezre térj, akár balra, holott az
 igaz utat el hatted. Tehát által-
 lyában két valamelly különböző
 és magokkal ellenkező Vallást,
 (bár ha az az ellenkezés csak (in ac-
 cidentalibus Articulis) nem fő ága-
 zatokban,*

zatokban, hanem alacson rendű
 dolgocskában volna is) nem lehet
 mint kettőt igaznak mondani;
 vagy inkább éppen semminek
 mondandók, mert mindenike
 vagy meszszebre, vagy közeléb;
 vagy hiánosság, vagy fölöttéb
 valóság által, el távozik az igaz-
 ságtól. Nem-is lehet annak hasz-
 na, hogy minnyájan meg-egye-
 zenek a' Romai Ecclesia végezése-
 nek ostromlásában: mert ebben az
 Uij-Keresztyének, Arianusok,
 Mahometanusok, az az Törökök-
 is meg-egyezenek a' Lutheránu-
 sokkal, és Calvinistákkal. Te-
 hát mind ezekkel egy Hűben vól-
 nátok. Valamint a' Geometria-
 beli tudományban egy punctum-
 tól a' másik punctumig, csak eg-
 gyetlen egy lineát lehet egyenei-
 set húzni; a' több lineának pedig
 ugyan azon punctumtól azon
 punctumig székség képpen gör-
 benek

bének kell lenni: és jöllehet minnyáján meg. eggyezzenek az azon punctumtól való el-távozásban; mind az által az eggyetlen eggyen kívül, senkiről közűlők nem bizonyosodhatik meg, hogy egyenes volna, hanem inkább minnyáján görbék, 's nem egyenesek, jöllehet eggyik meszszeb el távozik az eggyenestől, mint másik.

Eötöd/zör: Mert a' fundamentumbeli fő Hit ágazatiközé kell ezeket számlálni, ugymint: A' Krístus Sz. Testének valóságos jelen létét az Oltári Szentségben. Az Embernek el-választását. A' Kereszttségnek hathatos voltát. De ezen ágazatokban a' Calvinisták és Lutheránusok igen meszszé járnak egymástól. Tehát bizony dolog, hogy egy Ecclesiát nem állithatnak, és egy üdvözítő hitben nem lehetnek.

Hatod.

Hatod/zör: Mert a' Lutheránusok bátran, 's erőssen protestálnak a' Calvinisták ellen; és tagadják, hogy egy vallásban volnának a' Calvinistákkal. Immár a' Lutheránusokat arra l'énfzeritem, hogy az ő Vallások igazságának meg-mutatására hozzanak elé olly erőssítő okot, melyet olly helyes jussal ne húzhassák a' magok részére. Azon dolgot kívánom a' Calvinistáktól-is. Sőt mind a' két felekezet béliek mutassanak olly erőssítő okot; a' melyet magok részére nem kaparnák az Arianusok, vagy Uij-kereszttyének. Holott pedig már hasonló erőssítő okot nem mutathatnak az ő Vallások igazságára: Tehát nem lehet elégséges okok arra, hogy eggyikét a' másik helyett válasszák; avagy hogy a' Lutheránus az ő Vallását tathassa igaznak, a' többit pedig mind eggyig hamis-

hamisnak : Azon képpen a' Calvinista, Arianus, Uij-kereszttyén-is az ő maga Vallását alithassa igaznak lenni ; más egyebeket pedig igaságtúl idegeneknek : hanem inkább egygyül-egyik egyálttallyában mindeneket hamisnak kell itilni. Tehát meg-oldás nélkül marad ezen Dilemmának a' csomója, és azért ez a' Felelet-is nem Felelet.

Továbbá a' mit elé hoz Philalethus *in fine ejusdem pag.* mint valami erős Instantiat, a' Görög, és Nap-keleti Ecclesia felől, a' melly (a' mint ő szóll) a' Romai Catholica Ecclesiától különböz, és olly viszfzálkodó Vallás ; hogy eleintül fogva mind eddig-is azzal meg nem alkudhatott. Mind az által ezen Görög Vallás az Hitben meg-

eggyez

eggyez a' Romai Ecclesiával, és csak Rend-tartásokban, és némelly Vallás béli tanításokban ellenkezik, a' melly dolgok az Hithez nem tartoznak : és azért sok Pápi-sta Doctörök azt tanítták, hogy a' Görögököt nem lehet Eretnekeknek mondani, 's kárhoztatni. Nem ide való : Mert a' mint Sz. Jeronymus *in Cap. 3. ad Titum* írja : Az Eretnekség, és Schisma, az az Hit-béli szakadás között ezt a' különbséget állíttuk lenni, hogy az Eretnekségnek gonosz veszedelmes tanítása, és Vallása ; a' Szakadás pedig a' Püspöki ellenkezés miat távozik-el az Ecclesiától. Azért a' Romai Ecclesia a' Görögököt nem tartja Eretnekeknek, hanem Schismaticusoknak, avagy ilyen szakadás-bélieknek. Egyéb

árant,

aránt, mert (a' mint azon helyen Sz. Jeronymus ezen dolog felől bővebben beszéll) *Semmiszadás nincs, a' melly magának valamely Eretnökséget nem kóholna, hogy igaz okból láttassék az Ecclesiától el-távozni.* Hogy ha azért a' Görögökönél valamely tévelygések csúztanak bé az Hitben ; azokat a' Romai Ecclesia nem tartja helyeseknek. Es így midőn ökört az egyyességre erefzti, és a' Görög Hiten valókkal meg-eggyez ; csak a' Romai Pápát (a' kit a' Görög Ecclesia-is az el-válás előtt az Ecclesia Fejének tartott) ismét fejének ismérje lenni ; egyebet tőlök nem kíván : De ha azomban ő nálok valamely tévelygések támadtak volna az Hitben, először-is ökört azokról el-tanítja.

Sőt e' dologból az Ellenkezőnek mindenkor farkában lévő erősséget vészek. Ez a' Görögöknek

göknek Romai Hittől való el-válások történt Krisztusnak 867. dik esztendejében : mind azon által ök e' mai napig-is mind a' Szenteket segítségül hívják ; mind a' Krisztus Testének valóságát hiszik ; mind az holtakért imádkoznak ; mind Miséket mondanak ; mind a' bűjtőkört meg tartják ; s' mind egyebeket bé-vesznek, mellyeket az Ujítók a' Romai Ecclesiában igen ostromlanak, és azokat igen helyessen fen-tartják magoknál, mint a' féle Apostoli üdöktől fogva az Ecclesiánál mindenkor szokásban valókat. Tehát jele, hogy ezen dolgok mindenkor szokásban vóltanak az Anyaszentegyháznál ; és nem új találmányok, a' mint az Ujítók hamisan dadogják, hirdetik.

Utóliyára azon vagy on az áll Orczás, hazug Philalethus, hogy ezen Dilemmakot viszsa forgathassa

hassaa' Pápiistákra; de az ő retor-
sioi, 's ellenünk forgatási mod-
kivül nagy erőtterve valók, és
nem hathatóssák: azért a' Pápi-
istáktól könnyen meg-fejtet-
hetnek annyi rétovázás, annyi
kalózlás nélkül; nem-is szükség
semmi exceptior, és ki-vételt
keresni; mint Philalethus ezen Di-
lemmáknak meg-czáfolásában va-
ló igyekezetiben haszontalanul
csfempeskedett. De mint hogy
a' jó móddal folyó, és jól rendelt
Academiákban szokásul van az,
hogy a' Propugnator, avagy a' ki
valamelly propositionnak, 's köz-
be-vetélnek pártját fogja, elősz-
szőr fejtse meg az elejében adott
Dilemmákat; és ez után lobban-
csa az Oppugnator, és Viaskodo-
társnak szemeiben azon Dilem-
mákat. Azért mi-is a' túlünk
közben vettetett Dilemmákra
előszszőr jó éleletes, vaskos,
előre

előre mehető Feleletet várunk
(holott a' mostani Feleleteket
nem Feleleteknek tartjuk, mert
az fel-tett difficultasokat, 's ne-
hézségeket semmi képpen nem
fejtették meg) az után mi-is meg-
fejtjük az ő Retorasioit, és egyszer
's mind modgyátadgyuk: hogy
hogy lehesse, és kellyen valaki-
nek ő ellene formaltatott Dilemá-
kot helyessen meg-fejteni.

KILENCZEDIK DILEMMA

hoz tartozandó némelly két
rend-béli dolgok.

ELŐSZSZŐR jól észre kell venni,
hogy az Helvetiai Vallás két-
szer bocsáttatott-ki: elsőben Hel-
vetianak Tigur-nevű Varasában
1545-dik esztendőben; a' melly is
onnnét Tiguriainak mondatott.
De ezt a' Tiguriai Vallást kevés
űdő múlva nyavalyások meg-un-
ták

ták , azért Vallásokot más kaptára ütötrék. De az-is, ha nem rosszab, nem volt job az elsőnél. Ezen másodikat 1566-dik esztendő szülte ; mellyet főlső Magyar-Országban a' Debreczeny Calvinisták fő képpen , két kézzel kapták 1567 ben. Es annak utánna ezen Vallásnak szabad gyakorlását elég nagy vilongással felfarták ki az Ország-Gyűlésében 1608-ban. Mind azon által minden Statufokból ellene mondanak ezen meg engedésnek ; de kiváltképpen , és egészíszten az Egyházi rend (ez pedig régi, és fundamentomi fő végezés a' Magyaroknál : hogy semmi törvény és Ország Articulusa ne legyen fogadatos , ha csak az Orzágnak mind a' négy Statufi meg-nem állanak rajta) Ez a' Helvetiai Vallás pedig a' Justinianus Császár Decretumat az az Végezését veszi magának mint

mint egy fundamentomúl, mellyben azt végezte, és akaratyát kijelentette, hogy ő azt kívánna, hogy az egész birtoka alatt lévők azt az Hitet tartanák meg, mellyet az Apostolok feje Sz. Péter adott, és Romai Damasus Püspök tart. Honnét azon Helvetiai vallás Damasus Püspököt, avagy Pápát Böldognak nevezi ; mintha (a' melly való is) éppen az ő idejeig ő benne, és az ő Ecclesiájában maratt volna meg az igaz eleinte való Apostoloknak Hit-béli tanítása Damasus Pápa pedig 367-dikben üle a' Romai Pápaság székébe, és 17. esztendőknél tovább viselte gondgyát az Ecclesianak, és 384-ben hala meg. 'S még-is Magyar-Országban a' mostani Calvinisták sokakban el-távoznak a' Sz. Damasus tanításától, és következendő képpen nem is tartják azt az Helvetiai Vallást, a' mellynek Titulusa

tulossa alatt prætendályák, és vittatják Magyar Országban az ő Vallásoknak szabad gyakorlását. Mert Damasus Pápa előszöszörtartotta, tanította, és hitte. Hogy a' Romai Ecclesia az a' közönséges Keresztyén Anyaszentegyház, mellyet a' Credoban említünk, és hogy ő nála legyen az elsőség mindē Ecclesiák között a Keresztyén-ségben: Hogy Apostoli Szék legyen: Hogy a' Romai Pápa feje és tanítója legyen a' macula nélkül való Hitnek. Ezt pedig nem csak maga felől vallotta, s hitte, hanem ezen Széknek minden más szentséges Pápák felől-is; úgy mint kik Krisztusnak helytartói voltak, vannak s lesznek-is. Azon kívül hitte Szent Damasus azt-is: Hogy semmi féle Gyülekezet nem lehet igaz közönséges Gyülekezete a' Romai Széknek Méltósága nélkül: Hogy minden téle

Hit

Hit dolgai-körül esendő kételkedéseket, és vittatásokat a' Romai Pápa eleiben kellesek vinni, és annak mint Ecclesia Fejének végzéséből bé-venni vagy ki-reqeszteni azon dolgokat, mellyek körül valamelly kételkedések lehetnének. Ki tetszenek pedig ezen dolgok Szent Damasusnak Harmadik leveléből *ad Stephanum, & Concilium Africanum*. Még ugyan a' Numidiai Püspök-kökhöz írt 4-dik leveléből. Hozzá tészem azt-is: Hogy a' melly dolgokat mostanság a' Romai Hitben ocsárlanak, és rágalmaznak az Ujítók, mind azokat, tartotta, tanította és vallotta Sz. Damasus Pápa, és az egész Ecclesia, a' melly ő idejében volt; a' mint az Hetedik Dilemmában megmutatnak.

Másodszor-is elszre kell venni, hogy melly igen nagy közbe-ve-

a

tés és

és, és különbözés vagy on az Augustai Vallás között (azon képen szólhatni az Helvetiai Vallásról is) és a' Pápista közönséges Gyülekezeti között; nevezet: Izerént pedig a' Tridentomi között.

Eldőszór azért, a' mint oda fellyeb meg látók, az Augustai Vallás irattatott kevés Theologusok tanácsából. 2. *sodszor*, az Imperiumnak kevés rendei tették reá kezek irását. 3. *madszor*, az irásnak és párt-fogásnak terhe csak az egy Melanchton nyakába került. 4. *szer*, Augustaban a' Vendég fogadásban irattatott. 5. *szer*, Irattatott nagy sietséggel, és rövid idő alatt. 6. *szer*, Velzedelmek nagy félelmivel jött a' nap-fényre. 7. *szer*, Irattatott abban az időben, melyben az ő koholój örültek azon, hogy leg alább fejeket Augustai Várából haza vihették. 8. *szer*, Az után önnön magok, kik ezen Vallást

Vallást ki-cserzették, sok képpen voltak rajta, hogy meg-jobbíthassák. 9. *szer*. Kik ott jelen voltak, csak egy Nemzetségből valók, úgy-mint Németek voltak; kik is a' Theologiai tudományt allig kóstiták meg. 10. *szer*. Csak történet szerént esett, az Imperium béli Gyülekezettkor, a' Császártól igen farkaltatott, hogy elé adattassék, és azért nagy haburjással foglaltatott össze. 11. *szer*. Kevés Rend-béliek tettek rá kezek irását: úgy mint, csak egy Elector, egy Marchio, 5. Imperium-béli Fejedelem. 2. Imperium-béli Szabad Város. A' kik pedig azon Augustai Gyűlésben azon Vallást meg-vetették, és kárhoztatták, a' Császár, és az ő Eötczésen a' Német Országai Királyon kívül voltak, 5. Electorok, 33. Egyházi Fejedelmek, 23. Világi Fejedelmek, 22. Im-

rium-béli Apáturok. 32. Imperium-béli Grófok. 39. Imperium-béli Várasok.

De bezzeg a' Tridentumi Gyülekezet okkal, 's móddal, nagy eszmelléssel kezdődött, sok esztendeig-való tanácskozással a' Királyokkal és Keresztyén Fejedelmekkel, Univerzitásokkal, és Academiakkal annak az ő rendiről, helyéről, és idejéről, mellyben kellesek elkezdeni. 2. szor. Minden Országoktól, Királyoktól, és Keresztyén Fejedelmektől kívántatott. 3. d/szor. Száz minden Nemzetsegből való nagy derék válogatott Theologusnál többen voltak jelen benne; több számtalan Cardinalok, Patriarchák, Ersekek, Püspökök, Apáturok, és sok Királyok, 's Fejedelmek követin kívül. 4. szer. Tartatott a' Tridentomi fő Templomban

plomban mindenek láttára, 's hallattára, és kinek-kinek az ő Sententiájának nagy szabadsággal való ki mondásával. 5. szor. Alott egész 18. esztendőig, jol lehet ugyan a' dögletes merrigy miatt félben szakasztatott volt valamelly keveség: holott 1545-ben kezdődött III-dik Pál Pápa alatt, és végeződött 1563-ban IV-dik Pius Pápa alatt. 6. d/szor. Reá tettek kezek irását Páparól küldött két Cardinal-követ, és más két Cardinalok (kik is jelen voltak benne) azon kívül 25. Ersek, 168 Püspök, 7. Apatur, távul lévő Püspököknek 39. képbéli Procuratori. 7. féle Szerzetnek Gyeneralissai. Rajta megállottak, 's bé vették a' Császárnak, más Királyoknak, és Fejedelmeknek követryei, kik is annak tartásában jelen voltak. Egy szóval,

szóval ezen Követeknek Principa-
palissaitúl , 's Fejeitúl is bé-véte-
tett. Immár itt az okos Ol-
vasó fontollya-meg jól : Hogy mi-
kor valami Hit-béli tanítás és
Vallás , közben forog , 's vittat-
tatik , hogy ha az meg-eggyez-e a'
Sz. Irással , vagy sem ? Es ha a'
Tridentumi Gyülekezet felőle azt
végezte , hogy igen-is eggyez ;
az Augustai Vallás pedig ellent
végezett felőle : már mellyiké-
nek a'végezésén kellefsék az
okos Embernek meg-
állani?

IV. KÖNYVECSKE.

Ötven okok, miért a' Ro-
mai Közönséges Anyaszentegy-
ház másokat minden féle Vallá-
sokat fére tévén inkább választas-
sék, Uijesztendő fejében 1702.

Az Ellenkező Uraknak
ajándékoztatót.

Elöl járo beszéd.

Minek-utánna sok szá-
mos esztendeig nagy
tanulással, és szorgal-
matossággal az igaz, és ád vól-
séges Hitnek fel-találásában
(mellyet annak csak egyet
tudtam lenni) munkálkodtam
vólna, és az egy igazság fel-ta-
lálása-

lálásának kedvétől, 's az örök-
életnek szeretetéől, viseltetvén
főkéig kételkedtem volna; mel-
lyeket illy fok külömb-külob-féle
Vallásokból kellene választan-
nom, és tartanom? és erre a végre
egynéhány Academiákat, felső
Iskolákat el-járván, egész Bibli-
otékákat, az az könyv tartó helye-
ket fel keresvén, azokban fok-féle
könyveket (leg-főképpen azo-
kat, kiket a' Catholicusok és az
ellenkező Atyafiak a' Hitbéli vizs-
szavonyásokról irtak volt) forgat-
tam 's el-olvastam volna, és mi-
nek utánna az ellenkező Vallá-
soknak Doctorit is el-járván,
vélek tanácskozáván, és mind vi-
lágos, 's mind magános helyen
erről az üdvösséges dologról dis-
putálván, vetekedvén, minden
kételkedésimet eleikben adtam
volna, még-is annak, a' mit egye-
dül kívántam vala végére nem
mehet-

mehettem. Azért utollyára ma-
gamnak valami alkalmas időt és
bizonyos helyet rendeltem, a' hol
mindem más gondokat félre tévén,
csak egyedül azon valék, hogy ezt
a' dolgot (melly az örök életet,
vagy kárhozator illeri) jól meg-
fontoljam, végezésben vegyem,
és hogy ennek lelkem üdvössé-
gére és kívánt hasznára valósá-
gos képpen végét szakaszszam,
modgyát feltaláljam, követke-
zendő képpen viselém magamat:

Elsőben a' Sz. Léleknek ma-
lásztyát és segétségét aitatossan
kérem, és tellyes szívvel ohajtám
az igaz Hitnek világozságát, Isten-
től minden világozságnak kút-fe-
jétől, a' ki meg-világozsít minden
e' világra jövő embert (mi-
vel a' Hit Istennek kívált-kép-
pen való ajándéka, kitől meg vi-
lágozsíttatik az ember, mind azok-

Q

nak

nak hitelére, mellyeket az Isten
nékünk meg jelentett)

Másodszor. Meg fogadám's
erőssen fel-tévén, hogy Isten ke-
gyelme által a' gonosz cselekedete-
tektől magamat meg tartóztatom
tudván aztot, hogy a' gonosz
akaró lélekbe a' bölcsesség be-
nem megyen, se nem lakik a' bű-
nök alá vettetett testben. Es innét
bizonyos az, hogy a' kik fok bű-
nökkel leg fő képpen bujasággal
terhessék, s környül vétettek, ké-
sön isméri meg az igaz Hitet, és
annak fel vételeit fok ideig el-hal-
lásztyák.

Harmadszor. Le-tévén min-
dennémű gonosz, feslet véleke-
désimet, természetből való indu-
latimat, hajlandóságimat, se nem
vigyázék valami el-mulando jó-
nak kárára, vagy hasznára; ha-
nem minden válogatás nélkül tel-
lyességgel úgy állatám magamat

Isten

Isten eleiben, hogy azt a' Vallást
válaszszam, mellyet lelkemben a'
Sz. Léleknek malasztya, és az igaz
lelki ismérer be fog oltani, és szer-
keztetni.

Negyedszer. Ezt a' végezést
és választást úgy igyekezém ren-
delni, a' minthalálom oráján, a-
vagy ítéletnek napján, mellyen
kellen-e számat adnom az Isten-
nek, miért ezt a' Vallást, és nem
valami mást választottam-el. Azért
magamban fel-tévém; hogy a'
melly Vallás szerént a' Hitnek tu-
dományában leg kisebb tévely-
gést talállok-is, mingyarást azt a'
Vallást el hagyom, és többé soha
tanácskozásban végezésben nem
vélszem. Mert Sz. Pál mondása
szerént: *ad Timoth. 3 §. 15. Az*
első Isten Anyaszentegyháza az
igazság oszlopa, és erős támasza.
De az igazság oszlopa semmi
tévelygést nem támaszt. Tehát

Q 3

az Isten

az Isten igaz Anyaszentegyházának hitbéli tudományában, semmi tévelygése nem lehet. Ezeket elől-bocsátván, hogy jó fundamentumból mennyen a' dolgom, elsőbben bizonyosoknak és csálhatatlanoknak álitom lenni a' keresztyén Hitnek fundamentomit, mellyekben minden némű Keresztyén Vallásoknak (noha egymás közöt különböznek) még kell egyezni, és mellyeket egy keresztyén sem tagadhat el nagy hitetlenség, káromkodás, és Atheismus-ság nélkül. Másodszor az el-választando dolgokban lévő eredeteket s kezdeteket, az ép és okos elmével egy-arányúaknak álitom lenni, kikre minden okos ember réa áll, úgy hogy, a' ki ezeket meg akarna vetni, az méltán oktalannak mondattatnék.

A' fundamentumok pedig, mellyekben minden Keresztyén Vallá-

Wallások meg-eggyeznek, ezek: 1. Adatik egy igaz Isten. 2. Ez az Isten mi-voltában leg-tekélletesb, valóságosan magában foglal minden tekélletességet, és magától ki-rekeszt minden fogyatkozást. 3. Ez valóságosan igaz monddó, úgy hogy se meg né csálakozhatik, se senkit meg nem csálhat, se hamissat nem mondhat, avagy semmit más képpen meg nem jelenthet; hanem csak úgy, a' mint azt meg ismeri, és semmi dolgot más képpen meg nem ismerhet; hanem csak úgy, a' mint az magában vagyon. Azért ő mind ismeretében, s mind mondásában igaz. 4. Ez mindenható. Kimmél mindenek lehetségessek. Matth. 19. és nem lehetetlen az Istennél semmi ige, Luc. 1. noha aztot emberi, vagy Angyali elmével meg nem foghatni. 5. Az Isten hív, és minden hamisság nélkül,

igaz és tekéletes. Deut. 32. ✱.
 4. 6. Ez változhatatlan, nem
 olyan az Isten mint az ember, hogy
 hazudgyn: se nem mint az ember
 fia, hogy meg változzék. Num. 23.
 Kínél nincs változás, se a' válto-
 zásnak árnyékozása Jacob. 1. ✱.
 16. Valamit tehát az Isten meg
 jelent igaz az, és lehetséges, és
 valamit ígér, azt meg adhattya, 's
 meg is akarja adni, és minden bi-
 zonnyal meg adgya. 7. Az Isten
 leg-bölcsébb; és az ő bölcsesége-
 nek nincs száma. Psal. 116. 8.
 Az Isten véghetetlen irgalmú, u-
 ralukdó Ur Isten, irgalmas és ke-
 gyelmes, túró és sok könyörületessé-
 gű. Exod. 34. Es irgalmaságá-
 val az Urnak tellyes a' föld. Psal.
 118. 9. Az Isten igaz, a' ióknak
 meg fizetője, és boszú-álloja a'
 gonoszszaknak. Igaz mindenuta-
 ban. Psal. 144. ✱. 18. Az Isten-
 hez járulónak binni kell, hogy va-
 gyon,

gyon, és hogy az őtet keresőknek
 meg fizetőjé legyen. Ad Hebr. 11.
 ✱. 6. 10. Az Isten leg nagyobb
 Szentség, joság, és kegyelenség.
 Szent, Szent, Szent, a' seregek-
 nek Ura Istene. Es Szent nem
 csak magában, hanem minden
 cselekedetiben-is. Psal. 144. ✱. 17.
 Tehát kétségtelen és bizonyos,
 az, hogy a' melly tanúság ellen-
 kezik valamellyikkel az Isteni te-
 kélletességekből, nyilván hamis
 az, és mind a' Vallás tévelygő,
 valaki a' Hit tudományában il-
 lyen tanúságokat kever. Es azért
 az olyan Vallást végezésben nem
 kell venni, hanem tellyességgel
 meg kell vetni. 11. Egy lelke
 vagyon az embernek, kinek szük-
 ség, hogy örökké vagy üdvözül-
 lyön, vagy el-kárhozzék. Mie-
 használ pedig az embernek, ha
 meg nyeri-is az egész világot, és
 lelkének kárát vallya: avagy mit ad

ber a' maga lelkeért váltságul?
Marc. 8. v. 36. 12. Örökké való-
 ság az, kinek vége nincsen, kinek
 mértéke mindenkor, ő véghetet-
 len rendi az üdőknek, és határ nél-
 kül való száma ő az esztendő-
 nek. 13. Két féle az örökké-
 valóság, egyik boldog, melyre
 az igazak menendők, a' másik
 boldogtalan, melyre a' gonosz-
 szak. Eggyik ezek közül min-
 ket vár, melyik? azt nem tud-
 gyuk. De mindazon által bizo-
 nyos az, hogy a' boldogra igaz
 Hit nélkül mi nem mehetünk, re-
 hát minden bizonynyal, ha igaz
 Hitünk's Vallásunk nem lészen, a'
 boldogtalanra menendők lészünk.

*Kezdeti és Eredeti az Okosság-
 leg főképpen a' nagy értékű dol-
 goknak el-választatásában.*

1. A' dolgoknak el-választá-
 sában

sában a' nagyobb jót kisebb helyet,
 annál inkább a' gonosz helyet kell
 el-választani, a' bizonyossá a' bi-
 zontalan és kétséges helyet, az
 örökké valót az el-mulando he-
 lyet, az okos elme szerént valót,
 a' helyet a' mi ellenkezik az eszes
 és okos elmével.

2. A' kívánt dolognak vég-
 ben vitelére, olly mediumokkal,
 eszközökkel, mellyek bizonyos-
 sak, inkább kell élni; hogy sem
 olyanokkal, mellyek nem igen
 bizonyosak, avagy éppen bizon-
 talanok.

3. Az üdvösség el-nyerésére
 való eszközök azok bizonyos-
 bak, mellyek által nyilván lókan
 az örök életet el-nyerték; hogy
 sem azok, mellyek által nyilván
 tudgyuk, senki sem jutot az örök
 életre.

4. Azok pedig az eszközök
 bizonyosbak az örök életnek e-

nyerésére, mellyeket nem csak az okos elme, hanem a' bölcs Sz. embereknek-is méltósága, avagy önnön maga a' Sz. Lélek javai; és nem bizonyos eszközök azok, mellyeket a' test, vér, világ, és az életnek szabadsága díctál. *Mert a' lélek az, a' ki meg eleve nit a' test nem használ semmit.* Jo. 6. 5. 64. *Mivel a' kik test szerint valók: a' testieket javallják, a' kik pedig lélek szerint valók, a' lelkieket javallják.* *Mert a' testnek okossága balál; a' lélek okossága pedig élet és békeesség.* *Mert a' testnek bölcsesége, ellensége az Istennek, és azért a' kik a' testben vannak, nem lehetnek kedvessek az Istennek.* Ad Rom. 8 5. 6. 7. 8 Ezeket az el választando dolgokbá lévő fundamentumokat, és az okosság eredetit 's kezdetit jól meg fontolván, és elő bocsátvánt, a' következő elmélkel.
déseket

déseket rendelém és gyakorlám, mellyekben bizonyos okokra, és fogatos indulatokra nézve, úgy meg győztettem, 's az igazságot meg ismérttem, hogy egyedül a' Romai közönséges Kereszttyén Híret el-választván, minden egyéb Vallásokat, mellyek a' Kereszttyének között mostanában találatnak, meg kellett vetnem.

I.

Elmélkedés.

ELSŐ elmélkedésemben gondolkozám 's tanácskozáim magamban: hogy ha job volna-e, ha a' Romai Catholicusok Statúsára állapottyára adnám magamat? vagy ha az Evangelii-

gelicufokéra? (melly nével dicsekednek Magyar-Országban a' Lutheránusok Calvinistákkal egygűt) és leg-ottan meg ismérém a' Catholicusok állapottyát, mi-csódas volna, tudni-illik hogy azok-é volna, kika a' Romai Hitet mindenkor, mindenűt, és minden czikeleiben, ágazatiban egyenlő képpen tartják és követik. Az Evangelicufoknak pedig állapottyok felűl mingyárást nagy veszedelmes őrvényre akadék, mert így okoskodám magamban: Az Evangelicufok Statusta, állapottya az, ki az Evangeliumhoz minden képpen hasonlo tudományt tart. De a' tudomány, melyet a' Lutheránusok Calvinistákkal egygűt tartanak, nem lehet hasonló az Evangeliumhoz. Mert két egy-mással ellenkező tudományok egyszer's mind nem lehetnek hasonlóak azon Evangeliumi igaz-

igazsághoz, hanem szükség, hogy egyik vagy a' másik egyenetlen legyen. Nyilván pedig kiki tudhattya, hogy a' Lutheránusok tudományja a' Calvinistákéval sok helyet a' Hitnek ágazatiban ellenkezik. Tehát egyszer's mind nem lehetnek hasonlóak, egyenlők azon Evangeliumi igazsághoz. Es azért nem rehetnek egy Evangeliumi Statust, állapotot, mert az ilyen Status éppen lehetetlen. En pedig nem akaréka' Vallásnak el-válatztásában és végezésében olyanra állani, a' mely lehetetlen, hanem csak az egy igazságot akarám keresni és tudni a' Hitnek dolgaiban. Azért én az ilyen Evangelicufok állapottyát, Statustát végezésben nem vevém, hanem mint az igaz Evangeliumnak ellenségét tellyelséggel meg vetém.

Elmélkedés.

AZ után e' képpen elmélkedém: Mivel a' Calvinista és Lutherános Vallás mind a' ketten egyszer 's mind nem lehetnek Evangeliomi Vallások, ha valamelyik külön Evangeliomi léfzen-e, és azért egyik inkább a' másik helyet el-választando; de vizsontag meg állapodám. Mert az okos elme magával hozza asztat, hogy valami kétt dologból eggyik a' másik helyet el-választassék, és nagyobra bőcsületesék, több okoknak kell eggyik részre lenni, hogy sem a' másikra. Nem lehetének pedig nékem több okaim, miért inkább a' Lutheránusok Vallását kellene mondani Evangeliominak, és nem a' Calvinistákét, avagy ez ellen, miért a' Calvinistákét, és nem a' Lutheránusokét, erre még magok-is a' Lutherá-

theránusok Calvinistákkal egygüt midőn vélek beszéllettem, okot nem adhatanak; hanem mind a' két rész maga mellet elő-hozza némelly textusokat, verseket az Evangeliumból, mellyeket a' Lutheránusok az ő találmányok 's Vallások szerént más képpen, a' Calvinisták-is más képpen magyaráznak, és azok az ő magyarázatyokat igaznak állitták lenni, 's a' Calvinistákét hamisnak, ezek pedig a' Lutheránusok ellen magokét mondák igaznak lenni, a' Lutheránusokét hamisnak. Es mind a' két rész az ő magyarázatyának igazságát nem masunnan mutatta meg, hanem a' tulajdon lelkének avagy értelmének sügalásából, itéletéből, kik egy más-sal éppen ellenkezének, és soha eggyik rész sem adhatá okát miért inkább a' másik résznek sügalása, itélete tévelyedik-el a' magyaz.

parázatnak igazságátúl, és nem magáé. Ezekből tehát kiczik, miért ez a két tudomány, avagy hogy úgy szóljak lálmányközöt egyiket a' másikat nem választam el; hanem ind a' kettőt mint igazság's üdölség ellen valókat meg vetém, és el-hagyám.

III.

Elmélkedés.

Azt semfoghatám meg elmém-mel, minémű fundamentomból, 's mi okra nézve a' Lutheránusok, és Calvinisták rekesztették ki magok állapottya 's Statuffa közül az Anabaptistákat, avagy Ariánusokat. Mert ezeket is ugyan azon jussal (magok mongyák) kellene nevezni Evangelicusoknak, mivel az ő tudományok is meg eggyez az Evangeliumi igazsággal, sőt jobban hogyséma' Luther-

theránusok-é és Calvinisták-é. Mert az Anabaptisták mongyák: hogy megkereszteltettek volna a' csöcsömű gyermekeskék, sohült nem olvassuk az Evangeliumban; Mivel Kristus Urunk maga mongya: *A' ki hiszen: és megkeresztelkedik, üdvözl.* Tehát a' Hitnek kell járni a' Keresztség felvétele előtt, a' Hit pedig nem adatik; hanem csak a' felnőttekben. Ebből az következik, hogy nem kell megkeresztelni a' kisdedeket hanem csak azokat a' kik már felnőttek. Azért a' mi tudományunk hasonló az Evangeliumhoz, hogy sem a' Lutheránusok-é, és Calvinisták-é, a' kik tanították: hogy meg lehet, sőt meg is kell keresztelni a' kisded csöcsömű gyermekesket. Az Ariánusok hasonló képpen fogják mondani magokat fondálván ama Kristus Urunk szaván: *Az Arya nagyobb nálam*

nálamnál. Tehát mi Evangeliom Izerént taníttuk, hogy az Istenségben nem egyenlő a' Fiú az Atyával, hanem kisebb az Atyánál. A' Sz. Atyáknak magyarázattát-is tagadgyuk ebben a' dologban, kik itten a' Sz. Írást e képpen magyarázzák. A' Fiú kisebb az Atyánál emberi, nem Isteni természet szerint, mellyben egyenlő (ha ez mi ellenünk előhozatik a' Lutheránusok és Calvinistáktól) merta' Lutheránusok is és Calvinisták ő magok, és Catholicusok közöt lévő pörös dolgokban a' Szent Atyáknak magyarázását meg vetik. Azért nincsen nagyobb okunk, miért ebben a' punctumban a' Sz. Atyáknak magyarázását be kellene vennünk, és nem a' Hitnek egyéb czikeleiben?

Há pedig ők a' magok agyaskodások szerint való magyarázást elő-

elő-hozzák, fogják kérni magoknak, hogy mutattassék meg a' Sz. Írásban világos szokkal ugyan azon magyarázás, mivel mind a' két részt tartja; hogy semmit sem kell az embernek hinni, hanem csak aztot, a' mi Sz. Írásban nyilván és világosan vagyon.

IV.

Elmélkedés.

EBben az elmélkedésben észemben jutot nékem ama Sz. Írásnak intése: *Allyatok az utakon, és lássátok meg, és kérdezzétek a' régi őszvényekről, melyek legyen a' jóút, és azon járjatok. Jer. 6.* Es magamban itélem azt az utat jobbnak, bátorságosb-nak lenni Magyarországra, mellyen nyilván tudgyuk, hogy sokan mentek már Magyarországra; hogy sem aztot, mellyen mind eddig nyilván tudgyuk, hogy senki

sem ment. De bizonyos az, hogy sokak üdvözültek, kik a' Romai Catholicusok Hitén éltek, és meg holtak. Más fele Valláson lévő: pedig csak egyet sem tudunk a' ki üdvözült volna. Tehát a' Romai közönséges Keresztyén Hit bizonyosb uttya az üdvözülésnek: hogy sem akár minémű más Vallás, és azért eztet mások helyet választám-el.

V.

Elmélkedés.

INnét továbbra így okoskodám. Minden az, a' ki üdvözül, ter-
czik Istennek, *De az igaz Hit nélkül senki sem meczhetik Istennek.* Tehát az a' Hit és Vallás igaz, meil által ki-ki üdvözülhet. Két-
ség nélkül pedig bizonyos az, hogy sokan meg halván a' Romai Keresztyén Hitben, és Vallásban üdvözültek (a' mit még az ellen-
kezők

kezők sem mernek el-tagadni. Tehát a' Romai Keresztyén Hit és Vallás, igaz Hit, és azért ezte-
kell el választani.

VI.

Elmélkedés.

INhét e' képpen ismég okosko-
dám: Valamint egy az igaz Isten, ugy szintén egy az igaz Hit, amaz Sz. Pál mondása szerént:
Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Kereszttség. *Ad Eph. 4. v. 4.* Egy tehát az igaz és üdvösleges Hit, valamint egy az Ur Isten. Ha pedig csak a' Romai Keresztyén Hit igaz és üdvösleges (a' mint meg mutarám) mind a' többi Vallások nem igazak, és nem adatik üdvösleg a' Romai Catholicusok Hitén kívül. Eztet tehát kellett né kem el-választanom.

VII.

Elmélkedés.

AZ is engemet leg. fő. képpen fel-tölt szándékomban meg-erősített, és mint egy vonszor a' Romai Keresztyén Hittnek fel-vételére, hogy a' Romai Catholicusok még az eretnekek Vallása szerént is üdvözülhetnek, a' Romai Catholicusok pedig erős Hittet hiszik és vallyák, hogy senki sem üdvözülhet az ő Hiteken kívül. Tehát minémű ostobaság volna nem tartani a' Catholicusokkal, kik még az ellenkező Atyafiaknak-is Vallások szerént üdvözülhetnek, noha ezeknek üdvösséget a' Catholicusok Hitek kötelezéséből semmiképpen nem ígérnek. Mert ki volna az: kinek nagy veszedelmében nem javallanám azt az utat, a' melly bátorságosbb. Az pedig bátorságosb, mellyet mind a' két egy mással

mással ellenkező rész javall; hogy sem az, mellyet csak egyyik rész hiszen, a' másik pedig erős Hittet tagad. Valamint ki-kibátrabban mér olly orvosságot adni a' betegnek, mellyet két Orvós jónak's hasznosnak itél lenni; hogy sem ollyant, mellyet egyyik hasznosnak, másik pedig ártalmasnak, sőt halálosnak itél lenni.

VIII.

Elmélkedés.

MEg emlékezém amaz Sz. Írásnak intéséről: Deut. 32. *Kérd meg az Atyádot, és meg hirdetnéked, eleidet, és meg mongyáknéked.* Es ama Példa beszédéről Proverb. 22. *Ne hágd által a' régi határokat, melyeket az Atyáid vetettek.* Azért kezemben vevén a' régi Sz. Atyáknak könyveket, által's meg által olvasám, hogy azokból valami tanácsot vehetnék

hetnék erre a' kérdésre: Ha felfelé kellé vennem a' Romai keresztyén Hitet, avagy egyebet valamit az ellenkező Vallásokból? Es legelsőben is Sz. Agoston Doctort találám olvasni (ki hasonló képpen a' Manicheus nevű eretnekségekből megtért vala a' Romai Catholicusok Hitére) és az ő meg térésének okára akadék, melyet maga ilyen képpen le ír. *Tom. 6. contra Epist. Fundam. cap. 4.* Sok a' mi engemet a' közönséges Romai Anyaszentegyházban igazán tart. Tartengem a' sokféle népeknek és Nemzetiségeknek egy akarattal: egyenlő értelemek, tart ennek a' Hitnek nagy csudákkal kezdetű, reménységgel neveltetett, szeretettel öregbített, régiséggel erősített méltosága, tart Sz. Péter Apostolul fogva (kire az Ur Jesus jehannak legeltérésé biza) mind a' jelen levő Püspökök, és a' Papok egy más után való követke-

vetkezése. Es más könyvében *cap. 17. de utilitate credendi* így ír: Kétkedünk é mi abban az Anyaszentegyházban lenni és megmaradni, melly az Apostoli székhül fogva a' Püspököknek egy más után való következesek által, egy részint okos mély tanácsával, egy részint nagy csudáinak sokaságával az eretnekeket kárhoztartván, elnyerte a' méltoságnak leg felső helyét? Másik ennél még régieb vala, úgy mint Sz. Irenæus; kinek a' Romai Anyaszentegyházról írott könyvében ezt olvasom: Ebben az Anyaszentegyházban mind eddig megtartott, s megmaradot az a rend szer tartás, szokás és Traditio, melly az Apostolok idejében ugyan ő tőlök származott és eredett vala. Harmadik Tertulianus, a' ki könyvében *cap. 36. in Praescriptis*, így szól: Vagyon Rómád, honnan nekünk is bocsületünk va-

gyon, boldog Anyaszentegyház
 állapotjában, kinek egész tudomá-
 nyságot az Apostolok véreki ontá-
 sával adtanak. Negyedik a' Sz.
 Hieronymus ep. 3. *contra Ruffinum*
 cap. 4. a' ki azt mondgya: Tud-
 gyad hogy a' Romai Hit Sz. Pálnak
 méltóságával meg erősítettett. Es
 másut, így szól a' Romai Anya-
 szentegyházról (*in extremo dialo-
 go adversus Luciferum*) Rövide-
 den és világosan elmémnek ítéletét
 elő-hozom; hogy abban az Anya-
 szentegyházban kell kinek-kinek
 meg maradni, mell az Apostolok-
 tól fondáltatott, és mind mai na-
 pig meg maradt. Utollyára
 akadék Sz. Nazianzenus írására,
 mellyben így felell meg nékem
 jelen lévő kérdésemre (*Carmine
 de sua vita*) a' Romai Hit igaz va-
 la még eleinten, és igaz most-is,
 Istenes kötelességgel, egy akarat-
 tal, valamint a' fénlő nap láta
 meg

meg pyözzén. Mellyeket én mind
 meg értvén, lehele é már tölem,
 hogy ennek a' böles és Sz. Atyák
 ítéletinek ne engednék, és eztet
 mint igaznak 's üdvösségesnek
 nem áltatnám lenni? semmi kép-
 pen nem. Es azért mind addig
 szívemnek nyugodalmat nem ta-
 lálhaték, valamедdig magamban
 fel nem tévém a' Romai Keresz-
 tyén Hitre való meg térésemet.

IX.

Elmélkedés.

Ezek után fordítám elmém
 az Istennek dicsősséges Szen-
 teire, őket meg vizsgálám, és kér-
 dezkedém tőlök: hogy tudni-
 illik minémű Hitben voltak éltek-
 ben, és melly Hit által jutottak
 az öröké- való boldogságra? Es
 nékem meg felelének; hogy ők
 nem-egyéb, hanem a' Romai Hit-
 ben éltek, és az által mentek az

öröké való boldogságban. Az által üdvözült a' Püspökökből Sz. Márton, Sz. Miklos, Sz. Athanasius, és több a' felé Sz. Püspökök. Az által üdvözült a' Barátokból Sz. Domonkos, Sz. Ferencz &c. Az által az Eözvegy-aszfzonyokból Sz. Monika, Sz. Brigitta, Sz. Ersebet &c. Az által a' Szűzekből Sz. Agata, Sz. Lucza, Szent Agnes, Sz. Katalin &c. Melly Szenteknek vizsgálásából továbbra így elmélkedém: Ha Istennek az ő Szentjei ebben a' Hitben lévén a' Menyei dicsőségre jutottak, bizonyára ez a' Hit léssen nyilván való, bátor, és igyenes uttya a' Meny-Orizágnak, és azért nem kell mást keresni.

X.

Elmélkedés.

EZek után gondolkodám a' Szent Martyromokról, és ő tőlők-

ő tőlők-is kérdezkedém: Mellyik volt az a' Hit? kinek igazságaért készek voltak szám kivetésben esni, gyalázatos, hoszszú és nehéz tömlőczőkben kötözve hurczoltatni, és utollyára nagy kimondhatatlan kínok által véreket-is egy csöpig ki-ontani? és meg feleltek minnyájan, hogy nem egyéb volt az; hanem a' Romai közönséges Hit. Így feleltek meg nékem harmincz három Romai Sz. Pápák, kik martyromságot szenvedtek. Így Cornelius és Cyprianus nevű nagy Szentek, így Sz. Fabián és Sebestyén, így Sz. Lőrincz és Sz. István első Martyr, így Sz. Agata, Sz. Dorottya, Sz. Borbála aszfzonyok, így feleltek meg énnékem számálhatatlan sok Sz. Martyromok. Es azért magammal el-hitetém; hogy az a' Hit minden kétség nélkül igaz légyen, kinek igazsága-

ert illy dicsőségesen, olly örö-
möst, illy sokan élelektől kézfűzek
váltak meg fosztatni. Mikép-
pen tehát kértelkedhettem volna
többé a' Romai Anyaszentegy-
háznak igazságáról?

XI.

Elmélkedés.

NOha már elegendő okáim va-
lának, hogy a' Romai Anya-
szentegyháznak engedelme-
re kö-
telezném magamat, mindazon-
által elmélkedésemben meg nem
szűnvn; hanem a' pokolra alá-
menek gondolatimmal, holott
láték az öröké-való kinok között
néhányeket, úgy mint Simon ne-
vű Mágust, Novatianust, Vigi-
lantium, Pelagium, Nestort, Ma-
cedonium, Marciont, Macho-
metert &c. és kérdezem tőlök,
mi okra nézve vetettek az öröké-
való tűzre? és meg mondák né-
kem:

kem: hogy az ő kárhozattyo-
nak nem egyéb oka volna; hanem
az, hogy a' Romai közönséges
Anyaszentegyháznak eggyesé-
gétől ő el szakadván, az ellen más
hamis Vallások kezdenek, és
azokra sok ártatlan lelkeket, meg-
csalván el-ámitának. En tehát
halván és látván ezeket magam
felől üdvösségesen így tanácsko-
zám: Ha én azokkal nem akarok
öröké kinlódni, a' Romai Anya-
szentegyházról ne távozzam el,
és az ellen pártot ütven soha ne
viaskodgyam.

XII.

Elmélkedés.

SEnki sem kértelkedhetik Sz. Pál
Apostol Hitének igazságáról,
és Apostoli mivoltáról. De en-
nek Hite mind egy vala a' Romai
Hittel, a' mint ő maga Sz. Pál meg-
bizonyította, irván a' Romaiak-

hoz I. § 11. *Kivánom* (ugy mond Romaiakhoz) *hogy egygyűt vigasztaltassam ti-benneteket az által, melly egy-máshoz vagyon, a' ti's az én Hitem által.* Tehát a' Romai Hit igaz és Apostoli Hit vólt, és most is az. A' mint magok is az Ellenkezők meg engedik, hogy igaz és Apostoli vala elleinten; de az után, azt mondgyák, valami fogyatkozás eset benne (a' mit a' Romai Catholicusok erőssen ragadnak) mongyák ugyan az Ellenkezők, hogy a' Romai Vallás az igazságtul el-szakadt, de meg nem mutattgyák. Mert ha valaki kérdi ő tőlök: Mikor, hol, miképpen, és minémű tudományában, czikkelében fogyatkozot meg a' Romai Hit? Semmi bizonytságot nem hozhatnak-elő, noha meg kellene nekik bizonyítani és próbálni aztot, a' mit mondanak, szintén úgy, mint ha va-

ha valaki mondaná valami bizonyos régi, nagy nemes familiáról: Ennek a' familianak régenten volt ugyan nagy méltóságos nemessége, de az után el-vesztette. bizonyára a' ki így szollana, meg kellene nékiprobálni és mutatni; 's holot 's mi okra nézve vesztette-el nemességet? és ha meg nem próbálhatná, leg alába' minta' Deákok avagy Patvaristák szokták mondani, *in emenda lingua*, az igaz Biro előtt meg büntetnének.

XIII.

Elmélkedés.

Mildön ebben a' végezésben volnék: Ha tudni-illik a' Romai Keresztyén Hitet kellene-e választanom, avagy valami mást a'val ellenkezőt? Ki nehéz kérdés érkezék ellenem, ugy mint ez: Ha én a' Romai Vallást ujjonnan

meg vetném, más végezéshöz kellene kérdenem, hogy meg ismerhetném, mellyikét a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkező Vallások közül, kellene választanom? A' Lutheránus Vallást é? Calvinistát-é? Anabaptistákér-é avagy Arianusokét? mivel ezek a' Vallások sokakban egy-más között különböznek, és egy mást nagy vétkekről, és tévelygésekről vádolják. És noha én, már ezek közül valamellyiknek felvételét magamban elvégeztem volna is, mindaz által az én végezésemnek nem lenne vége, mivel ki-ki ezek közül magában sok felé vagy on huzva, vonva, szaggatva. És így ujjonnan kellene tanácskoznom mellyik részét választzam. És így soha sem: avagy igen nehezen lenne vége az én deliberatiomnak, 's végezésemnek. Azért ezekre az okokra nézve is, egyszer 's mind

meg

meg vetvén minden egyéb Vallásokat, egyedül a' Romai Kereszttyén Hitre kellet állanom, mert amaz Sz. Pál mondásárúl megemlekezem, ki minnyájunkat egyaránt tanít az álbátatóságra, irván ad Ephes. 4. 11. 12. 13. 14. azt mongya: Eő adot (ugy mint az Isten nekünk) P'storokat, és Doctrokat a' Szenteknek teljes vóltok-ra, a' szolgálatnak munkájára, a' Krisztus testének épülésére, még minnyájain el jussunk a' Hitnek, és az Isten Eia ismértetinek egyjességére, hogy tekéletes férfiakká legyünk, a' Krisztus meg állapodott idejének mértéke szerént, hogy ne legyünk röbbé habozokisdedek, és ide'sto-va ne pirtessünk a' Tudománynak minden szelétől az emberek gonofsága által, a' tévelygésbe eső álnokság által.

XIV.

Elmélkedés.

R 7

Ennek

ENnek a' végezésemnek elein, mingyarást fel-tévém aztot magamban, hogy a' melly szakadék avagy Vallás szerént találók olyan hibázást és tévelygést a' Hitben, melly az okos elme ellen vagyon, leg-ottan aztot tellyességgel meg vetem, se tanácskozásban nem vészem, se azt nem választom. Meg vizsgálám azért a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkező mostani Vallásoknak külömb-külobbféle tudományokat, azoknak fundamentomit's eredetir, a' mint ez írásomnak elein fel-tévén, és mindenikről külön ilyen képpen elmélkedém: Elsőben mivel az Isten (ki véghe- tetlen bölcseséggő és véghe- tetlen jóságú) adott nekünk bizonyos parancsolatokat, mellyeknek által-hágásáért az embereket erős- sen és örökké való nagy kinok- kal meg bünteti. Bizonyára tehát azok-

azoknak a' parancsolatoknak ol-
lyanoknak kell lenni, mellyeket
mi Isten kegyelme által megtart-
hatunk, mert más képpen nem
volna okos, bölcs törvény-hozo,
se nem volna kegyelmes és irgal-
mas az Ur Isten, ha az embereket
az olyan parancsolatoknak által-
hágásáért, mellyeket meg nem
tarthatnák, örökké meg büntet-
né. Mert senki nem mongya azt
az Urat bölcsnek és kegyelmes-
nek lenni, a' ki szolgájának aztot
parancsollya, a' mit semmi képpen
végben nem vihett. Ugy-mint ha
parancsolna: Hogy a' napnak fo-
lyását meg állassa, avagy az eget
ujjával meg érje, és ha ezeket,
mivel lehetetlenek, végben nem
yinné a' szolga, őtet ki monda-
tatlan nagy kinokkal meg büntet-
né. Az Isten pedig mivelhogy
okos's bölcs törvényhozo, vég-
hetetlen nagy jóságú és irgalmu,
nekünk

nékünk oly parancsolatokat nem adott, melyeket ő segítsége és kegyelme által meg nem tarthatnánk. Tehát hamissák mindazoknak az új szakadályoknak, Valálásoknak hitbéli tudományok, valakik eggyenlő értelemmel tanították, hogy az Istentől nekünk adott parancsolatokat, törvényeket az ő kegyelme és segítsége által lehetetlen meg tartanunk.

Másodszor. Az Isten végheztelen nagy jószágú, tehát semmit olyánt ne mondgyunk ő benne lenni, a' mi az ő jószágával ellenkezik. Ellenkeznék pedig annak végheztelen jószágával és irgalmasságával, ha valakit, minnek előtte semmiképpen nem érdemi, magátúl el-vetne, és az örök kárhozatra rendelne, sőt ha valakit etre a' végre teremtene. Azért az Istenben illy kegyetlenség és el-rendelés nem adatik, a' mint

mint a' Calvinisták tanították, és tartták.

Harmadszor. Az Isten az ő mivoltában igaz mondo mindenható, és ő nála nincsen semmirehetetlen, hanem mindennek lehetségesek. Tehát midőn Kristus Urunk (a' ki nem csak ember, hanem igaz Isten-is) az ő Tanítványinak kenyeret és bort adván mondotta volt: *Ex az én testem: ez az én vérem.* Vagy nem mondott igazat, és így az ő mivoltában nem igaz mondo, avagy nem cselekedhette aztot, hogy a' kenyér változzék az ő testévé, és a' bor az ő vérévé, és így nem mindenható, se nem Isten. Eő pedig minden igaz Kereszténynek Vallása szerént igaz Isten, tehát az ő mivoltában igaz-mondo-is, és mindenható. Es bizonynyára, ha az Isten semmiből teremthetett világot, és ha Kristus a' Galilaeai

Kánál

Kánában lőtt menyegzőben a' vizet borrá változtathatta, minden bizonytalankenyeret-is testévé, és a' bort az ő maga vérévé változtathatta. Ebből tehát az következik, hogy a' Calvinisták hitbéli tudományok, tanítások hamis legyen, kik Vallások szerint tagadgyak az OltáriSzent-ségben lennia a' Krisztus igaz testét és vérét. Több efféle példákat elő-hozunk a' következő elmélkedésekben.

XV.

Elméledés.

MIdőn a' Romai Anyaszent-egyházzal viaskodó idegen szakadályokat vizsgálom, találék ő beűek sok hihetetlen, és minden okos elme ellen való találmányokat, 's tudományokat, melyek közzül itten elő hozok egyet például: Tanítták a' többi között azt is

azt is; hogy minden bűnök egymáshoz hasonlóak, egyenlők, és egy bocsánando bűn sem adatik. Mellyből nyilván következik; hogy a' hívokkodo ige szó vétek legyen (mert Krisztus Urunk fenyegét bennünket, hogy ítéletnek napján számot fogunk adni minden hívokkodo ígérül szórul) Tehát az Ujtok tanítása szerint a' hívokkodo szó hasonló minden egyéb vétkekhez, úgy-mint a' káromkodáshoz, hitetlenséghez, és a' Krisztus igaz hitéről való elszakadáshoz. Ha pedig a' hívokkodo szó ezekhez hasonló vétkek, ezekhez hasonló büntetést érdemell. Ha pedig hasonló büntetést érdemel, tehát hasonló képpen bocsánando lészen, avagy nem bocsánando, és olly nehezen bocsáttatik meg, valamint szinte az egyéb vétkek nehezen bocsáttatnak meg. Krisztus Urunk pedig sokkal különbözt tanított a' bűnt-

büntetésekül, hogy sem a' bűnöknek bocsánattyarúl. Mert Szent Máténál azt mongya: *Cap. 5. §. 22. Minden a' ki Atyafiára haragszik: köteles az ítéltre; A' ki pedig mongya az Atyafiának Ráka: köteles a' gyölekezetre. A' ki pedig mondgya bolond: köteles a' gebennatüzére.* Hát tehát a' mi telebárátunk ellen való haragunk valami büntetést érdemell, bizonyára nagyobbbat érdemell a' keferő szó, és ennél-is nagyobbbat érdemell a' boszúság-tévő szó. Sz. János leveleiben pedig mondatik. *1. Joan. 5. §. 16. Vagyon halálra való bűn.* Tehát vagyon valami bűn, melly nem halálra való, és azért a' bűnök nem mind egyarányuak. Mert adatik olyan bűnis, melly sem ezen, sem a' más világon meg nem bocsáttatik; ugymint a' Sz. Lélek ellen való vétkek. Tehát némelly vétkek vannak

vannak olyanok, mellyek vagy ezen, vagy más világon meg bocsáttatnak. Mellyből az következik, hogy nem minden bűnöknek egyenlő bocsánattyok légyen, és azért a' vétkek-is nem mind egyarányuak. Továbbra Példabeszéd könyvében olvasom *cap. 14. §. 16. Hogy hűszer esik-el az igaz, és fel-kell, az istentelenek pedig el vesznek a' gonoszban.* Tehát vannak olyan bűnök, mellyek az igazulátnak formáját, avagy a' meg szentelő málasztot embernek lelkéből ki nem űzik, és vannak olyanok-is, mellyek ki-űzik, és azért a' bűnök nem mind egy-máshoz hasonlok. Méltán tehát meg kell verni, és el-kell-hadni azt a' Vallást, a' melly ezt a' hamis tudományt tartja, és erre az ő hiveit taníttya.

XVI.

Elmélkedés.

UGyan azon ellenkező Atya-
fiak tanítása szerént, nem
csak a' bűnök egy-máshoz ha-
sonlok, hanem még a' jó cseleke-
detek is mind bűnök, úgy hogy,
akár mint szépekedgyenek az
emberek, nincsen semmi jó cse-
lekedet ő benne, mert mind az,
valamit mivelnek, halálra és kár-
hozatra méltó rúttság, bűn, ocs-
mányság, fogvatkozásokkal tel-
lyes teljéletlenség. Mellyből az
következik, hogy a' mi jó csele-
kedetink mind hasonló bűnök a'
több bűnökhöz. Es így mind
egyaránt örök kárhozator ér-
demlünk, akár a' mienkből ir-
galmason cselekedgyünk, akár a'
másét hamissan el-vonnyuk, akár
a' meztelen kúldust alamisnával
segítsük, akár azt mindenéből
ki-foszszuk, akár gonoszt indu-
latinkat

latinkat meg zabolázzuk, akár
minden fertelmességnek gyep-
lűét meg-eresszük, akár az Istent
dic-sirjük, akár az ő nevét átkoz-
zuk: egy szóval mind egy, akár
jót, akár gonoszt cselekedgyünk.
Ezekből minémű több efféle ocs-
mányságok, és undokságok kö-
vetkeznek? vaka' ki nem láttya.

XVII.

Elmélkedés.

ÖRömeft akarnám tudni, mit
mondának 's mit javalla-
nának az Ujitok Predikátori an-
nak, a' ki tőlök ilyen tanácsot
kérne, avagy a' ki nekik ilyen
kérdést tenne: En más jóságát
nem igazán birom, viszsza kellé
adnom az igaz fáját Urának, avagy
nem? Mert ha azt mondanák:
viszsza ad; azt felelhetné nekik
az, és tőlök kérdezhetné: Affé-
le más jóságának viszsza adása
jó cse-

jó cselekedet é avagy nem? Ha azok jónak állittanak lenni, azt mondhatná ísmég nekik a' tanácskérdező: A' ti tanítástok szerént minden jó cselekedetek bűnök; a' bűnök-is a' ti tanítástok szerént mind hasonlók egy-máshoz. Tehát akár adgyam én viszsza, akár nem, mind egyarán vétkezem, mert a' ti tudománytok szerént mind a' kettő bűn, és egyik sem nagyobb a' másiknál. Melly utálatos és hamis Vallások ezek, kikben ilyen módon taníttanak, világossan mind ezekből ki tetszik.

XVIII.

Elmélikedés.

AZon Isten leg-nagyob, sőt inkább véghetetlen Szent-ség. Ha ugy, a' mint minden bizonynyal ugy-is kell lenni, tehát a' büntül leg-rávilab vagyon. Ha ez ugy vagyon, tehát ő leg-főképpen

képpen gyűlöli a' bűnöket. Ha ez ugy vagyon, tehát semmi képen nem akarja, hogy a' bűn legyen. Ha ez ugy vagyon, tehát ő a' bűnöknek tételét nem parancsolja. Ha ez-is ugy vagyon, tehát az Isten semmi képpen nem cselekszik bünt, 's nem-is oka a' bűnnek, a' mint hamissan tanítják a' Calvinisták, és a' mint Luther Marton-is tanította volt. Azért nem igaz, hogy az Isten akarná a' bünt arra az embert felgerjeszteni, aztot az emberrel egy akarattal cselekedni, annak be tellyefítését az embernek parancsolná, és hogy arra a' gonosz embernek tanácsot adna. Mert mind ezek a' véghetetlen Szent-séggel és jóssággal ellenkeznek, ugy hogy, ha az Isten eze ket akarná, Isten nem volna.

Elmélkedés.

Sok féle könyveket forgaték, mind világi's mind Egyházi rendekről írott historiákat által-olvasék, sok külömböző nem-zetségeknék Chronikáját fel-keresém, ha valahol ennek előtte ezer hat-száz esztendővel vala-é valami hire és emlékezete a' Lutheránus vagy Calvinista tudománynak, és a' több szakadáfoknak? Továba erre a' végre olvasék sok régi íráfokat-is, és emlékezetre méltó dolgoknak fel-jedzést, mellyek minden Sæculumban történtek, de semmi hireket, neveket nem találhatám, avagy hogy úgy szóllyak még csak látok nyomokra-is sohúlt nem akadhaték. Azért eszemben vém, hogy ezek a' Vallásfok éppen ui-jak, és nem régiek legyenek, se nem a' Kristustól se nem az Aposto-

sto-

stoloktól szerzettettek; hanem csak nem régen némelly istentelen embereknek agyaskodásfokból szármoztak, és csak azért-is mint gonosz embereknek találmánnyok meg vetendők.

Elmélkedés.

Jol reá emlékezem, hogy még iffiu-koromban némelly Calvinistának magyar könyversket el-olvasám, kinek neve *hine-rarinus*, az az *Nevezetes vetekedés*, más képpen a' Molnár *Vocabulariumja* szerént: *Uron-járás meg írása*. Mellyben igyekezik megmutatni, hogy Kristus Urunk születése után mindenik Sæculumban voltak Lutheránusfok és Calvinisták, valakik igazán tanítottak, az az nem egyebet vallottak, hanem azt, a' mit Luther és Calvinus. Es nagy hosztú lajstrom-

S 2

ban

ban elő-számlálá, kik voltak minden Sæculumban Lutheró-Calvinisták. De heában eset igyekezete, és fáratsága, mert ha azok a' lajtromban be-irt személyek a' Lutherános Vallás tanúi voltak; kétség nélkül a' Calvinistaság követői nem lehettek. Mint szinte most, a' ki Lutherános, nem lehet egyszer 's mind Calvinista-is, mivel a' Hitnek tudományában úgy ellenkeznek egy mással, valamint Luther Márton a' Calvinus Jánosfal ellenkezett. Es valamint Luther Márton nem mondotta Calvinus Jánosnak a' tudományának, tanításának és Vallásának különbözése miat, ugy szintén a' mostani Lutheránusok is nem mondhatták magokat egyszer 's mind Calvinistáknak is a' Vallások, és tanítások, különbözése miat. Mellyből igazán következik, hogy abban a' lajtrom-

stromban be-irt Személyek is nem lehettek, se nem mondathattak egyszer 's mind Lutheró-Calvinistáknak, az az Lutheránusoknak is, Calvinistáknak is. Nincs pedig nagyobb oka a' Lutheránusoknak, mellyel magok Eleivé tehessek inkább az elő-számlált tanúkat, mint szinte a' Calvinistáknak. Annak okáért az *Itinerarius-is*, egy aránt mind a' két fél Eleinek nevezé azokat, kiket lajtromban jegyzett. Ha azért egyiknek nincs nagyobb oka, mint a' másiknak, miért nevezhesse azokat maga Eleinek: nyilván való, hogy sem egyik, sem másik Elei nem voltak. Sőt azokból, mellyekből a' Lutheránusok és Calvinisták ezeket magok Eleivé teszik, az Anabaptisták, Arianusok, és minden más Valláson lévők is magokhoz kapcsolhatták.

A' kiket a' Luthero-Calvinisták lajstromában irt az *Itinerarius*; fel-is jegyzette, minémű tanuságért vonzá őket maga mellé, tudni illik: Egy, két, vagy három czikelyt emlitt, mellyben alit-tya, hogy ő vélek egy értelemben voltak. Ha pedig egy, két, vagy három dologban-valo eggyezés elégséges arra, hogy valakit Lutheránusnak, vagy Calvinistának mondhasunk: Tehát a' Mahomet-is, Judas Iskariotest, Ariust Lutheránosnak és Calvinistának mondhattuk, és ezek lajstromában be-irhattuk; mivel ezek-is egynehány dologban, a' Romai Ecclesia tanítása ellen egyet értettek a' Luthero-Calvinistákkal. Mert Mahomet egy Istent tartott lenni, Arius tartotta; hogya' Romai Anyaszentegyháznak Conciliomi, Gyülekezeti tévelygésben eshetnek, és vétkezhetnek, a'

mint

mint a' Nicænum nevű Gyülekezet (ő maga Arius mondgya) vétkezett akkor, midőn őtet kárhoztatta hamis tanításáért. Tehát ebből igazán jön ki, hogy Mahomet és Arius Luthero-Calvinisták valának, az az egyszer 's mind Lutheránosok-is, Calvinisták-is.

Utollyára azért fáradozott heában, hogy meg akarván mutatni a' Lutheranos és Calvinista Valásnak régiségét, minden fundamentom nélkül olyan tanúkat hozaelő a' meg nevezet lajstromában, kik nagy részre Pápák, Cardinállok, Erfekek, Püspökök, Papok, Barátok voltak, mellyek-ről bizonyos és nyilván-valo, hogy halálok oráig nem csak megmaradtak a' Romai Keresztyén Hitben, hanem éltekben-is annak igazságát erős mélyly irafokkal mindenkor oltalmazták. Hogy pedig semmi fundamento-

ma nem vala az *Itinerarius*nak a' meg nevezet lajstrom vakmerő irására bizonyos az, mert Szent Gergely Pápát csak azért monda Luthero-Calvinistának, hogy szidalmazta, és meg feddette az ő idejében élő gonosz Egyházi személyek feslet erkölcsét, hívságos pompáját, magok-vifelésének illetlenségét. Sz. Irenaeust pedig azért, hogy a' Sz. Irást igen dicsőítte 's magasztalta, és abból mondotta, hogy kell állatni az igaz tudományt. Polycarpust A-risztidest azért, hogy azt tanították, a' mit az Apostoloktól tanúltak. Bellarminus Cardinalist azért Luthero-Calvinistává akará tenni, hogy ez igen gyalázta és fedette azokat a' Catholicusokat, kik noha külső képpen az Ecclesiahoz kapcsolják magokat; de vétkekkel, gonosz életekkel, az Ecclesia belső, és lélek szerént való

való eggyeségből, el-szakadtak. Mellyekből tehát nem lehet ki-hozni, hogy ezek Luthero-Calvinisták voltak. Mert a' Romai Ecclesianak mostansági fejedelmi is még feddik a' Papok és Egyházi emberek tunyaságát, és egyéb fogyatkozását, és ennek az Ecclesianak igaz Istenes Tanítói, Predicatori, mostanában is magyarázzák a' Sz. Irást, az Apostoloknak tudományát hirdetik, a' híveknek szivekből ki-irtyák a' vétkeket, és az igaz Keresztény életnek szeretetéért be-oltyák, meg is azért őket senki sem mongya Lutheranosoknak és Calvinistáknak. Tehát amazokat sem kell az ilyen jó cselekedetekért Luthero-Calvinistáknak tautani és mon dani.

Elmélkedés.

Sokan jobban végben vitem
 én igyekezetemet ebben a'
 deliberatiomban végezésemben,
 az itinerariumat, vetékedésimet
 el-végezém, midőn mind azokat
 az eretnekségeket fel-keresém
 's el-járom, mellyek Krisztus U-
 runk születésétől fogva mind ed-
 dig kezdettek. Es fel-találám
 csak mind azokat a' hitbéli czike-
 lyeket és tudományakat, mellye-
 ket tartanak a' Lutheránosok és
 Calvinisták, hogy már régen en-
 nek előtte más eretnekektől-is
 tanítottak, és a' Romai Anyaszent-
 egyháztól el-is kárhoztattak.
 Nem ugyan úgy, hogy egy lőtt
 volna az; a' ki mind azokat tani-
 totta volna; miket Luther avagy
 Calvinus tanított, mert olyan
 éppen egy sem volt, hanem töb-
 bek és külömbek, mellyek köz-
 zúl

zúl egyik egyiket ebben az esz-
 tendőben, másik másikat más esz-
 tendőben tanítottak. Innét mind
 azon által nem következik az,
 hogy Luther avagy Calvinus tu-
 dománya eléb lett volna Luther-
 nál avagy Calvinusnál, hanem az
 igazán következik: Hogy a' Lu-
 therános és Calvinista Vallás már
 régen a' Romai Anyaszentegyház-
 tól el-kárhoztatott 's ki átkozta-
 tot külömb-külob-m-féle Eret-
 nekségekből öszve todoztatott,
 fodoztatott Vallás legyen né-
 mely dolgokat ujjonnan hozzá
 adván, nem más képpen; hanem
 valamin a' kuldosok todor fodor
 ruhájok szokott lenni, melly a'
 ki vettetet szemeteken sok régi,
 ui, és külömb féle színű fel-sze-
 detett poszto darabocskák-
 búl eszve-varratik.

EZek után az igaz Keresztyén Anyaszentegyháznak jelei-
rül úgy-mint *Egy-égérül, Szent-
ségérül, közönséges és Apostoli vol-
sarul.* De ezekbűla' jelekről csak
eggyet sem találhaték, a' ki illenék
a' Romai Anyaszentegyházban ki-
vül lévő egyéb meg ujitatott
avagy inkább el-rutitatott Ecclesi-
akhoz, Vallásokhoz. Nem az
Egység. Mert sok és kiváltkép-
pen való czikelyeiben, 's ágo-
zatiban a' Hitnek egy más közöt
külömböznének, sőt ezeknek az új
Vallásoknak követői valahányon
vannak, a' Hitnek dolgai felől,
majd csak nem mind annyi más
más vélekedésekben vannak. Nem
a' *Szentség.* Mert a' Szentség ma-
gával hozza azt, hogy kiki el-
térjen a' gonosztól, és jót csele-
kedgyék. Ezt pedig ezek az új
Vallá-

Vallások nyilván nem követik,
mert nem csak nem taníttják,
hogy ki-ki el-távozzék a' gonosz-
tól, Istennek parancsolattját meg-
tartván; hanem inkább azt tanít-
tyák, hogy lehetetlen legyen
azokat betelleyesíteni, és azért a'
jó cselekedeteknek gyakorlását
sem javallják, mert azokat ha-
szontalanoknak az üdvösségre, sőt
merő vétkeknek alíttják lenni.
Annak-okaért nem csudálom
már, hogy az ellenkező Atya-
fiak csak egy Szentet sem mutat-
hatnak, ki az ő Vallásokból lőtt
volna. *Közönségesnek* sem mon-
dathatnak az ellenkező Vallások,
mert nem terjedtek ki az igaz vi-
lágra úgy, mint a' Romai Hit, Sz.
Pál bizonsága szerént ki-terjed.
Ad Rom. 1, 8. 4. Se nem mon-
dathatnak, hogy lettek minden-
kor Kristus Urunk születésétől
fogva, mert ennek előtte ezer,
S7 ötfáz,

öt száz , tizen-két efsztendővel még csak hírek sem hallatott , és most is nincsenek mindenütt , hanem csak az egy Európának valamikéves tartományiban hol lap pangnak , hol uralkodnak , melly Europa leg kisebb része a' világ-
nak Africához , Ásiához , és Americához képest , kikben ezek felől az új Vallások felől semmit sem tudnak , se nem hallanak. *Aposzoli* Vallásoknak sem nevezhetni ezeket , mert nem fondaltattak az Apostoloktól , se ő általok kinem hirdettek , se az Apostolok idejéről fogva minden üdők folyásában egy más után következő lelki Pásztorit , Tanítóit , Vezérit ezeknek a' új Vallásoknak nem mutathatni meg , kik a' farkasok ellen igaz tanítással és Szentségek szolgáltatásával legettették volna a' Krisztus juhait. Ezek pedig a' négy jelek illenek a' Római Anyaszent-

szentegyházhoz , és bene talál-
tatnak , tehát méltán ezt minden egyebb Vallásoknál nagyobbra köli bocsúllenem , és másokat meg vetvén , egyedül erre állanom.

XXIII.

Elmélkedés.

Forditam ezek után szemeimet a' Poganyságból Keresztyén Hitre meg tért népeknek és Országoknak Eleire , kiknek meg téérések éppen csudálatos volt , mert egyéb képpen nem lehet ; hanem csak az egy élő Istennek ereje , kegyelme , és segítsége által , mivel ebben a' dologban nagy akadalmak tévének a' hatalmas Királyoknak , Császároknak , Tyrannusoknak dühöségi , és a' Bálványozoknak vakmerő meg-általkodási , nem csak akkor , midőn a' Keresztyén Hit szerént javal-

javallyák vala nékik azokat, melyek a' test ellen, vér és világ ellen szűnetlen tusakodnak, hanem akkor is, midőn nékik magyarázták az erőtlén Tanítók, fegyveretlen Apostolok ama mély és titkos dolgokat, melyeket a' természetnek ő maga erejéből meg nem foghat, se meg nem érthet az ember. Ez után tudakozám, melyik vala az a' Vallás, az a' Hit, kire azok meg térének, és minémű Predikátorok valának, kik azokat a' pogányságnak fetétségéből a' világságnak ismételére, ki-hozák és világosan, eszemben vévén, hogy az a' Hit nem egyéb vala, hanem a' Romai közönséges Keresztény Hit, és a' Predikátorok is nem egyebek, hanem azok, kiket a' Romai Pápák az Evangéliomnak predikálására, s ki-hirdetésére el-küldöttek vala. Mert hogy

hogy abban Krisztus Urunk születése után első öt-száz esztendőben nem vala egyéb Keresztény Vallás, melyre a' Nemzetiségek meg tértek volna, az ellenkező Atyafiak ő magok sem tagadgyak. Hat-száz esztendőben pedig az Angliai Ország meg tére Sz. Agoston által, kit Barát léteben oda Sz. Gergely Pápa küldött vala. Hét-száz esztendőben Német-Ország Sz. Bonifacius által, a' ki harmadik Gergely Pápától oda küldetett volt. Nyolcszáz esztendőben Morva Ország Sz. Cyrillus és Methodius által. Kilencz-száz esztendőben Magyar és Lengyel-Ország Sz. Albert, Sz. Piligrinus, és mások által el-hagyván a' bálványozást az igaz Istent meg isméré. Ezer esztendőben Csak Muzka és Francia Ország Sz. Remigius által. Frisiai Ország Sz. Bonifacius,

cius, és sokkal annak előtte Vil-
lebrordus által. Ezer száz esz-
tendőben Pomerania nevű Or-
szág Sz. Bruno és Otto által. Ezer
két-száz esztendőben Livoniai
Ország Sz. Mainardus által. Es
Svecia Brak pier Miklos által, ki az
után Romai Pápává választott.
Ezekben pedig a' két-száz utolsó
esztendőben Nap-keleti és Nap-
nyugoti Indiában, sokkal több
tartományok, hogy sem az egész
Európában vannak, meg térének
a' Keresztyén Hitre, nem máfra,
hanem a' Romai közönséges Hit-
re, mellyre most is napról napra
Istennek segítsége által mind töb-
bek többek térnek. De a' mi leg-
csudálatosb, nem találék annyi
fok pogányságból meg tért Nem-
zetségek között csak egyet is a' ki
Lutherános, Calvinista, avagy
valami más Vallásra tért volna;
hanem csak a' lágy, hideg, és
gonosz

gonosz Catholicusokból akadék
némellyekre, kik jobban szeret-
vén testeknek gyönyörűségét, éle-
teknek szabadságát, hogy sem lel-
keknek üdvösségét hiteket el-ha-
gyák, és erre a' végre, hogy min-
dennémű testi kívánságokat bá-
trabban el-követhessenek, Kri-
stusnak könnyű terhért, és gyönyö-
rűséges igáját nyakokból ki-vet-
vén a' Lutheranoságra, Calvini-
staságra, vagy valami egyéb té-
velyégre állanak és folyamodá-
nak. Job azért énnékem, a' ki
inkább szeretem lelkem üdvössé-
gét, hogy sem a' testi érzékensé-
geket, hogy arra a' Hitre meg-
térjek, mellyben üdvözülhetek,
hogy sem abban a' Vallásban ma-
radgyak, melyben a' gonoszságok
csak a' testi kívánságokért ma-
radnak, és a' hoz a' szabad
életért kapcsolkoznak.

Elmélkedés.

ENnek az elmélkedésnek alkal-
matosságával más observatio
jutott eszemben, tudni illik :
Hogy az Isten mind az Apostolo-
kat, és több a' téle férfiakat, kiket
el-választott, és a' Nemzetségek-
nek meg térésére el-küldött, nagy
csuda tettelekkel fel ékeztette, s
meg ajándékozta az ő Isteni igé-
rete szerént, a' mint olvassuk Sz.
Máténál *cap. 10. v. 7.* *Elmenvén*
(*mongya Kristus az ő tanítványi-
nak*) *predikáltak, hallottak*
támaszszások fel, poklosokat tisz-
títottak, ördögöket űztek ki
&c. Es Sz. Márk Evangelista
könyvének utolsó részében : *A-*
zok pedig el-menvén predikállának
mindenütt az Ur vélekegyütt mun-
kálkodván, és a' beszédei meg erő-
sítvén követezendő jelekkel. A'
mostani új Vallásoknak Vezéri,
Elő-

Elő-jároi, Predikátori pedig no-
ha dicsekednek azzal, hogy Isten
ő Sz. Felsége őket az ő Anyaszent-
egyházának mint egy meg Uji-
toit Reformálóit küldötte ; mind-
azon-által semmi csuda-tételekl el
meg nem ajándékozta. mert soha
eggyik sem tölt közzülők valami
csudát az ő tudományoknak, ta-
nitásoknak, avagy Istentől való
küldéseknek meg erősítésére, és
bizonyittására, sőt a' mint né-
melly mondgya : még csak egy
bénna lovat sem tudtak meg gyo-
gyítani. Miképpen tehát hiher-
tem volna? hogy azok erre a' vég-
re Istentől küldettek legyenek,
mivel minket meg intett a' mi sze-
relmes meg-Váltonk : *Hogy ójuk*
magunkat a' hamis profétáknál, kik
hozzánk jubok ruházaiban jönnek
(*Sz. Irást és Evangeliumot min-*
denkor szájokban hordozván, tars-
ván) *belől pedig ragadozó farkasok.*
leg-

leg-fő-képpen ha azok egy-mással ellenkező tudományokat predikállanak, a' mint cselekedtek Luther és Calvinus, kik az Isteni tudománynak igazságát nem tanították, hanem a' mint magoknak tetszett a' Sz. Irásnak igaz értelmét és magyarázását egy más ellen húzták 's vonták. Minek okáért bizonyos az, és nyilván való, hogy egyik sem küldetett Istenül az Anyaszentegyháznak megújítására és reformálására. Mivel hogy pedig ezek között egyik sem hozott elő nagyobb okokat, se nem mutatott a' nagyobb jelét az ő tudományának, avagy Istenül való küldésének meg bizonyítására, mind a' másik, azért igaz lelki ísméreteim Izerént egyiknek sem leheté hinnem.

Elmelkedés.

Vizontag meg vizsgálám az új Vallások Eleinek, El kezdőinek magok viselését, életek alkalmaztatását, és azoknak az Apostoli embereknek, kik sokféle pogány Nemzetiségeket az igaz Római Keresztyén Hitre meg térítettek, és egy más mellé téven meg próbálám, ha valami hasonlatosság ezek között találtatik-e, avagy nem? De én Istenem! olly nagy különbözést tapasztalék közöttök, valamenyi vagy az Eg, és föld között. Mert ezek buzgoaitatósággal másokat az Isten szerezetre fel-gerjesztettek, nagy jószágos cselekedetekkel mindenütt ründöklöttek, józansággal alamsnálkodással, Istenes tilztaélettel mindeneknek jó példát adának, úgy hogy az el-mulando jókat és mindennemű testi kívánságokat

ságokat meg vetvén, csak egyedül Istennek nagyob dicsőiséjét, lelkeknek 's fele-baráttoknak üdvösségét keresték, a' mint az ő életekből és írálokból világosan ki-tetczik. Azok pedig az ujtásnak Kalauzi minémű életeret viselének? nem egyebet, hanem hogy a' mi a' torkot, a' mi a' testnek rút fajtalanságát illeti el-követhecsék, az igaz Hittől el-szakadának, Istennek sokszor tött fogadáso-kat, esküvéseket által hágván minden-féle gonofzságokban, istentelenségekben keverék magokat, és mint egy kétségben essettek, az Isteni parancsolatoknak bé-tellyesítését lehetetlenek, a' testi gonofsz érzékenségeknek el-követését szabadnak, a' jó cselekedeteknek üdvösséges gyakorlását haszontalannak, sőt mérő véteknek tanították lenni, és nagy bátran, nagy kevélen az együgyű

együgyű néppel el-hitették, a' mint hasonló képpen azoknak életekből, írálokból világosan ki-tetczik. Mert ki volt Luther Mártonnál, és Calvinus Jánosnál gonofszab és kevélyeb? a' kik inkább magok Istentől el-szakadott értelmeket követték, hogy sem a' régi, Sz. bölcs, okos embereknek ítéletét, inkább a' Sz. Írásnak ő általok lött hamis magyarázatyát, hogy sem a' Szent Atyák, és az egész Keresztyén Anyaszent-egyház által lett fejtését igaznak alították lenni. Kinek írási uraltosbak és fertelmesbak, mint Luther Márton-é? kinek gonofszbak és káromkodobbak, mint Calvinus János-é? úgy hogy már, még az ő követőik is ezeknek írásokat szigyenlik.

Elmélkedés.

NEkem nagy indulatúl és ösz-
tönül vala a' Romai Keresz-
tyén Hitnek fel-vételére az is,
hogy ebben a' Hitben most-is ta-
láltnak sokak, kik lelkek üd-
vólságének szeretetéül viseltet-
vén, meg vetik a' világi életnek
gyönyörködtető virágját, az ural-
kodásnak tisztes méltóságát, és az
el-mulando joknak bizonyos fo-
lyását, mellyeket vagy már birod-
almok alatt tartottak, vagy azok-
nak el-nyerésére nagy reménység-
gel rápláltattak, és a' mi leg-nehe-
zeb, el-hadgyák édes Atyákat, A-
nyokat, Atyafiaikat, kedves bará-
tyokat, nem rettegnek se víztől,
se tűztől, se pogány Tyrannusok-
nak dühös fenyegetésitől, se a'
veszedelmes haláltól, hanem ör-
vendetes vigassággal és gyors-
sággal mennek a' világnak minden
határára

határára, részeire a' nemzetsé-
geknek meg térítéseért, az Ur
Jesus Krisztus Evangéliomának
predikálásáért, és az igaz Keresz-
tyén Romai Anyaszentegyháznak
gyarapodásáért, noha tudgyák
hogy az idegen nemzetségek kö-
zöt Sz. Pállal léznek: *Igen sok
munkákban, a' rómlőczőkben gya-
krabban, a' vereségekben mód fő-
lött, a' halálokban gyakorta.* 2. ad
Corinth. 11. § 23. Mert ama Sz.
János mondása szivekben szállott.
Cap. 15. §. 13. *Nagyob szeretete
ennél senkinek nincsen, hogy valaki
az ő lelkét adgya barátjáért.* Es
azért nem olyan inatlanok, avagy
erejekben meg-fogyatkozottak
a' Romai Ecclesia építői, mint az
új Vallások faragói, kik csak a'
Keresztyénségben plántáltatott
és gyökerezett tudományt szag-
gattyák, soha egy pogány Nem-
zetség nyakába sem adgyák a'

Kristusigáját. Es valaminek koráig a' pogányságon semmi erőt nem vettek az új tanítások, ugy ez után se várjuk, hogy ebben törjék fejeket a' Predikátorok. Ennek pedig nem egyéb az oka, hanem hogy a' Romai Ecclesiában lévő Tanítók, Predikátorok Sz. Lélektől viseltetnek, attól indítatnak fel ezekre a' nagy jó cselekedetekre. Más Vallásokban lévő Predikátorok pedig, mivel csak azt keresik, a' mi a' testé és világé, és mivel a' testi kívánságokból nehezen tolláshoznak-ki, Sz. Lélektől nem viseltetnek, se nem vezéreltetnek hanem a' testi kívánságoktól.

XXVII.

Elmélkedés.

AZ is nekem nagy csudálkozásomra vala, hogy a' Romai Catholicusok kőzött, nem csak alacson, hanem Nemes, Nagyságos,

ságos. Groff, Herczegi, és néha Királyi Nemből való ifiak-is; férfiak és Leánzók minden gazdagságokat, mellyekben bővelkedhetnének, nagy kővér örökségeket, mellyekben uralkodhatnának, szép virágzó életeket, mellyekben gyönyörködhetnének, Istennek szeretetéért, lelkeknek üdvösségéért el-hadgyák, és minden pompáját a' világnak; gyönyörűséget a' testnek megvetvén, külömb-féle szegény és kemény életű szerzetes rendek közzé, készakarattal, és sokszor bátor és mérész szível nagy nehézségek akadályokat meggyőzven, azokon által-menvén hivatallyok szerént bé-állanak. Holott ez ellen az új Vallások Predikátorinak tisztelet, állapotját nagy Nemből csak egy sem kívánczik avagy méltóztatik fel-válaszni. Ezeket én ugyan nem azért hozom.

elő, mint-ha az Isten személy válogató volna, és nagy nemzettekre vigyázna, mivel nyilván tudgyuk, hogy Krisztus Urunk a' szegény, együgyű, tudatlan halálzokat Apostolságra választá; hanem csak azért (mert innét iteletem szerént igazán következik) hogy azokban az Istennek kiváltképpen való malasztja, kegyelme munkálkodik, mivel az Istennek malasztja és belső intése nélkül soha ezeket a' megromlott gyarló természet fölött való dolgokat el nem követné. Amazokban pedig a' Sz. Lélek semmi képpen nem munkálkodik, mert test szerént élnek, test szerént tanítanak, és azért (Sz. Pál mondása 1. ad Cor. 2. v. 14. *A' test szerént való ember, meg nem fogja azokat, a' mik az Isten Lelke.* Ha tehát Isten ő Sz. Felsége illy nagy kiváltképpen való malasztokat ad a' Római Hitben lévő

Hivek-

Hiveknek, bizonyára csak ennek kell egyedül igaznak lenni, az egyéb új vallásoknak pedig, melyekben ezek nem találtnak, mind hamissáknak.

XXVIII.

Elmélkedés.

Jól rea emlékezem, midőn én még iffiu valék, jelen létemben két Lutherános Predikátor emlékezetet tört való némelly jó természetű és erkölcsű ifficskárul, kit én igen jól is ismértem, és midőn azok között egyik arról az ifficskárul ezt a' jövendőlést törtte volna: Ez az ifficska, úgy mond, nőtelen és szűz életét fog viselni, a' mint e'nek természet szerént való indulttyából erkölcséből lehet jövendőlni. A' másik mingyarást utánna veté: bizonyára leg jobban fog úgy cselekedni, mert a' nőtelenség és maga meg tartozatása I-

T 4

stennek

Istennek nagy ajándéka, és kiválte-
képpen való malasztja. En ak-
kor noha iffiu lévén és még Lu-
therános igen csudálkozám ezen
a' beszéden, és magamban így
gondolkodám: Miképpen tehát
lehet az, hogy a' mi Pásztorink
magokat mondgyák az Anya-
szentegyház Ujitoinak, Reformá-
lóinak, és az Evangeliomi igaz
tisztá Predikálóinak, és hogy a'
nőtelenység, 's szüzesség Isten-
nek kivált-képpen való aján-
dékálégyen és malasztja, meg-
is Isten ő Szent Felsége ezt az aján-
dékot 's malasztot a' Predikáto-
rok között egynek sem adgya?
Mint hogy a' mi Predikátorinkat
sokul nem látharni, sőt nem-
is hálharni, hogy nőtelen és szüz
életet viselvén, feleséget magok-
nak egész életükben ne venné-
nek. Azért viszontag így gon-
dolkodám: Miképpen lehet az,
hogy

hogy az Isten ezt az ajándékot és
malasztot sok Pápistáknak ad-
gya, kiket mi bálványozóknak
hivunk, mivel ő közöttök van-
nak sok nőtelen és szüz életet vi-
selők, úgy mint Apácák, Papok,
szerzetes emberek, és még vilá-
giak-is, kiket látunk, hogy igaz
életeket szűzen, nőtelenségben
végeznek-el, nyilván tehát ezek-
nek a' Vallások kedvesebb lézen
Isten előtt, hogy sem a' miénk.
Mert a' Sz. Írás mondása szerént
senki sem tartoztathattya meg ma-
gát, hanem ha néki eztet ajándé-
kul adgya az Isten. Ezek nekem
azután-is, midőn már nagyobb va-
lék, sokszor eszembe jutának,
és utollyára a' Romai Keresztyén
Hitnek felvételére-is a' többi
között okúl, és nem kicsin
ősztrónul valának.

Elmélkedés:

A Zellenkező Authoroknak a' Romai Hit ellen irott könyvekben kivált-képpen observaltam, eszemben vettem, hogy minden argumentumokban, bizonyításokban, melyeket elő-hoznak Hitünk ellen, azt akarják bőven meg mutatni, 's próbálni, a' mit nem tagadnak a' Catholicusok, és aztot, a' mit Hit szerént tartanak, és vallanak, vetekedésekkel, ostromlásokkal csak alig érik meg. A' Romai Catholicusok ellen nagy kevélyen elő-hoznak űk a' Sz. Írásból igen igen sok verseket, példákat, mondásokat, tudni illik: hogy önnön magár csak az Istent kell imádni Isteni imádással és tisztelettel; de a' Catholicusok közzül ez teregy sem tagadgya, sőt erős Hittel hiszik, és bálványozásnak tartják lenni; ha

ha valaki akár minémű teremtetett állator Isten gyanánt imád. Ez után elő-hoznak űk sok bizonságokat a' Sz. Írásból, melyek bőcsületeffen szollanak a' Házaságról. De mi okra nézve? nem tudom, mert a' Catholicusok rúról soha nem szollanak a' Házaságról, sőt a' hét Sacramentumok, Szentségek közör a' Házaságot számlállyák lenni, minek semmit nem árt az, hogy Sz. Pállal mongyák *1. ad Corinth. 7. 38. A' ki házaságra adgya, is az ő szűzét, jól cselekeszik, és a' ki nem adgya jobban cselekeszik.* Hasonló képpen a' Kristus Jესusnak cselekedetit, igen dicírik, magasztalják, és annak bűneinkért való elég-tételét. De mit akarnak itten? mivel a' Catholicusok is ezeket véghetetlen érdeműeknek, és annak elég-tételét az egész világnak bűneiért elegendőnek mongyák

lenni. Mittehát tanítanak a' Catholicusok? azt, a' mit Sz. Péter magalevelében, 2. Petri 1. §. 10. *Atyámfiai igyekezzetek inkább, hogy a' jó cselekedetek által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalokat, és választásokat. A' miné Sz. Pál mondgya ad Rom. 8. §. 17. Ha pedig fiait, örökösit is: az Istennek örökösit ugyan, a' Krisztusnak pedig örököstársait: de úgy, ha együtt szenvedünk, hogy együtt meg is dicsőítessünk. Halonlo képpen a' Hitet mindenek fölött predikállyák, de mi okra nézve? mert nyilvánvaló az, hogy a' Catholicusok is örök üdvösségre a' Hitet szükségesnek vallyák lenni. mit mondanak tehát? azt, a' mit Sz. Jakab cap. 2. §. 24. *A' cselekedetekből igazítatik meg az ember, és nem csak a' Hitből. Mert Sz. Pál mondgya: Ad Corinth. 1. cap. 13. §. 2. Ha minden Hitem*
lészem-*

lészem-is, úgy hogy a' hegyeket másvá vigyem, szeretetem pedig nem leszem, semmi vagyok. Utollyára némelly Egyházi személyeknek gonosz életeteket szidalmaznak, kárhoztatják. De ezzel sem mennek elő igyekezetekben, mert Catholicusok-is az illy gonosz életet és fogyatkozásokat utállyák, 's kárhoztatják, de ez ellen másokban a' szüzességet, magok meg tartoztatását sokakban csudálván igen dicsérik és magasztalják.

XXX.

Elmélkedés.

UGyan az Ő Authoroknak könyvökben olvastam, és más a' féle Predikátoroknak-is beszélesekéből és predikálásokbul értem, hogy ők inkább rágalmazással viják, és az együgyű nép előtt gyalázzák a' Romai Anya-

T 7

szent-

szentegyházat, melly rossz szokásokból világosan észemben vettem, hogy nagy fogyatkozások legyenek a' megnevezet Anyaszentegyháznak ostromlásában, és az ellen való tufakodásban. Mert midőn valaki disputálás és vetekedés közöt könnyen kifakad, a' rágalmazó szokra, bizonyos jele az, hogy az olyan a' fel-tett mondasának avagy czikellyének meg-bizonyításából és mutatásából hamar ki fog, ha még már ki nem fogyot-is. Mert a' rágalmazás azon kívül-is mindenkor őszve kapcsolva vagyon, 's egyút jár a' hamissággal és hazugsággal, mellyekből akár minémű dolognak igazsága-is ki nem nyilatkozhatik. Afféle hazugságok pedig ezek, ugymint: Hogy a' Catholicusok úgy imádják a' Szenteket, mint önnön magát az Istent: Hogy a' Pápát Isten gyanánt tartják:

tyák: Hogy a' Szentek, magok érdemeiben nagyobb reménségek és bizodalnok vagyon; hogy sem mint a' Krisztuséban, és több efféle ezer 's még ezer költséket hoznak elő. Azért nem tehetem a' hazugságban és rágalmazásban fundamentomát Hitemnek; hanem magamban el-végezem; hogy ennek a' dolognak igazságáról tudakozódgyam, mellyet mihent fel-találok, a' mint fel is találék, azonnal minden egyéb mint álnok és csalárd új Vallalókat meg vetek és el-hagyok.

XXXI.

Elmélkedés.

Jól jut észemben az-is, hogy midőn ifjú-koromban jelen volnék a' Calvinistáknál valami Theologiából való disputálásban, némelly az Halgatók között többinél értelmesb magát mint egy Pá-

Pápistának mutatván avagy Pápi-
sta ember képében, igen nehéz ar-
gumentomot, kérdést téve a'
Mesternek; mellyet halván a' Cal-
vinista Mester, meg állapodék,
és egy kevéssé halgata. Az után
pedig monda: Hogy ő is valaha
midőn Angliában lőtt volna, u-
gyan azon argumentomot, kérdést
tette volt fel az ő maga Mesteré-
nek, mellyre egyéb feleletet attúl
nem vehete, hanem hogy az a' kér-
dés meg oldhatatlan, 's meg fejthetelen
légyen; és azért a' Pápi-
stáknak arra igyenessen soha nem
kell felelni; hanem csak tréfával,
játékkal másuvá kell vonni és for-
ditani. Melly feleleten én igen
meg botránkozám, mivel az ar-
gumentumokat, kérdéseket tré-
fával sem meg nem fejthetni, sem
a' dolog igazságának végére 's ér-
telmére nem mehetni. Mellyből
az következik, hogy az ellenke-
ző Attya-

ző Attyafiak valamint a' disputá-
lásban nem gondolnak az igye-
nes és igaz felelettel, úgy szinte
a' Hit czikeleiben is nem keresik
az igazságot.

XXXII.

Elméelkedés.

MEltán azért is ki-ki a' Ro-
mai Anyaszentegyházzal
ellenkező Vallásoknak hamis fon-
damentomiról gyanakodhatik,
hogy a' disputálás, vetekedés kö-
zött, noha mindenkor az Sz. Írás
bővű szerént való elméire hiják
a' Catholicusokat, mind az által
ugy bánnak ők a' Sz. Írással, a'
mint nekik tetszik. Mert aztot
egy felől vakmerő szemtelenség-
gel csönkittyák, abból egész *Ca-*
nonicus könyveket mint emberi
találmányokat és álmodott dol-
gokat ki rekesztvén, hátok megé-
vetnek, más felől ki-ki maga tu-
lajdon

lajdon Ielkének értelme szerént
magyarázza, és a' mint egyik
fejtegeti, külömb értelemben vé-
szia' másik, úgy hogy azon vé-
getlenül versengenek, mint kell
igazán a' Sz. Irást bőtüje szerént
magyarázni. A' hol nem úgy
eszelekefsznek a' Romai Catholicu-
sok, mert ezek egy nyomban
járnak, egy más ellen nem tusa-
kodnak, hanem azon fordítás és
magyarázás szerént mindenkor
éltek's élnek-is a' Sz. Irással, mel-
lyel, ezer, három-száz és több
esztendőköti. I. gva mind eddig
élt az Anyaszentegyház, és ezek
közzül a' Sz. Irás bőtü szerént valo
értelmét senki sem az ő maga agya
fűrt találmányira itelire hajtya
és farúllya, kiki magyarázattyát
követi a' Sz. Atyáknak, és az
egész Anyaszentegyháznak, mert
erről Krisztus Urunk mondotta
Sz. Máténál *cap. 18. §. 11. Ha va-*
laki,

laki az Anyaszentegyházat nem
halgattya, legyen neked mint a'
pogány és publikánus

XXXIII.

Elmélkedés.

HOgy mindent meg probal-
nék, és semmit el-ne mu-
latnék ebben a' dologban, gon-
dolkozva's vigyázva el-olvasám
kis Katechismusát, az az rövid szo-
val valo hitbéli tanítását Luther
Mártonnak, kivel, mostanában
élnek Magyar-Országban a' Lu-
theránosok, és aztot (ha meg
eggyezik-e? avagy nem) őszve
tévéem ugyan azon Luther Már-
tonnak másik Catechismusával,
mellyet 1567. esztendőben Wit-
tembergában ki-nyomtatattott
vala, és fel találám, hogy vala-
mint a' föld az égtől, úgy szintén
eggyik a' másiktól sok Hitbéli czi-
kelekben külömbözik. En illy
nagy

nagy változását és külömbözését a' réginek az ujtul elegendő képpen meg nem foghattam, hanem elzemenben juta, hogy a' mostani Ujitok, a' mint tetszik nekik, úgy változtatták Vallásoknak ágazatit, másokat és más képpen ebben a' tartományban, tartván másokat a' másokban, másokat ebben az időben, más időben másokat, úgy hogy csak nem annyi felé változott már Vallások, valamennyi helyek és esztendőik számláltatnak, miolta kezdetett, sőt valameñyi tudos emberek találtatnak, mellyek által ki-terjedtet, minek nem egyéb az oka, hanem egyedül csak az, hogy ki ki maga itilete spiritusfa szerént a' Sz. Irást magyarázza. Hogy ha pedig valaki ezt a' nagy külömbözést a' Hit ágazati felől nem hiszi lenni ebben a' két Catechismusban, tegye össze mind a' kettőt, egyűt

egyűt, olvasza, és fel-találja, ezt pedig ki-ki könnyen végbe-viheti, mert a' Wittenbergai Catechismus, mellyet maga csinált vala Luther Márton, ebben az esztendőben úgy-mint 1701. Magyar Országban Nagy-Szombartban ki-nyomtatott, és azért magának ha akarja ki-ki szerezhethet. Ellenben midőn a' Papistáknak sok külömbféle tartományokat el-járam, és Catechismuskokat el-olvásam, sohul nem találhatam; hogy abban, mi a' Hitnek dolgait illeti, leg-kisebben is külömböznének: hanem inkább mindenűt, mindenben, minde-nestűl eggyeznek.

XXXIV.

Elmélkedés.

Midőn tehát illy nagy külömbözést és változást láttam voln^a a' Hit tudományában azok között,

közöt , kik Augusta nevű Várasban eredett Vallást hiszik és tartják , magamban fel-tőttem , hogy ez a' Vallást figyelmeiessen el-olvasom , a' mint el-is olvasám. De csak nem annyi félének tapasztalám én eztet is lenni , valamennyi külömbféle helyeken és údókben ki-nyomtatottól légyen , ugy annyira , hogy mellyik volna az a' tulajdon Augusta nevű Várasban eredett Vallás ? mind addig nem tudhatám (mivel ök még magok is a' Lutheránus Academiának Mesteri , Tanítói abban egy más közöt meg nem eggyezének) valamedig bizonyos alkalmatossággal Császárnak Bibliotekáját , az az könyv-tartó helyét meg nem látogatám , a' hol nékünk , kik akkor egyűt valánk. ugyan azont , mellyet Augustaban az Imperiomi gyűlekezetben némelly Melánthon nevű ember

1530. esztendőben ötödik Károly Császárnak be-mutatott. Melly oly igen külömbözik másut's más údókben ki-eredet , ki nyomtatott Confessiokkal , Vallásokkal , hogy azokat senki nem mondaná Augustai Confessionak , ha Augustai nével nem híreznék. Annak-okaért ebből egyéb nem következhetik , hanem hogy a' mostani Lutheránusok Vallása nem Augustai Vallás , hanem másféle , kit csak azért is magamtul éppen el-távasztaték. Miért pedig nem tartám meg a' tulajdon Augustai Vallást-is a' több okaim közöt ez is volt , hogy az a' Vallás-is magában sok hazugságokat , és világos contradictiókat , ellene mondásokat foglal , kiker igen hoszszan le-ir's meg mutatt Kárdinal Pázman Péter abban a' tudós-bölcs könyvében , mellyet Kalauznak nevez , Négy-száz , tizen-ötödik foliustul.

foliustul fogva , egész négy-száz,
negyven foliufig.

XXXV.

Elmélkedés.

Midőn gyakorta gondolkod-
nám és elmélkedném ama
Kristus Urunk Izavairúl : *Matt. 7.*
Ű. 13. *A' szoros kapun mennye-*
tek bé , mert széles a' kapu és tág
az út , melly veszedelemre viszen ,
és sokan vannak , kik azon bé men-
nek . Melly szoros a' kapu , és kes-
keny az út , mell az életre vezet ,
és kevesen vannak , kik azt meg
találják . Esarrul is *Luc 13. Ű.*
24. *Érőködgyetek bé menni a' szo-*
ros kapun . Mingyárást eszembe
juta ; hogy a' Romai Hiten kívül
egy Vallás sem volna az a' kes-
keny út , melly viszen az életre ,
hanem mindenik annak a' tágos
és széles útnak mondatik és lát-
szik lenni , melly vezet a' vesze-

delemre

delemre , azért ezeknek tudomá-
nyok szerént elég az örök üdvös-
ségnek el-nyerésére , ha valaki
erős hittel hiszi üdvösségét , avagy
hogy nyilván Isten ő Sz. felsége
óter az örök életre el-rendelte ,
melly tudomány éppen ellenkezik
a' Kristustul és az Apostoloktól
nékünk hagyot tudománnyal . Mert
annak , a' ki Kristus Urunkat
meg szollitá kérdezkedvén ő tő-
le : *Jó Mester , mi jót cselekedgyem ,*
hogy örök életem legyen ? *Matt. 19.*
Ű. 37. meg felele neki ilyen kép-
pen : *Ha az életre bé akarsz menni ,*
tartsd meg a' parancsolatokat . Az
ellenkező Vallások pedig tanusa-
gok szerént nem azt felelik erre a'
kérdésre : *Ha az életre bé akarsz*
menni , tartsd meg a' parancsolato-
kat , mert ők a' parancsolatoknak
bé-tellyesítését lehetetlennek ta-
nították lenni . Mit felelnek tehát
az Újitok ? ezt felelik , *Ha bé a-*

V

karfz

karfz menni az életre, csak higgyed, hogy Krisztus Urunk te éretted szenvedén az Atya Istennek parancsolatit bé töltötte. Hasonlo képpen Sz. Péter *Act. 2. v. 37.* az ő róle kérdezkedő Sidoknak (kik szívökben meg indulának azok miat, melyeket hallották vala) *mit cselekedgyünk Atyánk fiai férfiak?* meg felele Sz. Péter: *penitentiát tartsatok.* Mert Krisztus Urunk mongya: *Luc. 13. v. 3.* *Ha penitentiát nem tartatok, minnyájan hasonlo képpen vesztek el.* Es ismét Sz. Péter *Act. 13. v. 19.* *Penitentiát tartsatok azért, és térjete meg, hogy eltoröltessenek a' ti bűneitek.* Igy Keresztelő Sz. János is kezdte el Predikállását: *Penitentiát tartsatok.* *Matt. 3. v. 3.* Es másut *v. 8* *Teremtsétek azért méltogymócsét a' penitentiának.* Mit fog pedig felelni az új tudomány erre

erre a' kérdésre: Miképpen, és ha kellé penitentiát tartani? szokása szerént ezt feleli: *csak higgyed,* hogy meg bocsáttattak néked bűneid a' Krisztusnak érdemiért, és elég leszen. Továb is kérdem tőlök: Ha meg kellé bocsáttanom ellenem vétetteknek, és bocsátástólótólót, ha akarom, hogy az Isten meg bocsássa bűneimet? mit fognak felelni? nem mást tudományok szerént, hanem azt: nem szükség. Mert elég, ha hiszem minden bizonnyal bűneimnek bocsánattyát, holot pedig Krisztus Urunk mongya Sz. Máténál *cap. 6. v. 14. & 15.* *Ha meg bocsáttátok az embereknek az ő bűnöket: meg bocsátja néktek is a' ti mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket.* Ha pedig meg nem bocsátotok az embereknek, a' ti Atyátok sem bocsátja meg néktek bűneiteket. Ismét továb kérdezem?

Vallyon a' jó cselekedetek által megérdemelhetem-e, 's el nyerhetem é az örök életet ? és megfelelnek nékem tagadván, mert arra az egy Hitet elegendőnek alittyák lenni, noha ez ellen a' Sz. Irásmás képpen szoll: *2. Petri 1. §. 10. Igyekedzetek, hogy a' jó cselekedetek által, bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és választástokat. Es Sz. Pál mondgya 1. ad Rom. 2. §. 6. Meg fizet kinek-kinek az ő cselekedeti szerént. Es másut a' Korintusiakhoz irt első levelének harmadik részében §. 8. ki-ki tulajdon jutalmát veszé az ő munkája szerént. Kényszeritem őket, felellyenek meg erre a' kérdésre-is: ugymint, meg leheté váltanom bűneimet alamisnakkal? Mivel Kristus mondgya Luc. 11. §. 41. Adgyatok alamisnát, és imé mindenek tiszták néktek. Daniel Profetánál-is Isten*
 & Sz.

& Sz. Felsége eképpen szoll: *cap. 4. §. 24. Bűneidet alamisnakkal váltsd-meg, és a' te hamisságodat a' szegényekhez való irgalmaságokkal. Es meg kell felelniök egy más után hazudván: Ez sem szükséges, hanem hidgyed, hogy a' Kristus te éretted eleget tölt, és mindenek tiszták lélnének te néked. Csak hidgyed, hogy az Ur Jesus Kristus te éretted meg holt, és meg váltod a' te bűneidet. Mert mind ezeknek végben vitelére elegendő az egy Hit. Utóllýára kérдем az ellenkező Atyafiaktul, mongyák meg nékem: minémű bűnökért kárhoznak el, és a' mennyei boldogságból rekesztetnek-ki az emberek? Minekelőtte meg felellyenek ők, halljuk Sz. Pálnak erre a' kérdésre való feleletét: 1. ad Corinth. 6. §. 9. 10. Meg ne csaltokozzatok: sem a' paráznák, sem a' bálványozók*
 V 3 szolgál

szolgái, sem a' házasság rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülők, sem a' lopók, sem a' fősvények, sem a' részegesek, sem az átkozódók, sem a' ragadozók, Isten Országát nem birják. Az Ujitok pedig azt felelik az ő Luther Mártonnokkal (*Passillâ in Dominicam 8. post Trinitatem*) az egy hitetlenség kárhoztattya, el az embert. Imé ez az az új és széles út Meny-országban (de ki ki tudja) mellyen senki sem ment mind eddig oda, se nem mehet.

XXXVI.

Elmélkedés.

ENnek a' vizsgálásból: Az üdvösségre elég legyen-e az egy Hit? (mellyet hogy elégnek lenni meg mutasson Luther Márton amaz Sz. Pál mondásához, *ad Rom. 3. ̄. 28.* az embert Hit által alitynk meg igazulni, csalárdul

lárdul hozzá adta ezt a' szót: *egyedül a' hit által*) kezdék gyanakodni, nem de nem a' Sz. Irásnak más verzeiben is élnek az ellenkezők egyenlő csalárdással, és úgy tapasztalám, a' mint gyanakodom vala. Mert ő maga a Luther Márton az elebbi tanításból, ugymint *2. Pet. 1. ̄. 10.* *Atyámfiai igyekezzetek inkább, hogy a' jo cselekedetek által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és válassztásokat, fordítása szerént e-gészlen ki hadra azokat a' szokat: a' jo cselekedetek által, mivel ezek a' szok ellenkeznek az ő tévelygésével, mellyel tanittya: Hogy az embernek jo cselekedeti nem hasznosak az üdvösségre. Használó képpen a' Calvinisták is Sz. Lukács Evangéliomában *cap. 22. ̄. 19* azokat a' világos szokat: *ez az én Testem.* Így fordították: *Itt vagyon az én Testem.* Hogy a'*

Kristus testének jelen voltát ki
 rekeszteni az Oltári Szentség-
 bül. Ugyan azon szokra nézve
 (Sz. Jánosnál *cap. 6. v. 51.* olva-
 statik: *En vagyok az élő-kenyér, ki*
menyből szállottam alá) e' szó he-
 lyet: élő, tették ezt a' szót: éltető.
 Hogy életünkre avagy eledelünk-
 re való kenyeret értsünk rajta. Es
 a' Sz. Jakab levelében *cap. 5. v.*
16. ezeket a' szokot: *Valljátok meg*
egy-másnak a' ti bűneiteket. Az
 Ujítok így fordították: *Valljátok*
meg bűneiteket egy másról. Hogy
 így tréfában vegyék a' Szentse-
 ges Gyonást, mellyet a' Romai
 Hitben lévők onnét bizonyittanak
 meg. Es ama Sz. Pál mondását,
ad Hebr. 13. v. 4. tiszteletes minde-
nekben a' házasság. Az Ujítok
 hogy a' Papoknak-is meg olta-
 maznák házasságokat, így for-
 dították: *tiszteletes mindenek kö-*
zött a' házasság. Kristusnak pe-
 dig

dig ama szavaibúl: *Matth. 25. v.*
35. 42. *Főjetekek el én Atyámnak*
áldottai, birjátok a' világ kezdé-
stől fogva néktek készített or-
szágot; mert éheztem, és ennem
adtatok, szomjuhoztam, és innom
adtatok, jövevény voltam, és be-
fogattatok engem. Luther Már-
 ton az ő fordításában el-hadta ezt
 a' szót: *Mert.* Mivel innét meg
 lehetne mutatni, hogy a' jo cse-
 lekedetek érdemesek az örök élet-
 re. Többet effélett el-hagyván
 aztot magammal tellyességgel el-
 hitetem, hogy ezeknek az ellen-
 kezdő Vallásoknak Elő-jároi's El-
 kezdői igazán az Istennek uttyát
 nem tanították, hanem a' Sz. Írást ha-
 missan az ő magok ostoba elméjek
 szerént a' mint teczik úgy magya-
 rázzák, fordították, és csorbították.
 Miképpen tehát okossan ezeknek
 Vallásokra nevemet adván kö-
 zöttök holtig meg maradhattam
 volna? V 5 XXXVII.

MInd ezek után, hogy a' Kristus Jესusnak egy igaz Ecclesiáját megismérhessem, és a' nem igazakról avagy igaztalanokról elválaszthassam, ilyen képpen okoskodám: A' Keresztyénségben egy igaz Ecclesia adatik (mellyet minden Keresztyén Vallások bizonyosnak alitnak lenni azokon az Eretnekeken kívül, kik nevezetnek: *Expectantes*, az az várokozóknak) Tehát aztot magának a' Kristusnak kellett szerzeni, és fondálni nem egyéb képpen, hanem okosfán 's bölcsen, mert ő örökévaló bölcsesség vala. Es mivel-hogy bölcsen szerettetett, álhatarosnak kell lenni ama Kristus Urunk mondása szerént: *Matt. 7. 24.* Bölcs ember az, ki a' házat kősziklán építette, és első jött le, és folyó vizek jöttek, és a' szelek fúj-

tak,

tak, és arra a' házra rohantak, és le nem dőlt, mert kősziklán volt fondálva. Es ugyan ez az, körül Kristus mondotta Sz. Máténál. *cap. 16. 18.* E' kő sziklán fogom építeni az én Anyaszentegházamat, és a' pokol kapui erőt nem vesznek rajta. Ha tehát illy erősen és álhatarosfán vagyon fondálva a' Kristusnak Anyaszentegháza, bizonyára se el nem fogyhatott, se le nem dőlhetet a' keservös nyomoruságok zápor elsői által, se az üldözéseknek folyó vizei által, se az eretnkségeknek szeles dühösködések által le nem dőlhetet 's el nem fogyhatot. Mert más képpen nem a' kő sziklán, hanem a' fővenyen lőtt volna építetve. Ha pedig nem fogyhatott el, tehát mindenkor álhataros és látható volt. Mert más képpen Kristus Urunk heában intette volna az ő hiveit arra: *Matt. 18.*

✠ 17. Mond meg az Anyaszentegyháznak, ha pedig az Anyaszentegyházat nem halgattya, légyen néked mint a' pogány és a' publicanus. Mert miképpen mondhatnának meg valamit a' hivek a' láthatatlan és fel-találhatatlan Anyaszentegyháznak? Ha pedig minden hivatól látható volt, bizonyára az Apostolok által kellett ki-terjedni Krisztus Urunk Menybe menetele után, mert ő nekik mondotta vala Krisztus: *Elmenvén az egész világra predikáljátok az Evangeliumot minden teremtet állatnak.* Marc. 16. ✠ 15. A' mit hiven azok végben-is vittek, meg bizonyította ugyan azon Evangelista: ✠ 20. *Azok pedig el-menvén predikállának mindenütt, az Ur vélek együtt munkálkodván, és a' beszédet meg erősítvén következendő jelekkel.* Es mivel ez az Hitt Apostolok által mindenütt ki-terjedtet,

jedet, 's az egész világon annak igazsága predikáltatott, nyilván következik, hogy közönséges legyen. Ha pedig közönséges, tehát egy-is. Azért mongya Sz. János: cap. 10. ✠ 16. *Egy az akol.* Sz. Pál. ad Rom. 12. ✠ 4. *Egy a' test.* Ad Ephes. 4. ✠ 4. *Es egy a' lélek.* Ha pedig egy test, 's egy lélek légyen az Anyaszentegyház, tehát neki egy fejének is kell lenni. Ha ez úgy vagyon, a' mint úgy-is kell lenni. Azért mivel hogy Menybe fel mene a' Krisztus, szűkség volt, hogy ő tőle az Apostolok közül egy választásék és rendeltetésék az Anyaszentegyház látható fejévé. Ha pedig egy az Apostolok közül, tehát az, kinek mondotta volt Krisztus: Joán. ult. ✠ 16. *Legeltessd az én bárányimat, legeltessd az én juhaimat.* Es Sz. Maténál cap. 16. ✠ 18. *Tu Péter vagy, és e' kő szálon fogom*

építeni az én Anyaszentegyházamat : és néked adom a' mennyeknek országa kulcsait. Tehát Sz. Péter a' Kristustól fondáltatott Anyaszentegyháznak látható fejevé választatott. Mivelhogy pedig Szent Péter mindenkor nem élhetett, és az Anyaszentegyháznak mindenkor áthatatosnak kellett lenni, amaz Kristus Urunk ígérete szerint : *Matt. 28. 18. 20. Imé én veletek vagyok minden nap, világ végezetig.* Szükség volt, hogy az ő Pásztorágának közönséges tisztében a' Keresztyén tudományban mások utánna valók legyenek, és ezeknek ismét utánnak valók. Tehát ez a' Pásztorágban és tudományban egy más után való következés, successio, jele, és tulajdonsága a' Kristus igaz Anyaszentegyházának. Mivel pedig Sz. Péter és az ő Successori magok személyekben

lyekben az Evangéliomot nem prédikálhatták egész világon, azért ebben a' Szent dologban kellett nekik segítőjöknek lenni. Mert Sz. Pál mondása szerint : *Ad Eph. 4. 11. 12.* Erre a' végre : ő ador (ugymint Kristus) némelyeket (és másokat-is) pásztorokat, és doctrokat a' Szenteknek teljes voltokra, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus testének épülésére, még minnyájan eljussunk a' hitnek, és az Isten Fia ismertetének egygyeségére, hogy tekkéletes férfiakká legyünk, a' Kristus megállapodott idejének mértéke szerint (tudni illik a' fel-tamadásban) hogy ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide's tova ne vitte'ssünk a' tudománynak minden szelétől az emberek gonoszsága által, a' tévelygésben ejtő alnokság által. Es továbbra azért hívot minket Kristus az ő Anyaszentegyházában, ugyan azon Sz. Pál

Pál levelének bizonyossága szerint *Ű. 24.* hogy *öltözzünk új emberbe, a' ki Isten szerint teremtetett az igazságban, és az igazságnak szentségében.* Mert a' Krisztus Anyaszentegyházának Szentségnek kell lenni, az az Szentségre az ő tudományával hiveit tanítani, és Szent életekkel tündöklő személyeket magában mint egy öleben kapcsolni és foglalni. Ez pedig a' Krisztustól fondáltatott, és az Apostolok által ki terjedt igaz Anyaszentegyház nem egyéb; hanem a' Romai közönséges Keresztényen Anyaszentegyház. Mert ez, az Apostolok Sz. Péter és Pál által Romában kezdetű és nevezkedet, ennek Hite ugyan az vala, a' melly az Apostolok-é, és nevez szerint Sz. Pál-é, a' ki Romaiakhoz itt levelének első részében *Ű. 12.* A' Romai Hitet, az ő maga Hitének, és a' maga Hitét a' Romai

mai Hitnek mondgya lenni (mellyből igazán követezik) Tehát a' Romai Hit Apostoli Hit. Ez a' Hit, ugyan azon Apostol bizonyította az eléb meg nevezet levelében *Ű. 9.* az egész világon kiterjedet's ki hirdettetett. Tehát ez a' Hit közönséges Hit. Ez a' Hit Krisztustól fondáltatott Sz. Péter által a' kö sziklán. Tehát el-nem dőlhetett, se el-nem fogyhatott; hanem mindenkor láthatandó volt, és most is az, az-is lézen, kihez folyamodának minden nemzetekből, és arra meg térének a' pogányságból sok népek. Ebben valának mindenkor és szünetlen az egész Kereszténységnek egy-más után való Pásztori, Sz. Pétertől fogva, mind a' mostani tizen eggyedik Clemens nevű Pápaig. Ez tart egy hitbéli tudományt az egész világon, és azért egy magában. Ennek valának számta-

számtalan fok Szentei, Martyromjai, Confessori, Szűzei, egy szóval ez taníttya hiveit a' Sz. életnek követésére, a' gonoszoknak elkerülésére, és jó cselekedetek gyakorlására. Tehát ez Szent és igaz Hit, igaz Vallás, a' Krisztusnak igaz Anyaszentegyháza. Ha pedig ez igaz, csak maga létezen igaz, és azért ezt csak magát kell minden embernek választani, ha lelke üdvösségét szereti, és valaha azt el akarja nyerni.

XXXVIII.

Elmélkedés.

Víszontag ha a' Római Hiten kívül lévő Vallásokra fordítom elmémet, és azoknak mivoltát jól meg hányom 's vetem, bizonyos jeleit a' Krisztus igaz Anyaszentegyházának benne semmi képpen nem találhatom, mert őket akár együtt, akár külön vizsgállya az

lya az okos elme, minden képpen csak azt tapasztalja : hogy egymásközött igen igen különböznek mind a' tudományokban, mind a' Hitnek ágazatiban. Annak-okaért nem mondathatnak ezek : *Egy Ecclesiának*. Ezek nem terjedtek ki az Apostolok által, mivel az Apostolok után sok száz esztendőök mulva kezdőttek el. És azért nem mondathatnak *Apostoli Ecclesiának*. Ezek mivelhogy az egész világon ki nem hirdettettek, mindenütt nem találhatnak, hanem csak az egy Európának valami kevés tartományiban, és azért nem mondathatnak : *közönséges Ecclesiának*. Ezek a' Pásztorjoknak és tudományoknak egy más után való követését tovább nem vihetik ; hanem csak Luther Mártonig, és azért az Apostoloktól fogva mind eddig, nincsen szünetlen egy-más után

való successiojok, követések. Ezek egy Szentet sem mutathatnak, mert követőiket nem tanítják a gonoszságnak el-távolztatására, a jó cselekedeteknek gyakorlására, mivelhogy amazt lehetetlennek, ezter pedig haszontalannak sőt merő vétkeknek alittyák lenni, és azért nem mondathatnak: *Szent Ecclesiának*, *Anyaszentegyháznak*. Annak okáért mind kiki külön, mind minnyájan egygűt ezek az egyenetlen és istentelen ellenkező Vallások meg vetendők.

XXXIX.

Elmélkedés.

I Gengyakran a' Romai Catholicusok, és az ellenkező Atyafiak a' viszszavonyásokban, 's disputálásokban nem tesznek kérdést arról: Ha az a' könyv (mellyből valami versek, textusok elő-

hozat-

hozatnak) legyen é igaz *Canonicus* könyve a' Sz. Irásnak? avagy nem? Iokszor arról sem tesznek kérdést: Ha az Irásnak ez jó és tulajdon fordítása-é? avagy nem? hanem csak arról nagyon a' kérdés közöttök, hogy melyik annak igaz értelme és tulajdon magyarázattya? A' Romai Catholicusok magyarázzák aztot a' régi Sz. Atyáknak, és az egész Anyaszentegyháznak eleitől fogva való értelmek szerént. Az Újtok pedig mivelhogy minden hívő embernek tulajdon Spiritusára, és agyaskodására merik bizni a' Sz. Irásnak bátorságos magyarázását, nem csuda, hogy valamint egymás között egyiknek itilete a' másikétől különbözhetik, 's különbözik-is, ugy szintén magyarázások-is, ellenkezik a' Romai Keresztyénség régi Vallásának igaz értelmével. En azért látván

illy

illy nagy tévovázást az Ujító Atyafiak magyarázása köz őt, sokszor kételkedtem; melyik szerént csalhatatlanul járnak el dolgaimban? De utólyára Isten kegyelméből meg ismérven veszedelmes állapotomat, inkább követém a' Romai Catholicusok magyarázattyát, melly tellyeséggel meg egygez mind a' régi Sz. Atyáknak, 's mind az egész Anyaszentegyháznak eleitől fogva való magyarázattyával, kinek méltósága, hitele, 's böcsülete minden okos elmé szerént fellyül haladgya a' magányos, új és gyanoságos győlekezetnek hitelét és méltóságát. Es nem de nem erre a' Romai Anyaszentegyház magyarázattya bé vételére serkengethettek engemet a' régi Sz. Atyáknak is egyenlő értelmek, kik a' tekélletes Keresztyén életben, az Isteni tudománynak igaz mélysé-

mélységes értelmében, a' jóságos cselekedeteknek gyakorlásában, és az egyigasságnak felkeresésében sokkal nagyobbak 's tudósbak valának a' mostani fiatal és együgyű Ujitoknál, kik nem egyebet; hanem a' szabad életet, testi gyönyörűséget keresvén, és követvén nem építik, se nem ékeftik tisztátalan életkekkel, hanem rútíttyák az Anyaszentegyházat. Az is nékem nagy okul és őszitónul vala a' meg nevezet magyarázarnak bé vételére, hogy a' Sz. Atyák közelleb valának az Apostolok ideiben, és némellyek közölők, ha még éppen akkor nem is, de mindgyarást az utának valókkal egyűt éltek, és azért ezek azoktul jobban megtudhatták a' Sz. Írásnak igaz értelmét és magyarázattyát; hogy sem a' mostani Ujitok, kik az Apostolok után sok száz esztendők

mulva

mulva szármozának. Utollyára az-is igazita engem a' meg nevezet magyarázatnak be-vételére: Hogy a' Romai Catholicusok és az ellenkező Atyafiak között, eredett viszfza-vonyásoknál, eléb vala azoknak magyarázattyok, kik mindennémű magános indulatokat félre tévén, a' mint őket kegyelme és igazgarása által megvilágosított a' Sz. Lélek, ugy a' Sz. Írást más nyelvekre fordították és magyarázták. A' mostani ellenkezők pedig magok indulat-tyok, érzékenységek szerént magyarázzák a' Sz. Írást, aztot huzák, vonnyák, avagy hogy igazabban szoltyak nem gondolván se a' Sz. Lélek vezérlésével, se a' régi Sz. Atyáknak értelmével, se az igaz lelki isméréttel, mint egy erő-szakkal az ő magok kurta értelmekre és tudományokra csi-gán tekerik és hajtyák.

HOgy pedig ez a' dolog tellyes-séggel nyilván való legyen, világosítsuk meg jobban valami példával, hozzunk elő a' Sz. Írás-ból valami verset, textust, tudni illik eztet, és ezeket a' Krisztus Urunk szavait: *Ez az én testem.* A' Romai Catholicusok ezeket a' szókat tulajdon saját értelmek szerént veszik, és nem jelöl, avagy hasonlítás képpen, mert e' szókat mindenkor így értette és magyarázta az egész Kereszttyén Anyafizentegyház eleitől fogva mind eddig, és a' régi Sz. Atyák is mind így magyarázták. Az ellenkező Atyafiak pedig eztet tagadgyák az ő magok értelmek és magános spiritusok szerént, ugy hogy ezeket a' szókat más képpen magyarázzák a' Luthéranusok, más képpen a' Calvinis-

fiák, más képpen Zvinglianusok, más képpen az Arianusok. Es ezek közzül egyebet senki sem hoz elő az ő magyarázásának meg bizonyítására; hanem csak ki-ki az ő maga tulajdon ítéletét és spiritusát. Kinek tehát ezek közzül inkább kellene hinnem, és kinek magyarázattját kellene bévennem? nem tudhatám; jobbnak azért ítélem lenni, hogy ezek közzül egyiknek se hidgyek, mert egyik részre erősítő okom nagyobb nem lehet; hogy sem a' másíkra, se igazságot lenni egyik részen nagyobbat nem láthaték; hogy sem a' másíkon, és azt is igen jól tudám, hogy két egymással ellenkező résznek egy igazsága nem lehet, hanem vagy egyiknek hamisnak kell lenni, vagy mind a' kettőnek, mivelhogy akárminémű dologról is csak egy légyen az igazság, a' hamisság pedig

dig fok féle. Azért ebben a' dologban inkább akarván bátrab, és bizonyosb útat keresni, a' Romai közönséges Kereszttyén Hitnek tudományát követém, és választám.

XLI.

Elmélkedés.

Hogy a' kereset és tudakozott igazságnak fundamentumára talállyak, fel-tévém magamban, hogy mind a' két részről kivált képpen való Authorokat, és Könyveket fel-keresek, 's el-olvasok arra a' végre; hogy meg tudhassam, miképpen egy-más közzött, és mi-képpen az Anyaszent-egyháznak, a' régi Szent Atyáknak tudományával eggyeznek meg? Annak okáért sok könyveket el-olvasék, mellyeket a' Romai Catholicusok külömb-féle nemzetségből, Országokból és Tartományokból valók irtak,

egy-részt Spanyor, Olasz, és Francia nemzetből, és Ország-búl valók, egy-részt Belgium-búl, és Angliából valók, egy-részt Német, Lengyel és Magyar-Országból. De mind ezeket úgy találám, hogy a' Hitnek tudományában és ágazatiban mind a' régi Sz. Atyákkal, mind magok között tellyeséggel meg eggyeznek, és a' mi csudálatosnak látezot lenni: Azok között is kik az iskolabeli tudományban erőssen egy-más között vetekednek, és egymással ellenkeznak, ugymint a' Thomisták, Scotisták, és Jesus Társaságából valók, még-is ezek, midőn valami hitbeli tudományra akadnak, minden képpen meg eggyeznek, eggyet tartanak, eggyet tanítanak, eggyet vallanak. Ugyan ezt az eggyeséget tapasztalám a' régi Sz. Atyáknak írásiban is, noha ezek

ezek külöm üdőkben, országokban, és mészze-lévő tartományokban éltek és írtak vala, ugymint Sz. Ignác és Arany-szájú Sz. János Antiochiában, Athanasius és Telesphorus Alexandriában, Macarius és Cyrillus Jerusalemben, Justinus Athenasban, Dionisius Korinthusban, Ephrem Syriában, Cyprianus, Optatus és Sz. Agoston Affricában, Epiphanius Cyprusban, Sz. Ambrus Olasz-Országban, Irenæus Francia Országban, Orosius és Isidorus Spanyor-Országban, Béda Angliában. Ellenben pedig midőn forogtám és olvasám a' mostani ellenkező Atyafiaknak írásokat arra a' végre, hogy meg láthassam miképpen eggyeznek a' régi Sz. Atyáknak tudományokkal, és mingyáraft eszembe vém, hogy olly távul legyenek egy-mástól, mint az eget a' földtől: Ez urán

meg vizsgálám mi - képpen egy-
gyeznek meg egy-más között az
Ellenkezőknek magok tulajdon
írások? és semmi egyezést azok
között nem tapasztalék; hanem a'
Hitnek tudományában, ágazati-
ban nyilván való nagy külömbö-
zést, mert nem csak a' Calvinisták
Lutheránusok ellen, és viszontag
a' Lutheránusok Calvinisták ellen,
és mind a' kettő a' Puritanusok,
Arianusok, és Uj-kereszttyének
ellen tudományra és Vallásra néz-
ve harczolnak, hanem még azok-
is, kik egy közönséges név alatt
vannak, igen igen magok között
viszszavonnak, és a' Hitnek tu-
dományában, ágazatiban ellen-
keznek, úgy hogy mást hisznek,
tartanak, és tanítanak ugyan azon
dolog felől az erős Calvinisták,
mást a' lágy és hideg Kalvinisták,
mást a' Remonstratenszes nevéek,
mást azok, kik a' Remonstraten-
ses

ses nevéek ellen vannak, mást a'
Puritanusok, mást a' Presbiteranu-
sok. Es mást a' Wittembergai
Lutheránusok, mást a' Regio-
montanusok, mást Svecia Ország-
ban, mást Magyar-Országban, mást
Brandeburgumban, mást Anglia-
ban, mást tartanak ebben az esz-
tendőben, mást ennek előtte száz
esztendővel, mást a' Lutherános
Vallásnak kezdetében, mást an-
nak továbbra való menetelésben.
Mind ezeket én jól meg fontol-
ván, micfoda okot és mentséget
hozhattam volna elő ítéletnek
napján, ha ennyi sok Isten-félő,
igaz lelki-ismérő, okos, tudos
elméjű Szent embereket (mi-
néműek a' Romai Anyaszentegy-
házban találtnak) vakmerő kép-
pen meg vetvén, más, némelly,
kevés, istentelen, gonosz életű,
ostoba, és kurta elméjű embere-
ket (a' kik még magok között is a'

Hitnek mi-voltában különböz-
nek) követtem volna ? távol lé-
gyen ez a' vak-merőség minden
keresztény embertől, mert üd-
vóságesb az igaz uton, hogy sem
a' tévelygőn járni ; mire nézve én
a' Romai Hiten lévőek között ál-
lék, és azon kívül lévőket mint
veszedelmes uton járokat tellyes-
séggel meg-verék.

XLII.

Elmélkedés.

Mind ezek ha halgatásban
maradtak volna-is, mind az
által énnékem még a' kövek-is, és
minden régi dolgok szóllánának,
és a' Romai közönséges Keresz-
tyén Hitnek igazságát értésemre
adnák, 's meg mutárnák. Mert
meg vizsgálám a' régi templom-
kat, Császároknak és Királyok-
nak el választáfsokat, azok koro-
náztatásának ritusát, modgyát,
a' régi

nak *Canonicus* könyveiből azo-
kat ki rekesztik, el-hadgyák, mel-
lyeket akarnak, és azokat, mel-
lyeket ki nem rekesztenek-is, úgy
fordíttyák és magyarázzák, a'
mint tetszik, és a' mint kinek ki-
nek magával hozza az ő vékony
kurta elméje, és tulajdon spiri-
tussa. A' Catholicusok pedig nem
úgy bánnak a' Sz. Írással, mert
ezeknél egy a' számok a' Cano-
nicus könyveknek, egy a' fordít-
tások, egy az értelmek és magya-
rázattyok.

Harmincz-harmadik az, hogy
az új Vallások, a' Hitnek ágaza-
tiban, czikeleiben egymással özöt
igen igen különböznek, azok-is,
a' kik egy Valláson vannak, és
egy név alatt foglaltatnak, sőt
még a' Catechismusokban-is,
mellyekben magyarázzák a' Hit-
nek dolgait és fundamentumait a'
gyermeknek.

Harmincz-negyedik az, hogy

ő magok az Augusztai Confessio, melyeket Vallások fundamentumának tartanak a' Lutheránosok, leg főképpen egymás között különböznék, és az első eredendő Augusztai Confessioval éppen ellenkeznek.

Harmincz-ötödik az, hogy ezek az új Vallások szabad és tágos utat nyitnak minden-némű testi kívánságoknak és gyönyörűségeknek el-követésére, noha Kristus nekünk tanítása által szoros és keskeny utat mutatott a' mennyei dicsőségnek el-nyerésére.

Harmincz hatodik az, hogy az új Vallásoknak Pásztori, és Tanítóia' Szent Írásban sok helyen textusokat, verseket el-hagynak, némellyeket hozzá adnak, és azokat a' magok agyok és rövid értelmek szerént magyarázzák, némellyeket pedig el-vál-

toztat-

toztatnak, és meg hamisítanak, a' mint ezeket mind meg láthatái harmincz-hatodik elmélkedésben.

Harmincz-hetedik az, hogy mind azok a' Vallások, melyek a' Romai Anyaszentegyházzal ellenkeznek, nem kezdetek, és nem fondáltattak a' Kristustól; tudományoknak-is és Pásztorinak nincsen az Apostolok idejétől fogva mind eddig egy-más után való successiojok, 's kövérek.

Harmincz-nyolczadik az, hogy ezeknek a' Vallásoknak Doctori a' Szent Írásnak magyarázásában egy más között különböznék és ellenkeznek, a' mint világossan kitetieczik harmincz-nyolczadik, kilenczedik, és negyvenedik elmélkedésümből.

Negyven-eggyedik az, hogy a' Kerelztyenségben Kristus Urunk születésétől fogva mind eddig csak maga vala a' Romai kö-

zönséges Anyaszentegyház minden fogyatkozás és változás nélkül. A' mit mind a' historiák, mind a' régi dolgok és irások meg mutatnak és bizonyítanak.

Negyven-kettődik az, hogy a' Romai Anyaszentegyháznak kezdetétől fogva mind eddig, noha számlálhatalan sok viaskodása volt a' pogány és Keresztyén vérszopó Tirannusokkal, és az Eretnekségekkel, mindazáltal gyarapodott inkább; hogy sem fogyatkozott a' kegyetlenségek között a' Romai Hit; úgy hogy soha magok az Ujitok sem adhatták idejét és módját leg kifebben is hanyatlásának, vagy Hitújításának, és a' mind e' koráig az Isten gond viselése meg-őrizte minden fogyatkozás és változás nélkül, bizonyosan hiszszük, hogy ez után is ígérete szerint megtartja. Holot ez ellen re-

gen a'

gen a' mostani Pártolkodásoknál sokkal gyökeresb, hatalmasb tévelygések támadtak, de ugyan valaminthoz kezdődtek, úgy szinte eloszlottak és füstbe mentek.

Negyven-harmadik az, hogy az ellenkező Atyafiaknál nincsen femmi élete le irva a' Szenteknek, nincsen afféle lelki tudomány, melly volna, és tractálna a' keresztyén embernek tevételességéről, a' jószágos cselekedeteknek gyakorlásáról, nincsen olyan is, a' melly irva volna az Isteni parancsolatoknak megtartásáról, hanem mindenek azok az ő irások szerint, miket a' felbomlott és meg rojtott természetnek kívánsági és érzékenségi magokkal hoznak, szabadon engedtetnek.

Negyven-negyvedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak gyüle-

keze-

kezetek, még azok-is, kikben a' mostani új Vallások koholtattak, semmiképpen nem hasonlítottatnak akár tudományra nézve, akár külömb-féle nemzeteknek fokaságára nézve, a' Romai Anyaszentegyháznak közönséges gyülekezetihez, és azokhoz a' Szent életű Doctorokhoz és Atyákhoz, kik azokban jelen voltak.

Negyven-ötödik az, hogy az ellenkező Vallásoknak Eredeti, fundamentomi illetlenek, és alkalmatlanok, a' jó és igaz keresztyén lelki-isméretnek formálására, és ki-abrázolására.

Negyven-hatodik az, hogy az új Vallásoknak Predikátori predikálásokban csak azokat a' dolgokat hozzák elő, mellyek a' Romai Catholicusoknak gyaláztattyokra, meg uráltatásokra vannak, azokat pedig, mellyek az ő Vallások szerint igen nagy 's nehéz

's nehéz dolgok, mert sok lelkeknek üdvösségeket vagy veszedelmeket illetik, tellyességgel elhalgattyák.

Negyven-hetedik az, hogy azok, kik a' Catholicusok között tartatnak és ítéltetnek leggonoszabbnak, az ellenkező Atyafiak között ítéltetnek legjobbaknak és igaz keresztyén életűeknek.

Negyven-nyolczadik az, hogy valakik a' Romai Hittől elszakadván a' mostani ellenkező Vallásokra által mennek, nem azért cselekezik, hogy jobbakká legyenek, hanem azért hogy szabadon a' testi érzékenységek szerint élhessenek.

Negyven-kilenczedik az, hogy noha sok világos bizonyságok legyenek a' Sz. Írásban, mellyek a' Reménységet, Szeretetet, Penitentzia tartást, Alamishálkodást, és más több efféle jószágos cseleke-

cselekedeteket szintén úgy használ-
nassanak és szükségesséeknek
mongyák lenni az örök életnek
elnyerésére, valamint önnön ma-
gát a' Hitet, még is ezeket mind
meg vetvén a' mostani Ujítók, csak
az egy Hitet tartják és taníttják
elégségesnek lenni az üdvösségre.

Eötvenedik az, hogy sok erős,
kemény, meg általkodott Eret-
nekek is gyakran kívánczoznak
meg halni a' Romai Hitben, a'
mint sokan meg-térvén meg-is
halnak. A' Catholicusok között
pedig, senki sem találtaik olyan,
ki a' Romai Hiten kívül, valami
más új Vallásban kívánczoznék
meg halni.

Ezek után teszem aztot a' mit
mindenkor igen igen utáltam, és
soha sem tetczet az új Vallások-
nak Predikátoriban, kik midőn
csudálatos képpen dicserik és ma-
gasztalják Krisztusnak érdemét,
és a'

tekélletességéről, minek még ne-
vet sem tnyák. Semmi nincsen a'
Krisztus életének követéséről, mert
aztat lehetetlennek mondják,
semmi nincsen a' jószágos cseleke-
deknek gyakorlásáról, mert
ezeket az örök életre haszontala-
noknak, sőt mérő fogyatkozások-
nak és vétkeknek itélik lenni, semmi
nincsen a' tiszta és szűz életről,
mert ennek még a' nevére is el-
iszonyodnak, és meg rémülnek;
semmi nincsen a' penitencia tar-
tásról, mert erre elégnek mon-
gyák lenni, ha valaki hiszi, hogy
az ő bűneiért eleget tett Krisztus
az Atya Istennek. Afféle tudo-
mány sincsen azoknál, mellyet
a' Deákok *Theologia moralis*nak
hinak, mivel azt taníttják: Hogy
az Istennek parancsolatit nem
lehet meg tartani: Valamennyi
bűnök vannak mind egyarányuak:
Az elrendeltetteknek, avagy el-
válasz-

választottaknak az Istennél, semmi nem tulajdonítatik bűnnek: senki el-nem kárhozik; hanem csak a' hitetlenség bűnéért: többekkel effélékkel be irriták ők könyveiket, mellyeket a' test és vér gonosz érzékenysége és sugallása által ő benne fel-indított, és nem a' Mennyei Atya jelentett meg nékik. Annak okáért ezek az átkozott könyvek nem fundamentuma, se nem eredete a' lélek szerént, hanem a' test szerént-valo életnek, mért az életnek veszedelmes szabadságára a' testi kívánságoknak és minden-némű gonoszságoknak el követésére szemtelenül tanítanak és utat mutatnak.

XLV.

Elmélkedés.

AZ ellenkező Atyafiaknak-is gyölekezeriket, leg-fő képpen

pen azokat (mellyekben koholták vala az Augustai, Helyecziai, Genevai, Angliai Confessiokat, Vallásokat) öszvetévém a' Romai Ecclesiának régi és közönséges Conciliomival, gyölekezetivel, meg akarván probálni, ha egymással meg egyyeznek-e, avagy nem? De miclodás egyezés lehet a' világosság és sötétség között? Mivelhogy a' Romai Ecclesiának Conciliomira, gyölekezetire szokás szerént egybe hivattatnak az egész világon lévő Püspökök, minden fele Nemzetségekből derék tudos Theologusok, Császároknak és Királyoknak Követtyek és Oratorjok, kik az üdvösséges és az egész Anyafizentegyháznak javaihoz tartozandó dolgokat meg érett elmével és tudománnyal forgattják, nagy vigyázással és okoskodással vizsgálják, a' támadott vizsgálkodásokat nagy tanács-

tanácskozással és egyenlő végezéssel úgy le csillapították, hogy ezeknek utolsó ítéletén minden hivek meg-álván, tovább való egyenetlenségeknek tellyesfegyessel vége szakadgyon. Esmivel-hogy bizonyosb és bátorságosb mód nincsen a' rámadot versengések vagy tévelygések meg fojtásában, és a' tiszta Isteni tudománynak konkol nélkül-való meg maradásában, mint a' Szent Gyülekezetek végezése, azért néha ezek sok számos esztendő-kig tartanak, és a' mi-némű dolgokat egyszer el-végeznek, többé azok vélekedésben avagy kételkedésben nem vitetnek. Minéműiek legyenek az ellenkező Atyafiaknak gyülekezetek? például hozzuk-elő az Augusztai gyülekezetet, mellyben koholtatott az Augusztai Vallás, és azoknak mi-voltokat könnyen ebből eszünkbe vehettyük

vehettyük. Mert az Augusztai gyülekezet olly embereknek tanácsával vitetett végben, kik a' Theologiában, igaz Isteni mély tudományban igen vékonyan mártották bé az agyokat, és a mi annál nagyobb, ez a Vallás hirtele-nében és a' közönséges vendég-fogadoban gondoltatott ki, és papirosra rétetetett. Továbbra ebben a' gyülekezetben csak az egy Német nemzetből valának jelen, azok is kevesen, és affélék, kik már annak előtte más hamis vélekedésekben el-merülvén, nagy kevély, féslet elméjekkel egyedül azon valának, hogy valamint ő magok szeretvén a' zabolatlan testnek kívánságait, nem bocsúllotték az Isteigája é törvénye szerént való életet, hanem szabad-ságot keresének; úgy szintén másokkal-is mind ezeket el-akarák hitetni. Mire nézve ez a' Vallás

Vallás igen kevés Herczegektől,
Fejedelmektől és Várasbéliektől
véterék-bé, fokkal többektől meg
vetteté, és az után a' követőitől-
is fokszor az ő maga mivoltában
meg-változtaték, és különbözte-
té. Annak okáért mind a' két fe-
lől ezeket én jól meg gondolván
és fontolván, semmi képpen meg
nem álhattam ezeknek tanácsán,
hanem amazokén kellett meg ál-
lanoma' Hitben támadott egye-
netlenségek le csendesítésében.

XLVI.

Elmélkedés.

Gondolkodám itten és elmél-
kedém a' Romai Catholicu-
sok és az ellenkező Atyafiak lelki
isméretiről, tudni-illik mi legyen,
és mit hozzon magával kinek-ki-
nek az ő lelki ismérte? Mivel
pedig a' lelki isméret nem egyéb,
hanem értelemnek, avagy okos-
ságnak

ságnak munkája, mivelése, a' ki
előnkben adgya észben velzi,
avagy distállya nekünk; mi sza-
bad, és mi nem szabad, mit kel-
lyen cselekednünk, avagy nem
cselekednünk? és azért ez, a' mi
akaratunknak leg-közelleb valo
regulája. Annak okáért lássuk
már a' Catholicusoknak és az el-
lenkező Atyafiaknak tanúságok
szerént, mellyek legyenek ezek
az akaratnak igazgató regulái?

A' Romai Catholicusok tanú-
ságából ezek számláltatnak: Min-
den bűnöket el-kell kerülni, és
Isten segítsége, malasztja által az
embernek szabad akarattyában
áll, hogy vétkezzék, vagy ne
vétkezzék.

Minden halálos vétek öröké-
valo kinokat érdemell, és elég
csak egy halálos vétek-is az örö-
ké-valo kárhozatra.

Semmi-némü világi jóért bűnt

nem

nem kell cselekedni, úgy hogy készszob légyen ki-ki ezerszer meg halni, hogy sem leg-kisb bűnnel az Istent meg bántani.

Nem csak a' leg-kisb vétekről, hanem a' hivalkodó szórul-is számot kell Istennek adni; és meg nem bocsáttatik a' vétek, hanem ha az, a' mi igazság ellen el-véteget, vizsgál-adatik.

A' halálos bűnnek végben-vitele után semmi nincsen hátra; hanem vagy a' pokol, vagy a' penitencia tartás.

Nincsen természet felet-való cselekedet csak egy is, a' melly nem érdemell dicsőséget, és természet felet-való malasztot, avagy annak öregbítését.

Minden halálos vétkeket a' Szent Gyónásban meg kell vallani, mondani a' Papnak, és többeket afféleken.

Az Ellenkező Atyafiaknak pedig

pedig tanítása szerént ez a' lelki isméretnek dictálása, mondata:

Az Istennek parancsolatit lehetetlen meg-tartani.

Kinek-kinek erős hittel kell hinni, hogy ő minden bizonyal fog üdvözülni, avagy hogy őtet Isten el rendelte vagy az üdvösségre, vagy a' kárhozatra.

Azoknak kik így hisznek, és ezeket hiszik, semmit vétekek nem tulajdonit az Isten.

Semmi-némű vétkekért el-nem kárhozik az ember; hanem csak a' hitetlenségért.

A jó cselekedetek nem érdemlik az örök életet.

Nem szükséges nekünk, hogy a' bűneinkért penitencziát tartsunk, mivel Krístus már az ő halálával, és vére ki-

Y

ontása.

ontásávaleleget tölt mi-éret-
tünk.

Nincsen a' mi hatalmunk-
ban, hogy a' bűnöket el-kerül-
lyük.

Senki sem tartozik az ő
bűneinek meg gyonására és
vallására, mert egyedül a' Hit
elégséges az üdvösségre.

Ezekből már minden okos
elme meg gondolhattya, és meg
fontolhattya az ellenkező A-
tyafiaknak mivoltát, mivel
ezek olly tudomány után in-
dultak, melly természete, tu-
lajdonsága szerint, nagy okot
ad és tágas utat nyit a' gonosz
életre, úgy hogy ebből se jó
lelki isméret nem formáltat-
hatik a' gonosznak el-kerülé-
sére, se a' jó cselekedeteknek
el-követésére. El-hitetém a-
zért

zért magammal, hogy job a'
Catholicusok lelki isméretét
követni, kiknek tudománya
egyedül a' jora vezet; hogy
sem az ellenkező Atyafiaknak,
kik tanúságok szerint gonosz
életet követnek.

XLVII.

Elmélkedés.

AZ-is nekem leg-fölöttéb a'
Predikátorokban nem tet-
czet, hogy ők predikállások-
ban és beszéllésekben minde-
nestül azon vannak, hogy dor-
gálhassák és csufolhassák a' Ca-
tholicusokat ceremoniajok-
ban, és a' Szent Szokások meg-
tartásában, azomban pedig a'
mik leg-nehezebbek az ő Val-
lásokban, és egyedül szükséges-
sek az üdvösségre, azokat ép-

pen el-halgattyák, úgy-mint
 hogy ők magok né igaz Papok,
 mivel nincsen nekik hatalmok
 arra; hogy az Oltári-Szent-
 ségben a' Krisztus igaz Testét
 és Vérét conficiálhassák, épít-
 hesék, arra sincsen hatalmok,
 hogy valamibűnös embert bű-
 neiből fel-oldozzanak, noha
 ezekben áll a' Papitisztnek ha-
 talma. Es innét vagyon az,
 hogy a' nép igen igen meg csa-
 latkozzék, vélvén mind a' két
 szin alatt a' Krisztus igaz Testét,
 és Vérét lenni, és magához
 venni, noha pedig egy szin
 alatt sem veszi, mivel az ő
 Vacforájok csak tiszta borból
 és kenyérből áll. Azt-is a'
 Predikátorok el-hitetik az e-
 gyügyűnéppel, hogy ők sem-
 mit egyebet nem tanítanak,
 hanem

hanem csak azt, a' mit a' régi
 Sz. Atyák és eleinten az egész
 Keresztyén Anyaszentegyház
 tartot és tanított, noha pedig
 ez-is nagy hamiság, és magok-
 is észben veszik hamiságokat,
 mert nem tanították Halgatoi-
 kat a' bűnöknek el-kerülésére,
 se a' bűnökért való peniten-
 tzia tartásra, se nem intik és
 ösztönözik azokat a' miszerel-
 mes Meg-Váltónk tanítása és
 példája szerént a' jó cseleke-
 deteknek, a' tekéletes élet-
 nek el-követésére.

XLVIII.

Elmélkedés.

MIdőn a' Catholicusok kö-
 zöt voltam, meg tanu-
 lám tőlök, kik volnának az ő
 ítéletek szerént lágy és hideg

Catholicusok, tudni illik azok : kik az Istennek és az Anyaszentegyháznak parancsolatit meg nem tartják, kik a' jó cselekedeteket nem gyakorolják, a' Szent Gyónást éppen el-mulattják, a' templomot rikkán látogattják, és nem hogy bűntől nének, hanem inkább a' testi kívánságoknak eleget tévén, torkig a' gonoszságban hevernek. Ez után fordítám elmémet az ellenkező Atyafiakra, kik azokat dicfírlik, és igaz Evangelicusoknak tartják lenni, a' kik úgy élnek, mint az Istentől el-szakt, el-fajzot némelly Catholicusok. Mellyből helyessen az jön ki; hogy a' leg-gonoszb és lágyob Catholicusok ollyanok, mint a' leg-job Evangelicusok

licusok avagy Protestántesek. Es azért én ama példa-beszéd gyanánt elő-hozot mondásan, mellyet valaha bizonyosnak hallottam lenni, éppen meg állapodám : ugy-mint a' leg-roszszab Catholicusból leg job Lutherános szokot lenni, a' leg-roszszab Lutheránosból, leg-job Calvinista, a' leg-roszszab Calvinistából leg-job Ari-anus, a' leg-roszszab Arianusból leg-job Mahometanus, az az Török, Tatár.

XLIX.

Elmélkedés.

A' Romai Hitre valo megtérésemnek oka és indultya volt a' többi közt az is: Hogy soha csak egyet sem halhaték, se nem olvashaték, ki a'

Romai Keresztyén Hittől el-
szakadván az ellenkező Atya-
fiaknak Vallásokra által-ment-
volna azért, hogy jobb és te-
kélletesb életet viseljen, ha-
nem tellyeségesen csak azért,
hogy szabad életet viselhesse,
és a' tisztátalan testi érzékensé-
geknek tilalom nélkül eleget
tehesse. Azok okáért soha nem
láttam, nem is halottam, és sen-
ki nem mutathat csak egyet-
is olly Szerzetes avagy Egy-
házi embert, ki a' Catholicu-
sok Vallásárúl az ellenkező A-
tyafiaknak Vallásokra által-
ment-volna, és annak első
gongya's igyekezete a' feleség
vétel, és a' testi kívánságok-
nak el-követése nem lőtt
volna. Ha pedig azokat meg
visgállyuk, kik az ellenkező
Atya-

a' régi Császároktul és Királyok-
tul rendelt decretumokat, pa-
rancsolatokat, és a' régi Acade-
miáknak szokásit és törvényeket,
sok-féle Nemzetségeknek a' Ke-
resztyén Hittre való meg téréseket,
a' márvány- kőveken ki-metzet
írások, Krisztus Urunk Születésé-
től fogva mind eddig írásban vőtt
kivált-képpen való cselekedete-
ket és Historicusokat, minden
napifől jedző könyveket, s azok-
ban fel tött Szenteknek innepit,
és esztendő által a' jeles napoknak
nevezerit, mellyekkel magok az
ellenkező Attyafiak is élnek; jüg-
mint: Vasárnap, Husvét, Pünkösöd
&c. és Aldozó napjával; mind
ezeket meg vizsgálván nekem
meg mutatták, hogy soha egyéb
Vallás a' Keresztyénségben nem
vala eleintén a' Romai közönsé-
ges Valláson kívül. Es azért ezek-
re az erős okokra és indulatokra

nézve inkább akarék én a' régiekkel tartani, és hogy úgy szóllyak a' minap származot Ujságokat meg vetni.

XLIII.

Elmélkedés.

Ezer, hat-száz esztendőök már el múltak, mellyekben a' Romai közönséges Anyaszentegyház igen igen ostromlatott és üldöztetett volt a' kegyetlen tyrannusoktól, a' Mahomeránusoktól, a' pogány nemzetségektől, Schismaticusoktól, és sok másféle Eretnekségektől, még is mindenkor megmaradot, és most is győzhetetlen meg marad látható és virágzó állapotjában, úgy hogy napról napra mind jobban jobban ki-terjed, nevededik és gyarapodik. Ellenben pedig sok eretnekségek és szakadozások támadának, mellyek naponként gyöke-

gyökeresb-é, hatalmasbá lettek, és mint a' zápor elsőből áradott patakok (mellyek hamar folynak és fogynak) meszszebb meszszebb ki-terjedtek, de ugyan el-olzlottak, el-fogytak, és füstbe mentek. Illyen eretnekek voltak a' Manichaeusok, Donatisták, Pelagianusok és több effélék, kiknek sohult az egész világon egy helyek egy Doctörök sincsen, sőt már ezeket senki nem láthattya, és hirrel-is csak alig halhattya. Mellyből igazán következik, hogy a' Romai Anyaszentegyház fondaltatott Kristus által a' közfálon, mellyen a' pokol kapuierőt nem vesznek. Az egyéb ujságok pedig nem Kristus, hanem esze vesztet emberek által a' fővényen építettek, és első jött-le, és folyo vizek jöttek, és szelek fujtak, és azokra rohantak, és el-dőltek, és nagy vala azoknak

romlások, sőt némelyek magok-
tul le-dőltek, el-fogytak, és a'
mostaniak-is valamint a' több régi
szakadások, állandók nem lész-
nek. Mert Krisztus Urunk mon-
gya Sz. Máténál. *cap. 15. v. 13.*
Minden plántálás, melyet az én
Mennyei Atyám nem plántált,
többől ki szaggattatik. Mivel azért
a' Romai Anyazentegyház fon-
dáltatott legyen a' kö-fziklán, és
nem féltő hogy el-dőllyön, inkább
akarékén abban állani; hogy sem
valamelyikben azok közzül, kik
építettek a' fővényen, és közel
vannaak a' romláshoz.

XLIV.

Elmélkedés.

Sokszor meg látogatám mind
a' Catholicusoknak, mind
az ellenkező Atyafiaknak Biblio-
tékájokat, és a' Catholicusokéban
találék nagy hoszszu rendekben
rakott

rakott hárő féle könyveket, mel-
lyeknek, hogy úgy szolliyak, még
csak nyomokat sem láthatám az
ellenkezők Bibliotékáiban azok
közöt a' könyvek közöt, mellye-
ket ők magok irtak. Ezek kö-
zül pedig a' könyvek közzül a'
Catholicusok bibliotékájában el-
sők valának ez alatt a' név alatt:
Vita Sanctorum & Sanctarum.
Minden némű Statusból, állapot-
ból való Hiveknek életek valá-
nak, mellyek közöt számláltatá-
nak sok Sz. Szűzek, Sz. özvegy-
asszonyok, Püspökök, Remetek,
Szerzetes emberek, férfiak és
asszonyok, Martyromok, és A-
postoli életer viselő férfiak, Kirá-
lyok és más Confessorok, kiknek
életekben foglaltatának az ő csu-
dálatos sok cselekedetek, ár-
tatlanságok, Szentségek, aita-
tolságok Istenhez, felebarát-
tyokhoz való szeretetek, és min-
den

den némű Keresztyéni tekélletes-
ségek. Annak okaért mind eze-
ket magamban meg hányván 's
vetvén erre a' végezésre fakadé-
ki : ugymint, hogy az a' Vallás
minden kételkedés nélkül igaz
légyen, mellyben voltakilly nagy
jóságos cselekedetű és tekélle-
tességű személyek. Mert bi-
zonyos az, hogy a' gonosz fa
jó gyümölcsöket nem teremhet.
Matth. 7. 28. & 20. Es az
ő gyümölcsökről is méritek meg őket.
Mivel pedig ezek a' Sz. Személyek
mind a' Romai Keresztyén Hit-
ben éltek és holtak meg (mi-
ből ezt kellett ki hoznom) tehát
a' Romai Keresztyén Hit, igaz és
údvösséges Hit.

Azok közzül a' könyvek közzül
valának ez alatt a' név alatt : *Libri*
Ascetici, az az mellyekben foglal-
tatának údvösséges lelki tudomá-
nyok, úgy mint miképpen kel-

lyen

lyen jóságos cselekedeteket a' Ke-
resztyén embernek gyakorolni,
miképpen a' tekélletes életben
elő-menni, és a' Krisztus Jeshu
követni, miképpen a' hamis vilá-
got és annak el-mulandó javait
meg vetni, ezek módot adnak,
miképpen ki ki az ő Istenét és fe-
lebarátyját szeresse, az ellene vé-
teteknek vétkeit meg bocsássa,
ellenségit szeresse, és miképpen
szabja az ő maga akarattját az Is-
ten akarattjához. Ezekből ki ki
meg tanulhattya a' négy utolsó
dolgokrúl, ugymint halálról ité-
letrúl, poklórúl, és menyor-
szágrúl való elmélkedésnek hasz-
nát, a' bűnöknek utálatos és vesze-
delmes voltát. Ezek mint egy
vezérjék a' keresztyén lelkeknek,
mert utat mutatnak a' mélységes
alázatosságra, a' tiszta szűz életre,
és minden-némű aitatosságnak
gyakorlására.

Harmad.

Harmadikak valának ez alatt a' név alatt: *Morales Theologi*. Mellyek a' parancsolatoknak és Isteni törvényeknek meg tartásáruul vannak írva, ezek a' hamissan birt más jószágának viszsza adását, és másoknak mi általunk tört károkért való elég-tételt nem csak javallják; hanem az üdvösségre éppen szükségesnek mongyák. Ezekből ki-kí meg tanulhattya a' Szentségekkel való élést, azoknak igaz és kellemetes szolgáltatását. Ezekben más-féle dolgokat is fel találhatni, mellyek a' lelki ísméretnek vezérlésére tartozandók.

Az ellenkező Atyafiaknak pedig bibliotékájában nem csuda, hogy nem találhatám a' *Szentekek életéket*, mert Vallásokbúlegy szent sem volt. *Nem a' lelki tudományokról írott könyveket*. Mert semmi nincsen ezeknek könyveikben a' Keresztyén embernek tekelle-

BE-FEJEZÉSE

Avagy

Az okoknak és indulatoknak rövid sommája.

MIért kell a' Római közönséges Keresztyén Hitet választani, és minden egyéb ellenkező mostani Vallásoknál nagyobra bocsúlleni?

Ne véllýétek kedves Társaim, és lelkem Barátim, hogy én, vagy vakmerő képpen, vagy valami világi jókra nézve a' ti Vallástokat, mint hamisat, csálárdot, és álnokot megvetvén a' Római közönséges Keresztyén Hitre tértem volna meg, és azért boznám, 's számálnám elő tinéktek meg térésennek okait, és holdoltatásomnak indulatyaít rövideden

den somában; Hanem hogy én a' ti Vallásotokból (kit igazság ellen Evangeliuminak hittok) a' Romai Catholicusok hitére meg tértem, a'nak jeles okait akarom előtökben terjeszteni.

Első az, hogy ti Lutheránusok és Calvinisták Magyar-Országban egy Evangeliumi Statust, állapotot akartok tenni és állatni, a' mi nekem nyilvánlagosan lehetetlennek látszik lenni, mert ti a' hitnek ágazatiban ellenkező tudományt tartotok, és egymásnak külömb-féle tévelygéseket tulajdonítottok. Annak okáért meg nem foghattam én; mi-képpen a' ti egy mással ellenkező vallástok egyezhetnék meg azon Evangeliummal? mivelhogy azok, a' mik egymással

egymással ellenkeznek, valami harmadikhoz egyenlők mindenekben nem lehetnek, a' mint diótállya és magával hozza az ép, és egészséges elmének okofsága-is.

Második az, ugy-mint: Ha valamelyik e' két Vallás között meg egyezik az Evangeliummal? ennek olyan erősítő okot argumentomot kell lenék adni a' maga igaz voltáról, a' mellyel maga részére nem élhetne egyenlő képpen más vallás: olyan erősítő okot, argumentomot pedig sem a' Lutherános Vallás nem hozhat elő, a' Calvinisták Vallása ellen, sem a' Calvinista Vallás a' Lutheránusok ellen. Tehát nincsen semmi olyan ok és argumentom, miért kellene

lene egyiket a' másiká előt választani, avagy miért egyeznék meg egyik az Evangeliummal, és nem a' másik.

Harmadik az, hogy nem tudhattam okát, miért a' Lutheránusok nevezik magokat Evangelicusoknak, a' Calvinisták ujitott, reformaltatott vallásuaknak? és nem nevezik ugy magokat az Új-keresztyének-is, az Új-Arianusok-is, avagy Unitariuszok? Mivel hogy sem egy, sem más rész nem hozhat elő olyan okot, olyan argumentumot nevezése mellett, mellyet ezek-is, ugy-mint az Új-keresztyének, Arianusok &c. magok mellett hasonló jussal elő-nem hozhatnának. Annak okáért a' Lutheránusoknak, és Calvinistáknak nincsen nagyobb

nagyob okok azokra az ujnemekre, hogy sem az egyéb mostani Vallásoknak vagyon. Bizonyára tehát se a' Lutheránusok, nem mondathatnak Evangelicusoknak, se a' Calvinisták ujitott, reformaltatott Vallásuaknak.

Negyedik az, hogy tudtam én sokakat, kik a' Romai Keresztyén Hitben élvén, és halván minden bizonynal üdvözültek, a' mint ők magók-is az ellenkezők meg vallyák. Es azért bátorságosb utat akartam én választani az örök üdvösségre.

Ötödik az: Mert megismérem abbul-is a' Romai közönséges Hitnek igazságát, hogy az igaz Hit nélkül senki nem tétzhetik az Istennek, minden
pedig

pedig az, a' ki üdvözl, tet-
czik az Istennek. Tehát a'
Rimai Hitnek, mivelhogy eb-
ben fokban üdvözültek, igaz-
nak és üdvösségének kell len-
ni.

Hatodik az, hogy a' Romai
Keresztyén Hit, mivel igaz és
üdvösséges, légyen, szükség az,
hogy minden egyéb ellenkező
Vallások hamisak legyenek,
mert az igaz Hitnek csak egy-
nek kell lenni, valamint az
igaz Isten csak egy magában.

Hetedik az, hogy a' Romai
Vallásban üdvözülhet az em-
ber, nem csak magoka' Catho-
licusok áthatatossan hiszik;
hanem az ellenkező Atyafiak-
is vallások szerént tanították.
Aztot pedig: Ha üdvözülhet-é
valami más Vallásban is az
ember?

ember? csak magok az ellen-
kező Atyafiak jövendőlik és
mondgyák, hogy üdvözülhet;
mert a' Romai Catholicusok
tellyességgel tagadgyák. Az
pedig, a' mit két egy-mással
ellenkező rész vallása szerént
hiszen és tanít, sokkal igazab,
hogy sem az, a' mit csak egy
rész alitt igaznak lenni, a'
másik pedig erőssen tagad.
Tehát okossan cselekedtem
én, hogy minden egyéb
vallásokat meg vetvén a' Ro-
mai Catholicusok Hitére ál-
lottam.

Nyolczadik az, hogy mi-
dön én erről az üdvösséges do-
logról tudakozódtam, és elein-
ten az Ecclesiában lévő régi Sz.
Atyáknak könyvöket, iráso-
kat olvastá volna, nyilván meg-
értettem

értettem, hogy csak egyedül
ők a' Romai Catholicu-
sok Hitét magasztalják, di-
csérik, és javallják, az egyéb
ellenkező vallásokat pedig
meg vetik és kárhoztatták.
Annak okáért fel-töttem ma-
gamban, hogy inkább fogom
követni az okos, és Szent em-
bereknek tanácsát és nyomdo-
kát, hogy sem valami más go-
nósz, kurta elméjű emberek-
nek tanácsok után el-indul-
ván, lelkem ádvótségét öröké
való veszedelemre ki-tegyem.

Kilenczedik az, hogy mind
azok a' Szentek, valakik vol-
tak Krisztus Urunk által fon-
daltatott Anyaszentegyháza-
nak kezdedétől fogva mind
mai napig, a' Romai Catholi-
cusok Ecclesiájában voltak,
éltek, és holtak meg. Ti-

Tizedik az, hogy a' Romai
Vallás igaz voltának bizonyá-
gáért sok ezer és meg-ezer Mar-
tyrok örömezt véreket ki-ontot-
ták, és nagy rettenetes kínok
által halált-is szenvedtek.

Tizen-eggyedik az, hogy
mind azok, valakik ez ellen a'
Romai Ecclesia ellen fel-támod-
ván pártot ütöttek, és ettől el-
szakadtak, ugymint: Arius, Ma-
hometes, Pelagius, Marcion,
Macedonius &c. követőikkel
együtt az öröké való tűzre vet-
tettek. Ilyenek valának pedig
Luther Márton-is, Calvinus Já-
nos, és más több efféle mostani
eretnekségeknek Authori és Indi-
tói. Nem akarám azért én maga-
mat, ezeket követvén, az örök
kárhozatnak veszedelmére ki-
tenni, mivelhogy nem láthatám
semmi okát, miért Pelagius és
Arius eretnekségeknek Inditói

legyenek, és nem a' Luther Márton Calvinus János sal egygűt, kik hasonló képpen a' Romai Ecclesia ellen pártot űrttek.

Tizen-kettődik az, hogy a' Romai Hit egy volt Sz. Pál Hitével, a' mint maga az Apostol bizonyította a' Romaiakhoz írt levelének első részében második versében. Miért tehát egyéb Hitet Sz. Pál Hiténél kellett volna énné-
kem keresnem?

Tizen harmadik az; Hogy ha én a' Romai Hiter nem választot-
tam volna, soha az egyéb Vallásoknak választásában utolsó végeztet lelkem nyugodalmára nem tehetnék, mert méltán kételked-ném mindenkor, ennyi sok-féle szakadályok között melyik legyen igaz és üdvösséges Vallás?

Tizen-negyedik az, Hogy az új Vallásoknak tudományok nél-mely hihetetlen ígéret, találma-
nyo-

nyokat foglalnak magokban, mel-lyek minden ép és okos elmével ellenkeznek, a' mint ki-tetozik világossan a' tizen ötödik, hatodik, hetedik, és nyolczadik elmélkedésimből-is.

Tizen-kilenczedik az, Hogy a' Romai Hittel ellenkező Vallások mind újjak, és olyanok ki-
ker ennek előtte 1517. esztendő-
vel senki sem tartot, se-nem tanitot, se-nem követet, a' mint ki-ki könnyen meg értheti a' tizen-kilenczedik és huszadik elmélkedésimből.

Huszon-eggyedik az, Hogy mind ezek az új Vallások az előb-beni eretnekségekből (kiket már régen a' Romai Anyaszentegyház külömbűdőkben megátkozot és el-kárhoztatot vala) illetlenül öszve vannak huzva, vonva, tó-doza.

Huszon-hatodik az, Hogy az
Z 2 egy

egy Romai Keresztyén Anya-szentegyháznak illenek és tulajdonithatnak a' Krisztus igaz Ecclesiájának jelei, úgy-mint, hogy magában Egy, Szent, közönséges és Apostoli: Az egyéb új Vallásoknak pedig semmi képpen nem illenek.

Huszon-harmadik az, Hogy egyedül csak magára a' Romai Hitre tértek, és most-is térnek meg sok Bálványozó, pogány nemzetek, és nem az egyéb új Vallásokra.

Huszon-negyedik az, Hogy a' mostani új Vallásoknak Elő-járói, Elkezdői valami jellel avagy csuda-tétellel meg nem mutathatták, se meg nem próbálhatták, hogy őket Isten ő Szent Felsége küldötte volna az Anya-szentegyháznak meg ujitására és reformálására.

Huszon-ötödik az, Hogy az ellen-

ellenkező Vallásoknak Indítói, Elől-járói nem valának Sz. emberek, hanem inkább Szentség török, hitektől el-szakadtak, rágalma-zók, átkozódók és a' testi kívánságoknak szentelen követői.

Huszon-hatodik az, Hogy az új Vallásoknak Pásztori, Tanítói soha nem igyekeznek, se nem fáradnak a' bálványozó Nemzeteknek az igaz Hitre való meg-térésekben, hanem csak a' lágy és gonosz életű Catholicusoknak hitekből való ki-térésekben.

Huszon-hetedik az, hogy a' Romai Anyaszentegyházban sok személyek, mind férfiak, s' mind asszonyok közzül, nem gondolván nagy nemzetségekkel, melyből eredendők, se gazdagságokkal, melyben uralkodók, magokat az Isteni szolgálatra adgyák, és egész életüket a' Krisztustól tanult szegénységben, az Angyali

tisztaságban és szűzességben végeznek. Az egyéb új Vallásokból pedig olyan csak egy sem méltoztatik a' Predikátorságnak státusát állapotját fel-venni, a' ki nagy familiából való, vagy nagy gazdagsággal bíró volna, úgy hogy a' nőtelenségre, tiszta, Angyali szűz életre ezek közül senki magát nem adja, mivel el hitették magokkal, hogy menyetske nélkül, és meleg ágy nélkül nehéz, sőt lehetetlen a' Krisztus Evangeliumát predikállani. Mellyből nyilván való az, hogy ezeket a' szükség vizsi a' predikátorságra, és nem úgy, mint amazokat, kiket az egyistenek szeretete lelkek üdvössége, Krisztus Urunk tanítása, és a' Hitnek igazsága vezérel a' szegény tiszta életre és Isteni szolgálatra.

Huszon-nyolczadik az, hogy a' nőtelenség és a' tiszta szűz élet, melly

melly mivelhogy Istennek kiválte-képpen való ajándéka legyen, soha egy Predikátornak sem adatik. A' Romai Anyaszentegyházban pedig annyi fok szerzetes férfiak, aszszony állatok, és Egyházi rendben való személyek vannak, kik nem csak a' nőtelenséget, hanem a' szűzességet is Istennek kegyelme és malasztja által egész életük fottáig minden mocsok nélkül meg tartják.

Huszon-kilenczedik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanitói, Authori, midőn argumentomokkal, bizonyítottá-fokkal a' Catholicusok ellen viaskodnak, nagyobb részre afféle dolgokat oppugnálnak 's ostromolnak, mellyeket a' Romaiak nem ragadnak (ezt pedig csak azért cselekedzik, hogy így azokat a' közösség előtt gyűlötségben véhefsék) aztot a' tudományt pedig, melly

lyet a' Catholicusok tartanak, csak alig érik meg, sőt igen meg sem merik érni.

Harminczadik az, hogy ugyan azon ellenkező Atyafiaknak Doctori, Tanitói inkább gyalázással, csufolással, rágalmazással, és nyilván való hazugságokkal, a' Catholicusok ellen viaskodnak és ellenkeznek, hogy sem erős argumentomokkal és bizonyítványokkal.

Harmincz-eggyedik az, hogy a' Catholicusok midőn az ellenkező Atyafiak ellen viaskodnak olyan argumentumokat, bizonyságokat hoznak elő, mellyeket az ellenkezők vagy meg nem fejtnek, vagy mindgyárt más vizsgálódásokra mennek, és más kérdésekre szaladnak, a' fel-tett argumentomnak pedig, kérdésnek meg fejtésére, végezetére semmi képpen nem akarnak menni.

Harmincz-kettődik az, hogy ezek az új Valláson lévőek Sz. Irásnak

Atyafiak Vallásáról a' Romai Hitre meg tértenek, eszben vehettyük melly derék, buzgó, aitas, és Isten-féltő emberekké válnak, úgy hogy sokan azok közül búcsút vévén a' világtól, tellyeséggel az Isteni szolgálatra adgyák magokat, Mire nézve, igazán mondgya Sz. Maté. *cap. 7. v. 17. Minden jo fa jo gyümölcsöt terem. a' gonosz fa pedig gonosz gyümölcsöt terem.* De azon is igen igen csudákozom vala én, hogy a' Sz. Irásban annyi sok világos textusok, versek, és tanuságok vannak, mellyek úgy szinte szükségesnek és hasznosnak mondgyák lenni az Istenhez, felebarátunkhoz való szeretet, a' Reménséget, az Isteni felelmet, Alamisnát, és a' több

joságos cselekedeteket, valamint szintén a' Hitet. Még-is az ellenkező Atyafiak az egy hitet tanítták elégendőnek lenni az üdvösségnek el-nyerésére, noha ez sohált nincsen a' Sz. Írásban. Mert valamint a' Hitet szükségnek lenni bizonyította a' Sz. Írás: *Hitt Abraham az Istennek, és igazságra tulajdonította neki.* Másut ílmég: *a' te hited meggyógyította téged.* Ugy szintén azon Szent Írás a' Reménységet-is szükségesnek mongya lenni; úgy-mint: *Sok a' bűnös ostroma, de az Urban bizót környülveszi az irgalmasság.* Pfal. 31. 5. 19. Másut. *Es, te benned bízom Uram, meg ne szégyenüllek örökké.* Másut, *A' Reménység pedig meg nem szégyenít.* Mivel-hogy Sz. János mongya 1. Joan. 3. 5.

3. 5. 3. *Minden a' kinek e' remén-sége vagyon ő benne, meg szenteli magát.* A' Szeretetről-is hasonló képpen szól a' Sz. Írás: *Luc. 7. 5. 47. Meg bocsáttatnak neki sok bűnei, mert igen szeret. Es a' szeretet befödözi a' bűnök sokaságát.* 1. Pet. 4. 5. 8. A' parancsolatoknak-is meg tartásául azt mondgya: *Ha az életre be-akarasz menni, tartsd meg a' parancsolatokat.* A' jó cselekedetéről-is úgy szól azon Sz. Írás: *A' kik jót cselekecsnek az örök életre mennek.* A' penitentzia tartásáról-is: *Nem de ha penitentiát nem tartatok, minnyájan hasonló képpen vesztekel.* Az irgalmasságról-is: *Prov. 26. 5. 6. Irgalmassággal és igazsággal fel-váltatik a' hamisság.* Az alamisnáról-is: *Az alamis-*

na minden bűntől, a' haláltól meg szabadít. Es másut : A' mivel bévelködtök adyatok alamisnát, és imé mindenek tiszták néktek. Az ellenségek bocsánattyáruul pedig Sz. Lukács Evangelista cap. 6. §. 37. illy bizonytságot téfzen : Meg bocsátsatok, és meg bocsáttatik néktek. Es Sz. Máté cap. 6. §. 14. Mert ha meg bocsáttjátok az embereknek az ő bűnöket, meg bocsáttya néktek-is a' ti mennyei Atyátok a' ti vétkeiteket. Job tehát, és bizonyosb igaz ítéletem szerént a' Catholicusoknak tudományát követnem, a' kik taníttják ugyan a' Hitet szükségessnek lenni az üdvösségre, de a' Reméniséget, szeretetet, és más jószágos cselekedeteket ki nem rekesztik, hanem ezeket-isa' Hittel

Hittel egygút szükségességeknek mongyáklenni az üdvösségre. Mert a' mint Sz. Pál taníttya : a' Hit, Reméniség, és szeretet, ez a' három (szükséges az üdvösségre) és másut : Ha minden hitem léfzen-is, úgy hogy a' hegyeket másuvá vigyem, szeretetem pedig nem léfzen, semmi vagyok. Ha pedig ez igaz, a' mint annak-is kell lenni, tehát nem igaz az, hogy a' hit maga egyedül elegendő legyen az üdvösségre, és a' sem igaz, hogy más féle jószágos cselekedetek nem hasznosak az üdvösségre. Egy szóval a' sem igaz, hogy a' mi jó cselekedetünk mind vétkek legyenek, mert a' vétkek nem hasznosak az üdvösségre, hanem inkább mediumok, az az eszközök az öröké-való kárhozatra.

L.

Elmélkedés.

SOkakat az ellenkező Atyafiak között tudok; kik életben, noha meg altalkodottak, erősek, és kemények valának Vallásokban, mindaz által halálok orájára jutván, kívánczok meg halni a' Romai közönséges Keresztyén Hitbéli, és az emberek meg szollását, respectusát, mellytől egészséges korokban viseltettek, Isten segitsége által meg győzvé, utollyára meg tértek. Ellenben pedig egy Romai Catholicust sem tudok, a' ki halála oráján kívánczot volna az ellenkező Atyafiak Vallásában meg halni, noha pedig bizonyosnak mongyák lenni, hogy a' keresztyén embernek lelke, halála

halála oráján sokkal jobban meg érti, és által láttya azokat, mellyek a' léleknek örök üdvösséget illetik, és arra szükségessék. Annak okáért úgy akarván élni, a' mint meghalni, idején korán elvégezém magamban; hogy a' Romai Keresztyén Hitre álljak, mert valamint az embernek halála bizonyos, úgy szintén halálának orája bizonytalan. Es azért mind ezek után az is nekem a' meg téréfre nagy okúl és indulatúl vala, hogy a' Romai Catholicusok, kikkel az én meg térésemről gyakran tanácskoztam, ezt az affecratiót, 's bizodalmat adtak, úgy-mint: Ha énnékem a' felvőtt Romai Hitért el-kellene kárhoznó, ők magok kéltszék volna.

volnának ítéletnek napján az
Ítéltő Bironak érettem meg fe-
lelni, és én helyettem, avagy
én velem együtt az öröké-va-
lo kárhozatra vettetni. Illyen
assicuratiot pedig és bizodal-
mat soha nem veheték, a' más
Vallásokon lévő Predikátorok-
tul, tudni illik: Ha én az ő
Vallásokon élni és meghalni
akarnék. Mire nézve tellyes-
séggel el-hitetem magammal,
hogy a' Romai közönséges
Keresztyén Hitnek minden
kétség nélkül bátrab és bizo-
nyosb fundamentomi volná-

nak; hogy-sem az egyéb
ellenkező Vallások.

nak,

BE.

és a' mi bűneinkért való elég-réte-
lét, életének pedig követését ele-
ikben Halgatóiknak se nem teszik,
se nem javallyák, sőt inkább min-
den jora való igyekezetet meg-
fojtanak ő benne, és mint-egy
nékik utat nitnak, és okot ad-
nak a' továbbra való gonofzságra.
Mert igazán tanításokbul az jön
ki: mint ha mondanák, hogy a' bű-
nőktől senki ne istózzék, a' pe-
nitentzia tartásrul semmit ne szor-
galmatoskodgyék, a' jo cseleke-
dereknek gyakorlásáru mint ha-
szontalan dolgokru, sőt merő vét-
kekről ne gondolkozzék, mivel-
hogy már a' Krisztus Jesus az ő
Szent halálával mi érettrünk ele-
get tőr, és Mennyeknek-Orszá-
gát nekünk meg érdemlete, an-
nak okáért nem kell már nekünk
egyéb képpen fáradoznunk, ha-
nem csak ezeket erős hittel hin-
nünk. Melly Istentelen tanítás
sze-

szerént Krisztus Urunk keserves
kin szenvedése, halála, és e-
lég-tétele, a' szabad gonosz élet
alkalmatosságának okoztatik és
tulajdonittatik lenni. Holott a'
Romai igaz Hitnek Predikátori,
Doctori nem így taníttanak, kik-
nek oktatása, és tudománya ez,
hogy tudni illik Krisztus Urunk-
nak keserves halála, és kin szén-
vedése elégséges legyen ugyan
magában az egész emberi nem-
zetnek bűneiért, sőt hogy éppen
véghetetlen jutalmat érdemel-
lyen, mindazáltal a' mi szerelmes
meg Váltónk úgy akara nekünk
Szent halálának gyümölcsével
használni, hogy mi is az ő jo
cselekedetit követvén, szenvedé-
sének érdemével együtt munkál-
kodgyunk és fáradozzunk. Mi-
velhogy Krisztus Urunk el-jöve-
lének erre a' világra két oka és
vége volt, első az, hogy bűne-
inkért

inkért eleget tenne, és örök kár-
hozattul minket meg mentene.
A' másik pedig az, hogy nekünk
minden jószágos cselekedetekben
tekélletes példát adna, és a'val az
ő követésére minnyájunkat ve-
zérle és vonzana. Melly két
véget's okot önnön maga Krisztus
világosan ezekkel a' szókkal lát-
czatik meg mutatni: *Példát ad-
tam néktek, hogy a' mint én csele-
kedtem, ti is úgy cselekedgyetek.*
Joan. 13. §. 15. Es Szent Má-
ténál cap. 11. §. 29. *Tanúlljatok
rólem, mert szelid vagyok, és alá-
zatos szívű.* Es Szent Péter első
levelének második részében: *A'
Krisztus szenvedet érettünk, néktek
példát hagyván, hogy az ő nyom-
dokit kövessétek.*

En it márti hozzátok fordítom
beszédemet valaha Vallásomban
lévő Társaim, és most is nékem
szerelmes Barátim, kedves Atyám-
nak

nak és hazámnak Fiai, tikteket az egy élő Istenre kénszerítlek, és kérlek a' Krisztus Jესus őt mélyseges sebejért, az ő drágalátos vérének érettetek való ki ontásáért, és a' ti lelketeknek örök üdvőlségéért. Ne hadgyátok-el Meny-Országának igaz 's bizonyos urtyát a' bizonytalanért, Jutatsátok eszetekben a' ti Eleiteket, és a' nemzetségtekből való első Keresztyéneket, mellyik Hitre tértek volt ezek meg a' vak-merő Pogányságnak fetérségéből. Tudakozzátok meg a' Szentekről, kiket ti is azoknak tartotok, mellyik Hitben éltek, mellyik Hit által jutottak az örökké való boldogságra. Es így az én meg térfemnek okait, indulatit meg értheritek, mellyeket arra a' végre ebben a' könyvecskében is igaz tiszta szeretetből adok előtökben. Annak okáért ísmég kérlek beneteket,

neteket, térjete meg az igaz régi Hitre, az első Keresztyén Magyaroknak Hitére, kövessétek urtyát a' régi Atyáknak, a' Szenteknek nyomdokin járjatok a' szerént a' Vallás szerént, melly ennyi sok száz esztendeig éppen egész tudományában meg maradt, kinek igazsága számtalan sok Martyromoknak vérek ki-ontásával meg erősfittetett, a' régi Szent Atyák mélséges tudományával oltalmaztatott, és kinek-kinek javaltatott, egy szóval, mellyen Krisztus ígérete szerént még a' pokol kapui is erőt nem vehetnek. Tudgyátok azt, hogy kinek kinek közzületek egy lelke vagyon, kérlek azért ízemetek előtt legyen annak üdvőlsége. *Mert mi használ az embernek ha az egész világot elnyeri is, lelkének pedig kárát val-lyá? avagy mi csoda valtság az ember*

ember a' lelkéért? Ah kedves keresztyénim! Szerelmes Magyar Nemzetim! mivel csak egy lelkünk vagyon, ennek ennek örök boldogságául it tinektek írok és szollok, hogy annak igaz uttyát megismervén, valaha arra eljussatok, mert az örök boldogság, az örök élet és üdvösség az igaz Hit nélkül el-nem nyeretik. Annak okáért valaki Istenéhez akar járulni, és az ő igaz tiszteleti 's szolgálattya által üdvösséget kíván nyerni, szűkség annak; hogy az igaz Hitre álljon, melly nem lehet több, hanem csak egy, és nem egyéb, hanem a' Romai közönséges Keresztyén Hit. Erre tehát a' Hitre minden más této-vázo Vallásokat el-hagyván járulljatok, ennek tudománya szerint, regulai szerént életereket rendellyetek, ennek egyedül felvételében engemet kövessetek.

Kérem

Kérem az Atya Mindenható Ur Istent, a' közben járo Jესus Krisztus érdemeért, adgyon Sz. lelkét minékünk, és adgya azt a' Szent malasztot, hogy az igaz Hit által minnyájon az öröké való boldogságra juthassunk.

Minden plántálás, mellyet az én Mennyei Atyám nem plántált tőből ki szaggattatik. Matt. 15. 8. 13.

V E G E.

212

Errata Correcta.

Pag. 2. lin. 6. idejétől, idejéről. pag. 3.
lin 1. ei-fogyást, el-fogyást. p. 10. l. 1.
Oocumenium, Oocumenicum. p. 12. l.
13. Augúfai, Augustai. p. 22. & aliás
fr quenter innend, innen l. innét. lb.
& aliás frequenter edgyik, egyik. p. 24.
l. 5. külömsegek, külömbsegek. p. 27.
l. 6. kell, köll-é. p. 35. l. 15. lelegyen,
legyen. p. 36. l. 19. mind, mint. p. 39. l.
19. életnek, életnek. p. 40. l. 7. nevesz-
tettet, neveztetek. p. 44. l. 24. vegye-
tek, vegyetek. p. 45. l. 1. valakinek,
valakiknek. p. 47. l. 1. régoltától-fogva,
régől-fogva. lbid. l. 9. és, az. p. 50. l.
1. titeket, haddel. lbid. l. 6. kélel kede-
fekből, kételkedésekből. p. 51. l. 1. és
beszédeket, beszédeket. p. 52. l. 8. val-
lásak, vállásuak. p. 55. l. 9. untasztá-
lak, untatlak. p. 58. l. 9. kérelkedésim-
tól, kételkedésimtől. lbid. l. 24. Hivo-
ket Hiteket. p. 61. l. 21. magadi-mar,
magad imar. p. 63. l. 21. a-ma, a' maga.
p. 64. & alibi eleinte, elejénten. p. 64. l. 11
ama, arra. lb. l. 18. roskadna, roshadna,
p. 65. l. 11. patvaroskodás, patvarkodá.
lbid. l. 10. por-patvarra, pór-patvarra.
p. 69. l. 6. Iften-illető, Iftent-illető,
lbid. l. 13. távoztani, távoztatni. p. 70.
l. 1. el-int, elejénten. p. 71. l. 6. pro-
positio,

positio, propositiot. p. 77. l. 13. vitet-
tének a', vitettének. p. 82. l. 2. melyek
mellyeket. p. 89. l. 7. ez, ez az. lb. l. 8.
ollyast, ollyat. p. 96. l. 5. érdemlenek,
érdemlenének. p. 98. l. 1. szereznek,
szereznének. p. 106. l. 21. állapotayait,
allapottyait. p. 116. l. 22. fegethetnek.
fegethetetnek. p. 119. l. 3. Oltárara,
Oltáránál. p. 122. l. 3. sege, seggel, se-
gétsséggel. p. 123. l. 14. melyekerezen
a' világon való büntőtési, badd-el. p.
136. l. 3. akarattyokból akarattyokból,
lb. 13. cselekedgyék, cselekedgyen,
p. 137. l. 15. cselekedettet, cselekedeten
p. 142. l. 5. keszédek, beszédek. p. 144.
l. 13. hid. elé, hídd-elő. p. 160. l. 15. en-
nehany, egynehany. p. 167. l. 10. gyúcsa,
gyúcsa. p. 168. l. 10. foganatosfák, fo-
ganatosfák. p. 170. l. 3. Calvina, Kálvi-
nista. p. 271. ezegetjek, ezegetjek. lb.
l. 21. részről, részből. p. 174. l. 7. ellen-
hező, ellenkező. p. 175. l. 2. hadar, ha-
bar. p. 180. l. 19. keresyenek, keresz-
tyéneknek. p. 185. l. 2. Hitet, Hit. p.
186. l. 3. Gyülekezetben Gyülekeze-
tében. p. 188. l. 11. felőle felőle. p. 190.
l. 10. vallast, vallásokat. p. 213. l. 21.
hoszhas, hozhas. p. 221. l. 15. ideig,
idejeig. p. 230. l. 18. szomjúhosztak,
szomjuhosztak. p. 236. l. 3. lútható, lát-
ható

ható. *p.* 241. *l.* 5. hiszünk, hiszük. *p.*
 244. *l.* 2. dolog, dolga. *p.* 246. *l.* 4. itale
 kívánok, italul kívánom. *Ib.* *l.* 17. te-
 stedde, testede. *p.* 253. *l.* 7. Emphremból,
 Ephremból. *p.* 255. *l.* 2. el-nagyok, el-
 hagyok. *p.* 256. *l.* 17. retzik, tetzik. *p.* 263.
 116. erő, éró. *p.* 270. *l.* 13. torkollya, tor-
 kolója. *p.* 290. *l.* 19. véti, veti magát. *p.*
 301. *l.* 22. leñi, mutattyák leñi. *p.* 306. *l.*
 21. könyve-is könyvei-is. *p.* 312. *l.* 2. al-
 kutom alkotom. *p.* 313. *l.* 13. ele, elő,
p. 315. *l.* 14. Papságnak, Pápaságnak,
p. 322. *l.* 5. Marcion, Marcion. *Ib.* *l.* 10.
 viaskogaloknak, viaskodafoknak. *p.*
 328. *l.* 4. foká tanakodtak, fokáig ta-
 nácskodtak. *p.* 333. *l.* 10. vegezésirtül,
 végezestül. *p.* 335. *l.* 15. karhoztatták,
 kárhoztattak. *Ib.* *l.* 17. lobbanryák,
 lobbanták. *p.* 336. *l.* 20. az, azt. *Ib.*
l. 15. dolgokocskakban, dolgocskak-
 ban. *p.* 351. *l.* 9. elé, elő. *Ibid.* *l.* 10.
 huzbalsák, huzhassanak Cálvinisták.
p. 370. *l.* 4. felteven, feltevém *p.* 273. *l.* 8.
 ne, nem. *p.* 375. *l.* 373. mind a'Vallás,
 mind az a'Vallás. *p.* 376. *l.* 14. ő mágok,
 ők magok. *p.* 387. *l.* 22. ki nehéz, uinehé
p. 402. *l.* 2. kérdenem kezdeném. *p.* 403.
l. 21. esdő, ejtő. *p.* 404. *lin.* 16. teven, te-
 vém. *p.* 42. *l.* 21. ctre, crrc. *p.* 313. *l.* 3. eggy,

egy. *p.* 414. *l.* 9. egyaran, egyaránt. *p.* 415.
l. 20. joságal, jóssággal. *p.* 416. *l.* 11.
 továba, továbbra. *p.* 418. *l.* 16. mondot-
 ta, mondhatta magát. *p.* 419. *lin.* 19.
 mellyekből, mellyből. *p.* 422. *lin.*
 4 monda monda. *p.* 424. *l.* 3. fokkan,
 fokkal. *p.* 424. *l.* 12. csak mind, csak
 nem mind. *p.* 426. *lin.* 1. Ezekutan,
 ezek után elmélkedtem. *p.* 426. *l.* 6.
 jelekrül jelekbül. *p.* 427. *lin.* 4. igaz,
 egés. *Ibid.* *lin.* 22. lettek, lettek vol-
 na. *p.* 429. *l.* 8. forditam, fordítam.
p. 431. *lin.* 22. Csak, Csech Muska.
p. 433. *lin.* 6. el-hagyak, el-hagyák.
p. 433. *lin.* 13. állanak, állának. *Ibid.*
lin. 23. kapcsolkoznak, kapcsolkodnak.
p. 436. *l.* 16. mutatott a'nagyob jelet, mu-
 tatott nagyob jelet. *p.* 437. *l.* 15. Isten,
 Isteni. *p.* 438. *lin.* 17. esletek, esvén.
p. 444. *lin.* 15. követne, követnék. *p.*
 447. *l.* 8. igaz, egés. *p.* 456. *l.* 20. kiki, ha-
 nem kiki. *p.* 478. *l.* 11. őleben, őleben.
p. 482. *l.* 8. vétekeknek, vétekeknek. *p.* 485.
l. 3. igazságnak igazságnak.

